

DŽORDŽ R. R.
MARTIN

PEŠME
SNOVA

PRVI TOM

DŽORDŽ R.R.
MARTIN

PEŠME
SNOVA

DŽRRM: Retrospektiva

PRVI TOM

Naslov originala

George R. R. Martin

DREAMSONGS

*Posvećeno Fips, naravno.
Postoji put, koji nije jednostavan i prav,
između zore i mraka noći.
Drago mi je što sa mnom hodaš po njemu.*

JEDAN

ČETVOROBOJNI FAN

ČETVOROBOJNI FAN

U početku sam svoje priče pričao samo sebi.

Većina njih postojale su samo u mojoj glavi, ali kada sam jednom naučio da čitam i pišem, ponekad sam deliće stavljao na hartiju. Najstariji preživeli primer mog pisanja, koji izgleda kao da je proizveden u vrtiću ili prvom razredu, jeste enciklopedija svemira ispisana štampanim slovima u jednoj od onih školskih svezaka s crno-belim koricama koje podsećaju na mermer. Na svakoj strani nalazi se crtež planete ili meseca i nekoliko redova o tamošnjoj klimi i ljudima. Stvarne planete poput Marsa i Venere stoje rame uz rame s onima koje sam maznuo iz *Flaša Gordona* i *Rokija Džounsa*, kao i onima koje sam sam izmislio.

Ta moja enciklopedija je prilično sjajna, ali nije dovršena. Bio sam mnogo uspešniji u započinjanju priča nego u njihovom završavanju. Služile su mi samo da bih se zabavljao.

A zabavljanje samog sebe bilo je nešto što sam naučio veoma rano. Rođen sam 20. septembra 1948. u Bajonu u Nju Džerziju, kao prvo dete Rejmonda Kolinsa Martina i Margaret Brejdi Martin. Ne sećam se da sam imao drugove za igru svog uzrasta sve dok se nismo preselili u blokove, kada mi je bilo četiri. Moji roditelji su pre toga živeli u kući moje prababe, s mojom prababom, njenom sestrom, mojom babom, njenim bratom i sa mnom. Do rođenja moje sestre Darlin dve godine kasnije, bio sam jedinac. Ni u komšiluku nije bilo dece. Baka Džouns je bila tvrdoglava žena koja je odbijala da proda kuću čak i pošto se ostatak Brodveja pretvorio u poslovnu četvrt, tako da smo živeli u jedinoj stambenoj zgradi u krugu od dvadeset ulica.

Kada je meni bilo četiri, Darlin dve a do Dženetinog rođenja još ostalo tri godine, moji roditelji su se napokon preselili u sopstveni stan, u jedan nov stambeni blok koji je podigla savezna vlada, u Prvoj ulici. Reč „blok“ dočarava slike propalih solitera smeštenih u turobnom betonskom bespuću, ali Laturetovi vrtovi nisu bili Kabrini-Grin¹. Zgrade su bile dvospratnice, sa po šest stanova na svakom spratu. Imali smo igrališta i terene za basket, a na drugoj strani ulice jedan mali park pružao se pored masnih voda Kil van Kula. Nije to bilo loše mesto za odrastanje... a za razliku od kuće bake Džouns, tu je bilo i druge dece.

Ljuljali smo se na ljuljaškama i spuštali niz tobogane, gacali po vodi leti i grudvali se zimi, penjali se na drveće i vozili rolšue, igrali bezbol s motkama na ulici. Kada u blizini nije bilo druge dece, za zabavu sam imao stripove, televiziju i igračke. Zelene plastične vojnike, kauboje sa šeširima, prslucima i pištoljima koji su mogli da se zamenjuju, vitezove, dinosauruse i astronaute. Kao svako pravo američko dete, znao sam tačna imena svih dinosaurususa (*brontosourus*, *nego što*, *i nemojte vi mene sad do učite*). Imena vitezova i astronauta sam izmišljao.

U školi *Meri Džejn Donohju* u Petoj ulici naučio sam da čitam u društvu Dika, Džejn i Seli i njihovog psa Spota. Trči. Spote, trči. Gledajte kako Spot trči. Jeste li ikada pomislili zašto Spot toliko trči? Beži od Dika, Džejn i Seli, najdosadnije porodice na svetu. I ja sam želeo da pobegnem od njih pravo u svoje stripove... ili „zabavnike“, kako smo ih zvali. Sa remek-delima zapadne književnosti prvi put sam došao u dodir kroz stripove *Ilustrovani klasici*. Čitao sam i *Arčija* i *Čika Baju* i *Kosma, veselog Marsovca*. Ipak, omiljeni su mi bili Supermen i Betmen... posebno u izdanju *Najboljih stripova na svetu*, gde su njih dvojica svakog meseca nastupali u tandemu.

Prve priče koje pamtim da sam završio bile su napisane na stranicama istrgnutim iz školskih svezaka. Bile su to strašne priče o lovcu na čudovišta i prodavao sam ih deci u zgradi za cent po strani. Prva priča bila je dugačka jednu stranu i zaradio sam jedan cent. Sledeća je bila dugačka dve strane i otišla je za dva centa. Improvizovano dramsko čitanje bilo je deo ponude: bio sam najbolji čitač u bloku, čuven po svojim vukodlačkim urlicima. Poslednja priča u serijalu o lovcu na čudovišta bila je dugačka pet strana i prodao sam je za pet centi, koliko je koštao i *milki vej*, moja omiljena čokoladica. Sećam se kako sam mislio da sam uspeo u životu. Napišeš priču, kupiš *milki vej*. Život je bio sladak...

...sve dok mog najboljeg kupca nisu počeli da muče košmari, pa je ispričao majci za moje priče o čudovištima. Ona je došla kod moje majke, koja je razgovarala s mojim ocem i to je bio kraj. Sa čudovišta sam se prebacio na astronaute (Džarn s Marsa i njegova družina, pričaću o njima kasnije) i prestao sam da pokazujem svoje priče bilo kome.

Stripove sam, međutim, nastavio da čitam. Čuvao sam ih na polici napravljenoj od sanduka za pomorandže i s vremenom je moja zbirka narasla toliko da pokriva oba reda. Kada mi je bilo deset godina, pročitao sam svoj prvi naučnofantastični roman i počeo sam da kupujem džepna izdanja. To mi je

prilično istanjilo budžet. U svojoj jedanaestoj, u finansijskom škripecu, doneo sam veliku odluku da sam „prerastao“ stripove. Stripovi su za malu decu, a ja sam još malo pa *tinejdžer*. Zato sam ispraznio sanduk od narandži a majka je sve moje stripove poklonila Bajonskoj bolnici, da ih čitaju bolesna deca.

(Glupa pokvarena bolesna deca. *Hoću natrag svoje stripove!*)

Moja faza „preraslosti“ stripova trajala je otprilike godinu dana. Kad god bih otišao u bakalnicu u Ulici Keli da kupim *Ejsovo* dvostruko džepno izdanje, tu su bili i novi stripovi. Nisam mogao da izbegnem da vidim korice, a neki su izgledali *tako* zanimljivo... bilo je novih priča, novih junaka, čitavih novih kompanija...

Prvi broj *Američke lige pravde* (*Justice League of America*) okončao je moju jednogodišnju zrelost. Oduvek sam voleo *Najbolje svetske stripove*, gde se Supermen i Betmen bore u tandemu, ali je JLA spajala *sve* glavne heroje DC-a. Korice tog prvog broja prikazivale su Munju kako igra šah protiv trookog vanzemaljca. Figure su bile u obliku članova JLA, a kad god bi neka bila pojedena, pravi junak je *nestajao*. Morao sam to da imam.

I očas posla, kutija od narandži ponovo se punila. I ako je. Inače se možda 1962. ne bih našao kod police za stripove, da naletim na četvrti broj nekog strip magazina čudnog izgleda koji je imao petlju da se zove *Najbolji strip magazin na svetu*. To nije bilo izdanje DC-a. Izdavala ga je neka opskurna, trećerazredna kompanija najpoznatija po ne baš strašnim stripovima o čudovištima. Međutim, činilo se da jeste o timu superheroja, što je bila moja omiljena tema. Kupio sam ga, bez obzira na to što je koštao *dvanaest* centi (stripovi treba da budu jeftini!) i time sam promenio svoj život.

I stvarno *jeste* bio najbolji strip magazin na svetu. Sten Li i Džek Kirbi će uskoro iz korena izmeniti svet stripova. *Fantastična četvorka* je prekršila sva pravila. Njihovi identiteti nisu bili tajni. Jedan od njih je bio *čudovište* (Stvar, koji mi je odmah postao miljenik) u doba kada su svi junaci morali da budu lepotani. Bili su porodica, umesto lige, društva ili ekipe. A kao što je slučaj kod pravih porodica, međusobno su se svađali do besvesti. Junaci DC-ja iz *Lige pravde* razlikovali su se samo po kostimima i boji kose (dobro, Atom je bio nizak, Marsovski Lovac na Glave bio je zelen, a Čudesna Žena je imala grudi, ali sem toga bili su isti), ali su pripadnici Fantastične četvorke imali *ličnosti*. Karakterizacija je stigla u stripove, a godine 1961. to je bilo otkrovenje i revolucija.

Moje prve objavljene reči bile su: „Dragi Stene i Džek.“

Pojavile su se u *Fantastičnoj četvorci br. 20*, iz avgusta 1963, u rubrici sa pismima čitalaca. Moje pismo s komentarima bilo je pronicljivo, inteligentno, analitičko - smisao mu je ukratko bio da Šekspir može da se povuče jer je stigao Sten Li. Na kraju mog hvalospeva, Sten i Džek su odštamali moje ime i adresu.

Uskoro mi je u poštansko sanduče stiglo cirkularno pismo.

Pošta *za mene*? To je bilo neverovatno. Bilo je to leto između moje prve i druge godine u srednjoj školi *Marist* i svi ljudi koje sam poznao živeli su ili u Bajonu ili u Džerzi Sitiju. Niko mi nije pisao pisma. Ali sam u ovom pismu našao spisak imena, i pisalo je da ću, ako pošaljem četvrt dolara čoveku s vrha spiska, uklonim prvo ime i dodam svoje ime na kraju, pa pošaljem četiri kopije, za nekoliko nedelja dobiti 64 dolara u metalu. To je bilo dovoljno da imam za stripove i *milki vej* još mnogo godina. I tako sam lepljivom trakom zalepio novčić od dvadeset pet centi za dopisnicu, ubacio je u kovertu, poslao je na prvo ime sa spiska i seo da čekam bogatstvo.

Nisam dobio ni prebijene pare, majku mu.

Umesto toga sam dobio nešto mnogo zanimljivije. Igrom slučaja, tip na vrhu spiska objavljivao je fanzin o stripovima, čija je cena bila 25 centi. Sigurno je moj novčić greškom shvatio kao narudžbinu. Fanzin koji mi je poslao bio je odštampan bledoljubičastim (kasnije ću saznati da se ta vrsta štampe zove šapirografija), loše napisan i grubo nacrtan, ali mene nije bilo briga. Imao je članke i kolumne i pisma i postere pa čak i amaterske stripove, sa junacima za koje nikada nisam ni čuo. A bilo je i prikaza drugih fanzina, od kojih su neki još više obećavali. Zalepio sam i poslao još tri novčića i uskoro sam se do guše uvalio u svet ljubitelja stripova, koji je šezdesetih bio u začetku.

Stripovi su danas veliki biznis. Komikon u San Dijegu narastao je u gigantski poslovni sajam koji privlači desetostruko više ljudi nego Worldkon, godišnje okupljanje ljubitelja naučne fantastike. I dalje se objavljuju neki mali i nezavisni stripovi i komikdom² ima svoje žurnale i časopise s reklamama, ali više ne postoje istinski fanzini, kao u stare dane. Trgovci su odavno preuzeli hram. Kao vrhunska gadost, stripovi iz zlatnog doba kupuju se i prodaju u providnim zaštitnim futrolama, da ih vlasnici nikada ne bi zaista *čitali* i tako kojim slučajem smanjili njihovu vrednost kao antikviteta (ako mene pitate, onoga ko je to smislio treba lično zatvoriti u plastičnu futrolu). Više ih niko ne

zove „zabavnici“.

Pre četrdeset godina sve je bilo mnogo drugačije. Svet ljubitelja stripova bio je u začetku. Konvencije fanova tek su počinjale (godine 1964. prisustvovao sam prvoj, koja se održala u jednoj sobi u Menhetnu, a organizovao ju je fan po imenu Len Vajn, koji će kasnije rukovoditi i DC-om i *Maruelom* i stvoriti Vulverina), ali je fanzina bilo na hiljade. Nekoliko njih, poput *Alter ega*, objavljivali su pravi odrasli ljudi, koji su imali porodicu, posao i stvaran život, ali su većinu pisali, crtali i uređivali klinci ne stariji od mene. Najbolji su bili profesionalno štampani u ofset-tehnici ili visokoj štampi, ali je njih bilo malo. U drugoj ligi bili su oni rađeni na mimeografima, kao većina SF fanzina tog doba. Većina se oslanjala na šapirografe, hektografe ili fotokopir-mašine. *Rokets blast*, koji će postati jedan od najvećih fanzina komikdoma, u početku je reprodukovano pomoću indiga, što vam pruža neku predstavu o tome koliki mu je bio tiraži.

Gotovo svi fanzini imali su stranicu ili dve oglasa, gde su čitaoci mogli da nude na prodaju stare brojeve stripova ili da navode one koje žele da kupe. U jednom takvom oglasu video sam da neki tip iz Arlingtona u Teksasu prodaje *Hrabre i smele* br. 28, broj u kome se prvi put pojavila JLA. Poslao sam zalepljeni novčić i tip iz Teksasa je poslao strip s kartonskom podlogom na kojoj je prilično dobro nacrtao varvarskog ratnika. Tako je počelo moje dugogodišnje prijateljstvo s Hauardom Voldropom. Pre koliko godina? Pa, Džon F. Kenedi je nedugo potom odleteo za Dalas.

Moja umešanost u taj čudni i divni svet nije se završila s čitanjem fanzina. Pošto su me objavili u *Fantastičnoj četvorci*, objavljivanje pisma u fanzinima nije predstavljalo izazov. Nije prošlo dugo i viđao sam svoje ime odštampano na sve strane. Sten i Džek su takođe objavili još mojih pisama. Lavina je krenula, od pisama do kratkih članaka, a onda i do redovnih kolumni u fanzinu po imenu *Vesti iz sveta stripa*, gde sam nudio savete o tome kako stripovi koji se meni ne dopadaju mogu da se „spasu“. Za taj fanzin sam radio i neke ilustracije, uprkos činjenici da ne umem da crtam. Čak su mi objavili i jednu naslovnu stranu: sliku Čoveka Baklje kako ispisuje ime fanzina vatrenim slovima. Pošto je Baklja bio nejasno ljudsko obličje okruženo plamenovima, bilo ga je lakše nacrtati nego likove koji imaju noseve, usta, prste, mišiće i sve ostalo.

Na prvoj godini u *Maristu* san mi je i dalje bio da budem astronaut... i to ne samo neki običan astronaut već prvi čovek na Mesecu. Još se sećam dana

kada je jedan brat pitao svakog od nas šta želimo da budemo, i kada su svi u učionici prasnuli u grohotan smeh pošto su čuli moj odgovor. Na trećoj godini, jedan drugi brat nam je dao zadatak da saznamo više o karijeri za koju smo se odlučili i ja sam istraživao pisanje (i saznao da prosečan pisac od priča zarađuje 1200 dolara godišnje, što je bilo gotovo jednako jezivo kao onaj smeh od pre dve godine). U međuvremenu je na mene nešto izvršilo dubok uticaj i zasvagda mi promenilo snove. To nešto je bio svet ljubitelja stripova. Na drugoj i trećoj godini u Maristu počeo sam da pišem prave priče za fanzine.

Imao sam prastaru pisaću mašinu koju sam našao na teta Gledisinom tavanu i dovoljno sam se sa njom zezao da postanem virtuoz s jednim prstom. Crna polovina crno-crvene trake bila je tako istrošena da su se slova jedva čitala, ali sam to nadoknađivao time što sam tako žestoko udario po tipkama da su se slova usecala u hartiju. Unutrašnji delovi slova „e“ i „o“ često su propadali i ostavljali rupe. Crvena polovina trake bila je relativno sveža; crveno sam koristio za naglašavanje, pošto ništa nisam znao o kurzivu. Nisam ništa znao ni o marginama, dvostrukom proredu ili indigu.

Moje prve priče bavile su se superherojem koji je na Zemlju došao iz svemira, poput Supermena. Međutim, za razliku od Supermena, moj lik nije imao supertelo. Zapravo, telo uopšte nije ni imao. Bio je mozak u akvarijumu. To baš i nije bila najoriginalnija ideja: mozgovi u teglama bili su česta tema i naučne fantastike i stripova, mada su obično imali ulogu negativca. Činilo mi se da je izuzetno dobar štos to što je moj mozak u tegli pozitivac.

Naravno, moj junak je imao robotsko telo u koje je mogao da uđe da bi se borio protiv zločina. Zapravo, imao je čitavu *gomilu* robotskih tela. Neka su imala mlaznice pomoću kojih je leteo, neka su imala gusenice pomoću kojih se kotrljao, neka su imala robotske noge pomoću kojih je hodao. Imao je ruke s prstima, ruke s pipcima, ruke s velikim opasnim metalnim kleštima, ruke s laserskim pištoljima. U svakoj priči moj svemirski mozak obukao bi drugo telo, a ako bi ga negativac rasturio, u svom svemirskom brodu uvek je imao rezervna.

Nazvao sam ga Garizan, Mehanički ratnik.

O Garizanu sam napisao tri priče: sve veoma kratke ali *dovršene*. Čak sam ih ilustrovao. Mozak u akvarijumu gotovo je jednako lako nacrtati kao čoveka od plamena.

Kada sam poslao priče o Garizanu, odabrao sam jedan od manjih fanzina

iz tog perioda, jer sam računao kako imam veće izgleda da ih tamo prihvate. Bio sam u pravu. Urednik ih je oduševljeno prigrabio. To je bilo manje dostignuće nego što možda izgleda. Mnogi od tih prvobitnih fanzina većito su očajnički tragali za materijalom koji će ispuniti šapirografisane strane, i prihvatili su baš sve što bi se neko potrudio da im pošalje, čak i priče o mozgu u akvarijumu. Nisam mogao da dočekam da vidim svoje priče objavljene.

Avaj. Fanzin i njegov urednik su naglo nestali pre nego što su objavili makar jednu od mojih priča o Garizanu. Rukopisi nisu vraćeni a pošto još nisam bio savladao misterije indiga, nisam imao kopije.

Možda ste pomislili da me je to obeshrabilo, ali je zapravo samo prihvatanje mojih priča imalo čudesno dejstvo na moje samopouzdanje, tako da sam njihov kasniji nestanak jedva i primetio. Vratio sam se za pisaću mašinu i izmislio novog junaka. Ovog sam nazvao Raža. Betmen u pokušaju, Raža je bio maskirani noćni osvetnik koji se borio protiv zločina uz pomoć korbača. U prvoj pustolovini suprotstavio sam ga zlikovcu po imenu Dželat, koji je bio naoružan specijalnim pištoljem koji umesto metaka ispaljuje minijaturna sečiva s giljotine.

„Susret s Dželatom“ ispao je mnogo bolje od svih priča o Garizanu, tako da sam, pošto sam ga završio, postavio sebi mnogo višu metu i poslao ga jednom kvalitetnijem fanzinu. *Imir*, koji je uređivao Džoni Čejmbers, bio je jedan od brojnih fanzina koji su stizali iz San Franciska i okoline, epicentra ranog sveta ljubitelja stripova.

Čejmbers je prihvatio moju priču... ali ne samo to, on ju je i *objavio!* Pojavila se u *Imiru* br. 2. iz februara 1965: devet stranica super-heroizma u čudesnoj ljubičastoj šapirografiji. Don Fauler, jedan od vodećih ilustratora-amatera tog doba (zapravo pseudonim Badija Saundersa), napravio je dramatičnu ilustraciju za korice, koja prikazuje Dželata kako gađa Ražu malim giljotinama. Dodao je i neke zgodne ilustracije u tekstu. Faulerove ilustracije bile su toliko bolje od svega što sam sam mogao da uradim da sam se nakon toga okanuo svojih bednih crtačkih pokušaja i posvetio pričanju svojih priča u prozi. One su se tih ranih dana komikdoma zvale „pisane priče“, da bi se razlikovale od pravih, crtanih stripova (koji su bili mnogo omiljeniji kod fanova).

Raža se kasnije vratio i u drugoj priči, koja je bila toliko dugačka (dvadesetak stranica s običnim proredom) da je Čejmbers odlučio da je objavi u nastavcima. Prva polovina „Ostrva smrti“ pojavila se u *Imiru* broj 5. i

završila se rečima „nastaviće se“. Ali nije. Sledeći broj *Imira* nikada nije izašao i druga polovina Ražine druge pustolovine završila je isto kao tri izgubljene priče o Garizanu.

U međuvremenu sam postavio sebi još malo više ciljeve. Najugledniji fanzin u tom ranom dobu sveta ljubitelja stripova bio je *Alter ego*, ali je on mahom objavljivao članke, kritike, intervjuje. Mesto za amaterske stripove i pisane priče bilo je *Star-stadid komiks*, koji su objavljivali tekstaški fanovi po imenu Lari Herndon. Badi Saunders i Hauard Keltner, koji su se nazivali Teksaška trojka.

Kada je *Star-stadid komiks* pokrenut šezdeset treće, imao je štampane korice u punom koloru, koje su bile praznik za oči u poređenju s većinom fanzina tog doba. Unutrašnjost prvih nekoliko brojeva bila je uobičajena izbledela šapirografija, ali je u četvrtom broju Teksaška trojka počela da i unutrašnjost radi u ofsetu, tako da je njihov fanzin tih godina ubedljivo najbolje izgledao. Baš kao *Maruel* i DC, Trojka je imala svoju ergelu superheroja: Pauermen, Defender, Čendžling, Doktor Vird, Oko, Čovek Mačka, Astralmen i drugi, Don Fauler, Gras Grin, Bildžo Vajt, Ron Fos i drugi najbolji ilustratori-amateri crtali su za njih, a Hauard Voldrop je pisao pisane priče (Hauard je bio recimo četvrti član Teksaške trojke, nešto kao peti Bitls). Dakle, u svetu stripova 1964. godine SSC je bio prva liga.

Želeo sam da budem deo toga i imao sam sjajnu *originalnu* ideju. Mozgovi u teglama poput Garizana i maskirani borci za pravdu poput Raže nisu bili ništa novo, ali niko do sada nije stavio superheroja na *skije*. (Ja se u životu nisam skijao. Do dana današnjeg.) Moj junak je imao jedan skijaški štap koji je takođe bio i bacač plamena, dok mu je drugi služio kao mitraljez. Umesto da se bori protiv nekog glupavog supernegativca, suprotstavio sam ga crvenima da bih bio „realističan“. Ali najbolji deo moje priče bio je njen završetak, gde Beli Letač doživljava šokantan, tragičan kraj. Bio sam siguran da će to naterati Teksašku trojku da me primeti.

Priču sam nazvao „Neobična saga o Belom Letaču“ i poslao sam je Lariju Herndonu. Sem što je bio jedna trećina uzvišenog uredništva SSC-a, Lari je bio i jedan od prvih ljudi s kojima sam uspostavio prepisku pošto sam zašao u vode komikdoma. Bio sam ubeđen da će mu se priča dopasti.

I jeste... ali ne za SSC. Objasnio mi je da udarni fanzin Trojke već ima dovoljno likova. Umesto da dodaju nove, on, Hauard i Badi želeli su da razviju heroje koje su već predstavili čitaocima. Ipak, dopada im se moje

pisanje. Želeli bi da pišem za *Star-sladid komiks*... pod uslovom da pišem priče o već postojećim njihovim likovima.

I tako se desilo da je „Neobična saga o Belom Letaču“ objavljena u *Betuingu*, solo fanzinu Larija Hemdona, dok sam se ja pojavio u SSC-u sa pisanim pričama o dva lika Hauarda Keltnera. Priča o Pauermenu bila je prva. „Pauermen protiv Plave barijere!“ objavljena je u SSC-u br. 7. avgusta 1965. i naišla je na dobar prijem... ali sam tek s pričom o doktoru Virdu „Samo se deca boje mraka“, objavljenom u SSC-u br. 10, zaista stekao ime u komikdomu.

Doktor Vird je bio tajanstveni osvjetnik koji se borio protiv duhova, vukodlaka i drugih natprirodnih zala. Uprkos sličnosti imena, imao je malo zajedničkog s *Marvelovim* doktorom Strejndžom. Keltner ga je oblikovao po ugledu na Mister Džastisa, jednog heroja iz zlatnog doba stripa. Dok Vird je nadmašio mog Belog Letača, tako što je umro na pola svoje prve priče, umesto na kraju. Kao vremenski putnik iz budućnosti, izašao je iz vremeplova pravo usred oružane pljačke, pa je smesta stradao. Time što je umro pre nego što je rođen, međutim, poremetio je ustrojstvo kosmosa, tako da sada mora da hoda zemljom i ispravlja nepravde sve dok ne dođe dan njegovog rođenja.

Uskoro sam shvatio da mi Dok Vird dobro ide. Keltneru se dopalo šta sam s njim radio i ohrabrivao me je da pišem još priča, pa kada je prebacio tog heroja u posebni fanzin, ja sam napisao scenario s naslovom „Mač i pauk“, koji je jedan nov i nepoznat crtač lepo ilustrovao. Džim Starlin je takođe adaptirao „Samo se deca boje mraka“ u formu stripa... ali je pisana priča bila prva.

Komikdom je tada već bio ustanovio sopstvene nagrade. Nagrade Alej bile su nazvane po Alej Upu, „najstarijem strip junaku“ (Žuti Klinac se možda ne bi složio). Kao i nagrade Hugo, nagrade Alej imale su kategorije i za profesionalni i za amaterski rad: Zlatni aleji za profesionalce, Srebrni aleji za fanove. „Samo se deca boje mraka“ bila je nominovana za Srebrnog aleja u kategoriji pisanih priča... i na moju nevericu i oduševljenje, *pobedila je* (prilično nezasluženo, pošto su Hauard Voldrop i Pol Moslander kao pisci bili za tri koplja ispred mene). Slike blistavih srebrnih trofeja nakratko su mi igrale pred očima, ali nikada nisam dobio baš ništa. Organizacija koja je sponzorovala nagrade ubrzo je propala i to je bio kraj nagrada Alej... ali je priznanje čudesno uticalo na moje samopouzdanje i pomoglo je da nastavim s pisanjem.

Međutim, u doba kada su priče o doktoru Virdu objavljene, u mom životu je došlo do nekih korenitih promena Juna 1966. maturirao sam u *Maristu*. Tog septembra sam prvi put u životu otišao od kuće i autobusom se odvezao u Illinois da pohađam Medilovu školu novinarstva na Univerzitetu Nortvestern.

Fakultet je bio čudan novi svet, jednako uzbudljiv koliko i strašan. Živeo sam u brucoškom domu po imenu *Bob Hol* (moja majka se stalno zbunjivala i mislila da je Bob moj cimer), u toj čudnoj zemlji srednjeg zapada gde vesti stižu prerano i gde niko ne zna da ispeće pošteni picu. Studije su bile teške, trebalo je steći nove prijatelje, naći nove kretene za nadmetanje, naučiti nove poroke (karte u prvoj godini, pivo na trećoj)... a na predavanjima je bilo i *devojaka*. I dalje sam kupovao stripove kada bih ih video, ali sam uskoro preskakao neke brojeve i moje fanovske aktivnosti su dramatično splasle. Pošto je oko mene bilo toliko toga novog, bilo je teško naći vremena za pisanje. Na prvoj godini sam završio samo jednu priču - čistu naučnu fantastiku s naslovom „Trenner i kompjuter“ koja je objavljena u prvom (i jedinom) broju opskurnog fanzina po imenu *In-dept*.

Moj glavni predmet na studijama bio je novinarstvo, ali sam uz njega izabrao istoriju. Na drugoj godini sam se prijavio za istoriju Skandinavije pošto sam mislio da je baš strava proučavati vikinge. Profesor Frenklin D. Skot bio je predan učitelj koji nas je pozivao svojoj Kući na skandinavsku hranu i *glug* (kuvano vino sa suvim grožđem i šumskim bobicama). Čitali smo nordijske sage, islandske ede i pesme finskog patriotskog pesnika Johana Ludviga Runeberga.

Voleo sam sage i ede jer su me podsećale na Tolkina i Hauarda, a opčinila me je Runebergova pesma „Sveaborg“, dirljiv lament za velikom tvrđavom Helsinkija. „Gibraltarom Severa“, koja se neobjašnjivo predala u rusko-švedskom ratu 1808. Kada je došlo vreme za pisanje seminarskih radova, ja sam kao temu odabrao Sveaborg. Onda mi je sinula jedna otkačena ideja. Pitao sam profesora Skota hoće li mi dozvoliti da umesto uobičajenog rada predam pripovetku o Sveaborgu. Na moje oduševljenje, on je pristao.

Za „Tvrđavu“ sam dobio ocenu A... ali ne samo to, profesor Skot je bio toliko zadovoljan tom pričom da ju je poslao stručnom časopisu *Amerikenskendinevijen rivju* za eventualno objavljivanje.

Prvo pismo odbijanja koje sam u životu dobio nije bilo od Dejmona Najta, Frederika Pola ili od Džona Vuda Kembela Mlađeg, već od Erika Dž. Frisa, urednika *Amerikenskendinevijen rivjua*, koji je „veoma“ žalio što

mora da mi vrati „Tvrđavu“. „To je veoma dobar članak“, stajalo je u pismu datiranom 14. juna 1968, „ali je, nažalost, predug za naše potrebe.“

Retko se dešava da pisca toliko obraduje odbijanje. Pravi urednik je video jednu moju priču i toliko mu se dopala da je napisao pravo pismo umesto da pošalje unapred štampani odgovor. Osećao sam se kao da su se vrata odškrinula. Sledeće jeseni, kada sam se vratio za drugu godinu na Nortwesternu, prijavio sam se za tečaj kreativnog pisanja... i ubrzo se našao okružen savremenim pesnicima u pokušaju, koji su pisali slobodne stihove i pesme u prozi. Ja sam voleo poeziju, ali ne te vrste. Nisam imao pojma šta da kažem o pesmama mojih kolega a oni nisu imali pojma šta da kažu o mojim pričama. Dok sam ja sanjao o objavljivanju priča u *Analogu* i *Galaksiju*, možda i u *Plejboju*, moje kolege su se nadale da će njihove pesme izaći u *Trikvoterliju*, uglednom književnom časopisu našeg univerziteta.

I drugi pisci su povremeno donosili kratke priče: karakterne studije, bez radnje, mnoge u sadašnjem vremenu, neke u drugom licu, nekoliko bez obraćanja pažnje na velika slova. (Da budem pošten, bilo je i izuzetaka. Sećam se jednog, jezive male horror priče smeštene u staru robnu kuću, po tonu gotovo lavkraftovske. Ta priča mi se sviđala više od svih koje sam pročitao te godine; ostali studenti s tog tečaja, naravno, mrzeli su je.)

Svejedno, uspeo sam da za kreativno pisanje završim četiri kratke priče (i nijednu pesmu). „Dodatni faktor bezbednosti“ i „Heroj“ bile su naučna fantastika. „A smrt njegovo zaveštanje“ i „Zaštitnik“ bile su tipične pripovetke s političkim primesama (bila je to 1968. i revolucija se osećala u vazduhu). Prva je narasla iz lika koji sam prvobitno zamislio još u *Marisiu*, pošto sam počeo da se oduševljavam Džejmson Bandom (Ursula Andres nije imala baš nikakve veze s tim, o ne, kao ni one scene seksa iz knjiga, sačuvaj bože). Maksimilijan de Lorije je trebalo da bude „otmeni ubica“ koji će da putuje po svetu i ubija zle diktatore na egzotičnim mestima. Njegov glavni trik trebalo je da bude lula koja služi kao duvaljka.

Kada sam počeo da ga stavljam na papir, ostalo je samo ime. Moja politička ubeđenja su se promenila a atentati posle 1968. nisu više delovali tako seksi. Priča nikada nije objavljena, ali možete ovde da je pročitate, samo trideset pet kratkih godina pošto je napisana.

Kolegama su se „klasične“ priče dopale više nego one naučno-fantastične, ali im se nijedna nije preterano svidela. Naš profesor, moderni mladi predavač koji je vozio klasični porše i oblačio somotske sakoe s kožnim

zakrpkama na laktovima, reagovao je jednako mlako... ali je takođe smatrao da je ocenjivanje besmislica, tako da sam uspeo da se izvučem s visokim ocenama i četiri završene priče.

Mada se kolegama moje priče nisu dopadale, i dalje sam se nadao da će se nekim urednicima možda dopasti. Poslaću ih pa ću videti šta će da se desi. Postupak sam znao: nađi adrese u *Berzi za pisce*, stavi novu traku u pisaću mašinu, otkucaj čist tekst s dvostrukim proredom, pošalji ga s kratkim propratnim pismom i kovertom na kojoj su tvoja adresa i marka, i onda čekaj. Ništa lakše.

Dok se moja druga godina na Nortvesternu bližila kraju, počeo sam da šaljem četiri priče koje sam napisao na tečaju kreativnog pisanja. Kada god bi neku priču vratio jedan časopis, istog dana bih je slao u drugi. Počeo sam od onih koji najbolje plaćaju pa sam se spuštao ka onim jeftinijim, kao što su svi časopisi za pisce preporučivali. I svečano sam se zakleo da *neću odustati*.

Što je, ispostavilo se, bilo dobro. Samo je „Dodatni faktor bezbednosti“ trideset sedam puta odbijen pre nego što konačno više nisam imao gde da ga šaljem. Devet godina pošto sam ga napisao, kada sam živeo u Ajovi i držao predavanja umesto da ih pohađam, kolega profesor po imenu Džordž Gatridž pročitao je priču i rekao da zna kako da je popravi. Dao sam mu svoj blagoslov i Gatridž je preoblikovao „Dodatni faktor bezbednosti“ u „Ratni brod“ i poslao je kao zajedničko delo. Kao „Ratni brod“ odbijena je još pet puta pre nego što je našla dom u časopisu F&SF. Ta četrdeset dva odbijanja i dalje predstavljaju moj lični rekord, koji nipošto ne žurim da oborim.

I druge priče su takođe odbijane, mada ne tako uporno. Ubrzo sam otkrio da većina drugih časopisa ne deli oduševljenje *Ameriken-skendinevijen rivjua* za priče o rusko-švedskom ratu iz 1808, pa sam „Tvrđavu“ vratio u fioku. „Zaštitnik“ je prerađen i preimenovan u „Zaštitnike“, ali ni to nije pomoglo. A „Heroj“ se vratio iz *Plejboja* i *Analoga*, otišao u *Galaksi*. ..

...i nestao. Šta je na kraju bilo s njim, ispričaću vam u drugom komentaru. U međuvremenu, pogledajte moje početničke radove, ako smete.

Samo se deca boje mraka

Kroz tihe, pokretne senke
klize nakazne prilike
avetinjski oblici jezde kroz tamu;
krilate nemani mračne nebo.
U utvarnom, turobnom sivilu
užasi bez duše nađoše dom.
Oni dobro znaju ovu zemlju zla:
Korlos je svet kojim hode.

*Pronađeno u jednoj pećini u Sred-
njoj Evropi, nekada hramu izvesne
mračne sekte; autor nepoznat.*

Tama. Tama je bila svugde. Turobna, zloslutna, sveprisutna; lebdela je nad ravnicom kao veliki i teški ogrtač. Mesečina nije uspevala da se probije; zvezde nisu sijale; samo noć, preteća i večna, i uskovitlane, zagušljive sive magle što su se valjale i komešale sa svakim pokretom. Nešto u daljini zakrešta, ali mu se oblik nije video. Magle i senke pokrivala su sve.

Ipak ne. Jedno se videlo. Na sredini ravnice, kao izazov tmurnim crnim planinama u daljini, jedna glatka kula uzdizala se u mrtvo nebo poput igle. Dizala se kilometrima, sve do mesta gde grimizne munje uz prasak večito igraju po uglačanoj crnoj steni. Mutno crveno svetlo sijalo je iz usamljenog prozora kule, jedno jedino ostrvo u mom noći.

Dole u uskovitlanim maglama stvorenja su se nelagodno komešala, a šuškanje čudnih pokreta narušavalo je mrtvačku tišinu. Pogani žitelji Korlosa nisu imali mira, jer kada se u kuli vidi svetlo, to znači da je njen vlasnik kod kuće. A čak i demoni znaju šta je strah.

Visoko na vrhu crne kule, jedno mračno biće pogleda kroz usamljeni prozor u zjapeću tamu ravnice i strašno ih prokle. Besneći, biće se okrenu od uskovitlane magle večite noći, ka dobro osvetljenoj unutrašnjosti svoje citadele. Tišinu je narušio jecaj. Lancima okovano za mermerni zid, jedno ogavno obličje bespomoćno se otimalo. Biće se razgnevi. Diže ruku i ispali

munju od crne energije ka užasu koji se otimao na zidu.

Krik agonije proseče beskonačnu noć a lanci omlitaveše. Okovani demon je nestao. Nijedan zvuk nije narušavao usamljenost kule ili njenog mračnog stanovnika. Biće se spusti na veliki presto nalik na krila slepog miša, isklesan iz crne svetlucave stene. Zagleda se preko sobe i kroz prozor, u jedva vidljiva stvorenja koja su vrvela ispod mračnih oblaka.

Biće onda glasno urliknu a njegov je urlik odjekivao i odjekivao niz kilometre i kilometre zloslutne kule. Čuo se čak i u crnoj jami tamnica daleko dole, a demoni tu zatočeni zadrhtali su u iščekivanju još strašnijih muka, pošto je krik bio sama suština jarosti.

Munja od crne sile polete iz dignute pesnice u noć. Nešto napolju vrisnu i neki neviđeni obrisi grčeci se pade s neba. Biće zarezha.

„Slabašna zabava. U svetu smrtnika može se naći bolja, tamo gde sam nekada vladao, i gde ću ponovo stupati, da opet lovim ljudske duše! Kada će se zapovest ispuniti, i prineti žrtva koja će me osloboditi ovog večnog izgnanstva?“

Tminom se razleže grmljavina. Grimizne munje zaigraše među crnim planinama. A žitelji Korlosa se zgrčiše u strahu. Sagael, Princ demona, gospodar Korlosa, kralj Podsveta, ponovo je bio besan i nemiran. A kada je Gospodar tame nezadovoljan, njegovi podanici prestravljeni beže kroz maglu.

* * *

Duge epohe je veliki hram ležao skriven peskom i džunglom, samotan i pust. Na podu mu se nakupio prah vekova, a tišina eona počivala u tamnim, turobnim nišama. Mračan je i zao bio, tako da su ga pokolenja urođenika proglasila za tabu, i stajao je sam kroz vekove.

Ali sada, posle beskonačne usamljenosti, velika crna vrata ukrašena ogavnim i zaboravljenim simbolima ponovo su se uz škripu otvorila. Koraci su uznemirili tri hiljade godina staru prašinu a odjeci su poremetili tišinu mračnih mesta. Sporo, uznemireno, s pažljivim pogledima u tamu, dva čoveka ušunjala su se u pradrevni hram.

Bili su prljavi, neoprani i neobrijani, a lica su im bila pohlepne i surove maske. Odeća im je bila u ritama a obojica su uz prazne, beskorisne pištolje imali dugačke, oštre noževe. Bili su to progonjeni ljudi, došli su u hram

krvavih ruku i sa strahom u kostima.

Krupniji čovek, onaj visok i suv, po imenu Džasper, osmotrio je mračni, pusti hram hladnim i ciničnim okom. Bilo je to turobno mesto, čak i po njegovim merilima. Svugde je vladala tama, uprkos vrelom suncu džungle napolju, jer je ono malo prozora bilo premazanom nekom tamnoljubičastom bojom kroz koju je prodiralo veoma malo svetla. Sve ostalo je bio kamen, turobni crni kamen isklesan pre mnogo vekova. Na zidovima je bilo neobičnih i jezivih murala, a vazduh je bio vlažan, ustajao i ispunjen mirisom smrti. Nameštaj je odavno istrunuo i pretvorio se u prah sem ogromnog crnog oltara na suprotnom kraju odaje. Nekada su tu bile stepenice što vode na više spratove, ali sada više nisu postojale, istrulile su u ništavilo.

Džasper je prebacio ranac s leđa i okrenuo se svom niskom, debelom kompanjonu. „Izgleda da je to - to, Vili“, rekao je, dubokim grlenim glasom. „Ovde ćemo prenoćiti.“

Vilijeve oči uznemireno su kružile a jezik mu je zapalacao preko suvih usana. „Ne dopada mi se“, rekao je. „Ježim se od ovog mesta. Previše je mračno i sablasno. A vidi samo ova čuda na zidovima.“ Pokazao je ka jednom nakaznijem muralu.

Džasper se nasmejao. Bio je to režeći, gorak, svirep smeh iz dubine grla. „Negde moramo da prenoćimo, a domoroci će nas ubiti ako nas uhvate na otvorenom. Znaju da su njihovi sveti rubini kod nas. Hajde, Vili, ništa ovom mestašcu ne fali, a domoroci se boje da mu priđu. Pa šta ako je malo mračno... jaka stvar. Samo se deca boje mraka.“

„Dobro, valjda... valjda si u pravu“, rekao je Vili oklevajući. Skinuo je ranac, čučnuo u prašinu pored Džaspera i počeo da vadi nešto za jelo. Džasper je izašao u džunglu i vratio se nekoliko minuta kasnije s naramkom drva. Zapalili su vatricu, pa su ćutke čučnuli i pojeli malo hrane. Posle su sedeli kraj vatre i šapatom pričali o tome šta će raditi u civilizaciji s nenadanim bogatstvom na koje su nabasali.

Vreme je prolazilo, sporo ali neumitno. Sunce je napolju potonulo iza zapadnih planina. Na džunglu se spustila noć.

Unutrašnjost hrama noću je bila još zloslutnija. Puzeća tama što se širila od zidova ugušila je razgovor. Džasper je zevajući prostro vreću za spavanje na prašnjavi pod pa se pružio. Pogledao je Vilija. „Ja ću da spavam“, rekao je. „A ti?“

Vili je klimnuo glavom. „Da“, rekao je. „Valjda ću i ja.“ Zastao je. „Ali ne na podu. Ta prašina... možda ima buba... možda paukova. Noćnih stvorenja. Neću da me grizu u snu.“ Džasper se namrštio. „A gde ćeš onda? Od nameštaja ovde ništa nije ostalo.“

Vilijeve hladne tamne oči prešle su po prostoriji nešto tražeći. „Eno“, viknuo je. „Ono izgleda dovoljno široko za mene. A bube tamo gore neće moći da me dohvate.“

Džasper slegnu ramenima. „Kako hoćeš“, reče. Okrenuo se i ubrzo zaspao. Vili se odvukao do velikog isklesanog komada kamena, prostro na njega vreću za spavanje, pa se bučno uspenrao. Pružio se i sklopio oči, drhteći kada je video reljef na tavanici. Ubrzo se njegovo teško telo ritmički ljuljalo a on je hrkao.

Na drugoj strani tamne odaje Džasper se promeškoltio, pridigao i virnuo kroz mrak na svog usnulog druga. Glavom su mu kružile grozničave misli. Domoroci su im bili za petama, a jedan čovek će se kretati mnogo brže nego dvojica, posebno ako je drugi debela, spora svinja kao Vili. A tu su onda i rubini - blistavo bogatstvo, veće od svega o čemu je u životu sanjao. Mogli bi biti njegovi - *samo* njegovi.

Džasper je tiho ustao pa se poput vuka odšunjao kroz tamu ka Viliju. Ruka mu se spustila na pojas i izvukla vitak, blistav nož. Pošto je stigao do podijuma, na trenutak je zastao i osmotrio svog druga. Vili se okretao i bacakao u snu. Džasperu se pred očima ponovo javila slika onih blistavih crvenih rubina u Vilijevom rancu. Sečivo blesnu dok se dizalo, pa dok se spuštalo.

Debeli jednom kratko zastenja i krv linu na drevni žrtveni oltar.

Napolju munja sevnu iz vedra neba a grmljavina se zloslutno razleže preko brda. Tama unutar hrama kao da se produbila a dubok, zavijajući zvuk ispunio je odaju. Verovatno vetar što zviždi kroz staru kulu hrama, pomisli Džasper, dok je tražio dragulje po Vilijevom rancu. Međutim, bilo je čudno kako se činilo da vetar šapuće jednu reč, duboko i prizivajući. „Sagael“, kao da je tiho dozivao. „Saaaagael...“

Zvuk je narastao, iz šapata preko uzvika u urlik, sve dok nije sasvim ispunio drevni hram. Džasper se ljutito osvrnuo oko sebe. Nije shvatao šta se dešava. Iznad oltara se pojavila velika pukotina, a iza nje se kovitlala magla i nešto se pomeralo. Iz pukotine pohrli tama, tama crnja, gušća i hladnija od

svega što je Džasper u životu video. Kovitlala se, menjala, okupila u džep apsolutnog crnila u jednom uglu prostorije. Činilo se da narasta, da menja oblik, da čvrzne, da se zgušnjava.

A onda je hitro nestala. Na njenom mestu stajalo je nešto grubo humanoidnog oblika; krupno, snažno telo u mekanoj, tamnosivoj odeći. Imalo je pojas i plašt sačinjene od kože nekog poganog stvora kakav nikada ranije na zemlji nije viđen. Glavu mu je pokrivala kapuljača a iz nje je zurila samo tama, obeležena s dva proreza konačne noći, tamnije i dublje od ostatka. Velika kopča od nekog tamnog svetlucavog kamena, u obliku krila slepog miša, držala mu je plašt.

Džasperov glas bio je šapat. „K-k-ko si ti?“

Dubok, zvonak, avetinjski smeh ispuni sve niše hrama pa se proširi kroz noć. „Ja? Ja sam Rat, Kuga i Krv. Ja sam Smrt, Mrak i Strah.“ Ponovo smeh. „Ja sam Sagael, Princ demona, Gospodar tame, kralj Korlosa, neupitni suveren Podsveta. Ja sam Sagael, koga su tvoji preci zvali Uništitelj duša. A ti si me prizvao.“

Džasperove oči razrogačiše se od straha a zaboravljeni rubini ležali su u prašini. Prikaza diže ruku i crnilo i noć skupiše se oko nje. Zla moć prostruja vazduhom. Onda za Džaspera ostade samo tama, konačna i večna.

* * *

Negde na drugom kraju sveta, avetinjska prilika u zlatno-zelenom iznenada se ukočila usred leta, telo joj je postalo napeto i oprezno. Preko mrtvački blelih crta lica raširio se izraz snažne zabrinutosti, a bezdani fantomski um ponovo je bio u saglasju sa samom suštinom njegovog bića. Doktor Vird je prepoznao čudna osećanja; govorila su mu o prisustvu natprirodnog zla negde na Zemlji. Morao je samo da prati sablasne emisije koje su ga poput magneta privlačile izvoru izopačenih aktivnosti.

Avetinjska prilika je brzinom misli sevnula ka istoku, hitro i nepokolebljivo usmerena ka izvoru zla; planine, doline, reke, šume promicale su pod njim brzinom od koje se mutio vid. Na horizontu su se pojavili veliki obalski gradovi, njihovi oblakoderi oslanjali su se na nebesa. Onda su i oni nestali ispod njega, a burni, penušavi talasi valjali su se ispod. Za tren oka prešao je kontinent, u sledećem je prešao i okean. Za duha ne važe zemaljska ograničenja brzine i materije; iznenada je bila noć.

Guste, grabljive džungle pojavile su se ispod Zlatnog duha, njihovo rastinje noću je delovalo još zlokobnije. Usledio je pojas pustinje, velika nabujala reka, još pustinje. Onda ponovo džungla. Ljudska naselja nicala su i nestajala u treptaju oka. Prilika je prosecala noć.

Doktor Vird se zaustavio. Ogroman i zlokoban, drevni hram se iznenada ukazao pred njim, njegove ogromne zidine krile su mračne i zle tajne. Oprezno je prišao. Bilo je tu aure intenzivnog zla, a tama se držala hrama gušća i deblja nego džungle okolo.

Astralni osvetnik polako i oprezno priđe visokom crnom zidu. Njegovo biće kao da je zatreperilo i izbledelo dok je bez napora prošao kroz zid i u tamu unutra.

Doktor Vird zadrhta pošto je osmotrio unutrašnjost užasnog svetilišta. Mračni, ogavni murali, niz za nizom klupa od abonosa, ogromna statua koja zuri iznad oltara po kome se jasno videlo da je to nečisto mesto hram neke davno zaboravljene sekte; sekte koja se klanjala jednom od crnih božanstava što vrebaju iz Onostranog. Zemlja je čistije mesto otkako je poslednja od njih izumrla.

A ipak - doktor Vird je zastao i zamislio se. Sve je izgledalo novo, nekorišćeno i - obuzeo ga je osećaj užasa - na žrtvenom oltaru bilo je sveže krvi! Je li moguće da je kult oživeo? Da se neko opet klanja onima što obitavaju u senci?

Iz niše u blizini oltara začuo se tih zvuk. Doktor Vird se u trenutku okrenu i potraži njegov izvor. Nešto se jedva pomerilo u tami; a sledećeg trena Zlatni duh se bacio na to nešto.

Bio je to čovek - ili ono što je od njega ostalo. Visok, suv i mišićav, nepokretno je ležao na podu i zurio slepim očima. Srce je tuklo, pluća su udisala, ali nije bilo drugih pokreta. Nikakva volja nije pokretala to stvorenje; nikakvi nagoni nisu ga vodili. Ležalo je mirno i tiho, s mrtvim očima usredsređenim na tavanicu; odbačena, prazna ljuska.

Bio je to stvor bez uma - i bez duše.

Bes i užas preplaviše grudi Astralnog osvetnika dok se okretao i po senkama tražio zlo stvorenje čije ga je prisustvo sada okruživalo sa svih strana. Nikada ranije nije se susreo s tako sveobuhvatnom austom sirovog, ogoljenog zla.

„Dobro!“, viknuo je. „Znam da si tu negde. Osećam tvoje zlo prisustvo.

Pokaži se... ako se usuđuješ!“

Zvonak, uklet smeh izbi iz velikih crnih zidova pa odjeknu dvoranom. „Ako si sada pa *ti*?“

Ali doktor Vird se nije pomerao. Njegove avetinjske oči prelazile su po čitavom hramu, tražeći izvor sablasnog smeha.

A on se ponovo začuo, dubok, gromoglasan i pun zlobe. „Ali kakve to veze ima? Nesmotreni smrtniče, usuđuješ se da izazoveš sile koje ne možeš ni pojmiti! A ipak, ispuniću ti zahtev - prikazaću se!“ Smeh postade glasniji. „Uskoro ćeš zažaliti zbog svojih nepromišljenih reči!“

Odozgo, gde su uglačane stepenice od abonosa vijugale ka najvišim delovima kule crnog hrama, viskozna, tečna, živa tama kao da je pocurila niz zavojito stepenište. Poput velikog oblaka apsolutnog crnila iz košmara nekog ludaka spuštala se sve dok se, na pola puta, nije stegnula i poprimila oblik. Stvor koji je stajao na stepenicama grubo je nalikovao na čoveka, ali je zbog te sličnosti bio još užasniji. Njegov smeh ponovo ispuni hram. „Prija li ti moj lik, smrtniče? Zašto ne odgovaraš? Je li moguće da znaš šta je - strah?“

Odgovor smesta odjeknu, glasan, zvonak i prkosan. „Nikada, mračni stvore! Zoveš me smrtnikom i očekuješ da drhtim kad te vidim. Ali grešiš, jer ja sam večan jednako kao ti. Ja, koji sam se u prošlosti borio s vukodlacima, vampirima i čarobnjacima, ne libim se da pokorim ni demona tvog soja!“ I s tim rečima, doktor Vird se baci ka nakaznoj prikazi na stepenicama.

Pod tamnom kukuljicom, dve velike jame crnine na trenutak buknuše grimizom, a onda smeh poče iznova, mahnitiji nego ikada. „Znači tako, duše, želiš borbu s demonom? Odlično! Demona ćeš i dobiti! Videćemo ko će preživeti!“ Mračni obris nestrpljivo mahnu rukom.

Doktor Vird je stigao na pola stepeništa kada se pukotina iznad oltara iznenada otvorila pred njim, a nešto ogromno i zlo zaprečilo mu put. Bilo je više nego dvostruko krupnije od njega, čeljust mu je ispunjavala masa blistavih očnjaka, a oči su mu bile dve crvene tačkice, pune mržnje. Težak zadah smrti ispunjavao je vazduh oko čudovišnog stvorenja.

Jedva zastavši dovoljno dugo da proceni situaciju, Zlatni duh napade ogavnog pridošlicu i zari pesnicu u njegovo hladno, vlažno meso. Doktor Vird nekontrolisano zadrhta. Meso čudovišta bilo je poput mekanog, a ipak supersnažnog testa; gadno i prljavo, toliko odbojno da izaziva jezu.

Biće se na taj udarac samo strese. Demonske kandže s neshvatljivom

snagom bolno zagrebaše rame Mističnog lutalice, ostavivši za sobom trag agonije. Iznenada na oprezu, doktor Vird shvati da to nije stvorenje iz običnih svetova, protiv kakvog bi bio neranjiv; ovaj užas poticao je iz Podsveta i bio je potpuno sposoban da mu nanese bol, jednako kao i on njemu.

Ručerda mahnu, dokači ga po grudima, tako da se on zatetura unazad. Jezivo brbljajući i baleći, demon skoči za njim, a ogromna ruka s kandžama pokušavala je da ga zgrabi. Doktor Vird je izgubio ravnotežu pa udario o hladni kameni pod. Stvor se baci na njega. Blistavi žuti očnjaci ustremiše se ka grlu.

Doktor Vird u očaju udari levom rukom u njušku demona dok se ovaj spuštao na njega. Spektralni mišići se napeše i desna pesnica pogodi cilj s brutalnom silinom, zakucavši se u odvratno lice kao pneumatski čekić. Stvorenje ispusti mučan krik bola, otkotrlja se u stranu pa se osovi na noge. Zlatni duh je sledećeg trenutka ponovo stajao.

S očima koje su gladno gorele, demon ponovo jurnu na Superduha, raširivši ruke da ga zgrabi. Vešto se izmaknuvši u stranu i sagnuvši se ispod pruženih ruku, doktor Vird zalebde kada stvorenje nošeno inercijom prohuja pored njega. Demon zastade i hitro se okrenu, a utvara u vazduhu nalete na njega nogama. Svom svojom silinom doktor Vird prignječi petom čizme demonov vrat.

Kao lubenica koju je udario opsadni ovan, glava čudovišta nateče, a onda prsnu od pritiska. Gusta crna krv razli se u veliku baru na kamenom podu i ogromni demon prestade da se pomera. Doktor Vird se iscrpeno otetura u stranu.

Davolski smeh odjeknu oko njega, na šta se on smesta pribra. „Odlično, duše! Zabavio si me! *Stvarno* si savladao jednog demona!“ Grimiz ponovo blesnu pod kukuljicom stvorenja na stepeništu. „Ali ja, shvataš, nisam običan demon. Ja sam Sagael, Princ demona, Gospodar tame! Taj moj podanik koga si s toliko muke uklonio nije ništa u poređenju s *mojom* moći!“

Sagael diže ruku i mahnu ka palom demonu. „Pokazao si mi svoju moć, i zato ću ti ja reći ponešto o svojoj. Ljuštura koju si našao moje je delo, jer ja sam taj koga zovu Uništitelj duša, i davno je prošlo otkako sam upotrebio svoju moć. Taj smrtnik neće spoznati nikakav zagrobni život, ni blaženstvo ni prokletstvo, neće spoznati besmrtnost. Nestao je, kao da ga nikada nije bilo, kao da nikada nije postojao. Zbrisao sam njegovu dušu, a to je sudba mnogo gora od smrti.“

Zlatni duh se zagleda u njega s nevericom, a ledena jeza prođe kroz njega. „Hoćeš da kažeš...“

Glas Princa demona pobedonosno se diže. „Da! Slutim da znaš šta govorim. Zato razmisli i *počni* da drhtiš! Ti si samo duh, bestelesno biće. Ne mogu uticati na telesnu ljušturu nekoga od smrtnog roda, ali tebe, duha, mogu uništiti u potpunosti. Ipak, biće mi zabavno da bespomoćan i prestravljen stojiš dok ja porobljujem tvoj svet, tako da ću te zasad poštediti. Ustani, i posmatraj sudbu planete kojom sam nekada vladao, pre početka istorije, i kojom ću vladati opet!“

Gospodar tame načini širok pokret i sveg svetla u hramu nestade. Tama sve proguta, i pred zapanjenim očima doktora Virda polako se ukaza vizija.

Video je ljude kako se okreću protiv drugih ljudi u gnevu i mržnji. Bio je svedok ratovima, uništenju i krvi. Smrt, iskežena i grozna, vrebala je svugde. Svet preplaviše kaos i razaranje. A onda, posle, video je poplavu, požar, kugu i glad. Strah i praznoverje dostigli su nove vrhunce. Bila je tu vizija rušenja crkava i krstova što gore naspram noćnog neba. Umesto njih podizane su strahotni kipovi, po užasnoj prilici princa demona. Ljudi su se svugde klanjali pred velikim mračnim oltarima i prinostili svoje kćeri sveštenicima Sagaelovim. I gle, stvorenja noći ponovo pohrliše u novoj snazi, hodala su zemljom i žedala krvi. Zaključana vrata nisu bila zaštita. Sluge Sagaelove vladale su neprikosnoveno zemljom, a njihov mračni gospodar lovio je ljudske duše. Kapije Korlosa su se otvorile i velika se senka spustila preko zemlje. Neće se dići ni za hiljadu pokolenja.

Jednako nenadano kao što se pojavila, vizija je nestala i ostali su samo gusta tmina i ogavni, zvonki smeh, sada još svirepiji, koji je istovremeno dolazio niotkud i odasvud, odjekivao i prelamao se unutar zidova ogromnog hrama. „Idi sada, duše, pre nego što mi dojadiš. Čekaju me pripreme napolju, i ne želim da te zateknem u svom hramu pošto se vratim. Počuj ovo - sada je jutro, a ipak je napolju i dalje tama. Od ovog dana noć će biti večna na zemlji!“

Tama se raščisti i doktor Vird je ponovo mogao da vidi. Stajao je sam u pustom hramu. Sagaela više nije bilo, kao ni ostataka poraženog demona. Samo su on i stvar koja je nekada bila čovek po imenu Džasper ostali usred tišine, tame i prašine.

* * *

Došli su sa svih strana, iz vrelih obližnjih džungli, iz spečene pustinje iza nje, iz velikih gradova Evrope, iz ledenog severa Azije. Bili su to grubi ljudi, surovi ljudi, svirepi ljudi, ljudi koji su dugo čekali dolazak nekoga poput Princa demona i koji su mu sada želeli dobrodošlicu. Bili su to proučavaoci okultnog; izučavali su te crne veštine i drevne spise u koje ljudi zdravog razuma ne veruju, i znali su mračne tajne o kojima drugi samo šapatom govore. Sagael za njih nije bio tajna, jer su njihova predanja sezala do davnih i zaboravljenih epoha pre nego što je istorija započela, kada je zemljom vladao Gospodar tame.

A sada, sa svih strana Zemljine kugle, hrlili su u ovaj hram i klanjali se pred ovim kipom. Čak su i mračnom bogu potrebni sveštenici, a oni su cepteli od želje da mu pokorno služe u zamenu za zabranjeno znanje. Kada se na zemlju spusti dugačka noć i kada Princ demona počne da lovi i da se gosti, znali su da će njihov čas stići. Zato su oni nečisti, oni mračni, oni zli nahrupili u veliki hram kao u danima prošlim i ponovo obrazovali stravičnu Sektu Sagaelovu. Tu su pevali svoje pokloničke pesme i čitali svoje crne knjige i čekali dolazak svoga gospodara, jer Sagael je još bio napolju. Odavno nije lovio ljudske duše, i glad mu beše neutaživa.

Ali njegove sluge obuzelo je nestrpljenje, pa su stoga rešili da ga pozovu nazad. Upalili su baklje u crnoj dvorani a stotine su sedele i mumlale hvalospeve. Naglas su čitali iz poganih spisa, što se mnoge godine nisu usudili da čine, i zapevali su njegovo ime. „Sagaele“, dizao se poziv i odjekivao u dubinama hrama. „Sagaele“, prizivao je, glasniji i glasniji, sve dok čitava dvorana od njega nije odzvanjala. „Sagaele“, zahtevali su i to je sada bila grmljavina, kreštala je u noći i ispunjavala zemlju i vazduh užasnom željom.

Mlada devojka bila je vezana za žrtveni oltar. Otimala se i cimala spone, s užasom u iskolačenim očima. Sada joj je prišao glavni sveštenik, ogromno čudovište od čoveka s brutalnim crvenim prorezom od usta i dva tamna, svinjska oka. U ruci je držao dugačak, blistav srebrni nož koji se presijavao od svetlosti baklji.

Zastao je i digao pogled ka divovskoj prilici Princa demona koja se uzdizala iznad oltara. „Sagaele“, zapevao je dubokim, sablasnim šapatom od koga se ledila krv u žilama. „Prinče demona, Gospodaru tame, kralju Podsveta, pozivamo te. Uništitelju duša, mi, tvoji sledbenici, zovemo. Čuj nas

i pojavi se. Prihvati našu ponudu duše i duha ove device!“

Oborio je pogled. Sečivo se polako diglo, počelo da se spušta. Skup je utihnuo. Sečivo je srebrno blesnulo. Devojka je vrisnula.

Onda nešto uhvati rukav sveštenikove odore, silno mu savi ruku unazad, pa je slomi. Avetinjska prilika zasja pred oltarom a noć se osvetli u sjaju zeleno-zlatnog uljeza. Bledi prsti zgrabiše nož kada ovaj ispade iz sveštenikove šake. Nemo digoš tanko sečivo i zariše ga u ljudekarino srce. Krv linu, preneražen uzdah začu se u tišini a telo pade na pod.

Dok se uljez okretao i mirno sekao spone devojke koja se sada onesvestila, među ljudima su se na sve strane čuli krici gneva i straha, a za njima i povici „svetogrđe“ i „Sagaele, zaštiti nas!“.

Onda, kao da im je težak oblak prešao iznad glava, velika tmina se spusti na dvoranu a baklje zgasnuše jedna po jedna. Vazduhom prostruja potpuna tama, zatreperi pa poprimi oblik. Usklik olakšanja i trijumfa diže se iz prisutnih smrtnika.

Grimizne vatre buknuše pod crnilom unutar kukuljice. „Preterao si, duše“, zagrme glas Princa demona. „Napadaš smrtnike koji su mudro rešili da me služe, i za to ćeš platiti samom svojom dušom!“ Tamna aura koja je okruživala gospodara Korlosa postade jača i potisnu svetlo što je isijavalo iz mišićave prilike u zeleno-zlatnom.

„Stvarno?“, odgovori doktor Vird. „Rekao bih da neću. Sada si video tek mali deo moje moći - imam je još mnogo, moći koju ti nikada nisam pokazao! Ti si, Sagaele, rođen iz tame, smrti i krvi. Predstavljáš otelotvorenje svega zlog i poganog. Ali ja sam stvoren voljom Sila divovskih u odnosu na tebe, koje te mogu uništiti jednom mišlju. Ja ti prkosim, svima nalik na tebe i gamadi koja ti služi!“

Svetlo što je okruživalo Zlatnog duha ponovo je buknuo i ispunilo je dvoranu poput malog sunca, rasterujući pred sobom mastiljavu tamu Princa demona. Kao da je, iznenada, gospodar Korlosa osetio svoj prvi drhtaj sumnje. Međutim, sabrao se i ne udostojivši protivnika dalje priče, digao ruku u rukavici. Ka njoj su potekle sile tame, smrti i straha. Onda je ogromna munja crne, pulsirajuće energije prosekla vazduh, zla i nečista. Pravo je letela, i brzo.

Zlatni duh je stajao s rukama na bokovima i nije ustuknuo. Munja je pogodila pravo u njega, a svetlo i tama na trenutak blesnuše. Onda svetlo

zgasnu i prilika pade hitro i bezvučno.

Užasan, podrugljiv smeh ispuni odaju a Sagael se okrenu ka svojim vernicima. „Tako stradaju oni koji prkose mračnoj sili, koji bi da se suprotstave volji...“ Zastao je. Na licima njegovih sledbenika bio je izraz potpunog, stravičnog straha, dok su gledali u nešto iza njega. Princ demona se okrenu u mestu.

Zlatna prilika je ustajala. Svetlo je ponovo bleštalo, i na tren strah ošinu gospodara Korlosa. Ali on ponovo nadvlada svoje sumnje i ponovo strahotna munja crne energije polete kroz vazduh i udari u doktora Virda, koji se približavao. Astralni osvjetnik se ponovo sruši. Trenutak kasnije, dok je Sagael gledao sa sve većim užasom, prilika ponovo ustade. Tiho, nemo, koračala je ka njemu.

Obuzet panikom, Sagael obori priliku i po treći put. Ona treći put ustade. Iz gomile se začu prestravljeno grcanje. Zlatni duh ponovo krenu ka Princu demona. Digavši blistavu ruku, napokon progovori. „Eto, Sagaele. Istrpeo sam ono najgore što si mogao da baciš na mene i još sam živ. Ali sada, mračni stvore, sada ćeš iskusiti *moju* moć!“

„N-NEEEEEeeee“, dvoranom se razleže jeziv krik. Prilika Gospodara tame zadrhta, izblede i istopi se u veliki crni oblak. Pukotina se ponovo otvori iznad oltara od abonosa. Iza nje kovitlale su se magle i stvorenja su se kretala kroz večnu noć. Crni oblak se proširi, procuri kroz pukotinu pa ode. Tren kasnije, pukotina nestade.

Doktor Vird se okrenu ka smrtnicima koji su ispunjavali odaju, preneraženim i poraženim slugama Sagaelovim. Razleže se krik straha i oni vrišteći pobegoše iz hrama. Onda se prilika okrenu ka oltaru, zadrhta i pade. Nešto zatreperi u vazduhu iznad nje, polete preko sobe pa nestade u senkama.

Trenutak kasnije, drugi Astralni osvjetnik izađe iz tamne niše, priđe oltaru pa se nagnu nad prvim. Avetinjska ruka obrisa sloj bele šminke s lica pale prilike. Sablastan glas naruši tišinu. „Nazvao te je ljušturom - praznom stvari - i bio je u pravu. Time što sam se vratio u svoj ektoplazmatski oblik i sakrio svoje fizičko biće u senkama, mogao sam da te obučem poput odeće. Na tvoje fizičko telo nije mogao da utiče, tako da sam te ostavljao pre nego što bi njegove munje udarile i vraćao se odmah posle. I uspelo je. Čak i on može biti prevaren i preplašen.“

Sunce je napolju izlazilo na istoku. U unutrašnjosti mračnog svetilišta

klupe od abonosa i rezbareno stepenište su trulili, hitro propadali i pretvarali se u gomile prašine. Sada je ostalo samo jedno.

Doktor Vird je ustao i prišao crnom oltaru. Moćne ruke stegle su noge Sagaelovog kipa a snažni mišići su se napeli. Kip se preturio. Razbio se na komadiće blizu prazne ljuštore stvari koja se nekada zvala Džasper, odevene u zeleno-zlatni kostim.

Doktor Vird je osmotrio prizor s ironičnim osmehom koji mu je treperio na mrtvački bledom licu. „Čak i pošto mu je uništio um i dušu, jedan čovek je doveo do propasti Gospodara tame.“

Digao je pogled ka devojci na oltaru, koja je sada počela da se oporavlja od užasa što joj je ugasio svest. Prišao joj je i rekao: „Ne boj me se. Odvešću te kući.“

Napolju je bio dan. Senka se digla. Večna noć bila je gotova.

U sledećem broju: Doktor Vird sreće Demona.

Tvrđava

Gle njen sivi obris kako se diže
Nadmoćan i moru i zalivu
A iz granitnog joj oka pretnja stiže:
Zar ćeš na meni okušati silu?
Već jeza i tmina u mojim očima
Skršiće neopreznog dušmanina.

I gde god rat da vas nanese
U šumu ili na ravnici,
Iz njenog oholog mira
Ne budite okeana kraljicu.
S jezicima od plama topova hiljadu
Sipaće po vama srdžbu svoju ljutu.

Priče o zastavniku Stalu
Johan Ludvig Runeberg

Sam i tih u noći, Sveaborg je čekao.

Mračne senke u moru leda, šest ostrvskih citadela koje su sačinjavale tvrđavu bacale su senke na mesečini - i čekale.

Zubati granitni zidovi dizali su se s ostrva, načičkani nizovima nemih topova - i čekali. A iza zidina, mračni i odlučni ljudi sedeli su kraj topova i danju i noću - i čekali.

Sa severozapada je oštar vetar koji je zavijao oko zidina doneo u Sveaborg zvuke i mirise dalekog grada. A visoko na parapetima Vargena, najvećeg od šest ostrva, pukovnik Bengt Antonen zadrhtao je od hladnoće dok je mrko zurio u daljinu. Uniforma mu je bila široka za suvo, čvrsto telo, a sive oči bile su mu zamagljene i zabrinute.

„Pukovniče?“ Glas se začuo tik iza zamišljenog oficira. Antonen se okrenu i osmehnu. Kapetan Karl Banerson odsečno salutira pa zakorači na bedem kraj pukovnika. „Nadam se da vas ne uznemiravam“, reče.

Antonen frknu. „Baš nimalo, Karle. Samo razmišljam.“ Usledi trenutak tišine. „Ruski baraž je danas bio prilično žestok“, započe Banerson. „Nekoliko ljudi je ranjeno na ledu, a morali smo da ugasimo i dva požara.“

Antonenove oči predoše preko leda iza zidina. Činilo se da gotovo ne primećuje visokog, mladolikog švedskog kapetana, da je potpuno izgubljen u mislima. „Ljudi nisu smeli da budu na ledu“, reče on odsutno.

Banersonove plave oči se upitno zagledaše u pukovnikovo lice. „Zašto to kažete?“, upita on. Stariji oficir nije odgovarao. Antonen je zurio u noć i ćutao.

Posle nekoliko dugih trenutaka, Antonen se sabra pa se okrenu ka kapetanu. Lice mu je bilo napeto i zabrinuto. „Nešto nije u redu, Karle. Nešto ozbiljno nije u redu.“

Banerson je delovao zbunjeno. „O čemu to pričate?“

„O admiralu Kronštetu“, odgovori pukovnik. „Ne dopada mi se kako se ponaša u poslednje vreme. Brine me.“

„Na koji način?“

Antonen odmahnu glavom. „Njegova naređenja. Način na koji govori.“ Visoki, suvi Finac mahnu ka gradu u daljini. „Sećaš se kada je ruska opsada počela početkom marta? Njihova prva baterija dovučena je pred Sveaborg na saonicama i postavljena na hrid u helsinškoj luci. Kada smo odgovorili na njihovo bombardovanje, svaki hitac je bio pretnja gradu.“

„Tako je. Šta s tim?“

„I tako su Rusi istakli zastavu za primirje i pregovarali a admiral Kronštet se složio da Helsinki bude neutralan, i da nijedna strana ne gradi utvrđenja u njegovoj blizini.“ Antonen izvadi iz džepa list hartije pa mahnu njime Banersonu. „General Suhtelen dozvoljava oficirskim suprugama iz grada da nas ponekad posete i preko njih sam dobio ovaj izveštaj. Izgleda da su Rusi premestili topove kao što su rekli, ali su podigli kasarne, bolnice i stovarišta u Helsinkiju. A mi ne možemo ni da ih pipnemo!“

Banerson se namršti. „Shvatam šta hoćete da kažete. Zna li admiral za taj izveštaj?“

„Naravno“, reče Antonen nestrpljivo. „Ali neće ništa da preduzme. Jegerhorn i ostali su ga ubedili da je izveštaj nepouzdan. I tako se Rusi kriju u gradu, savršeno bezbedni.“ Besno je zgužvao izveštaj, pa ga gurnuo u džep.

Banerson nije odgovorio a pukovnik se okrenuo da ponovo gleda preko

zidina, mrmljajući u bradu.

Usledilo je nekoliko trenutaka napete tišine. Kapetan Banerson je nelagodno prebacio težinu s noge na nogu pa se nakašljao. „Gospodine?“, rekao je najzad. „Ne mislite valjda da nam preti neka stvarna opasnost, zar ne?“

Antonен ga prazno pogleda. „Opasnost?“, kazao je. „Ne, ne zaista. Tvrđava je prejaka, a Rusi su preslabi. Potrebno im je mnogo više artiljerije i mnogo više ljudi pre nego što će se usuditi na juriš. A mi imamo dovoljno hrane da izdržimo duže nego što oni mogu da održe opsadu. Kada se jednom led otopi, iz Švedske nam lako mogu poslati pojačanja.“

Zastao je na tren, pa nastavio. „Ipak se brinem. Admiral Kronštet svakog dana nalazi ranjive tačke i svakog dana još ljudi gine pokušavajući da razbije led pred njima. Kronštetova porodica je zarobljena ovde sa svim drugim izbeglicama i on preteruje u brizi za njih. Na sve strane vidi slabosti. Vojnici su odani i spremni da izginu u odbrani Sveaborga, ali oficiri...“

Antonен uzdahnu i odmahnu glavom. Posle kratke ćutnje ispravio se i okrenuo od bedema. „Ovde je užasno hladno“, reče. „Bolje da uđemo.“

Banerson se osmehnu. „Tako je. Možda će Suhtelen napasti sutra, i rešiti sve naše nevolje.“

Pukovnik se nasmeja, pa ga pljesnu po leđima. Zajedno su otišli s bedema.

A u ponoć, mart je postao april. A Sveaborg je i dalje čekao.

* * *

„Ako je admiralu po volji, ja se ne bih složio. Ne vidim razlog da ovog puta pregovaramo. Sveaborg je otporan na juriš, a imamo i dovoljne zalihe. General Suhtelen ne može ništa da nam ponudi.“

Lice pukovnika Antonena bilo je ukočeno i zvanično dok je govorio, ali mu je pesnica kojom je stezao balčak mača bila bleđa.

„Gluposti!“ Pukovnik F. A. Jegerhorn iskrivi aristokratsko lice u podrugljiv osmeh. „Naš položaj je izuzetno opasan. Kao što admiral odlično zna, odbrana nam je nesavršena, a dodatno je pogoršava led zbog koga nam se može prići sa svih strana. Ponestaje nam baruta. Rusi su nas okružili topovima, a svakim danom ih je sve više.“

Za zapovedničkim stolom viceadmiral Karl Olof Kronštet ozbiljno je klimao glavom. „Pukovnik Jegerhorn je u pravu, Bengte. Imamo mnogo razloga za sastanak s generalom Suhtelenom. Sveaborg ni izbliza nije bezbedan.“

„Ali, admirale.“ Antonen je mahnuo svežnjem hartija koje je držao u ruci. „Moji izveštaji ne govore ni o čemu sličnom. Rusi imaju tek četrdesetak topova, a mi smo i dalje brojniji. Ne mogu da napadnu.“

Jegerhorn se nasmeja. „Ako vaši izveštaji tako tvrde, pukovniče Antonene, onda greše. Poručnik Klik je u Helsinkiju i on mi javlja da je neprijatelj neuporedivo brojniji od nas. A ima i mnogo više od četrdeset topova!“

Antonen se ljutito okrenu ka drugom oficiru. „Klik! Klika slušate! Klik je budala i prokleti anjalski izdajnik; ako je u Helsinkiju, to je zato što radi za Ruse!“

Dva oficira su besno gledala jedan drugoga, Jegerhorn hladan i ohol, Antonen zajapuren i strastven. „Ja sam imao rođake u Anjalskoj ligi“, reče mladi aristokrata. „Oni nisu bili izdajnici, a nije to ni Klik. Oni su odani Finci.“

Antonen zareža nešto nemušto, pa se okrenu nazad ka Kronštetu. „Admirale, kunem vam se, moji izveštaji su tačni. Nemamo razloga za strah ako izdržimo do otapanja leda, a to možemo lako da izvedemo. Pošto se jednom more otvori, Švedska će poslati pomoć.“

Kronštet sporo ustade sa stolice, usukanog i umornog lica. „Ne, Bengte. Ne možemo odbiti pregovore.“ Odmahnuo je glavom pa se osmehnuo. „Ti kao da jedva čekaš borbu. Ne smemo biti nesmotreni.“

„Gospodine“, reče Antonen. „Ako morate, onda pregovarajte. Ali ne činite nikakve ustupke. Švedska i Finska od nas zavise. Na proleće će general Klingspor i švedska flota pokrenuti protivofanzivu za proterivanje Rusa iz Finske; ali vlast nad Sveaborgom od presudne je važnosti za taj plan. Moral vojske će se sunovratiti ako mi ne uspemo. Nekoliko meseci, gospodine - izdržite nekoliko meseci i Švedska može pobediti u ratu.“

Kronštetovo lice bilo je maska očaja. „Pukovniče, niste čitali vesti. Šveđani su u opštem bekstvu; švedske vojske poražene su na svim frontovima. Nema nade za pobedu.“

„Ne, gospodine, to su vesti iz novina koje vam šalje general Suhtelen; uglavnom iz ruskih novina. Zar ne shvatate, gospodine, vesti su pristrasne. Ne

možemo na njih da se oslonimo.“ Antonenove oči bile su razrogačene od užasa; govorio je kao očajnik.

Jegerhorn se nasmejao, hladno i cinično. „Kakve ima veze jesu li vesti istinite ili lažne? Zar stvarno misliš da će Švedska pobediti, Antonene? Da će mala, siromašna država na dalekom severu zaustaviti Rusiju? Rusiju, koja se pruža od Baltika do Pacifika, od Crnog mora do Arktika? Rusiju, saveznicu Napoleona, koji je zgazio sve krunisane glave Evrope?“ Ponovo se nasmejao. „Poraženi smo, Bengte, poraženi. Ostaje samo da vidimo kakve ćemo uslove predaje uspeti da dobijemo.“

Antonenu je na trenutak nemo zurio u Jegerhorna, a kada je progovorio, glas mu je bio grub i napet. „Jegerhorne, ti si defetista, kukavica i izdajnik. Sramotiš tu uniformu na sebi.“

Plemićeve oči buknuše, a ruka mu polete ka maču. Ratoborno je zakoračio napred.

„Gospodo, gospodo.“ Kronštet se iznenada našao između dva oficira, zadržavajući Jegerhorna. „Pod neprijateljskom smo opsadom, a naše vojske su u povlačenju. Ovo nije vreme za međusobne sukobe.“ Lice mu postade strogo i hladno. „Pukovniče Jegerhorne, smesta se vratite u svoje odaje.“

„Razumem, gospodine.“ Jegerhorn salutira, okrenu se na peti, pa izađe iz prostorije. Admiral Kronštet se ponovo okrenu ka Antonenu.

Tužno je odmahnuo glavom. „Bengte, Bengte. Zašto ne možeš da shvatiš? Jegerhorn je u pravu, Bengte; ostali oficiri se slažu s njim, svi do poslednjeg. Ako sada pregovaramo, moći ćemo da spasemo flotu i mnogo finske krvi.“

Pukovnik Antonen zauze stav mirno. Oči su mu bile hladne i gledao je kraj svog admirala kao da ovaj nije tu. „Admirale“, reče strogo. „Šta da ste se ovako osećali pred Ruotsinsalmi? Šta bi tada bilo s našom pobedom, gospodine? Defetizam nije doneo pobedu ni u jednoj bici.“

Kronštetovo lice postade grubo, a u glasu mu se začu bes. „Pukovniče, sada je dosta. Neću trpeti neposlušnost. Okolnosti me primoravaju da pregovaram oko predaje Sveaborga. Moj sastanak sa Suhtelenom zakazan je za šesti april; nameravam da mu prisustvujem. A ubuduće tu odluku nećete dovoditi u pitanje. To je naređenje!“

Antonenu je ćutao.

Admiral Kronštet je kratko zurio u pukovnika, a iz očiju mu je još izbijao

bes. Onda je frknuo i okrenuo se pa nestrpljivo mahnuo ka vratima. „Voljno, pukovniče. Smesta se vratite na dužnost.“

* * *

Lice kapetana Banersona prikrivalo je njegovu ošamućenost i nevericu. „To ne može biti istina, gospodine. Predaja? Ali zašto bi admiral uradio tako nešto? Bar su vojnici spremni i željni da se bore.“

Antonen se nasmeja, ali je to bio prazan, jedak smeh, potpuno lišen radosti. U očima mu se video mahnit očaj, a ruke su mu uzrujano stezale sečivo rapira. Bio je naslonjen na bogato izrezbaren grob, u senci dva drveta u jednom od centralnih dvorišta citadele Vargen. Banerson je stajao nekoliko koraka dalje u tami, na stepenicama koje su vodile do spomenika.

„Svi vojnici su spremni da se bore“, rekao je Antonen. „Samo oficiri to nisu.“ Ponovo se nasmejao. „Admiral Kronštet - heroj naše pobede kod Ruotsinsalmija - pretvorio se u starca rastrzanog sumnjama i strahom. General Suhtelen ga je sjajno vukao za nos; francuske i ruske novine koje mu šalje, glasine iz Helsinkija koje ovde donose oficirske žene, sve to služi da poseje seme defetizma. A onda je pukovnik Jegerhorn pomogao da ono nikne.“

Banerson je i dalje bio ošamućen i zbunjen. „Ali - ali čega se to admiral boji?“

„Svega. Vidi slabe tačke u našoj odbrani koje ne vidi niko drugi. Boji se za svoju porodicu. Boji se za flotu koju je nekada vodio u pobedu. Tvrdi da je Sveaborg zimi bespomoćan. Slab je i napet i svaki put kada ga ophrvaju sumnje, Jegerhorn i njegovi drugari su tu da mu kažu kako je u pravu.“

Antonеноvo lice izobličilo se od srdžbe. Sada je gotovo vikao. „Kukavice! Izdajnici! Admiral Kronštet se koleba i drhti, ali kada bi *oni* bili odlučni, *on* bi našao svoju hrabrost i svoju pamet.“

„Gospodine, molim vas, ne tako glasno“, upozorio ga je Banerson. „Ako je to što govorite istina, šta mi tu možemo?“ Antonenov pogled se diže i usredsredi na švedskog kapetana ispod sebe. Hladno ga je osmotrio. „Pregovori su zakazani za sutra. Kronštet se možda neće predati, ali ako to učini, moramo biti spremni. Sakupi sve odane ljude koje možeš, i reci im da budu spremni. Nazovi to pobunom ako želiš, ali Sveaborg se neće predati bez borbe dokle god postoji jedan častan čovek da puca iz njegovih topova.“ Finski oficir se ispravi i vrati mač u korice. „U međuvremenu ću razgovarati s

pukovnikom Jegerhornom. Možda on ipak može da zaustavi ovo ludilo.“

Banerson, samrtno bled, sporo je klimnuo glavom pa se okrenuo da ode. Antonen je sišao stepenicama, a zatim zastao.

„Karle?“, viknuo je. Šveđanin se okrenuo. „Shvataš da je moj život, a možda i sudbina Finske, u tvojim rukama, zar ne?“

„Da, gospodine“, odgovori Banerson. „Možeš nam verovati.“ Ponovo se okrenuo i nekoliko trenutaka kasnije je otišao.

Antonen je stajao sam u tami, odsutno zureći u šaku. Krvarila je na mestu gde je stegao sečivo mača. Oficir se nasmeja pa pogleda grobnicu. „Dobro si osmislio svoju tvrđavu, Erensvarde“, tiho je prošaptao u noć. „Nadajmo se da će se ljudi kojima je povereno da je brane pokazati kao jednako snažni.“

* * *

Jegerhorn se namrštió kada je video ko je na vratima. „Vi, Antonene? Posle onoga po podne? Stvarno ste hrabri. Šta želite?“

Antonen je zakoračio u sobu i zatvorio vrata. „Želim da porazgovaram s vama. Želim da se predomislite. Kronštet vas sluša; neće kapitulirati ako mu vi savetujete suprotno. Sveaborg neće pasti.“

Jegerhorn se iskezi pa sede na stolicu. „Možda. Mi smo u rodu. Admiral poštuje moj sud. Ali sve je samo pitanje vremena. Švedska ne može pobediti u ovom ratu, a što ga više odugovlačimo, to će više Finaca izginuti u bici.“

Plemić je mirno posmatrao kolegu oficira. „Švedska je izgubljena“, nastavio je, „ali Finska ne mora biti. Imamo jamstva cara Aleksandra da će Finska biti autonomna država pod njegovom zaštitom. Imaćemo više slobode nego što smo je ikada imali pod Švedskom.“

„Mi jesmo Šveđani“, rekao je Antonen. „Dužnost nam je da branimo našeg kralja i našu otadžbinu.“ Glas mu je cepteo od prezira.

Tanak osmeh zaigra u uglovima Jegerhornovih usana. „Šveđani? Ha! Mi smo Finci. Šta je to Švedska ikada učinila za nas?“

Oporezuje nas. Uzima naše momke da ginu po blatu Poljske, Nemačke i Danske. Pretvorila nam je zemlju u bojno polje za svoje ratove. I zbog toga dugujemo vernost Švedskoj?“

„Švedska će nam pomoći kada se led otopi“, odgovorio je Antonen.

„Moramo samo da izdržimo do proleća i da sačekamo švedsku flotu.“

Jegerhorn je ustao, a reči su mu odzvanjale od jeda i prezira. „Ne bih računao na švedsku pomoć, pukovniče. Jedan pogled na njihovu istoriju biće dovoljan da vas tome nauči. Gde je bio Karlo XII tokom Velikog stradanja? Jahao je po čitavoj Evropi, ali nije mogao da odvoji ni jednu jedinu vojsku za napaćenu Finsku. Gde je maršal Klingspor sada, dok Rusi haraju našom zemljom i pale naše gradove? Da li se on uopšte borio za Finsku? Ne! Povukao se - da spase Švedsku od napada.“

„Znači, Šveđane koji nam ne pomažu dovoljno brzo vi biste zamenili Rusima? Dželatima iz Velikog stradanja? Narodu koji upravo sada hara našom otadžbinom? Slaba je to trampa.“

„Ne. Rusi se sada prema nama ponašaju kao prema neprijateljima; kada budemo na njihovoj strani sve će biti drugačije. Više nećemo morati da svakih dvadeset godina idemo u rat da bismo udovoljili švedskom kralju. Ambicije Karla XII ili Gustava III više neće koštati hiljade finskih života. Kada jednom car bude vladao Finskom, imaćemo mir i slobodu.“

Jegerhornov glas bio je vreo od uzbuđenja i ubeđenja, ali je Antonen ostao hladan i zvaničan. Pogledao je Jegerhorna tužno, gotovo čežnjivo, pa je uzdahnuo. „Bilo je bolje kada sam mislio da ste izdajnik. Niste. Vi ste idealista, sanjar, da. Ali ne izdajnik.“

„Ja? Sanjar?“ Jegerhornove obrve iznenađeno se digoše. „Ne, Bengte. Ti si sanjar. Ti si čovek koji se obmanjuje nadama u švedsku pobedu. Ja svet posmatram onakav kakav je i nosim se s njegovim realnostima.“

Antonen odmahnu glavom. „Godinama se iznova borimo s Rusijom; vekovni smo neprijatelji. A vi mislite da možemo živeti s njima u miru. Nema od toga ništa, pukovniče. Finska predobro poznaje Rusiju. I ne zaboravlja. Ovo neće biti naš poslednji rat s Rusijom. Nipošto.“

Polako se okrenuo i otvorio vrata da izađe. Onda, kao da se toga tek tada setio, zastao je i osvrnuo se. „Vi ste zabludeli sanjar a Kronštet je samo slabašan starac.“ Tiho se nasmejao. „Sada nemam čak ni koga da mrzim, Jegerhorne. Čak ni to.“ Vrata se tiho zatvoriše i pukovnik Bengt Antonen ostade sam u tammom, tihom hodniku. Iscrpen se naslonio na hladni kameni zid, pa je zajecao i pokrio lice rukama.

Glas mu je bio grub, grcav šapat, telo mu je bilo sivo i uzdrmano. „Moj bože, moj bože. Snovi budale i starčeve sumnje. A zajedno će srušiti Gibraltar

Severa.“

Nasmejao se slomljenim, stegnutim smehom, ispravio se, pa izašao u noć.

* * *

„...biti dozvoljeno da pošalje dva kurira kralju, jednog severnim a jednog južnim putem. Oni će biti opskrbljeni pasošima i vodičima i svaka moguća pogodnost biće im pružena da bi obavili to putovanje. Ugovoreno na ostrvu Lonanu, 6. aprila 1808.“ Jednoličan glas oficira koji je čitao sporazum naglo se zaustavio, a u velikoj odaji za sastanke vladala je samrtnička tišina. U dnu prostorije čulo se mrmljanje, nekoliko švedskih oficira nelagodno se promeškalo na mestima, ali niko nije progovorio.

Sa zapovedničkog stola pred okupljenim višim oficirima Sveaborga, admiral Kronštet je sporo ustao. Izgledao je kao da je naglo ostario, oči su mu bile umorne i krvave. A oni u prvim redovima videli su da mu čvornovate šake blago podrhtavaju.

„Tako glasi sporazum“, počeo je. „S obzirom na položaj Sveaborga, bolji je nego što smo mogli da se nadamo. Već smo potrošili trećinu baruta; naši položaji su zbog leda izloženi napadu sa svih strana; brojčano smo slabiji i primorani smo da izdržavamo veliki broj izbeglica koje nam brzo troše zalihe. S obzirom na sve to, general Suhtelen je bio u prilici da zahteva našu trenutnu predaju.“

Zastao je i umorno prošao šakom kroz kosu. Očima je tražio poglede finških i švedskih oficira koji su sedeli pred njim.

„Tu predaju nije zahtevao“, nastavio je Kronštet. „Umesto toga, dozvoljeno nam je da zadržimo tri od šest ostrva Sveaborga, a zadržaćemo i dva od preostalih ako nam pet švedskih ratnih brodova stignu u pomoć pre trećeg maja. U suprotnom, moramo da se predamo. Ali u svakom slučaju, flota će biti vraćena Švedskoj posle rata, a primirje koje će vladati od ovog trenutka do tada sprečiće gubitke još života.“

Admiral Kronštet je zastao, pa pogledao u stranu. Pukovnik Jegerhorn, koji je sedeo kraj njega, istog časa je ustao. „Ja sam pomagao admiralu u pregovorima. Sporazum je dobar, vrlo dobar. General Suhtelen nam je pružio veoma velikodušne uslove. Međutim, u slučaju da švedska pomoć ne stigne na vreme, moramo preduzeti postupak za predaju garnizona. To je svrha ovog sastanka. Moramo...“

„NE!“, uzvik se razleže velikom prostorijom, odjeknu o zidove i naglo prekide Jegerhorna. Usledi preneražena tišina. Sve oči se okrenuše ka stražnjem delu odaje, gde je pukovnik Bengt Antonen stajao među drugim oficirima, prebledeo i izvan sebe od besa.

„Velikodušni uslovi? Ha! Kakvi to velikodušni uslovi?“ Glas mu je bio oštar od prezira. „Trenutna predaja ostrva Vester-Svarte, Oster-Lila-Svarte i Langorna; ostatak Sveaborga će da usledi. *To* su velikodušni uslovi? NE! Nikada! To je jedva više od potpune predaje, samo odložene za mesec dana. A nema potrebe da se predamo. NISMO brojčano slabiji. NISMO uopšte slabi. Sveaborgu ne trebaju zalihe - potrebno mu je samo malo hrabrosti i malo vere.“

Atmosfera u većnici odjednom je postala veoma hladna, dok je admiral Kronštet s ledenim neodobravanjem posmatrao čoveka koji mu se suprotstavio. Kada je progovorio, u glasu mu se naslućivao trun onog starog autoriteta. „Pukovniče, podsećam vas na naređenja koja sam vam izdao pre neki dan. Dojadilo mi je vaše dovođenje u sumnju svih mojih postupaka. Jeste, načinio sam neke male ustupke, ali sam nam obezbedio priliku da sve zadržimo za Švedsku. To nam je *jedina* prilika! Sada, pukovniče, SEDITE!“

Prisutni oficiri zažagoriše s odobravanjem. Antonen ih zgađeno osmotri, a onda usmeri pogled ka admiralu. „Razumem, gospodine“, reče. „Ipak, gospodine, ta prilika koju ste nam obezbedili zapravo nije nikakva prilika, ama baš nikakva. Vidite, gospodine, Švedska ne može da pošalje brodove ovamo dovoljno brzo. Led se neće otopiti na vreme.“

Kronštet se nije obazirao na njegove reči. „Nešto sam vam naredio, pukovniče“, rekao je čeličnim glasom. „Sedite!“

Antonen ga hladno pogleda, oči su mu plamtele a pesnice se stezale i opuštale kraj bokova. Usledi dugačak trenutak napete tišine. Onda sede.

Pukovnik Jegerhorn se nakašlja pa zašuška svežnjem hartija koje je držao u ruci. „Da nastavimo s poslom koji nas čeka“, reče on. „Prvo moramo poslati glasonoše u Stokholm. Brzina je od presudnog značaja. Rusi će obezbediti neophodna dokumenta.“

Pogledom je pročešljavao sobu. „Ako se admiral slaže“, rekao je, „predložio bih poručnika Eriksona i... i...“

Na tren je zastao a spor osmeh mu se raširio licem.

„... i kapetana Banersona“, zaključio je. Kronštet klimnu glavom.

* * *

Jutarnji vazduh bio je svež i hladan a sunce se dizalo na istoku. Međutim, to niko nije gledao. Sve oči u Sveaborgu bile su usredsređene na mračno i oblačno zapadno obzorje. Satima su bez prestanka oficiri i redovi, Šveđani i Finči, mornari i artiljerci, svi pretraživali pustu pučinu, i nadali se. Gledali su ka Švedskoj i molili se za jedra za koja su znali da nikada neće doći.

A među onima koji su se molili bio je i pukovnik Bengt Antonen. Visoko na bedemima Vargena, pretraživao je talase svojim malim durbinom, kao i toliki drugi u Sveaborgu. A kao i drugi, ništa nije nalazio.

Pošto je sklopio durbin, Antonen se namršten okrenuo od bedema da se obrati mladom zastavniku koji je stajao kraj njega. „Nema od ovoga ništa“, rekao je. „Samo traćim dragoceno vreme.“

Zastavnik je izgledao uplašeno i nervozno. „Uvek postoji šansa, gospodine. Suhtelenov rok ističe u podne. Još samo nekoliko sati, ali ipak možemo da se nadamo, zar ne?“

Antonen je bio mračan, trezven. „Voleo bih da možemo, ali se samo zavaravamo. Ugovor o primirju navodi da brodovi ne smeju pre podneva biti samo na vidiku, već da moraju uploviti u sveaboršku luku.“

Zastavnik je delovao zbunjeno. „Šta s tim?“, upitao je.

Antonen je pokazao preko zidova, ka ostrvu koje se slabašno videlo u daljini. „Gledaj tamo“, rekao je. Ruka mu se pomerila da pokaže drugo ostrvo. „I tamo. Ruska utvrđenja. Primirje su iskoristili da zavladaju morskim prilazima. Svaki brod koji pokuša da stigne do Sveaborga biće žestoko napadnut.“

Pukovnik uzdahnu. „Sem toga, more je puno leda. Još nedeljama neće moći da nam priđe nijedan brod. Zima i Rusi su se urotili da skrše sve naše nade.“

Zastavnik i pukovnik potišteno siđoše sa zidina u unutrašnjost tvrđave. Hodnici su bili mračni i depresivni; svugde je vladala tišina.

Napokon, Antonen progovori: „Dovoljno smo dugo odlagali, zastavniče. Jalove nade više nisu dovoljne; moramo da udarimo.“ Pogledao je svog sagovornika u oči dok su hodali. „Okupi ljude. Kucnuo je čas. Vidimo se kraj mojih odaja za dva sata.“ Zastavnik je oklevao. „Gospodine“, upitao je. „Mislite li da imamo izgleda? Uz nas je veoma malo ljudi. Šaćica protiv

čitave tvrđave.“

Na slabašnom svetlu, Antonenovo lice bilo je umorno i nesrećno. „Prosto ne znam. Kapetan Banerson je imao veze; da je ostao, bilo bi nas više. Ali ja ne poznajem redove kao što ih je poznao Karl. Ne znam kome možemo da verujemo.“ Pukovnik zastade, pa čvrsto stegnu zastavnikovo rame. „Ipak, svejedno, moramo da probamo. Finska vojska čitave zime gladuje, smrzava se i gleda kako joj otadžbina gori. Jedino što je tera da istraje jeste san o oslobođenju. A bez Sveaborga taj san će umreti.“ Tužno je odmahnuo glavom. „To ne smemo dozvoliti da se desi. S tim snom umreće i Finska.“

Zastavnik klimnu glavom. „Dva sata, gospodine. Računajte na nas. Ima mi još da probudimo ratobornost u admiralu Kronštetu.“ Iskezio se pa žurno otišao.

Sam u tihom hodniku, pukovnik Bengt Antonen isukao je mač, pa ga pridigao tako da slabašno svetlo zaigra po oštrici. Tužno ga je osmotrio i nemo se upitao koliko će Finaca morati da ubije da bi spasao Finsku.

Ali odgovora nije bilo.

* * *

Dva stražara su se nelagodno meškoljila. „Ne znam, pukovniče“, reče jedan. „Naša naređenja glase da bez dozvole nikoga ne puštamo u arsenal.“

„Rekao bih da je moj čin dovoljna dozvola“, prasnuo je Antonen. „Izričito vam naređujem da nas pustite.“

Prvi stražar je sumnjičavo pogledao svog druga. „Dakle“, rekao je. „U tom slučaju možda...“

„Ne, gospodine“, reče drugi stražar. „Pukovnik Jegerhorn nam je naredio da nikoga ne puštamo bez odobrenja admirala Kronšteta. Bojim se da to važi i za vas, gospodine.“

Antonen ga hladno odmeri. „Da odemo onda kod admirala Kronšteta“, rekao je. „On bi možda voleo da čuje kako si odbio izričito naređenje.“

Prvi stražar se trgnu. Obojica su se nelagodno meškoljili i sva pažnja im je bila usredsređena na besnog finskog pukovnika. Antonen se namršti na njih. „Hajde“, rekao je. „Smesta.“

Pucnji iz pištolja koji na te reči odjeknuše u susednom hodniku potpuno iznenadiše stražare. Usledi bolan krik kada se jedan od njih uhvati za krvavu

ruku, a puška mu uz zveket pade na pod. Drugi se okrenu ka zvuku a istog trena Antonen skoči da čeličnim stiskom zgrabi njegovu pušku. Pre nego što je stražar u potpunosti shvatio šta se dešava, pukovnik mu je otrgao pušku iz ruku. Iz hodnika desno pojavi se grupa naoružanih ljudi, među kojima je većina držala puške a poneki i pištolje koji su se još dimili.

„Šta ćemo s ovom dvojicom?“, upita grub, snažan kaplar koji ih je predvodio. Preteći je uperio bajonet u grudi stražara koji je još stajao. Drugi je pao na kolena, pažljivo držeći ranjenu ruku.

Pošto je dao stražarevu pušku jednom od svojih ljudi, Antonen hladno osmotri zatvorenike. Pruži ruku i otrgnu prsten s ključevima s pojasa glavnog stražara. „Vežite ih“, reče. „I neka ih neko čuva. Nećemo više krvoprolića, ako može da se izbegne.“

Kaplar klimnu glavom pa mahnu bajonetom i potera stražare dalje od vrata. Antonen se uposli s ključevima pa otvori teška drvena vrata arsenala tvrđave.

Istog trena ljudi pohriše kroz vrata. Pripremali su se za taj trenutak i sada su radili hitro i delotvorno. Teške drvene kutije bunile su se škripanjem dok su razvaljivane, a čulo se i grebanje metala o metal dok su puške vađene iz kutija i deljene ljudima.

Antonen je stajao odmah pored vrata i napeto posmatrao prizor. „Požurite“, naredio je. „I postarajte se da ponesete dovoljno baruta i municije. Moraćemo da ostavimo dosta ljudi da brani arsenal od protivnapada i...“

Pukovnik se iznenada okrenu. Iz hodnika su dopirali zvuk puščane paljbe i odjeci koraka u trku. Antonen uznemireno pređe prstima preko balčaka mača, pa zakorači nazad kroz vrata.

I tu se sledi.

Stražari koje je postavio pred arsenalom skupili su se u daljem kraju hodnika, a oružje su pobacali pored sebe. A pred njima su stajali dvostruko brojniji ljudi, s puškama uperenim u njega i vrata arsenala. Na njihovom čelu, samopouzđano se smešeći, stajala je suva, aristokratska prilika pukovnika F. A. Jegerhorna, s pištoljem u desnoj ruci.

„Gotovo je, Bengte“, rekao je. „Računali smo da ćeš nešto ovakvo da probaš i pazili smo na svaki tvoj korak još otkako je primirje potpisano. Tvoja pobuna je okončana.“

„Ne bih u to bio toliko siguran“, reče Antonen, uzdrman ali i dalje odlučan. „Sada je već odred mojih ljudi zauzeo ured admirala Kronšteta a s njim kao zatvorenikom počeo je da preuzima glavne baterije.“

Jegerhorn zabaci glavu pa se nasmeja. „Ne budi budala. Naši ljudi su zarobili zastavnika i njegov odred pre nego što su uopšte prišli admiralu Kronštetu. Niste imali nikakvih šansi.“

Antonen preblede. Užas i očaj mu minuše očima, a onda ih zameni ledena srdžba. „NE!“, viknu on kroz stegnute zube. „NE!“ Mač mu skoči iz korica i srebrno blesnu na svetlu kada je jurnuo na Jegerhorna.

Načinio je tek tri koraka kada ga prvi metak pogodi u rame tako da mu mač izlete iz ruke. Drugi i treći mu se zariše u stomak tako da se presamitio. Načinio je još jedan klecav korak, pa polako pao na pod.

Jegerhorn ga je ravnodušno pogledao. „Vi tamo u arsenalu“, viknuo je, a glas mu je razgovetno odzvanjao hodnikom. „Položite oružje i polako izađite. Opkoljeni ste. Pobuna je gotova. Ne terajte nas da prolivamo još krvi.“

Nije bilo odgovora. Sa strane, gde su ga držali pod stražom, stari kaplar viknu: „Ljudi, poslušajte ga. Previše ih je.“ Pogledao je svog zapovednika. „Gospodine, recite im da se predaju. Sada nema izgleda. Recite im, gospodine.“

Međutim, tišina se rugala njegovim rečima a pukovnik je ležao potpuno mirno.

Jer pukovnik Bengt Antonen bio je mrtav.

Nekoliko kratkih minuta pošto je počela, pobuna je okončana. A nedugo zatim, ruska zastava zavijorila se nad zidinama Vargena.

A pošto se zavijorila nad Sveaborgom, nije prošlo dugo pa se zavijorila nad čitavom Finskom.

Epilog

Starac se bolno pridigao u krevetu, pa se s neskrivenom znatiželjom zagledao u posetioca na vratima. Čovek je bio visok i snažno građen, s hladnim plavim očima i tamnoplavom kosom. Na sebi je imao uniformu majora švedske vojske

a držanje mu je bilo samopouzđano, kao u prekaljenog vojnika.

Posetilac krenu napred pa se nasloni u dnu starčevog kreveta. „Znači ne prepoznajete me?“, reče. „Jasno mi je i zašto. Siguran sam da se trudite da zaboravite Sveaborg i sve u vezi s njim, admirale Kronštete.“

Starac se žestoko nakašlja. „Sveaborg?“, reče slabašno, pokušavajući da prepozna stranca koji je stajao pred njim. „Bio si u Sveaborgu?“

Posetilac se nasmeja. „Da, admirale. Bar neko vreme. Zovem se Banerson, Karl Banerson. Tada sam bio kapetan.“

Kronštet zatrepta. „Da, da. Banerson. Sada se sećam. Ali od tada si se promenio.“

„Tako je. Poslali ste me u Stokholm i u godinama koje su usledile borio sam se s Karlom Johanom protiv Napoleona. Od tada sam video mnogo bitaka i opsada, gospodine. Ali nikada nisam zaboravio Sveaborg. Nikada.“

Admiral se iznenada presamiti od napada nezaustavljivog kašlja. „Š-šta hoćeš?“, uspe napokon da izusti. „Izvini ako sam grub, ali ja sam bolestan čovek. Razgovor mi predstavlja velik napor.“ Ponovo se nakašljao. „Nadam se da ćeš mi oprostiti.“

Banersonove oči su prešle preko male, prljave spavaće sobe. Ispravio se i iz unutrašnjeg džepa uniforme izvadio debelu, zapečaćenu kovertu.

„Admirale“, reče, kucnuvši blago kovertom po dlanu da naglasi reči. „Admirale, znate li koji je danas dan?“

Kronštet se namršti. „Šesti april“, odgovori.

„Da. Šesti april 1820. Tačno pre dvanaest godina sreli ste se s generalom Suhtelenom na Lonanu i predali Sveaborg Rusima.“

Starac sporo odmahnu glavom. „Molim te, majore. Budiš uspomene koje sam odavno sahranio. Ne želim da govorim o Sveaborgu.“

Banersonove oči sevnuše a bore oko usta postadoše hladne i besne. „Ne? Pa, šta da se radi. Radije biste da pričamo o Ruotsinsalmiju, slutim. Ali nećemo. Prićaćemo o Sveaborgu, starče, dopadalo vam se to ili ne.“

Kronštet zadrhta od siline u Banersonovom glasu. „Dobro, majore. Morao sam da se predam. Kada je okružen ledom, Sveaborg je vrlo slab. Naša flota je bila u opasnosti. A ponestajalo nam je baruta.“

Švedski oficir ga prezrivo osmotri. „Ovde imam dokumente“, reče i diže

kovertu, „koji pokazuju koliko ste pogrešili. Činjenice, admirale. Hladne istorijske činjenice.“

Žustro je pocepao kraj koverte, pa bacio hartije iz nje na Kronštetov krevet. „Pre dvanaest godina rekli ste da smo brojčano slabiji“, počeo je, a gas mu je bio hladan i bezosećajan dok je navodio činjenice. „Nismo bili brojčano slabiji. Rusi su jedva imali dovoljno ljudi da zaposednu tvrđavu pošto im se predala. Imali smo 7836 redova i 208 oficira. Mnogo više nego Rusi.

Pre dvanaest godina rekli ste da se Sveaborg zimi ne može braniti zbog leda. To su gluposti. Imam pisma od najvećih vojnih mislilaca švedske, finske i ruske vojske koji svedoče o snazi Sveaborga, i leti i zimi.

Pre dvanaest godina pričali ste o strašnoj ruskoj artiljeriji koja nas okružuje. Ona nije postojala. Ni u jednom trenu Suhtelen nije imao više od četrdeset šest artiljerijskih oruđa, od toga šesnaest minobacača. Mi smo ih imali deset puta više.

Pre dvanaest godina rekli ste da nam ponestaje zaliha, a da su nam rezerve baruta opasno načete. Nije tako bilo. Imali smo 9.535 artiljerijskih projektila, 10.000 fišeka, dve fregate i preko 130 manjih brodova, čudesne zalihe pomorske opreme, dovoljno hrane za više meseci i preko 3.000 buradi baruta. Lako smo mogli da sačekamo pomoć iz Švedske.“

Starac kriknu. „Dosta, dosta!“ Stavio je ruke na uši. „Neću više da slušam. Zašto me mučiš? Zar ne možeš da pustiš jednog starca da otpočine u miru?“

Banerson ga prezrivo pogleda. „Neću da nastavim“, reče. „Ali ću ostaviti papire. Možete sami da ih pročitate.“

Kronštet je grcao i borio se za dah. „Bila je to prilika“, odgovorio je. „Prilika da se sve spase za Švedsku.“

Banerson se nasmeja, hladnim, surovim, jetkim smehom. „Prilika? Ja sam bio jedan od vaših glasonoša, admirale; znam kakvu su vam priliku Rusi pružili. Zadržali su nas nedeljama. Zna li kada sam stigao u Stokholm, admirale? Zna li kada sam isporučio vašu poruku?“

Starac je polako digao glavu i zagledao se u Banersonove oči. Lice mu je bilo blede i bolesno, ruke su mu drhtale.

„Trećeg maja 1808“, reče Banerson. A Kronštet se trže kao da je udaren.

Visoki švedski major se okrenu i pođe ka vratima. Tamo se, s rukom na kvaki, ponovo okrenu i pogleda unazad.

„Znate“, rekao je, „istorija će zaboraviti Bengta i ono što je pokušao da uradi, i zapamtiće pukovnika Jegerhorna samo kao jednog od prvih finških nacionalista. Ali za vas ne znam. Vi živite u ruskoj Finskoj od vaših trideset srebrnjaka, a ipak je Bengt rekao da ste samo slabić.“ Odmahnuo je glavom. „Šta će biti, admirale? Šta će istorija govoriti o vama?“

Nije bilo odgovora. Grof Karl Olof Kronštet, viceadmiral flote, heroj Ruotsinsalmija, zapovednik Sveaborga, tiho je plakao u jastuk.

* * *

A dan kasnije je umro.

*Zovite ga uzdanicom rukom
Što verolomna beše u tom času tmine
Zovite ga Bedom, Prezirom i Grehom
I Smrću i Gorčinom čistom,
Ali mu ne spominjite nekadašnje ime
Da se ne postide oni što zovu se isto.*

*Uzmite sve što je jadno u grobu
Uzmite sve što je nisko u životu,
I obojite jedno ime krivicom i mrakom
Jer sramota tog jednog čoveka,
Probudiće manje bola u Fincu svakom
No ono što je učinio kod Sveaborga.*

*Priče o zastavniku Stalu,
Johan Ludvig Runeberg*

A smrt njegovo zaveštanje

Prorok je došao s Juga, držeći zastavu u desnoj ruci a držalje sekire u levoj, da propoveda veru amerikanizma. Obraćao se sirotima i gnevima, zbunjenima i zastrašenima i u njima je budio novu odlučnost. Jer njegove reči behu poput ognja na zemlji, i gde god da se zaustavio da govori, mnoštva su ustajala da stupaju za njim.

Ime mu je bilo Norvel Arlington Boregar, i pre nego što je postao prorok, bio je guverner. Bio je krupan, snažan čovek, okruglih crnih očiju i četvrtastog lica u koje bi navrla krv kada bi se uzbudio. Guste, čupave obrve bile su večito sumnjičavo nabrane, dok su mu pune usne delovale zaleđene u podrugljivom osmejku.

Ali njegove sledbenike nije bilo briga kako je izgledao. Jer Norvel Arlington Boregar je bio prorok, a u proroke se ne sumnja. Nije činio čuda, ali su ipak hrlili ka njemu, na Severu i na Jugu, siromašni i imućni, livci i vlasnici fabrika. I uskoro ih je bila čitava vojska.

A vojska je marširala uz muziku vojnog orkestra.

* * *

„Maksimilijan de Lorije je mrtav“, reče Maksimilijan de Lorije naglas sebi dok je sedeo u zamračenom salonu s policama prepunim knjiga.

Tiho se, blago nasmejao. Šibica kratko blesnu u tami, na trenutak zatreperi kada je prinese luli, pa zgasnu. Maksim de Lorije se zavalu u mekani kožni naslonjač, pa lagano odbi dim.

Ne, pomislio je. Ne uspeva. Reči prosto ne zvuče kako valja. Nekako su prazne. Ja sam Maksim de Lorije i živ sam.

Da, odgovorio je jedan glas u njemu, ali ne zadugo. Prestani da se zavaravaš. Svi ti sada govore isto. Rak. Neizlečiv. Najviše godinu dana. Verovatno ni toliko.

Ja sam, onda, mrtav čovek, rekao je sebi. Čudno. Ne osećam se kao mrtav čovek. Ne mogu da zamislim da sam mrtav. Ne ja. Ne Maksim de Lorije.

Pokušao je ponovo. „Maksimilijan de Lorije je mrtav“, rekao je odlučno

tišini.

Onda je odmahnuo glavom. I dalje ne valja, pomislio je. Imam toliko razloga za život. Novac. Položaj. Uticaj. I više od toga. Imam sve.

Odgovor je odjeknuo kroz misli, nemilosrdan i hladan. Nije bitno, glasio je. Više ništa nije bitno, ništa sem raka. Mrtav si. Živi mrtvac.

U mračnoj, tihoj sobi, ruka mu iznenada zadrhta, a lula mu izlete iz ruke i prosu pepeo na skupoceni tepih. Pesnice mu se stegnuše a zglobovi prebledeše.

Maksimilijan de Lorije polako ustade iz stolice pa krenu na drugi kraj sobe, usput uključivši svetlo. Zastao je pred dugačkim ogledalom na vratima i osmotrio visok, sedokos lik koji mu je uzvrćao pogled sa stakla. Na licu ima čudnog bledila, primetio je, a ruke slabašno podrhtavaju.

„A moj život?“, rekao je odrazu. „Šta sam uradio sa svojim životom? Pročitao nekoliko knjiga. Vozio nekoliko sportskih automobila. Stekao nekoliko bogatstava. Provod, dugačak, lud provod. Plejboj zapadnog sveta.“

Tiho se nasmejao, ali je odraz i dalje delovao turobno i potreseno. „Ali šta sam postigao? Za godinu dana, hoće li biti nečega da pokaže kako je Maksim de Lorije ikada živeo?“

Okrenuo se od ogledala uz režanje, gorak, smrtno bolestan čovek s očima poput sivog pepela vatre koja je odavno zgasla. Dok se okretao, te oči su upijale prikupljene naslage života, prelazile su preko raskošnog, teškog nameštaja, uglačanih drvenih polica za knjige s nizovima debelih, u kožu uvezanih tomova, hladnog i čađavog kamina i uvezenih lovačkih pušaka na postolju iznad kamina.

Izenada je vatra ponovo gorela. De Lorije hitrim koracima pređe sobu i uze jednu pušku. Drhtavom rukom je blago prešao preko kundaka, ali mu je glas kada je progovorio bio hladan i odlučan.

„Nek ide sve bestraga“, rekao je. „Još nisam mrtav.“

Mahnito se, režeći nasmejao dok je sedao da podmaže pušku.

* * *

Prorok je projurio kroz daleki Zapad, šireći reč iz privatnog mlaznjaka. Gomile su se svugde okupljale da mu kliču a snažni metalski radnici dizali su decu na ramena da ga čuju kako priča. Dugokose bundžije koje bi se usudile da

se rugaju njegovim ciljevima učutkivane su, nadglasavane a ponekad i prebijane.

„Ja se borim za malog čoveka“, rekao je u San Dijegu. „Ja se borim za prave američke patriote na koje danas niko ne misli. Ovo je slobodna zemlja i ne smetaju mi drugačija mišljenja, ali neću dozvoliti komunjarima i anarhistima da preuzmu vlast. Hoćemo da im pokažemo da ne smeju da dižu komunističku zastavu u ovoj zemlji ako postoji makar još jedan jedini pravi Amerikanac. A ako moramo da razbijemo poneku glavu da bismo ih tome naučili, pa, šta da se radi.“

A oni su mu hrlili, patriote i superpatriote, veterani i vojnici, besni i uplašeni. Preko dana su mahali zastavama a noću su čitali Bibliju i lepili nalepnice s imenom Boregar na branike svojih automobila.

„Svaki čovek ima pravo na protest“, vikao je prorok s podijuma u Los Anđelesu, „ali kada ti dugokosi anarhisti pokušavaju da osujete ratne napore, to nije protest, to je izdaja.“

A kada ti izdajnici pokušavaju da zaustave naše vojne transporte koji prevoze neophodni materijal našim momcima preko mora, ja kažem da je vreme da damo našoj policiji dobre i jake motke, da im damo odrešene ruke i da im dozvolimo da puste malo komunjarske krvi. Tako ćemo naučiti te anarhiste da poštuju zakon!“

A svi ljudi su klicali i klicali a buka je gotovo nadjačala odjek vojnih čizama što marširaju u daljini.

* * *

Visoki, sedi čovek bio je zavaljen u baštenskoj stolici na sklapanje i pogledao je *Njujork tajms* koji mu je ležao u krilu. Bio je neugledno odeven, u izlizani konfekcijski sportski sako i s jeftinim plastičnim naočarima za sunce. Malo ko bi ga primetio u gomili. Još manje njih bi pažljivije pogledalo i prepoznalo mrtvaca koji je nekada bio Maksimilijan de Lorije.

Osmejak zaigra u uglovima mrtvačevih usana dok je čitao jedan članak na prvoj strani. Naslov je glasio: „De Lorijeovo bogatstvo likvidirano“. Ispod, sitnije, trezveni podnaslov je navodio: „Engleski milioner nestao; prijatelji veruju da je novac u švajcarskim bankama.“

Da, pomislio je. Kako je to samo zgodno. Čovek je nestao, ali se naslovi

bave novcem. Pitam se šta će pisati u novinama za godinu dana. Možda nešto kao: „Naslednici čekaju otvaranje testamenta“?

Oči mu se digoše sa članka i odlutaše uvis preko stranice, pa se zaustaviše na glavnoj vesti. Čutke je zurio u naslov, a lice mu se namrštilo. Onda je polako i pažljivo pročitao članak.

Pošto je završio, De Lorije ustade sa stolice, pažljivo savi novine pa ih baci preko ograde u mutnu zelenu vodu koja je burno penila iza broda. Onda je gurnuo ruke u džepove jakne i sporim hodom otišao u svoju kabinu u ekonomskoj klasi. Novine su se dole okretale i vrtele u kovitlacima koje je izazivao prolazak velikog broda sve dok se napokon nisu natopile i potonule. Zaustavile su se na blatnjavom, kamenitom dnu, gde su tišina i tama večne.

A rakovi su mileli tamo-amo po izbledejoj fotografiji krupnog čoveka četvrtastog lica s čupavim obrvama i iskrivljenim podrugljivim osmehom.

* * *

Prorok se žestoko obrušio na Istok, jer tu je bio dom lažnih vidovnjaka koji su zaveli njegov narod, tu je bilo uporište onih koji su mu se protivili. Svejedno. Tu su njegove gomile bile još i veće, a sinovi i unuci imigranata iz prošlog veka bili su njegovi, svi do jednog. Zato je tu Norvel Arlington Boregar odlučio da napadne svoje neprijatelje u njihovoj jazbini.

„Ja se borim za malog čoveka“, rekao je u Njujorku. „Zalažem se za pravo svakog Amerikanca da iznajmi svoju kuću ili proda svoju robu kome god poželi, bez uplitanja birokrata s aktovkama i jajoglavih profesora koji žive u kulama od slonovače i hoće da određuju kako ćemo da živimo vi i ja.“

A ljudi su klicali i klicali i mahali zastavama i izgovarali zakletvu na vernost i skandirali „Boregar - Boregar - Boregar“ iznova i iznova, sve dok se čitava dvorana nije tresla od buke. A prorok se kezio i srećno odmahivao a novinari sa Istoka koji su ga pratili odmahivali su glavama s nevericom i mrmljali strašne reči o „harizmi“ i „ironiji“.

„Ja se borim za radnog čoveka“, rekao je prorok na velikoj konferenciji sindikata u Filadelfiji. „I ja kažem da svi ti anarhisti i demonstranti bolje da prestanu s kevtanjem i da nađu neki pošten posao, kao i svi drugi! Vi i ja moramo da zarađujemo za život, pa zašto bi se onda država starala o njima? Zašto biste vi, pošteni narode, morali da plaćate poreze za izdržavanje lenjih, neukih propalica koje ionako neće da rade?“

Gomila je odobravalala urlajući a prorok je stegao pesnicu i trijumfalno mahnuo njom iznad glave. Jer reč je dodirnula duše radnika i nadničara, onih što rade i što se muče, onih što tek malčice imaju. I oni su bili njegovi. Više se neće klanjati lažnim bogovima.

I tako su svi ustali i zajedno zapevali „Zvezdama posut barjak“.

* * *

U Njujorku je Maksim de Lorije uhvatio prvi autobus pred carinarnicom, za srce Menhetna. Nosio je samo mali kofer s odećom, tako da se nije zaustavio u hotelu. Umesto toga je pošao pravo ka finansijskoj četvrti, ka jednoj od najvećih banaka u gradu.

„Želeo bih da unovčim ček“, rekao je službenici. „Moje švajcarske banke.“ Nažvrljao je ček, otcepio ga i gurnuo ga preko pulta.

Službenikove obrve su se blago digle kada je video iznos. „Hmmm“, rekao je. „Ovo ću morati da proverim, gospodine.“

Nadam se da vam ne smeta da sačekate nekoliko trenutaka. Sigurno imate neka dokumenta, gospodine...?“

Ponovo je pogledao ček. „Gospodine Loreense“, dovršio je rečenicu.

De Lorije se srdačno osmehnuo. „Naravno“, rekao je. „Sigurno ne bih pokušao da unovčim toliki ček bez dokumenata.“

Dvadeset minuta kasnije izašao je iz banke i samopouzdan, odmerenim korakom, hodao avenijom. Tog dana se zaustavio na nekoliko mesta, pre nego što je napokon otišao u jedan jeftini hotel da prenoći.

Kupio je nešto odeće, nekoliko novina, brojne mape, izudaran polovni automobil i zbirku pušaka i pištolja. Uzeo je i dosta municije i postarao se da svaka puška ima snajperski nišan.

Maksimilijan de Lorije te noći je ostao budan do kasno, nadvijen nad jeftin stočić u svojoj sobi. Prvo je pročitao novine koje je kupio. Pročitao ih je polako i pažljivo, nekoliko puta. Nekoliko puta je ustajao i telefonirao informativnim službama raznih novina i pažljivo beležio ono što su mu rekli.

A onda je raširio svoje mape pa ih pomno proučavao, do poznog jutra. Kada je odabrao one koje je želeo, povlačio je debelu crnu liniju po njima, neprekidno se pri tom vraćajući novinama.

Najzad, pred zorom, uzeo je crvenu olovku i zaokružio ime jednog grada srednje veličine u Ohaju.

Posle toga je seo i podmazao oružje.

* * *

Prorok se vratio na Srednji zapad sa svom silinom, jer je tu, više nego bilo gde drugde sem u svom zavičaju, našao svoje ljude. Prvosveštenici koji su se razmireli pre njegovog dolaska slali su mu izveštaje, i svi su glasili isto. Illinois će biti dobar, govorili su. Indijana još i bolja. Indijanu će stvarno da obori s nogu. A Ohajo - Ohajo je sjajan, Ohajo je fantastičan.

I tako je prorok krstaro Srednjim zapadom, donoseći Reč onima koji su za nju bili zreli, propovedajući veru amerikanizma u srcu Amerike.

„Čikago je grad po mojoj meri“, ponavljao je neprekidno na govorima po Illinoisu. „Vi, narode u Čikagu, znate kako treba s komunistima i anarhistima. U Čikagu ima mnogo poštenih, iskrenih patriota. Nećete dozvoliti da ti teroristi preotmu ulice od dobrih, poštenih građana Čikaga.“

A svi ljudi su klicali i klicali a Boregar ih je predvodio u pozdravu čikaškoj policiji. Jedan dugokosi bundžija je viknuo: „Fašista!“, ali je njegov usamljeni uzvik bio izgubljen u gromoglasnom aplauzu. Ipak, u dnu dvorane, dva krupna telohranitelja su ga primetili, klimnuli jedan drugome glavom, pa hitro i tiho krenuli kroz gomilu.

„Ja nisam rasista“, rekao je prorok dok je prelazio granicu da govori u severnoj Indijani. „Ja se borim za prava svih dobrih Amerikanaca, bez obzira na rasu, veru ili boju. Međutim, ja se zalažem za vaše pravo da nekretnine prodate ili iznajmite onima kojima to želite. I ja kažem da svako treba da radi kao vi ili ja, i da se nikome ne sme dozvoliti da živi u prljavštini, neukosti i nemoralnosti državne milostinje. I ja kažem da pljačkaše i anarhiste treba pravo uza zid.“

A svi ljudi su klicali i klicali, a onda izašli da šire Reč svojim prijateljima, svojim rođacima i svojim komšijama. „Ja nisam rasista a nije ni Boregar“, govorili su jedni drugima, „ali da li bi ti bio srećan da ti se sestra uda za jednog od njih?“ A gomile su svake nedelje samo rasle.

A kada je prorok krenuo na istok u Ohajo, mrtvac se vozio na zapad da ga sretno.

* * *

„Da li vam ova odgovara, gospodine Lorele?“, upitala je mršava postarija gazdarica, pošto je otvorila vrata da on razgleda sobu.

Maksim de Lorije je prošao kraj nje i stavio kofere na ulegnut bračni krevet koji je stajao uza zid. Srdačno se osmehnuo dok je odmeravao otrcani stan u kome je bilo samo hladne vode. Prišao je prozoru, digao roletnu i pogledao napolje.

„Uf“, rekla je gazdarica, petljajući s ključevima. „Nadam se da vam neće smetati što je stadion odmah do nas. Sledeće nedelje je utakmica, i tad ume da se digne silna buka.“ Svoje rečenice je naglasila oštrim udarcem cipele da zgnječi bubašvabu koja je izmileda ispod tepiha.

De Lorije odagna njene strahove jednim pokretom ruke. „Soba je sasvim dobra“, rekao je. „Ja zapravo veoma volim fudbal, a odavde će se utakmica odlično videti.“

Gazdarica se slabašno osmehnula. „Vrlo dobro“, rekla je i pružila ključ. „Molim vas kiriju za prvu nedelju, ako nije problem.“

Pošto je otišla, De Lorije je pažljivo zaključao vrata pa privukao stolicu pred prozor.

Da, pomislio je. Lep pogled. Savršen pogled. Naravno, tribine su na drugoj strani, tako da će podijum verovatno tamo da gleda. Ali to neće predstavljati nikakav problem. On je krupan čovek, snažan čovek, verovatno krajnje prepoznatljiv i otpozadi. A ti reflektori biće od velike pomoći.

Zadovoljno klimajući glavom, ustao je i vratio stolicu na uobičajeno mesto. Onda je seo da podmaže oružje.

* * *

Napolju je bilo prilično hladno, ali je stadion ipak bio prepun. Ljudi su se tiskali na tribinama a ostatak je zaposeo igralište i čučao je u travi pred binom.

Sama bina, prekrivena crvenim, belim i plavim, podignuta je na polovini terena. Američke zastave vijorile su sa jarbola na obe njene strane, a govornički podijum nalazio se između njih. Dva jarka bela reflektora ukrštala su se na njemu, upotpunjujući bleštavi sjaj stadionskog osvetljenja. Mikrofonu su pažljivo povezani na sistem ozvučenja stadiona, i mnogo puta isprobani.

Bila je prava sreća što su radili, pošto je huk bio zaglušujući kada se prorok popeo na binu i zamro je tek kada je on počeo da govori. A onda je tajac bio nagao i potpun, i prorokov poziv je ničim osujećen odzvanjao kroz noć.

Vreme nije ublažilo vatru koja je gorela u prorokovoj duši, a reči su mu bile usijane od besa i ubeđenja. Navirale su glasne i prkosne s bine i odjekivale između tribina. Daleko su putovale na vedrom, hladnom noćnom vazduhu.

Stigle su do bednog stana u kome je Maksim de Lorije sedeo sam u tami, zureći kroz prozor. Na stolicu je bila naslonjena puška velikog kalibra, dobro podmazana i opremljena snajperskim nišanom.

Prorok je na bini propovedao veru patriotama i preplašenima. Govorio je o amerikanizmu a njegove reči su poput biča šibale komuniste, anarhiste i dugokose teroriste koji su vrebali po ulicama nacije.

Ah da, pomislio je De Lorije. Čujem odjeke. O kako čujem odjeke. Postojao je još jedan koji je napadao komuniste i anarhiste. Još jedan koji je rekao da će spasiti svoj narod iz njihovih kandži.

„...i ja vam kažem, pošteni narode Ohaja, kada ja dođem na vlast, ulice ove zemlje biće bezbedne da se po njima hoda. Odrešiću ruke našoj policiji, i postaraću se da sprovodi zakone i da te kriminalce i teroriste nauči pameti.“

Da ih nauči pameti, pomislio je De Lorije. Da. Sve se uklapa se, sve. Policija i vojska koji nekoga uče pameti. A oni su veoma delotvorni učitelji. S palicama i puškama kao nastavnim materijalom. O, gospodine Boregare, kako se sve to samo dobro uklapa.

„...i ja vam kažem da kada naši momci, naši hrabri momci iz Misisipija i Ohaja i svih drugih krajeva, kada se bore i ginu za našu zastavu preko mora, da ćemo ih mi kod kuće podržati iz sve snage. A to znači da ćemo porazbijati glave onoj šaćici izdajnika koji kaljaju zastavu i prizivaju neprijateljsku pobedu i koč napredak rata. Ja kažem da je kucnuo krajnji čas da im pokažemo šta prave, poštene američke patriote rade s izdajnicima!“

Izdaja, pomislio je De Lorije. Da, tako je to i onaj nazivao, onaj drugi, ne tako davno. Rekao je da će se otarasiti izdajnika u vlasti, izdajnika koji su izazvali poraz i poniženje njegove države.

De Lorije je polako pomerio stolicu unazad. Kleknuo je na jedno koleno, pa digao pušku na rame.

„...ja nisam rasista, ali ja kažem da bi ti ljudi trebalo...“

De Larijeovo lice bilo je bledo kao kreč, a puška mu je podrhtavala u rukama. „Bolestan sam“, prošaputao je grubo samom sebi, „mnogo, mnogo sam bolestan. Ali imam li prava? Ako je on ono što žele, *mogu li* ja da imam prava, sam, da ih nadglasam u ime zdravog razuma?“

Sada je već ozbiljno drhtao, a telo mu je bilo hladno i vlažno od znoja, uprkos ledenom vetru koji je dopirao spolja.

Prorokove reči odzvanjale su svuda oko njega, ali ih on više nije čuo. Misli su mu jurile unazad, ka vizijama jednog drugog proroka i obećanoj zemlji u koju je poveo svoj narod. Prisetio se odjeka velikih armija koje marširaju. Prisetio se krika raketa i bombardera u noći. Prisetio se užasa noćnog kucanja na vratima. Prisetio se mirisa klanice na bojnopolju.

Prisetio se gasnih komora spremnih za nižu rasu.

I zamislio se, i slušao je i ruke su mu se umirile.

„Da je umro ranije“, rekao je Maksimilijan de Larije sam sebi u tami, „kako bi znali kakav su užas izbegli?“

Imao je prorokov potiljak na nišanu i prst mu se stegao na obaraču.

A puška je izgovorila smrt.

Norvel Arlington Boregar, s pesnicom koja je izmahivala kroz vazduh, iznenada se trgao i pao napred s bine, dole u publiku. A onda je počelo vrištanje, dok su agenti Tajne službe psovali i jurili ka palom proroku.

Kada su stigli do njega, Maksimilijan de Larije je već okretao ključ u kontakt-bravi i kretao ka autoputu.

* * *

Vesti o prorokovoj smrti potresle su naciju, a vapaj se čuo iz svih krajeva zemlje.

„Ubili su ga“, govorili su. „Ti prokleti komunisti su znali da je on čovek koji bi im došao glave, pa su ga zato ubili.“

Ili su ponekad govorili: „Crnčuge, proklete crnčuge su to uradile. Znali su da bi ih Boregar držao tamo gde im je mesto, zato su ga ubili.“

Ili ponekad: „To su oni demonstranti, prokleti izdajnici. Bo ih je raskrinkao, pokazao da su samo anarhisti i teroristi. Zato ga je taj ološ ubio.“

Krstovi su te noći goreli po čitavoj zemlji, a u ispitivanjima javnog mnjenja zabeleženi su ogromni skokovi. Prorok je postao mučenik.

A tri nedelje kasnije, Boregarov potpredsednički kandidat je u obraćanju na nacionalnoj televiziji objavio da nastavlja. „Naš cilj nije izgubljen“, rekao je. „Obećavam da ću se boriti za Boa i za sve što je on predstavljao. I borićemo se do pobede!“

A ljudi su klicali i klicali.

* * *

Nekoliko stotina kilometara daleko, Maksim de Lorije je sedeo u hotelskoj sobi i gledao, s licem koje je bilo bela maska. „Ne“, prošaputao je, zagrcnuvši se rečima. „Ne ovo. Ovo nije trebalo da se desi. Pogrešno je, skroz je pogrešno.“

I zagnjurio je glavu u šake i zajecao. „Bože, moj bože, šta sam to uradio?“ A onda je dugo bio nepokretan i nem. Kada je konačno ustao, lice mu je bilo i dalje blede i iskrivljeno, ali je poslednji zamirući žar još goreo u pepelu njegovih očiju. „Možda“, rekao je. „Možda još mogu...“

Pa je seo da podmaže pušku.

DVA

SUROVI PROFESIONALAC

SUROVI PROFESIONALAC

Nezaboravno je iskustvo kada za nešto prvi put dobijete novac.

Surovi profesionalac postao sam 1970. godine, u leto između moje druge i treće godine na Univerzitetu Nortwestern. Pripovetka koja mi je to omogućila bila je „Herroj“. Prvobitno sam je napisao za kurs kreativnog pisanja na drugoj godini i još od tada sam pokušavao negde da je prodam. Prvo ju je video *Plejboj*, pa ju je vratio uz unapred štampani odgovor. *Analog* ju je vratio uz šturo pismo odbijanja iz pera Džona V. Kembela Mlađeg, što je bio prvi, poslednji i jedini put da sam dobio ličan odgovor od tog legendarnog urednika. Posle toga je „Herroj“ otišao kod Freda Pola u Galaksi...

...gde je nestao.

Prošla je čitava godina pre nego što sam shvatio da Pol više nije urednik *Galaksija*, da je časopis promenio i izdavača i adresu. Kada sam to shvatio, prekucao sam priču sa svoje kopije - da, napokon sam počeo da koristim indigo, ura - i poslao je novom uredniku, Ejleru Jakobsonu, na novu adresu *Galaksija*...

... gde je *ponovo* nestala!

U međuvremenu sam proslavio diplomiranje na Nortwesternu, mada me je čekala još godina postdiplomskih. Na Medilu su studije žurnalistike trajale pet godina: na kraju četvrte ste dobijali diplomu, ali su vam savetovali da nastavite i na petu godinu, gde ste jedan semestar provodili kao pripravnik baveći se političkim izveštavanjem u Vašingtonu. Na kraju pete godine dobijali ste zvanje magistra.

Posle diplomiranja, vratio sam se u Bajon, svom letnjem poslu izveštača i čoveka za odnose s javnošću Opštinske uprave za parkove i rekreaciju. Grad je bio sponzor nekoliko letnjih takmičenja u bezbolu, a moj posao je bio da izveštavam s utakmica za lokalne novine *Bajon lajms* i *Džerzi džornal*. Liga je bilo pet ili šest, za različite uzraste, a svakog dana se igralo po nekoliko utakmica, u različitim krajevima grada, tako da nije bilo nikakvih izgleda da lično prisustvujem svima. Zato sam dane provodio u kancelariji, a posle svake utakmice sudije su mi donosile rezultat i statistiku. Njih sam koristio kao osnovu za svoje priče. I tako sam proveo četiri leta kao izveštač s bezbola a da

nisam video ni jednu jedinu utakmicu.

Tog avgusta je „Heroj“ bio u *Galaksiju* već godinu dana. Odlučio sam da ne napišem pismo, već da telefonom pozovem uredništvo časopisa u Njujorku i vidim šta je s mojom pričom. Žena koja se javila bila je u početku gruba i otresita, a kada sam promumlao pitanje o rukopisu koji je već dugo kod njih, rekla mi je da *Galaksi* nikako ne može da vodi računa o svim pričama koje odbija. Tada bih možda digao ruke, ali sam nekako uspeo da izustim naslov priče.

Usledila je značajna tišina. „Čekajte malo“, rekla je žena. „Tu priču smo kupili (Mnogo godina kasnije otkrio sam da je žena s kojom sam pričao bila Džudi-Lin Bendžamin, kasnije Džudi-Lin del Rej, koja će osnovati ediciju Del Rej za *Balamajn buks*). Priča je otkupljena pre *nekoliko meseci*, rekla mi je, ali su nekako rukopis i nalog za kupovinu pali iza kancelarijskog ormara i tek su se nedavno ponovo pojavili. (U nekom alternativnom univerzumu, niko nije zavirio iza tog ormara i ja sam danas novinar.)

Spustio sam slušalicu s ošamućenim izrazom lica, pre nego što sam otišao na svoj letnji posao. Sigurno sam lebdeo do tamo, pošto sam bio previše na sedmom nebu da bi mi stopala dodirivala zemlju. Kasnije, kada se nisu pojavili ni ugovor ni ček, počeo sam da se pitam da li se žena na telefonu pogrešno prisetila. Možda je postojala neka druga priča koja se zvala „Heroj“. Javio mi se paranoičan strah da će se *Galaksi* ugasiti pre nego što objavi moju priču, strah koji je narastao kada se leto okončalo i kada sam se vratio u Čikago, i dalje bez čeka.

Ispostavilo se da mi je *Galaksi* poslao ček i ugovor u hotel *Nort šor*, dom koji sam napustio pošto sam tog juna diplomirao na Nortvesternu. Kada je konačno prosleđen na moju letnju adresu, vratio sam se na fakultet, ali u *drugi* dom.

Ček je ipak postojao i na kraju mi je pao šaka. Ispostavilo se da je glasio na iznos od 94 dolara, što 1970. nije bila beznačajna svota. „Heroj“ je objavljen u februarском broju *Galaksija* za 1971, u zimu kada sam bio na postdiplomskim na Medilu. Pošto nisam imao automobil, naterao sam jednog druga da me vozi do svih kioska na severnoj obali, da kupim sve primerke koje nađem.

U međuvremenu, moje studentske godine približavale su se kraju. Prozujao sam kroz prva dva semestra postdiplomskih studija u Evansionu, a onda se preselio u Vašington, gde ću početi kao pripravnik na Kapitol hilu. Za

nekoliko meseci počeo moj stvarni život. Odlazio sam na razgovore i slao prijave za posao i jedva sam čekao da razvrstam sve ponude i odlučim koju ću od njih da prihvatim. Ipak sam diplomirao *magna cum laude* na najboljoj školi novinarstva u zemlji, a uskoro ću imati i magistraturu kao i ugledan pripravnički staž. Te godine sam uspeo da dosta smršam pa sam kupio odgovarajuću odeću, tako da sam u Vašington stigao kao slika i prilika hipi novinara, s dugačkom kosom, zvoncarama, pilotskim naočarima i kao senf žutim dvorednim sportskim sakoom s tankim prugama.

Pripravništvo je bilo veoma zahtevno, ali i uzbudljivo. U proleće 1971. godine država je bila u haosu, a ja sam se nalazio u središtu svega toga, u blizini centara moći, izveštavao sam o kongresmenima i senatorima, sedeo u senatskoj galeriji za novinare s pravim izveštačima. Novinska služba Merila saradivala je s novinama po čitavoj zemlji, tako da je nekoliko mojih članaka zaista i objavljeno. Programom je rukovodio Nil Maknil, okoreli politički izveštač starog kova, koji bi sedeo za svojim stolom i čitao vaš tekst i urlao vaše ime svaki put kada bi naišao na nešto što mu se ne sviđa. „Previše zašecereno“, nažvrljao bi Maknil iznad mojih članaka i ja sam morao da ih pišem iznova i da eliminišem sve sem činjenica pre nego što bi ga on prosledio. Mrzeo sam to, ali sam mnogo i naučio.

U Vašingtonu sam takođe prisustvovao svojoj prvoj pravoj konvenciji ljubitelja naučne fantastike, gotovo sedam godina posle onog prvog skupa ljubitelja stripova. Kada sam ušao u hotel *šeraton park* u svojim bordo zvoncarama i senf žutom dvorednom sportskom sakou s tankim prugama, čovek iza pulta za prijavljivanje bio je takođe hipik i pisac, mršav kao kostur, retke brade i dugačke riđe kose. Prepoznao je moje ime (R. R. niko ne zaboravlja) i rekao mi da je on *Galaksijeu* čitač, lično tip koji je izvadio „Heroja“ iz gomile rukopisa i gurnuo ga Ejleru Jakobsonu. Zato pretpostavljam da je Gardner Dozoa od mene napravio i profesionalca i fana (mada sam se kasnije pitao je li on stvarno radio na prijavnici ili je prosto ugledao prazan sto pa shvatio da će ako sedne za njega, dobijati pare od ljudi. Čitanje rukopisa za *Galaksi* ipak nije bilo preterano unosno).

Tada sam već bio prodao i drugu priču. Samo nekoliko nedelja ranije, Ted Vajt, novi urednik *Amejzinga* i *Fantastika*, javio mi je da kupuje „Izlaz za San Bretu“. futurističku fantastiku koju sam napisao na prolećnom raspustu, na završnoj godini studija. (Da, žalosno je ali istinito, dok su svi moji drugovi bili dole na Floridi i pili pivo s kolegincama u bikinijima na plažama Fort

Loderdejla, ja sam sedeo kod kuće u Bajonu i pisao.) Priča o mojoj drugoj objavljenoj pripovesti jezivo je slična prvoj. Oslanjajući se na spiskove u *Berzi za pisce*, poslao sam priču Hariju Harisonu na adresu navedenu za *Fantastik*, i više je nikada nisam video. Tek kasnije sam saznao da su se promenili i urednik i adresa, tako da sam morao da iznova prekucam rukopis i... počeo sam da slutim kako je nestajanje priče u pošti nekako nužan preduslov za njeno objavljivanje.

Galaksi mi je po prihvatanju „Heroja“ platio 94 dolara, ali je *Fantastik* plaćao po objavljivanju, tako da pare za „Izlaz za San Bretu“ neću videti sve do oktobra. A kada je ček napokon stigao, glasio je na samo 50 dolara. Prodaja je ipak prodaja, a drugi put je gotovo jednako uzbudljiv kao prvi, i u pisanju kao i u seksu. Jedna objavljena priča je možda slučajnost, ali *dve* i to u dva različita časopisa, to je govorilo da možda ipak imam nešto talenta.

Radnja „Izlaza za San Bretu“ bila je smeštena na Jugozapad, gde danas živim, ali kada sam je napisao nikada nisam bio zapadnije od Čikaga. Priča se bavi vožnjom i u potpunosti se odvija na autoputevima, ali kada sam je napisao u životu nisam seo za volan. (Moji nikada nisu imali automobil.) Uprkos futurističkom okruženju, „Izlaz“ je fantastika, zbog čega je objavljen u *Fantastiku*, a ne u *Amejzingu* i zbog čega se uopšte nisam ni potrudio da je pošaljem *Analogu* ili *Galaksiju*. Inspirisan primerom pripovetke Frica Lajbera „Duh dima“, želeo sam da izvadim duha iz njegove oronule viktorijanske vile i da ga stavim tamo gde je mesto pravom duhu iz dvadesetog veka... u automobil.

Mada je najstrašnji događaj u njoj sudar, priča „Izlaz za San Bretu“ mogla bi se klasifikovati kao horor. Ako je tako, moje prve dve objavljene priče najavile su čitavu moju buduću karijeru, tako što sadrže sva tri žanra koja ću kasnije pisati.

Gardner Dozoa nije bio jedini pisac na toj Disklavi. Upoznao sam i Džoa Haldemana i njegovog brata Džeka, kao i Džordža Aleka Efingerera (koga su tada još zvali Prasence), Teda Vajta, Boba Tumija. Svi su oni pričali o pripovetkama koje pišu, pripovetkama koje su napisali, pripovetkama koje nameravaju da napišu. Teri Kar je bio počasni gost; i sam dobar pisac, Teri je bio urednik *Ejsovih* posebnih izdanja i originalne antologije *Junivers*, i izuzetno se trudio da bude srdačan i od pomoći svim mladim piscima koji su se motali oko njega, uključujući i mene. Nijedna konvencija nije imala srdačnijeg i pristupačnijeg gosta.

Sa Disklave sam otišao rešen da posećujem više SF konvencija... i da prodam još priča. Ali pre toga sam, naravno, morao da *napišem* još priča. Razgovori s Gardnerom, Prasencetom i Haldemanovima pomogli su da shvatim koliko sam malo toga proizveo u poređenju sa svima njima. Ako ozbiljno želim da se bavim pisanjem, moraću da završim više priča.

Naravno, to je bilo leto kada je moj stvarni život trebalo da počne. Uskoro ću se negde preseliti, naći ću svoj prvi pravi posao, živeću u sopstvenom stanu. Mesecima sam sanjario o platama, automobilima i devojkama i pitao se kuda li će me život odvesti. Hoću li imati *vremena* da se bavim književnošću? To je bilo teško znati.

Pa, život me je vratio u moju staru sobu u Bajonu. Uprkos svim onim razgovorima, pismima i prijavama, uprkos diplomi i pripravničkom stažu i tituli *magna cum laude*, nisam imao posao.

Neko vreme je izgledalo kao da ću dobiti ponudu jednih novina iz Boka Rejtona na Floridi, i još jednu iz *Vumensuer dejlija*. ali na kraju se ni jedni ni drugi nisu javili. Ne znam, možda nije trebalo da na završni razgovor za posao dođem u senf žutom dvorednom sportskom sakou s tankim prugama.

Čak su me i *Maruelovi* stripovi odbili, naizgled jednako ravnodušni prema mojoj magistraturi kao prema mojoj staroj nagradi Alej.

Jesam dobio kakvu-takvu ponudu od mojih gradskih novina *Bajon tajmsa*, ali su je povukli kada sam pitao za platu i beneficije. „Početniku cilj treba da budu posao i iskustvo“, izgrdio me je urednik. „O tome treba prvo da razmišljaš.“ (Nisam se pokajao. *Bajon tajms* je prestao da izlazi još tog leta, a i urednik i momak koga je zaposlio umesto mene ostali su bez posla. Da sam prihvatio posao, moje „radno iskustvo“ trajalo bi čitave dve nedelje.)

Daleko od početka stvarnog života u nekom egzotičnom novom gradu, s platom i sopstvenim stanom, ponovo sam morao da izveštavam o letnjem bezbolu za Opštinsku upravu za parkove i rekreaciju. Kao da to nije bilo dovoljno, uprava parkova je rešila da mi dodatno stane na žulj. Zbog kresanja budžeta, mogli su da me zaposle samo s pola radnog vremena, utakmica je, međutim, bilo isto kao leti tako da su od mene očekivali da radim istu količinu posla za upola manje vremena i za upola manje para.

Tog leta je bilo mračnih dana, kada sam osećao kako je pet godina studiranja bilo potpuno uzaludno, da ću večito ostati zarobljen u Bajonu i da ću završiti tako što ću raditi u Čika Miltijevom luna parku dole u Prvoj ulici, kao

onog leta kada sam maturirao. Vijetnam mi je takođe pretio. Moj broj je izvučen na lutriji za regrutaciju, a pošto sam prošle godine onoliko smršao, postao sam sposoban za vojsku. Protivio sam se ratu u Vijetnamu i u lokalnom vojnom odseku istakao prigovor savesti, ali su mi svi govorili da su izgledi da to bude uvaženo ravni nuli. Verovatnije će me mobilisati. Možda mi je ostao samo mesec ili dva civilnog života.

Ipak, bar sam toliko imao... a pošto sam radio samo s pola radnog vremena, imao sam i polovinu svakog dana. Odlučio sam da to vreme iskoristim za pisanje, kao što sam se rešio još onda na Disklavi. Da radim na tome *svakog dana* i da vidim koliko mogu da stvorim pre nego što me Ujka Sem pozove. Posao u Upravi za parkove počinjao je po podne, tako da su jutra postala moje vreme za pisanje. Svakog dana posle doručka vadio bih svoju električnu portabl pisaću mašinu, stavljao je na majčin kuhinjski sto, uključivao je, pritiskao prekidač od koga bi zabujala i počinjao da pišem. A nisam sebi dozvoljavao da ostavim nijednu priču po strani sve dok je ne završim. Želeo sam završene priče koje mogu da prodam, a ne fragmente i dopola razvijene ideje.

Tog leta sam u proseku završavao po jednu priču svake dve nedelje. Napisao sam „Noćnu smenu“ i „Tamni, tamni behu tuneli“. Napisao sam „Poslednji Superboul“ mada je moj naslov bio „Poslednji prodor za polaganje“. Napisao sam „A *Peripheral Affair*“ i „Niko ne odlazi iz Novog Pitsburga“, koje su obe trebalo da budu prve u budućim serijalima. A napisao sam i „S jutrom padaju magle“ i „Druga vrsta usamljenosti“, koje slede na ovim stranicama. Sve u svemu, sedam priča. Možda me je podsticala avet Vijetnama ili nakupljena frustracija zbog toga što nemam ni posao, ni devojkicu ni život. („Niko ne odlazi iz Novog Pitsburga“. mada možda najslabija priča koju sam napisao tog leta, najjasnije odražava stanje mog duha. Samo umesto „Novi Pitsburg“ čitajte „Bajon“ a umesto „leša“ čitajte „Ja“.)

Koji god razlog bio, reči su iz mene lile kao nikada ranije. Na kraju će svih sedam priča koje sam napisao tog leta biti objavljene, mada će za neke biti potrebno pet godina i na desetine odbijanja. Dve od njih sedam, međutim, zauzimaju važno mesto u mojoj karijeri, i njih sam uključio u ovu zbirku.

Te dve su bile najbolje. Znao sam to kada sam ih napisao i to sam i rekao u pismima koja sam tog leta pisao Huardu Valdropu. „S jutrom padaju magle“ bila je nešto ubedljivo najbolje što sam u životu napisao... sve dok nisam napisao „Drugu vrstu usamljenosti“ nekoliko nedelja kasnije. „Magla“ mi je

delovala uglačanije od njih dve, čežnjiva atmosferska priča bez mnogo tradicionalne „akcije“, ali ipak uzbudljiva i, nadao sam se, upečatljiva. „Usamljenost“ je, s druge strane, bila otvorena rana u obliku priče, bilo ju je bolno napisati i bolno čitati. Predstavljala je istinski napredak u mom pisanju. Moje ranije priče dolazile su isključivo iz glave, ali ova je potekla i iz srca i stomaka. Bila je to prva priča koju sam u životu napisao zbog koje sam se osećao istinski ranjivo, prva priča zbog koje sam se zapitao: „Želim li *zaista* da ljudi ovo pročitaju?“

„Druga vrsta usamljenosti“ i „S jutrom padaju magle“ bile su priče koje će stvoriti ili uništiti moju karijeru, u to sam bio ubeđen. Sledeće pola godine ovo drugo je izgledalo mnogo verovatnije. Nijedna priča nije se prodala iz prvog pokušaja. Niti iz drugog. Niti iz trećeg. Moje ostale „letnje priče“ takođe su odbijane, ali su odbijanja za „Maglu“ i „Usamljenost“ najviše bolela. To su bile *snažne* priče, u to sam bio ubeđen, nešto najbolje što mogu da napišem. Ako ih urednici ne žele, možda ja uopšte ne shvatam šta čini dobru pripovetku... ili možda moj najbolji rad prosto nije dovoljno dobar. Kad god bi se jedna od njih dve dovukla kući, nastupao je mračan dan za mene, a sledila je i mračna noć puna sumnji.

Međutim, na kraju se moja vera pokazala opravdanom. Obe priče su kupljene, i to za *Analog*, koji je imao veći tiraž i veće honorare od svih časopisa u žanru. Džon V. Kembel Mlađi umro je tog proleća, i posle pauze od nekoliko meseci na njegovo mesto urednika najuglednijeg časopisa koji se bavi naučnom fantastikom, postavljen je Ben Bova. Ubeđen sam da Kembel nikada ne bi ni pipnuo te dve priče, ali je Bova nameravao da povede *Analog* u novom pravcu. Kupio ih je obe, posle manjih revizija.

„Druga vrsta usamljenosti“ pojavila se prva, kao udarna priča u decembarskom broju 1972. godine. Korice je uradio Frenk Keli Fris, čudesnu sliku mog junaka kako lebdi iznad vira nultog svemira. (Bila je to moja prva naslovna strana i želeo sam da kupim sliku. Fris mi ju je ponudio za 200 dolara... ali sam ja za priču dobio samo 250, tako da sam se štrečno i kupio crtež koji je unutra išao preko dve strane kao i nacrt za korice. Oboje su sjajni, ali mi je sada krivo što ipak nisam kupio sliku. Kada sam se poslednji put raspitivao, njen trenutni vlasnik bio je spreman da je proda za 20.000 dolara.)

„S jutrom padaju magle“ pojavila se u štampi u majskom broju 1973. godine. To što su mi dve priče objavljene u vrhunskom časopisu i to u tako kratkom razmaku privuklo je pažnju i „Magla“ je nominovana za nagrade

Nebula i Hugo. Prvo moje delo koje se nadmetalo za te počasti. Nebulu je osvojila priča autorke Džejms Tiptri „Ljubav je plan, a plan je smrt“, a Huga „Oni koji odlaze iz Omelasa“ Ursule K. Legvin ali sam ja dobio lepu diplomu zgodnu za uramljivanje a Gardner Dozoa me je primio u klub Nebula i Hugo gubitnika, zapevajući *Jedan od nas, jedan od nas, jedan od nas*“. Ne mogu da se žalim.

To leto 1971. godine pokazalo se kao prekretnica u mom životu. Da sam uspeo da nađem neki početnički posao u novinarstvu, sasvim je moguće da bih krenuo putem kojim se češće ide., onim uz koji idu redovna plata i socijalno osiguranje. Slutim da bih nastavio da s vremena na vreme pišem poneku kratku priču ali s punim radnim vremenom koje bi mi ispunilo dane one bi bile prilično retke. Danas bih možda bio dopisnik iz inostranstva *Njujork tajmsa*, izveštač iz sveta šou-biznisa za *Varajeti*, kolumnista koji se možda svakodnevno pojavljuje u trista novina od obale do obale... ili verovatnije, ogorčeno, nezadovoljno piskaralo u *Džerzi džornalu*.

Umesto toga, okolnosti su me primorale da radim ono što najviše volim.

To leto se i na druge načine završilo srećno. Na opšte iznenađenje, vojni odsek je usvojio moj prigovor savesti. (Možda je „Heroj“ imao neke veze s tim. Poslao sam ga uz prigovor s drugim dokumentima.) Zbog niskog broja na lutriji, ipak će me pozvati da služim krajem leta... ali ću sada, umesto u Vijetnam, otići na dve godine u Čikago, na civilnu službu u nacionalnoj organizaciji za borbu protiv siromaštva VISTA.

Tokom sledeće decenije rukovodio sam šahovskim turnirima i predavao na fakultetu... ali to sam radio samo da bih plaćao račune. Posle leta sedamdeset prve, kada bi me ljudi pitali *šta* sam, uvek sam odgovarao: „Pisac.“

Heroj

Grad je bio mrtav a vatre njegovog uništenja širile su crvenu mrlju po zelenkastosivom nebu.

Umirao je dugo. Otpor je trajao gotovo nedelju dana a borbe su dugo bile ogorčene. Ali na kraju su napadači razbili braniocce, kao što su u prošlosti razbili mnoge druge. Tuđinsko nebo s dvostrukim suncem nije im smetalo. Tukli su se i pobeđivali pod azurnoplavim, tačkastozlatnim i mastiljavocrnim nebesima.

Prvo su udarili momci iz Vremenske kontrole, dok se glavčina nalazila još stotinama kilometara istočno. Oluja za olujom šibala je ulice grada, da uspori pripreme za odbranu i rastoči duh otpora.

Pošto su se približili, napadači su postavili urlače. Beskonačni visoki krici odjekivali su i danju i noću i nije prošlo dugo a većina stanovništva je pobešla, demoralisana i prestravljena. Tada je već napadačka glavčina bila u dometu pa je lansirala kužne bombe na snažnom zapadnom vetru.

Svejedno, čak su i tada domoroci pokušali da pruže otpor. Iz odbrambenih položaja koji su opasivali grad preživeli su poslali kišu atomika, uspevši da zbrišu jednu čitavu četvrt čiji su štitovi popustili pred iznenadnim nasrtajem. Ali to je u najboljem slučaju bio samo slabašan gest. Tada su već zapaljive bombe nemilice sipale po gradu a veliki oblaci nagrizajućeg gasa valjali su se preko ravnica.

A iza gasa, zloglasni jurišni odredi Zemaljske ekspedicione sile kretali su na poslednje braniocce.

* * *

Kagen namršteno pogleda ulubljen plastoidni šlem pred nogama pa opsova svoju sreću. Rutinsko čišćenje terena, pomislio je. Savršeno rutinska operacija - a neki prokleti automatski presretač je odnekud na njega bacio laku atomiku.

Zamalo ga je promašila, ali su udarni talasi oštetili njegove bedrene rakete i oborili ga s neba, tako da je pao u ovu zabitu malu jarugu istočno od grada. Njegov lagani plastoidni borbeni oklop zaštitio ga je od udarca, ali je šlem prilično stradao.

Kagen čučnu i uze ulubljeni šlem da ga bolje osmotri. Daljinski komunikator i svi senzori bili su u kvaru. Pošto više nije imao ni rakete, bio je obogaljen, gluv, nem i napola slep. Opsovao je.

Pažnju mu privuče neki pokret na vrhu plitke gudure. Pred njim se iznenada ukazaše petorica domorodaca, svaki sa automatom u rukama. Držali su ih na gotovs, uperene u Kagen. Bili su razvijeni u polukrugu, pokrivali su ga i sleva i zdesna. Jedan počeo da govori.

Nije završio. U jednom trenutku Kagenova vrištača ležala je na kamenju kraj njegovih nogu. Potpuno nenadano našla mu se u ruci.

Petorica ljudi će oklevati tamo gde jedan neće. U onom kratkom trenu pre nego što su prsti domorodaca počeli da se stežu na obaračima, Kagen nije zastao, Kagen nije oklevao, Kagen nije razmišljao.

Kagen je ubijao.

Vrištača ispusti glasan krik koji je parao uši. Zapovednik neprijateljskog odreda zadrhta kada se nevidljivi zrak usredsređenog zvuka visoke frekvencije probi u njega. Onda telo počeo da mu se pretvara u tečnost. Tada je Kagenovo oružje već našlo još dve mete.

Oružje dvojice preostalih domorodaca najzad počeo da kašlje. Kiša metaka zasuo Kagen dok se on okretao udesno i stenjao od hitaca koji su se odbijali od njegovog borbenog oklopa. Ispravio je vrištaču - a slučajan metak mu je izbi iz ruku.

Kagen nije oklevao niti se zaustavljao kada je ostao bez oružja. U jednom skoku se našao na vrhu plitke jaruge, pravo ispred jednog vojnika.

Čovek je na tren oklevao pa je podigao oružje. Kagenu je to bilo dovoljno. Nošena silinom skoka, desna ruka je udarila kundakom u neprijateljevo lice a leva, pojačana sa sedamsto kilograma sile, zakucala se u urođenikovo telo odmah ispod grudne kosti.

Kagen je zgrabio leš i bacio ga ka drugom domorocu, koji je nakratko prestao da puca kada se njegov drug našao između njega i Kagen. Sada su mu se meci zarivali u telo koje je letelo. Hitro je zakoračio unazad, sve vreme pucajući.

A onda se Kagen bacio na njega. Kagen je osetio razdirući prosev bola kada mu je hitac okrznuo slepoočnicu. Nije se na to osvrnuo, već je brid šake zabio u domoročevo grlo. Ovaj se srušio i ostao nepomičan.

Kagen se hitro okrenuo, i dalje reagujući, i dalje tražeći sledećeg neprijatelja.

Bio je sam.

Kagen se sagnuo i komadom domoročeve uniforme obrisao krv s ruke. Zgađeno se namrštio. Čeka me dug put do logora, pomislio je, bacivši krvavu krpu na zemlju.

Danas mu očigledno nije srećan dan.

Nesrećno je huknuo, pa se spustio u jarugu da pokupi vrištaču i šlem.

Na horizontu je grad i dalje goreo.

* * *

Ragelijev glas bio je snažan i vedar dok je pucketao preko komunikatora kratkog dometa u Kagenovoj pesnici.

„Znači ti si, Kagene“, rekao je kroz smeh. „Dao si znak tačno na vreme. Moji senzori su počeli nešto da nalaze. Još malo bliže pa bih te vrisnuo.“

„Šlem mi je uništen a senzori ne rade“, odgovorio je Kagen. „Teško je odrediti udaljenost. I daljinski komunikator je crkao.“

„Glavonje su se pitale šta se s tobom desilo“, prekinuo ga je Rageli. „Malo im je frka. Ali ja sam računao da ćeš se pojaviti, pre ili kasnije.“

„Tako je“, rekao je Kagen. „Jedan od ovih blatnjavih crva izrešetao mi je rakete i trebalo mi je dugo da se vratim. Ali sada ulazim.“

Polako je izašao iz kratera u kome je čučao, pa se pokazao pred stražarom u daljini. Nastupao je sporo i oprezno.

Ocrtan naspram zida stanice, Rageli je digao tešku srebrnastosivu ruku u znak pozdrava. Bio je potpuno oklopljen duralojskim borbenim odelom prema kome je Kagenov plastoidni oklop bio jak kao toalet-papir, a sedeo je na sedištu obrtne baterije vrištače. Obuhvatao ga je zaštitni mehur, tako da je njegova masivna prilika izgledala mutno i razmazano.

Kagen je uzvratio mahanjem i počeo da smanjuje rastojanje dugačkim, hitrim koracima. Zaustavio se tik pred barijerom, u podnožju Ragelijevog gnezda.

„Izgledaš žešće izubijano“, rekao je Rageli, osmatrajući ga kroz plastoidni vizir, uz pomoć senzorskih uređaja. „Taj laki oklop nije ti nikakva

zaštita. Svaki seljačić s pucaljkom može da te rokne.“

Kagen se nasmeja. „Bar mogu da se mrdam. Ti u tom majmunskom odelu od duraloja možeš da odbiješ čitav jurišni odred, ali voleo bih da te vidim da uradiš nešto u napadu, ortak. A odbranom se ne dobijaju ratovi.“

„Kako hoćeš“, reče Rageli. „Ova stražarska dužnost je smrtno dosadna.“ Pritisnuo je prekidač na svom kontrolnom panelu i ugasio se jedan sektor barijere. Kagen smesta prođe kroz njega. Delić trena kasnije, ovaj se ponovo uključio.

Kagen hitro ode do kasarne svog odreda. Vrata automatski kliznuše u stranu dok im je prilazio i on zahvalno uđe. Prijalo je biti ponovo kod kuće i nositi svoju uobičajenu težinu. Posle nekog vremena na tim blatnjavim svetovima niske gravitacije hvatala ga je muka. U kasarnama se veštački održavala gravitacija normalna za Velington, dvaput veća od zemaljske. To je bilo skupo, ali su oni na vrhu neprekidno govorili kako ništa nije dovoljno dobro za udobnost naših boraca.

Kagen je u svlačionici skinuo plastoidni oklop pa ga bacio u kantu za zamene. Krenuo je pravo u svoju pregradu i pao na krevet.

Pružio je ruku i otvorio fioku svog metalnog stočića, iz koje je izvadio debelu zelenkastu kapsulu. Žurno ju je progutao pa legao da se opusti, dok je ona preuzimala vlast nad njegovim telom. Znao je da pravila službe zabranjuju uzimanje sintastima između obroka, ali se to nikada nije poštovalo. Kao i većina vojnika, Kagen ga je gotovo neprekidno uzimao da održi maksimalnu brzinu i izdržljivost.

Nekoliko minuta kasnije prijatno je dremao kada se iznenada oglasio komboks sa zida iznad kreveta.

„Kagene.“

Kagen se naglo pridigao, potpuno budan.

„Prijem“, rekao je.

„Smesta se javi majoru Grejdiju.“

Kagen se široko iskezi. Pomislio je da su baš brzo reagovali na njegov zahtev. I to jedan viši oficir. Hitro se obukao u široku radnu uniformu, pa je krenuo kroz bazu.

Odaje viših oficira nalazile su se u sredini baze. Bila je to jarko osvetljena dvospratna zgrada, odgore pokrivena slojevima štitova i okružena

stražarima u lakom borbenom oklopu. Jedan stražar je prepoznao Kagen pa su ga pustili unutra.

Čim je prošao kroz vrata, kratko je zastao dok je baterija senzora pretraživala ima li na njemu oružja. Običnim vojnicima, naravno, nije bilo dozvoljeno da u prisustvu viših oficira nose oružje. Da je kod sebe imao vrištaču, alarmi bi se oglasili po čitavoj zgradi dok bi ga vučni zraci skriveni u zidovima i tavanici smesta imobilisali.

Međutim, prošao je pregled i nastavio dugačkim hodnikom ka kancelariji majora Grejdija. Na trećini puta prvi snop vučnih zraka čvrsto mu je stegao ručne članke. Pokušao je da se otme čim je osetio nevidljivi dodir na koži - ali su ga zraci čvrsto držali. Drugi su se automatski aktivirali da ga hvataju dok je nastavljaao niz hodnik.

Kagen je opsovao u bradu i obuzdavao poriv da se odupre. Mrzeo je kada ga sapinju vučni zraci, ali takva su bila pravila ako čovek hoće da vidi višeg oficira.

Vrata su se pred njim otvorila i on je ušao. Čitava baterija vučnih zraka smesta ga je zgrabila i imobilisala. Neki su se blago podesili prisilivši ga da ukočeno zauzme stav mirno, mada su mu mišići vrištali od želje da se odupru.

Major Karl Grejdi radio je za pretrpanim drvenim stolom nekoliko koraka dalje, nešto je zapisivao na list hartije. Velika gomila papira dizala mu se kraj lakta, a starinski laserski pištolj ležao je na njima kao pritiskivač.

Kagen je prepoznao taj laser. Bilo je to nekakvo nasledstvo, koje se u porodici Grejdijevih prenosilo s kolena na koleno. Pričalo se da ga je neki njegov predak koristio još na Zemlji, u Vatrenim ratovima početkom dvadeset prvog veka. Uprkos starosti, navodno je još radio.

Posle nekoliko minuta tišine Grejdi konačno odloži olovku i diže pogled ka Kagenu. Bio je neobično mlad za visokog oficira, ali je zbog nepokorne sede kose izgledao stariji nego što je bio. Kao i svi viši oficiri, rođen je na Zemlji; krhak i slab pred vojnicima iz jurišnih odreda sa gustih Ratničkih svetova Velingtona i Romela s teškom gravitacijom.

„Podnesi raport“, reče Grejdi šturo. Kao i uvek, njegovo suvo, blede lice zračilo je ogromnom dosadom.

„Pohodni oficir Džon Kagen, jurišni odredi, Zemaljske ekspedicione snage.“

Grejdi klimnu glavom, ne slušajući zapravo. Otvorio je jednu fioku u stolu i izvadio list papira.

„Kagene“, rekao je, igrajući se papirom. „Mislim da znaš zašto si ovde.“ Kucnuo je papir prstom. „Šta ovo znači?“

„Samo ono što piše, majore“, odgovori Kagen. Pokušao je da prebaci težinu s noge na nogu, ali mu vučni zraci nisu dali ni da mrdne.

Grejdi to primeti pa nestrpljivo odmahnu. „Na mestu voljno“, reče. Većina vučnih zraka popusti, tako da je Kagen mogao da se pokreće, mada samo s pola uobičajene brzine. Istegao se od olakšanja pa se iskezio.

„Majore, meni služba prestaje za dve nedelje. Ne nameravam da se ponovo prijavim. Zato sam zahtevao transport za Zemlju. To je sve.“

Grejdijeve obrve se izviše delić centimetra, ali tamne oči ispod njih i dalje su se dosađivale.

„Zaista?“, upita on. „Vojnik si već gotovo dvadeset godina, Kagene. Zašto bi se povukao? Bojim se da ne shvatam.“

Kagen slegnu ramenima. „Ne znam. Ostario sam. Možda mi je prosto dojadio logorski život. Sve je počelo da mi dosađuje, to što zauzimamo jednu blatnu rupu za drugom. Želim nešto drugačije. Želim uzbuđenje.“

Grejdi klimnu glavom. „Shvatam. Ali mislim da se ne slažem s tobom.“ Glas mu je bio tih i ubedljiv. „Mislim da potcenjuješ ZES. Biće uzbuđenja, samo nam pruži priliku.“ Naslonio se u stolici i igrao se olovkom. „Nešto ću ti reći, Kagene. Znaš, sada smo već gotovo tri decenije u ratu s Hranganskim carstvom. Direktni okršaji između nas i neprijatelja veoma su retki. Znaš li zašto?“

„Naravno“, reče Kagen.

Grejdi se nije na to osvrnuo. „Reći ću ti zašto“, nastavio je. „Do sada su se obe strane trudile da ojačaju svoj položaj grabeći ove male svetove u pograničnim oblastima. Ove blatne rupe, kao što ih ti zoveš. Ali to su veoma važne blatne rupe. Potrebne su nam za baze, zbog sirovina, zbog industrijskog kapaciteta i zbog robovske radne snage. Zato pokušavamo da u osvajanjima umanjimo razaranja. I zato koristimo psihoradne taktike kao što su urlači. Da preplašimo i rasteramo što više urođenika pre svakog napada. Da sačuvamo radnu snagu.“

„Sve to znam“, prekinuo ga je Kagen s tipičnom velingtonskom grubošću.

„I šta s tim? Nisam ovde došao na predavanje.“

Grejdi diže pogled s olovke. „Nisi“, rekao je. „U pravu si, nisi. Zato ću ti reći, Kagene. Predigra je gotova. Došlo je vreme za ono glavno. Ostalo je samo još nekoliko svetova koji nikome ne pripadaju. Uskoro ćemo se naći u direktnom sudaru s Hranganskim osvajačkim korpusom. Za manje od godinu dana napadaćemo njihove baze.“

Major je značajno zurio u Kagena, čekajući odgovor. Kada ovaj nije usledio, licem mu je minuo zbunjen izraz. Ponovo se nagnuo napred.

„Zar ne shvataš?“, upitao je. „Kakvo veće uzbuđenje možeš da poželiš? Nema više borbi protiv ovih bednih uniformisanih civila, s prljavim malim atomkama i primitivnim projektilskim puškama. Hranganci su istinski neprijatelj. Poput nas, već pokolenjima imaju profesionalnu vojsku. Rođeni su i vaspitavani da budu vojnici. I to dobri. Imaju štitove i savremeno oružje. Oni su protivnik koji će biti istinski test za naše jurišne odrede.“ „Možda“, reče Kagen sumnjičavo. „Ali nisam na takva uzbuđenja mislio. Starim. Primetio sam da sam u poslednje vreme bitno sporiji - čak ni sintastim nije dovoljan da mi održi brzinu.“

Grejdi je odmahnuo glavom. „Imaš jedan od najboljih dosijea u čitavom ZES-u, Kagene. Dvaput si odlikovan Zvezdanim krstom a tri puta ordenom Svetskog kongresa. Svaka komstanica na Zemlji prenela je vest o tome kako si spasao desantni tim na Toregu. Zašto sada sumnjaš u svoju delotvornost? Protiv Hranganaca će nam trebati ljudi kao što si ti. Prijavi se ponovo.“ „Ne“, reče Kagen odlučno. „Pravila kažu da posle dvadeset godina imamo prava na penziju i da su mi ona odlikovanja pribavila lepu gomilu bonusa. Sada želim da u njima uživam.“ Široko se iskezio. „Kao što kažete, na Zemlji svi znaju za mene. Ja sam heroj. S takvim ugledom, ima da radim šta hoću.“ Grejdi se namršti pa nestrpljivo zadobova prstima po stolu. „Kagene, znam šta pravila kažu. Ali niko se nikada zaista ne povlači - to sigurno znaš. Većina vojnika radije ostaje na frontu. To je njihov posao. To je sav smisao Ratničkih svetova.“

„Stvarno me nije briga, majore“, odgovori Kagen. „Znam pravila i znam da imam pravo na punu penziju. Ne možete da me zaustavite.“

Grejdi je mirno razmotrio tu izjavu, zamišljenog pogleda.

„U redu“, rekao je posle duge tišine. „Da budemo razumni. Dobićeš punu penziju i bonuse. Poslaćemo te dole na Velington, u tvoje mesto. Ili na Romel

ako želiš. Postavićemo te za upravnika kasarne - koje god starosne grupe poželiš. Ili za upravnika logora za obuku. S tvojim dosijeom možeš odmah da počneš na samom vrhu.“

„Ne“, rekao je Kagen čvrsto. „Ne Velington. Ne Romel. Zemlja.“

„Ali zašto? Na Velingtonu si rođen i odrastao - u jednoj brdskoj kasarni, koliko se sećam. Zemlju nikada nisi ni video.“

„Tačno“, reče Kagen. „Ali sam je video u logorskim teleprensima i filmovima. I dopada mi se to što sam video. U poslednje vreme mnogo i čitam o Zemlji. Zato sada hoću da vidim kakva je.“ Zastao je, pa se onda ponovo iskezio. „Recimo da samo želim da vidim za šta sam se to borio.“

U namrštenom izrazu Grejdijevog lica videlo se njegovo nezadovoljstvo. „Kagene, ja sam sa Zemlje“, rekao je. „Kažem ti, neće ti se dopasti. Nećeš se uklopiti. Gravitacija je preslaba - a nema veštačkih kasarni s teškom gravitacijom u koje bi se sklonio. Sintastim je protivzakonit, strogo zabranjen. Ali Ratničkosvećanima je potreban, tako da ćeš morati da ga kupuješ po neshvatljivo skupoj ceni. Zemljani nisu ni trenirani za reakcije. Oni su drugačiji svet. Vрати se na Velington. Tamo ćeš biti među svojim.“

„Možda je to baš jedan od razloga što želim Zemlju“, reče Kagen tvrdoglavo. „Na Velingtonu sam samo jedan od stotina matorih veterana. Ma, baš svaki vojnik koji uopšte ode u penziju vrati se u svoju staru kasarnu. Ali na Zemlji bih bio slavan. Bio bih najbrži, najjači čovek na čitavoj planeti. To sigurno ima neke prednosti.“

Grejdi je počeo da deluje uzrujano. „Šta je sa gravitacijom?“, upitao je. „Sintastimom?“

„Posle nekog vremena ću se navići na slabiju gravitaciju, to nije problem. A neće mi ni trebati toliko brzine i izdržljivosti, tako da računam da ću se skinuti sa sintastima.“

Grejdi prođe prstima kroz raščupanu kosu pa sumnjičavo odmahnu glavom. Usledila je dugačka, neprijatna tišina. Nagnuo se preko stola.

A onda mu je ruka iznenada poletela ka laserskom pištolju.

Kagen je reagovao. Bacio se napred, tek malčice usporen od ono malo vučnih zraka koji su ga još držali. Ruka mu sevnu ka Grejdijevoj šaci u zamahu koji sakati.

A onda se iznenada grčevito zaustavi kada vučni zraci grubo zgrabiše

Kagena, stegoše ga pa ga tresnuše o pod.

Grejdi, s rukom zaleđenom na pola puta do pištolja, nasloni se na stolicu. Lice mu je bilo bledo i potreseno. Digao je ruku i vučni zraci malčice popustiše. Kagen polako ustade.

„Shvataš, Kagene“, reče Grejdi. „Ovaj mali test dokazuje da si spreman kao i uvek. Zgrabio bi me da nisam ostavio nekoliko zraka da te uspore. Kažem ti, potrebni su nam ljudi iskusni i obučeni kao ti. Potrebni su nam protiv Hranganaca. Prijavi se ponovo.“

Kagenove hladne plave oči kiptele su od besa. „Neka se Hranganci nose“, rekao je. „Ne upisujem se ponovo i nikakav vaš bedni mali trik neće me naterati da se predomislim. Idem na Zemlju. Ne možete da me zaustavite.“

Grejdi zagnjuri ruke u šake pa uzdahnu.

„U redu, Kagene“, reče napokon. „Biće po tvome. Proslediću tvoj zahtev.“

Još jednom je digao pogled, a tamne oči su mu delovale čudno uznemireno.

„Bio si velik vojnik, Kagene. Nedostajaćeš nam. Kažem ti da ćeš se pokajati zbog ove odluke. Siguran si da se nećeš predomisliti?“

„Potpuno siguran“, reče Kagen odlučno.

Čudni pogled iznenada nestade iz Grejdijevih očiju. Lice mu ponovo poprimi masku ravnodušnog dosađivanja.

„Vrlo dobro“, reče kratko. „Voljno.“

Zraci nisu puštali Kagena dok se okretao. Vodili su ga - veoma čvrsto - iz zgrade.

* * *

„Kagene, spreman si?“, upitao je Rageli, opušteno naslonjen na pregradu.

Kagen uze svoju malu putnu torbu i poslednji put se osvrnu oko sebe, da proveriti je li nešto zaboravio. Nije. Soba je bila potpuno prazna.

„Izgleda“, rekao je dok je prolazio kroz vrata.

Rageli stavi na glavu plastoidni šlem koji je držao pod miškom pa požuri da pristigne Kagena, koji je krupnim koracima išao hodnikom.

„Znači to je to“, reče kada ga je sustigao.

„Aha“, odgovori Kagen. „Za nedelju dana ću da se zezam na Zemlji, dok ćeš ti ovde da žuljaš dupe u tom svom duralojskom smokingu.“

Rageli se nasmeja. „Možda“, reče. „Ali i dalje tvrdim da si lud što ideš baš na Zemlju, kada možeš da budeš zapovednik čitavog logora za obuku na Velingtonu. Pod uslovom da uopšte želiš da se povučesh, što je takođe ludo...“

Vrata kasarne kliznuše u stranu pred njima i oni izađoše. Rageli je sve vreme pričao. Drugi stražar stade s Kagenove druge strane. Kao i Rageli, bio je u lakom borbenom oklopu.

Sam Kagen je bio u kompletnoj beloj paradnoj uniformi, sa zlatnim pletenicama. Ceremonijalni laser visio mu je deaktiviran u crnoj kožnoj futroli na boku. Iste takve kožne čizme i uglačan čelični šlem dopunjavale su uniformu. Azurnoplave epolette na ramenima označavale su čin pohodnog oficira. Medalje su mu zveckale na grudima dok je hodao.

Čitav Kagenov treći jurišni odred bio je postrojen na svemirskoj pisti iza kasarne u čast njegovog povlačenja. Pored rampe za šatl stajala je grupa visokih oficira, zaštićenih energetskim poljima. Major Grejdi je bio u prvom redu, a njegovo blazirano lice bilo je nekako njima zamućeno.

Okružen dvojicom čuvara, Kagen je sporo stupao preko betona, kezeći se pod šlemom. Muzika iz zvučnika navirala je preko polja a Kagen je prepoznao zvaničnu koračnicu ZES-a i velingtonsku himnu.

U podnožju rampe se okrenuo i osvrnuo. Vojnici postrojeni pred njim salutirali su kao jedan na naređenje visokih oficira pa su držali ruke u pozdravu dok im Kagen nije uzvratio. Onda je jedan od preostalih oficira iz odreda zakoračio napred i pružio mu papire o oslobađanju.

Kagen ih je zatakao za pojas pa je hitro, kao uzgred mahnuo Rageliju, a onda se brzo popeo rampom. Ona se sporo digla za njim.

U brodu ga je jedan član posade pozdravio kratkim klimanjem glavom. „Spremili smo posebnu odaju za vas“, rekao je. „Za mnom. Putovanje će trajati samo petnaestak minuta. Onda ćemo vas prebaciti na svemirski brod za put na Zemlju.“

Kagen klimnu glavom pa pođe za čovekom. Ovaj ga je odveo u jednostavnu, praznu prostoriju, ojačanu pločama od duraloja. Jedan zid bio je prekriven ekranom. Ispred njega je bio naslonjač za ubrzanje.

Pošto je ostao sam, Kagen se pruži u naslonjaču i zakači šlem na držač sa strane. Vučni snopovi ga blago pritisnuše, držeći ga čvrsto na mestu za lansiranje.

Nekoliko minuta kasnije potmula grmljavina dopre iz dubina broda a Kagen oseti kako ga nekoliko gravitacija pritiska dok se šatl odvajao od tla. Na ekranu, koji je naprasno oživeo, videla se planeta kako se smanjuje.

Ekran se ugasio kada su stigli u orbitu. Kagen je počeo da se pridiže, ali je shvatio da ne može ni da mrdne. Zraci su ga prikovali za naslonjač.

Namrštio se. Nije bilo potrebe da ostane u naslonjaču kada se jednom nađu u orbiti. Neki idiot je zaboravio da ga oslobodi.

„Hej“, viknuo je, računajući da u prostoriji negde sigurno postoji komboks. „Ovi zraci su još uključeni. Gasite ih, ne mogu da mrdnem.“

Niko mu nije odgovorio.

Pokušao je da se oslobodi. Pritisak zraka kao da se povećao. Prokletinje su počele malo da ga stežu, pomislio je. Moroni su sigurno okrenuli dugme u pogrešnom pravcu.

Opsovao je u bradu. „Ne“, viknuo je. „Sada su jači. Pogrešno ih podešavate.“

No pritisak je nastavio da raste i on je osetio kako ga hvata još zraka, sve dok mu nisu poput nevidljivog ćebeta prekrivali čitavo telo. Sada je stvarno počinjalo da boli.

„Idioti“, viknuo je. „Moroni. Prekidajte, majku vam vašu.“ S naletom besa pokušao je da se oslobodi zraka, psujući. Ali čak ni velingtonski mišići nisu mogli da se nose s vučnim zracima. Čvrsto su ga držali na naslonjaču.

Jedan zrak se usmerio na njegov džep na grudima. Pritisak mu je bolno zarivao Zvezdani krst u kožu. Oštra ivica uglačanog metala već je prosekla uniformu i video je crvenu mrlju kako se sporo širi preko belog platna.

Pritisak je i dalje narastao i Kagen se grčio od bola, trzao se pod nevidljivim okovima. Nije pomagalo. Pritisak je i dalje rastao a sve više zraka se uključivalo.

„Prekidajte!“, zaurlo je. „Skotovi, iskidaću vas na komade kada izađem odavde. Ubićete me, pobogu!“

Čuo je oštro pucanje kosti koja iznenada popušta pod pritiskom. Kagen oseti ubod žestokog bola u desnom članku. Trenutak kasnije začu se novo

pucanje.

„Prekidajte!“, zavapi, glasa kreštavog od bola. „Ubićete me. Prokleti bili, ubićete me“

A onda je iznenada shvatio da je u pravu.

* * *

Grejdi je namršten digao pogled ka ađutantu koji je ušao u kancelariju.

„Da? Šta je?“

Ađutant, mladi Zemljanin na obuci za čin visokog oficira, odsečno je salutirao. „Gospodine, upravo nam je stigao izveštaj iz šatla. Gotovo je. Zanima ih šta da rade s telom.“

„Neka ga bace u svemir“, odgovorio je Grejdi. „Svejedno.“ Slabašan osmeh pređe mu licem, pa onda odmahnu glavom. „Šteta. Kagen je u borbi bio dobar čovek, ali mu je psiho-obuka sigurno negde zakazala. Treba da pošaljemo snažan protest njegovom kasarnskom uslovljivaču. Mada je neobično da se to tek sada otkrije.“

Ponovo je odmahnuo glavom. „Zemlja“, rekao je. „Na trenutak me je čak naveo da pomislim kako je to moguće. Ali kada sam ga isprobao laserom, znao sam. Nema šanse, nema nikakve šanse.“ Blago je zadrhtao. „Kao da bismo pod bilo kojim uslovima pustili nekog Ratničkosvećanina da vršlja po Zemlji.“ Onda se ponovo vratio papirima.

Kada se ađutant okrenuo da pođe, Grejdi je ponovo digao pogled.

„Još nešto“, rekao je. „Ne zaboravi da pošalješ PR izveštaj nazad na Zemlju. Nešto na temu 'Veliki heroj poginuo u napadu Hranganaca na raketni brod'. Dobro dosoli. Neke velike kom-mreže će sigurno da preuzmu priču i biće dobra za publicitet. I prosledi njegove medalje na Velington. Trebaće im za kasarnski muzej.“

Ađutant klimnu glavom a Grejdi se vrati svom poslu. I dalje je izgledao kao da mu je prilično dosadno.

Izlaz za San Bretu

Pažnju mi je prvo privukao autoput. Sve do te noći to je bio savršeno običan put. Bio sam na godišnjem i išao sam za Los Anđeles kroz Jugozapad, i to polako, bez žurbe. To nije bilo ništa novo; isto sam radio i nekoliko puta ranije.

Vožnja je moj hobi. Ili, da budem tačniji, automobili uopšte. Više nema mnogo ljudi koji će odvojiti vreme za vožnju. Većini je to presporo. Automobil je postao više-manje zastareo otkako su tamo devedeset treće počeli s masovnom proizvodnjom jeftinih koptera. A ono malo preostalog života auto-industrije ugasio je izum ličnog gravpaka.

Ali u mom detinjstvu sve je bilo drugačije. Tada su svi imali kola i smatrali su vas čudakom ako ne biste izvadili vozačku čim biste bili dovoljno stari za to. Za automobile sam počeo da se zanimam krajem puberteta i zanimam se i dan-danas.

Bilo kako bilo, kada je došlo vreme za godišnji, zaključio sam da je to prilika da isprobam svoje najnovije otkriće. Bio je to sjajan auto, engleski sportski model s kraja sedamdesetih. Jaguar XKL. Dobro, nije baš klasik, ali svejedno lepa kola. Savršeno su slušala.

Kao i obično, najviše sam putovao noću. U noćnoj vožnji ima nečeg posebnog. Stari, napušteni autoputevi imaju nekakvu atmosferu pod svetlošću zvezda i gotovo ih možete videti kakvi su nekada bili - vitalni, zakrčeni i puni života, s kolima stisnutim branik uz branik, koliko god pogled seže.

Danas od toga nije ostalo ništa. Ostali su samo putevi a većina je ispucala i zarasla u korov. Savezne države se više ne trude da vode računa o njima - previše ljudi se žalilo zbog razbacivanja poreskih para. Ali i uništavanje bi bilo previše skupo. Zato su samo tu, pružaju se i polako se raspadaju. Po većini se, međutim, i dalje može voziti; u stara vremena su puteve pošteno pravili.

Još ima ponešto saobraćaja. Zaljubljenici u kola, kao što sam ja, naravno. I hoverkamioni. Oni mogu da se voze po doslovno bilo čemu, ali brže idu po ravnim površinama. Tako da se najčešće drže starih autoputeva.

Nekako je čudesno kada vas noću pretekne hoverkamion. Oni teraju nekih

trista na sat, i čim jednog vidite u retrovizoru, sledećeg trenutka je tu. Nećete videti mnogo - samo dugačku srebrnu mrlju i urlik dok vas pretiče. A onda ste ponovo sami.

U svakom slučaju, bio sam usred Arizone, nešto pre San Brete, kada sam prvi put primetio autoput. Tada nisam o njemu nešto posebno razmišljao. Da, jeste bio čudan, ali ne previše.

Sam autoput je bio prilično običan. Imao je osam traka, s dobrom, brzom površinom i pružao se pravo, od horizonta do horizonta. Po noći je bio poput blistave crne trake koja se odmotala preko belog pustinjskog peska.

Ne, nije sam autoput bio čudan. Bilo je to njegovo stanje. U početku nisam zaista primetio. Previše sam uživao. Bila je vedra, sveža noć, videle su se zvezde a jaguar je divno leteo.

Previše divno. Tada mi je svanulo. Nije bilo izbočina, rupa, pukotina. Kolovoz je bio u savršenom stanju, gotovo kao da je nedavno izgrađen. O, vozio sam se ja i ranije po dobrim putevima. Neki su prosto bili trajniji od drugih. Kod Baltimora ima jedan deo u vrhunskom stanju a i delovi sistema puteva oko El Eja prilično su dobri.

Ali nikada se nisam vozio na nekom ovoliko dobrom. Bilo je teško poverovati da put može biti u tako dobrom stanju posle tolikih godina bez opravki.

A onda su tu bila i svetla. Sva su bila uključena, sva su bila blistava i jasna. Nijedno nije bilo razbijeno. Nijedno nije bilo u kvaru, niti je treptalo. Ma, nijedno čak nije bilo ni mutno. Put je bio savršeno osvetljen.

Posle toga sam počeo da primećujem i druge stvari. Poput saobraćajnih znaka. Na većini mesta saobraćajni znaci su odavno nestali, odneli su ih lovci na suvenire i sakupljači antikviteta, kao uspomene na jednu stariju, sporiju Ameriku. Niko ih ne zamenjuje - za tim nema potrebe. S vremena na vreme naići ćete na neki koji su prevideli, ali su to sada samo zardali komadi metala čudnog oblika.

Ali ovaj autoput je imao saobraćajne znake. Prave saobraćajne znake. Hoću da kažem, one koje možete da protumačite. Znade za ograničenje brzine, iako niko već godinama nije poštovao ograničenja brzine. Znade za pravo prvenstva, iako retko ima drugog saobraćaja kome bi trebalo to prvenstvo pružiti. Znade za skretanje, znade za izlaz, znade upozorenja - svakakve znake. A svi su bili kao novi.

Međutim, najveći šok bile su linije. Boja brzo blede i sumnjam da u čitavoj Americi ima autoputa na kome iz kola u pokretu još možete da vidite linije na kolovozu. Ali na ovome ste mogli. Linije su bile oštre i jasne, boja sveža, osam traka jasno obeleženo.

O, da, bio je to divan autoput. Put kakav su imali u stara vremena. Međutim, bilo je besmisleno. Nijedan put nije mogao da sve ove godine ostane u takvom stanju. Što je značilo da ga neko održava. Ali ko? Ko bi se baktao s održavanjem autoputa koji svake godine koristi tek šačica ljudi? Cena bi bila ogromna, a dobit nikakva.

Još sam pokušavao da to odgonetnem kada sam video druga kola.

Upravo sam proleteo pored velikog znaka na kome je pisalo izlaz 76, izlaz za San Bretu, kada sam ih ugledao. Tek belu tačku na horizontu, ali sam znao da je to neki drugi vozač. Nije mogao biti hoverkamion, jer sam ga očigledno sustizao. A to je značilo da je to drugi auto i drugi ljubitelj.

Bila je to retka prilika. Veoma ćete retko sresti druga kola na otvorenom drumu. O, postoje redovna okupljanja, kao što su Festival na točkovima u Fresnu i Godišnji špic Američkog motorističkog saveza. Ali ona su previše veštačka za moj ukus. Susret s drugim vozačem na autoputu nešto je potpuno drugo.

Nagazio sam na gas i ubrzao na oko sto devedeset. Jaguar je mogao i više, ali ja nisam zaludenik brzinom, kao neki drugi vozači. I brzo sam se približavao. Po tome mi je bilo jasno da druga kola nisu mogla da idu više od sto deset.

Kada sam stigao u domet, oglasio sam se sirenom, u nadi da ću mu privući pažnju. Ali on kao da me nije čuo. Ili bar to ničim nije pokazivao. Ponovo sam zatrubio.

A onda sam, iznenada, prepoznao model.

Bio je to edsel.

Nisam mogao da verujem. Edsel je jedan od istinskih klasika, odmah uz stenli stimeru i *Fordov* model T.

Ono nekoliko preostalih danas koštaju pravo bogatstvo.

A ovaj je bio od onih najređih, originalnih modela sa smešnim haubama. Na čitavom svetu ostala su još samo dva ili tri takva, i oni se nisu prodavali ni po koju cenu. Automobilska legenda, a evo je sada na putu preda mnom,

jednako klasično ružna kao onog dana kada je sišla s *Fordove* pokretne trake.

Skrenuo sam pored njega pa usporio da idemo naporedo. Ne mogu reći da sam bio posebno oduševljen njegovom očuvanošću. Bela boja bila je ispucala, kola su bila prljava a na donjem delu vrata bilo je tragova rđe. Ali ipak je to bio edsel i to je lako moglo da se sredi. Ponovo sam svirnuo da privučem pažnju vozača, ali se on nije obazirao na mene. Koliko sam video, u kolima je bilo petoro ljudi, očigledno porodica koja je krenula na izlet. Na zadnjem sedištu zdepasta žena je pokušavala da obuzda dva mala deteta koja su se izgleda tukla. Njen muž je izgleda čvrsto spavao na prednjem sedištu, dok je jedan mlađi čovek, verovatno njegov sin, bio za volanom.

To me je zapeklo. Vozač je bio veoma mlad, verovatno mu još nije bilo ni dvadeset, i smetalo mi je što takav klinac ima priliku da vozi takvo blago. Želeo sam da budem na njegovom mestu.

Mnogo sam čitao o edselu; knjige o automobilskoj istoriji bile su ga pune. Nikada nije postojalo ništa slično njemu. Bio je najveća katastrofa koju je ta industrija ikada proizvela. Oko njegovog imena ispreli su se bezbrojni mitovi i legende.

Po čitavoj zemlji, u raštrkanim ofucanim garažama i benzinskim stanicama gde se zaluđenici za kola okupljaju da petljaju i pričaju, priče o edselu prenose se do dana današnjeg. Govore da su ta kola bila prevelika da uđu u većinu garaža. Kažu da je to najružnija mašina koju je čovek ikada smislio. Govore da su bila samo konjske snage a nimalo kočnice. Prepričavaju stare štosove o njegovom imenu. A postoji i čuvena legenda da ako ga poterate dovoljno brzo, vetar stvara čudan zviždukav zvuk dok se kreće preko te haube.

U edselu su bile sadržane sva romantika, misterija i tragedija starih automobila. A priče o njemu se pamte i prepričavaju dugo pošto su njegovi blistavi savremenici postali samo staro gvožđe na otpadima.

Dok sam vozio pored njega, navrle su mi sve stare legende o edselu i izgubio sam se u nostalgiji. Još koji put sam pritisnuo sirenu, ali vozač kao da me je namerno ignorisao, pa sam ubrzo odustao. Sem toga, osluškivao sam da čujem zviždi li hauba zaista na vetru.

Tada je već trebalo da shvatim kako je čitava stvar neobična - put, edsel, način na koji me ignoriše. Ali bio sam previše ushićen da bih više razmišljao i jedva sam uspevao da držim oči na putu.

Naravno da sam želeo da razgovaram s vlasnicima. Možda čak i da ga

nakratko pozajmim. Pošto nisu pokazivali nikakvu želju da stanu, odlučio sam da ih malo pratim, sve dok se ne zaustave za hranu ili benzin. I tako sam usporio i krenuo za njima. Želeo sam da se držim prilično blizu a da se ne priljubim, tako da sam se držao susedne leve trake.

Dok sam ih pratio, sećam se da sam mislio koliko je vlasnik temeljit sakupljač. Uspeo je čak i da nađe neke starinske registarske tablice, kakve se već godinama ne koriste. Još sam o tome razmišljao kada smo prošli znak koji je najavljavao izlaz 77.

Mali za volanom edsela iznenada se uzvrpoljio. Okrenuo se na sedištu i pogledao unazad preko ramena, gotovo kao da ponovo pokušava da vidi znak koji smo već ostavili za sobom. A onda, bez upozorenja, edsel je naglo skrenuo u moju traku.

Nagazio sam na kočnice, ali uzaludno, naravno. Sve kao da se desilo istovremeno. Začulo se užasno cviljenje i sećam se da sam na trenutak ugledao prestravljeno lice momka baš pre nego što su se kola sudarila.

Jaguar je udario u edsel s boka, zakucao se u vozačevu stranu pri brzini od sto deset na sat. Onda se odbio u bankinu pa se zaustavio. Edsel, pogođen pravo u bok, preturio se na krov nasred puta. Ne sećam se da sam otkopčao pojas niti kako sam se izvukao iz kola, ali to sigurno jesam uradio, zato što se sledeće sećam kako puzim po putu, ošamućen ali nepovređen.

Trebalo je da odmah nešto pokušam, da odgovorim na pozive u pomoć koji su dopirali iz edsela. Ali nisam. Još sam bio uzdrman, u šoku. Ne znam koliko sam dugo ležao tamo pre nego što je edsel eksplodirao i počeo da gori. Povici su uskoro postali vrisci. A onda ih više nije bilo.

Kada sam se osovio na noge, vatra je već bila zgasla i bilo je prekasno da išta uradim. Ali i dalje nisam veoma razborito razmišljao. Video sam svetla u daljini, niz put koji je vodio od izlaza. Počeo sam da hodam ka njima.

To kao da je trajalo čitavu večnost. Nikako nisam uspevao da se orijentišem, i neprekidno sam se saplitaao. Put je bio veoma slabo osvetljen i jedva sam video kuda idem. Jednom kad sam pao žestoko sam odrao ruke. Bila je to jedina povreda koju sam pretrpeo u čitavom događaju.

Svetlost je dopirala iz malog kafea, ofucanog mesta čiji je vlasnik označio deo napuštenog autoputa kao svoj aeroparking. Kada sam se uteturao kroz vrata, unutra su bila samo trojica mušterija, ali je jedan od njih bio lokalni policajac.

„Desio se sudar“, rekao sam s vrata. „Neko mora da im pomogne.“

Policajac je dovršio kafu jednim gutljajem, pa je ustao sa stolice. „Pad koptera, gospodine?“, upitao je. „Gde?“

Odmahnuo sam glavom. „N-ne. Ne. Automobili. Sudar, na autoputu. Tamo na starom međudržavnom.“ Pokazao sam neodređeno u pravcu iz koga sam došao.

Nasred prostorije policajac je naglo zastao pa se namrštio. Svi ostali su se nasmejali. „Ehej, pijanduro, tim putem niko nije prošao već dvadeset godina“, viknuo je debeo čovek iz ugla sobe. „Ima toliko rupa da ga koristimo za golf“, dodao je, glasno se smejući sopstvenoj šali.

Policajac me sumnjičavo odmerio. „Idite kući da se istreznite, gospodine“, rekao je. „Neću da vas privodim.“ Krenuo je natrag ka svojoj stolici.

Ja sam zakoračio u sobu. „Ama, govorim istinu“, rekao sam, sada više besan nego ošamućen. „I nisam pijan. Na putu se desio sudar, a ljudi su zarobljeni u...“ Glas mi je utihnuo kada mi je napokon svanulo da će pomoć koju ću možda dovesti biti i te kako prekasna.

Policajac je i dalje izgledao sumnjičavo. „Možda bi trebalo da odeš i vidiš“, predložila je konobarica iza šanka. „Možda govori istinu. Prošle godine je negde u Ohaju bio sudar na autoputu. Sećam se da sam gledala na 3V.“

„Pa, valjda“, rekao je policajac najzad. „Idemo, ortak. I bolje bi ti bilo da ne izmišljaš.“

Ćutke smo hodali preko aeroparkinga, pa smo ušli u policijski kopter s četiri sedišta. Dok je pokretao rotore, gledao me je i rekao: „Znaš, ako ne izmišljaš, trebalo bi da ti i taj drugi tip dobijete orden.“

Uzvratio sam mu praznim pogledom.

„Hoću da kažem, vaša dva automobila su verovatno jedina dva koja su prošla ovim putem u poslednjih deset godina. A ipak ste uspeli da se sudarite. To je stvarno nešto, a?“ Žalostivo je odmahnuo glavom. „Ne može to svako da izvede. Kao što rekoh, trebalo bi orden da dobijete.“

Autoput uopšte nije bio toliko daleko od kafea kao što se činilo dok sam hodao. Pošto smo uzleteli, razdaljinu smo prešli za manje od pet minuta. Međutim, nešto nije bilo uredi. Auto-put je iz vazduha izgledao nekako

drugačije.

A odjednom sam shvatio i zašto. Bio je mračniji. Mnogo mračniji.

Većina svetala nije radila, a ona preostala bila su slaba i treptala su.

Dok sam ošamućeno sedeo, kopter se uz tup zvuk spustio usred jezerceta slabašnog žutog svetla koji je bacala jedna od umirućih svetiljki. Izašao sam kao u snu pa se sapleo kada sam slučajno stao u jednu rupu kojima je kolovoz bio izrovan. Veliki bokor korova rastao je iz njenog dna, a još ga je više virilo iz mreže oštarih pukotina koje su se pružale putem.

U glavi je počelo da mi tuče. Ovo nije imalo smisla. Ništa od ovoga nije imalo smisla. Nisam znao šta se to kog đavola dešava.

Policajac je došao s druge strane koptera, s portabl medicinskim senzorom prebačenim preko ramena na kožnom remenu. „Idemo“, rekao je. „Gde je taj vaš udes?“

„Malo dalje niz put, čini mi se“, promumlao sam, nesiguran u sebe. Nije bilo ni traga od mojih kola i počeo sam da pomišljam kako smo zapravo na potpuno pogrešnom putu, mada mi nije bilo jasno kako je to moguće.

Put je ipak bio pravi. Moja kola smo našli nekoliko minuta kasnije, pored bankine na potpuno mračnom delu autoputa, gde su sva svetla pregorela. Da, moja kola smo našli.

Samo na njima nije bilo ni ogrebotine. A nije bilo ni edsela.

Sećam se kako sam ostavio jaguara. Smrskan vetrobran. Čitav prednji deo kola upropašten. Desni blatobran zgužvan od klizanja po bankini. A evo ih sada, u besprekornom stanju.

Policajac je namršten prešao medicinskim senzorom preko mene dok sam stajao i buljio u svoja kola. „Pa, pijan nisi“, rekao je napokon i digao pogled. „Zato neću da te privedem, mada bi trebalo. Evo šta ćeš da uradiš, gospodine - sešćeš u tu starudiju, i okrenećeš se i otići odavde što brže možeš. Jer ako te *ikada* više vidim ovde, možda ti se desi pravi udes? Jasno?“

Želeo sam da se pobunim, ali nisam mogao da nađem reči. Šta sam mogao da kažem a da zvuči suvislo? Umesto toga sam slabašno klimnuo glavom. Policajac se besno okrenuo, mrmljajući nešto o neslanim šalama, pa je otišao ka kopteru.

Pošto je odleteo, prišao sam jaguaru i s nevericom prešao prstima preko haube, osećajući se kao budala. Ali bio je stvaran. A kada sam seo za volan i

okrenuo ključ, motor je sigurno zabrundaio a farovi su prosekli tamu. Dugo sam tu sedeo pre nego što sam konačno isterao kola na sredinu puta i napravio polukružni.

Vožnja nazad za San Bretu bila je duga i naporna. Neprekidno sam se truckao po rupetinama. A zahvaljujući slabom osvetljenju i opasnom stanju puta, morao sam da vozim veoma sporo.

Put je bio grozan. U to nije bilo sumnje. Obično sam se veoma trudio da izbegnem toliko loše puteve. Guma lako može da pukne.

Uspeo sam da bez nevolja dođem do San Brete, polako i oprezno. Bilo je dva ujutru kada sam ušao u grad. Izlaz s auto-puta, kao i svi drugi njegovi delovi, bio je ispucao i zatamnjen. A nije bilo nikakvog znaka da ga obeleži.

Sa pređašnjih putovanja pamtio sam da u San Breti postoji velika hobistička garaža s benzinskom stanicom, tako da sam pošao tamo i ostavio kola kod mladog noćnog čuvara koji je izgledao kao da se dosađuje. Onda sam otišao pravo u najbliži motel. Kada se dobro naspavam, pomislio sam, sve će imati više smisla.

Ali nije. Pošto sam se ujutro probudio, bio sam jednako zbunjen. Čak i više. Sada mi je nešto u dubini glave govorilo kako je sve bio samo ružan san. Ugušio sam tu primamljivu misao i pokušao da rešim zagonetku.

Nastavio sam time da se bavim pod tušem i za doručkom, kao i dok sam hodao do benzinske stanice. Ali nije bilo nikakvog napretka. Ili se moj um poigravao mnome, ili se sinoć desilo nešto krajnje neobično. Nisam želeo da verujem u ovo prvo, tako da sam odlučio da istražim drugo.

Vlasnik, živahan osamdesetogodišnjak, bio je dežuran na stanici kada sam se vratio. Na sebi je imao starinski mehaničarski kombinezon, što je bio zgodan detalj. Srdačno je klimnuo glavom kada sam došao po jaguara.

„Drago mi je što vas ponovo vidim“, rekao je „Kuda ste ovog puta krenuli?“

„U El Ej. Ovog puta međudržavnim.“

Na to su mu se obrve malčice digle. „Međudržavnim? Mislio sam da ste pametniji. Taj put je katastrofa. Nema šanse da se njime protera fina mašina kao taj vaš jaguar.“

Nisam imao hrabrosti da pokušam da objasnim, tako da sam se samo slabašno osmehnuo i pustio ga ode po kola. Jaguar je bio opran, pregledan i

napunjen benzinom. Bio je u sjajnom stanju.

Hitro sam potražio ulubljenja, ali nije bilo ničega.

„Koliko vi ovde imate redovnih mušterija?“, upitao sam starca dok sam mu plaćao. „Mislim na lokalne kolekcionare, ne na ljude u prolazu.“

Slegnuo je ramenima. „U čitavoj državi ih sigurno ima stotinu. Većina svraća ovamo. Imamo najbolji benzin i jedini pristojan servis u ovim krajevima.“

„Ima pristojnih kolekcionara?“

„Nekoliko“, rekao je. „Jedan tip stalno dolazi s pirs-erouom. Drugi se specijalizovao za četrdesete. Ima stvarno finu zbirku. I to dobro održavanu.“

Klimnuo sam glavom. „Ima li neko odavde edsela?“, upitao sam.

„Nema šanse“, odgovorio je. „Niko od mojih mušterija nema tih para. Zašto pitate?“

Odlučio sam da zanemarim oprez. „Sinoć sam na putu video jednog. Ali nisam stigao da popričam s vlasnikom. Računao sam da je neko iz ovih krajeva.“

Starčevo lice bilo je bezizražajno, tako da sam se okrenuo da uđem u jaguar. „Niko odavde“, rekao je dok sam zatvarao vrata.

„Mora da je neki drugi putnik. Čudno da ga baš tako sretnete na putu. Ne dešava se često..“

Onda, taman kada sam okrenuo ključ u kontakt-bravi, vilica mu je pala jedno dva metra. „Čekajte malo!“, viknuo je. „Rekli ste da ste vozili na starom međudržavnom. Tamo ste videli edsel?“

Ponovo sam isključio motor. „Tako je“, odgovorio sam.

„Isuse“, rekao je. „Gotovo da sam zaboravio, toliko je davno bilo. Je li bio beli edsel? Petoro ljudi unutra?“

Otvorio sam vrata i izašao. „Da“, rekao sam. „Znate nešto o njemu?“

Starac me je obema rukama uhvatio za rame. Iz očiju mu je izbijalo nešto čudno. „Sad ste ga videli?“, upitao je drmusajući me. „Sigurni ste da se samo to desilo?“

Trenutak sam oklevao, osećajući se budalasto. „Ne“, priznao sam najzad. „Sudario sam se s njim. Zapravo, mislio sam da sam se sudario. Ali onda...“ Mlito sam mahnuo ka jaguaru.

Starac me je pustio pa se nasmejao. „Ponovo“, promrsio je. „Posle tolikih godina.“

„Šta vi znate o svemu tome?“, upitao sam oštro. „Šta se to, pobogu, sinoć desilo?“

Uzdahnuo je. „Hajde“, rekao je. „Sve ću da vam ispričam.“

* * *

„Bilo je to pre više od četrdeset godina“, rekao mi je uz šolju kafe u kafeu preko puta. „U sedamdesetim. Bili su porodica koja je krenula na izlet. Sin i otac su se smenjivali za volanom. Imali su rezervacije u hotelu u San Breti. Ali mali je vozio i bilo je kasno noću i nekako je promašio izlaz. Nije ga ni video.“

Tačnije, sve dok nije naišao na izlaz 77. Mora da se zaista uplašio kada je video taj znak. Ljudi koji su ih poznavali kažu da je otac bio pravo đubre. Đubre koje bi zbog nečega takvog mnogo gnjavilo malog. Ne znamo šta se desilo, ali računaju da se mali uspaničio. Vozačku je dobio samo dve nedelje pre toga. Zamislite, pokušao je da napravi polukružni i krene nazad ka San Breti.

Druga kola su ga udarila pravo u sredinu. Vozač tih kola nije vezao pojas. Proleteo je kroz vetrobran, udario u put i poginuo na licu mesta. Ovi u edselu nisu imali toliko sreće. Edsel se prevrnuo i eksplodirao, a oni su svi bili zarobljeni unutra. Sve petoro su živi izgoreli.“

Blago sam zadrhtao kada sam se prisetio krikova iz kola u plamenu. „Ali kažete da je to bilo pre četrdeset godina. Kako to objašnjava ono što se meni sinoć desilo?“

„Polako, sad ću o tome“, rekao je starac. Uzeo je krofnu, umočio je u kafu pa zamišljeno zagrizao. „Sledeće se desilo neke dve godine kasnije“, rekao je napokon. „Neki tip je prijavio policiji sudar. Sudar s edselom. Kasno noću. Na međudržavnom. Po njegovom opisu, bila je to savršena repriza onog prethodnog sudara. Samo, kada su izašli na uviđaj, njegova kola nisu bila ni ogrebana. A od drugih kola nije bilo ni traga ni glasa.“

Pa, taj tip je bio meštani, pa su to otpisali kao nekakav pokušaj skretanja pažnje na sebe. Ali onda, godinu dana kasnije, došao je nov tip s istom pričom. Ovaj je bio sa istoka i nikako nije mogao da čuje za stvarni udes. U policiji nisu znali šta da misle.

To se tokom godina iznova dešavalo. Svi slučajevi imaju nešto zajedničko. Svi su se desili kasno noću. Svaki put je čovek kome se to desilo bio sam u kolima, a u blizini nije bilo drugih kola. Nikada nije bilo svedoka, kao ni prilikom prvog sudara, onog stvarnog. Svi sudari desili su se odmah ispred izlaza 77, kada je edsel naglo skrenuo i pokušao da izvede polukružni.

Mnogi su to pokušali da objasne. Halucinacije, rekao je neko. Drumska hipnoza, tvrdio je neko drugi. Neslane šale, bio je uporan jedan. Ali samo je jedno jedino ponuđeno objašnjenje imalo smisla, a ono je bilo najjednostavnije. Edsel je bio duh. Novine su se o tome raspisale. Međudržavni su prozvali 'ukleti autoput'.

Starac je zastao da iskapi kafu, pa se mračno zagledao u šolju. „Pa, sudari su se nastavili svih godina dok je stanje puta bilo pristojno. Sve do devedeset treće. A onda je saobraćaj sasvim jenjao. Sve manje ljudi je koristilo međudržavni. I bilo je sve manje slučajeva.“ Pogledao me je. „Vi ste prvi za više od dvadeset godina. Gotovo da sam zaboravio.“ Onda je ponovo oborio pogled i ućutao.

Nekoliko minuta sam razmišljao o njegovim rečima. „Ne znam“, rekao sam naposletku, odmahujući glavom. „Sve se uklapa. Ali duh? Ne bih rekao da verujem u duhove. I sve mi deluje toliko iščašeno.“

„Ne baš“, rekao je starac digavši pogled. „Prisetite se svih priča o duhovima koje ste čitali u detinjstvu. Šta im je svima zajedničko?“

Namrštio sam se. „Ne znam.“

„Nasilna smrt, eto šta. Duhovi su proizvod ubistava i pogubljenja, ostavština krvi i nasilja. Sve uklete kuće su mesta gde je pre stotinu godina neko doživeo jeziv kraj. Ali u Americi dvadesetog veka, nasilnu smrt nećete naći u vilama i zamkovima. Naći ćete je na autoputevima, krvavim autoputevima gde hiljade ginu svake godine. Savremeni duh neće živeti u zamku niti vitlati sekirom. Posećivaće autoput i voziće kola. Šta bi bilo logičnije?“

Donekle je imalo smisla. Klimnuo sam glavom. „Ali zašto baš ovaj autoput? Zašto ova kola? Na drumovima su izginuli toliki ljudi. Zašto je ovaj slučaj poseban?“

Starac je slegnuo ramenima. „Ne znam. Po čemu se jedno ubistvo razlikuje od drugoga? Zašto samo posle nekih ostaju duhovi? Ko će to reći? Ali čuo sam neke teorije. Neki kažu da je edsel proklet da večno luta putem

zato što je, na neki način, on ubica. Izazvao je udes, izazvao je te smrti. To je kazna.“

„Možda“, rekao sam sumnjičavo. „Ali čitava porodica? Mogli biste reći daje mali bio kriv. Ili čak i otac, što ga je pustio da vozi s tako malo iskustva. Ali šta je s ostalima? Zašto su oni kažnjeni?“

„Tako je, tako je“, rekao je starac. „Tu teoriju sam nikada nisam prihvatio. Imam ja svoje objašnjenje.“ Pogledao me je pravo u oči.

„Mislim da su izgubljeni“, rekao je.

„Izgubljeni?“, ponovio sam, a on je klimnuo glavom.

„Da“, rekao je. „U stara vremena, kada su drumovi bili prepuni, niste mogli tek tako da se okrenete kada promašite izlaz. Morali ste da nastavite, ponekad i kilometrima, pre nego što ćete naći drugi izlaz. Neke petlje koje su gradili bile su toliko složene da možda nikada ne biste našli put nazad za izlaz koji vam je trebao.“

I to se, mislim, desilo edselu. Promašili su svoj izlaz i sada ne mogu da ga nađu. Moraju da nastave dalje. Zauvek.“ Uzdahnuo je. Onda se okrenuo i naručio novu šolju kafe.

Ćutke smo pili, pa se vratili do benzinske stanice. Odatle sam se odvezao pravo u gradsku biblioteku. Sve sam našao, u arhiviranim brojevima starih novina. Detalje o prvobitnom udesu, prvi slučaj posle dve godine, pa onda i ostale, u nepravilnim razmacima. Ista priča, isti sudar, uvek iznova. Sve je bilo istovetno, sve do krikova.

Stari autoput bio je mračan i neosvetljen kada sam te noći nastavio put. Nije bilo saobraćajnih znakova ili belih linija, ali je bilo mnogo pukotina i rupa. Vozio sam sporo, izgubljen u mislima.

Nekoliko kilometara posle San Brete stao sam i izašao iz kola. Sedeo sam tu pod svetlošću zvezda sve do pred zoru, osmatrajući i osluškujući. Ali svetla se nisu palila i ništa nisam video.

A ipak, negde oko ponoći, u daljini se čuo osoben zviždukav zvuk. Hitro je narastao, sve dok nije prošao pored mene a onda jednako brzo izbledeo.

Mogao je to da bude hoverkamion negde daleko iza horizonta. Nikada nisam čuo hoverkamion da stvara takav zvuk, ali ipak, mogao je to biti hoverkamion.

Ali mislim da nije.

Mislím da je to bio vetar što zviždi oko haube zarđalog belog avetinjskog automobila, što ide ukletim autoputem koji nećete naći ni na jednoj autokarti. Mislím da je to bio krik malog izgubljenog edsela, koji večito traži izlaz za San Bretu.

Druga vrsta usamljenosti

18. JUN - moj zamenik je danas pošao sa Zemlje.

Naravno, proći će bar tri meseca pre nego što stigne ovamo. Ipak, na putu je.

Danas je poleteo s Kejpa, baš kao i ja nekada, pre četiri dugačke godine. Na stanici Komarov preći će na mesečev brod, a onda će ponovo presesti u orbiti oko Lune, na stanici za Duboki svemir. Tu će njegovo putovanje istinski početi. Dotle će i dalje biti u svom dvorištu.

Tek kada se *Haron* odvoji od stanice Duboki svemir i otisne u noć, tek će tada to osetiti, *zaista* osetiti, kao što sam ja osetio pre četiri godine. Sve će ga pogoditi tek kada Zemlja i Luna ostanu iza njega. Od početka je znao da nema nazad, naravno. Ali između *znati* i *osećati* postoji razlika. I sada će on to da oseti.

U blizini Marsa čeka ga orbitalno zaustavljanje, da se roba i namirnice spuste u Berouz Siti. I još zaustavljanja u pojasu. Ali onda će *Haron* početi da ubrzava. Kada stigne do Jupitera, ići će veoma brzo. A još brže kada proleti dalje, koristeći gravitaciju divovske planete kao praćku, da uveća sopstveno ubrzanje.

Posle toga za *Harona* nema zaustavljanja. Nijednog zaustavljanja sve dok ne stigne do mene, ovde na zvezdanom prstenu Kerber, devet i po miliona kilometara dalje od Plutona.

Moj zamenik će imati mnogo vremena za razmišljanje. Baš kao što sam ga imao i ja.

I dalje razmišljam, danas, četiri godine kasnije. Uostalom, ovde i nema bozguna šta drugo da se radi. Prstenski brodovi su retki a posle nekog vremena prilično vam dosade filmovi, trake i knjige. I tako razmišljate. Razmišljate o svojoj prošlosti i sanjate o svojoj budućnosti. I pokušavate da sprečite usamljenost i dosadu da vas izlude.

Bile su to dugačke četiri godine. Ali sada je gotovo kraj. I biće lepo vratiti se. Želim da ponovo hodam po travi, da vidim oblake i da jedem sladoled.

Ipak, bez obzira na sve to, ne žalim se što sam došao. Mislim da su mi

ove četiri godine samoće u tami koristile. Nisam baš mnogo toga ostavio za sobom. Moji dani na Zemlji sada mi deluju daleki, ali i dalje mogu da ih se setim ako pokušam. Uspomene nisu nimalo prijatne. Tada sam bio u prilično jadnom stanju.

Bilo mi je potrebno vreme da razmislim, a to ćete ovde zasigurno naći. Čovek koji će se vratiti *Haronom* neće biti onaj isti koji je ovde stigao pre četiri godine. Na Zemlji ću sagraditi sebi čitav novi život. Znam da hoću.

20. JUN - Stigao jedan brod.

Nisam znao da dolazi, naravno. Nikada to ne znam. Prstenski brodovi su neredovni, a energije kojima se ja ovde igram pretvaraju radio-signale u šušteći haos. Kada se brod napokon probio kroz statiku, skeneri stanice su ga već otkrili i obavestili me.

Očigledno je bio prstenski brod. Mnogo veći od starih sistemskih krtija poput *Harona*, i teško oklopljen da izdrži pritiske vira nultog svemira. Išao je pravo ovamo, ne pokušavajući da uspori.

Dok sam silazio u kontrolnu sobu da se vežem, nešto mi je sinulo. Ovo može biti poslednji. Verovatno nije, naravno. Ima još tri meseca, a to je dovoljno vremena za deset brodova. Ali nikad se ne zna. Kao što sam rekao, prstenski brodovi su neredovni.

Ta me je pomisao nekako uznemirila. Brodovi su već četiri godine deo mog života. Važan deo. A ovaj danas može biti poslednji. Ako je tako, želim da to doživim. Želim da to upamtim. I to, mislim, s valjanim razlogom. Dolazak brodova je vredan svega ostalog.

Kontrolna soba je srce mojih odaja. Ona je u središtu svega, tu je čvorište nerava, tetiva i mišića stanice. Ali ne izgleda posebno impresivno. Prostorija je veoma mala, a kada se jednom vrata klizeći zatvore, zidovi, pod i tavanica su svi goli i beli.

U sobi postoji samo jedno: polukružna konzola koja okružuje usamljenu fotelju.

Danas sam možda poslednji put seo u nju. Vezao sam se, stavio slušalice i spustio kacigu na glavu. Pružio sam ruku, opipao kontrole i uključio ih.

A soba je nestala.

Sve se to radi holografima, naravno. *Znam* to. Ali to je potpuno svejedno kada sedim u toj fotelji. Tada, što se mene tiče, više nisam unutra. Tamo sam, *napolju*, u praznini. Kontrolna konzola je i dalje tu, kao i stolica. Ah ostalo je nestalo. Sada je tu samo bolna tama, iznad mene, ispod mene, svuda oko mene. Daleko sunce je samo jedna zvezda među mnogima, a sve zvezde su stravično daleko.

Tako je to uvek. Tako je bilo i danas. Kada sam pritisnuo prekidač, bio sam sam u kosmosu sa hladnim zvezdama i prstenom. Kerberovim zvezdanim prstenom.

Prsten sam video kao da sam *napolju* i da ga gledam odozgo. To je zaista ogromna struktura. Ali odatle nije ništa. Guta ga žestina svega ostalog, tu tanku srebrnu nit izgublenu u crnilu.

Ipak, znam da nije tako. Prsten je ogroman. Moje odaje zauzimaju tek jedan stepen kruga koji on obrazuje, kruga s prečnikom većim od stotinu pedeset kilometara. Ostalo su vodovi, skeneri i baterije. I motori, motori za nulti svemir koji čekaju.

Prsten se tiho okretao ispod mene, dalji kraj mu se pružao u ništavilo. Dodirnuo sam prekidač na konzoli. Motori za nulti svemir probudili su se poda mnom.

U sredini prstena rodila se nova zvezda.

Bila je to u početku sićušna tačka usred mraka. Danas zelena, jarkozelena. Ali ne uvek i ne zadugo. Nulti svemir ima mnogo boja.

Tada sam mogao da vidim dalji kraj prstena, da sam želeo. Sijao je sopstvenim svetlom. Živi i budni, motori za nulti svemir sipali su nezamislive količine energije ka unutra, da prošire rupu u samom svemiru.

Rupa je tu bila davno pre Kerbera, davno pre ljudi. Ljudi su je našli, sasvim slučajno, kada su stigli do Plutona. Sagradili su prsten oko nje. Kasnije su našli još dve rupe i sagradili druge zvezdane prstenove.

Rupe su bile male, premale. Ali mogle su da se povećaju. Privremeno i po cenu ogromnog utroška energije, mogle su da se prošire. Sirova energija mogla je da se pumpa kroz tu sićušnu, nevidljivu rupu u univerzumu sve dok se mirna površina nultog svemira ne uzburka i zakovitla, sve dok ne nastane vir nultog svemira.

A sada se to desilo.

Zvezda u sredini prstena rasla je i postajala pljosnata. Bio je to pulsirajući disk, a ne kugla. Ali je i dalje bila nešto najblistavije na nebu. I vidljivo se nadimala. Iz zelenog diska koji se okreće, izbila su narandžasta koplja nalik na plamenove, pa su se povukla, a razvili su se dimljivi plavičasti pipci. Crvene tačkice igrale su i bleskale među zelenim, rasle su i stapale se. Sve boje počinjale su da se slivaju u jednu.

Pljosnata raznobojna zvezda koja se okretala sada se udvostručila, pa se udvostručila opet i opet. Nekoliko trenutaka ranije nije postojala. Sada je ispunjavala prsten, zapljuskivala srebrne zidove, pekla ih svojom strahovitom energijom. Počela je da se okreće sve brže i brže, vrtlog u svemiru, oluja plamena i svetla.

Vir. Vir nultog svemira. Urlajuća oluja koja nije oluja i ne urla, jer u svemiru nema zvuka.

Prstenski brod je išao ka njoj. U početku pokretna zvezda, poprimio je vidljiv oblik gotovo brže nego što to ljudske oči mogu pratiti. Postao je tamnosrebrni metak u tami, metak ispaljen u vir.

Bio je dobro naciljan. Brod je pogodio veoma blizu središta prstena. Uskovitlane boje sklopile su se oko njega. Pritisnuo sam kontrole. Čak i nenadanije nego što je došao, vir je nestao. Nestao je i brod, naravno. Ponovo smo tu ostali samo ja, prsten i zvezde.

Onda sam dodirnuo drugi prekidač i opet sam se našao u praznoj beloj kontrolnoj sobi. Odvezivao sam se. Odvezivao sam se možda po poslednji put u životu.

Nekako sam se nadao da neće biti tako. Nikada nisam pomišljao da će mi nešto s ovog mesta nedostajati. Ali hoće. Nedostajaće mi prstenski brodovi. Nedostajaće mi trenuci poput ovih današnjih.

Nadam se da ću imati za to još nekoliko prilika pre nego što se zauvek oprostim. Želim da osetim motore za nulti svemir kako se ponovo bude pod mojim rukama i da gledam vir kako ključa i talasa dok ja sam lebdim između zvezda. Bar još jednom. Pre nego što odem.

23. JUN - Taj prstenski brod naveo me je na razmišljanje. Čak i više nego obično.

Čudno je da bez obzira na to koliko sam brodova video da prolaze kroz

vir, nikada nisam čak ni pomislio da se u nekom od njih vozim. Na drugoj strani nultog svemira čeka čitav novi svet; Druga prilika, bogata zelena planeta zvezde koja je toliko daleko da astronomi još nisu sigurni deli li istu galaksiju s nama. To je neobično kod rupa - ne možete biti sigurni kuda vode dok kroz njih ne prođete.

U detinjstvu sam mnogo čitao o međuzvezdanim putovanjima. Većina ljudi je mislila da su ona nemoguća. A oni koji se s njima nisu slagali uvek su spominjali Alfa Kentauri kao prvi sistem koji ćemo istražiti i kolonizovati. Najbliži je i slično. Smešno je koliko su pogrešili. Umesto toga naše kolonije orbitiraju oko sunaca koje čak ne možemo ni da vidimo. A mislim da nikada nećemo ni stići do Alfa Kentaurija...

Nekako nikada nisam o kolonijama razmišljao lično. I dalje ne mogu. Zemlja je mesto gde sam jednom propao. To mora biti mesto gde ću sada uspeti. Kolonije bi bile samo novo bekstvo.

Kao Kerber?

26. JUN - Danas prošao brod. Znači onaj ipak nije bio poslednji. Ali ovaj možda jeste?

29. JUN - Zašto se čovek dobrovoljno prijavljuje za ovakav posao? Zašto čovek beži na srebrni prsten devet i po miliona kilometara daleko od Plutona, da čuva jednu rupu u svemiru? Zašto protraćiti četiri godine života sam u tami?

Zašto?

To sam se prvih dana često pitao. Tada nisam umeo da odgovorim. Sada mislim da mogu. Tada sam se gorko kajao zbog impulsa koji me je ovamo doveo. Sada mislim da ga shvatam.

A to zapravo i nije bio impuls. Na Kerber sam pobegao. Pobegao. Pobegao od usamljenosti.

Zvuči besmisleno?

A ipak nije. Znam šta je usamljenost. Ona je bila tema mog života. Bio sam sam otkako pamtim.

Ali postoje dve vrste usamljenosti.

Većina ljudi ne shvata razliku. Ja je shvatam. Okusio sam obe vrste.

Pričaju i pišu o usamljenosti ljudi koji rade na zvezdanim prstenovima. Svetionici svemira i slično. I u pravu su.

Ima trenutaka, ovde na Kerberu, kada mislim da sam jedini čovek u kosmosu. Zemlja je bila samo grozničav san. Ljudi koje pamtim tek su plodovi moje mašte.

Postoje trenuci, ovde, kada toliko želim nekog s kim bih razgovarao da urlam i lupam pesnicama po zidovima. Ime trenutaka kada mi dosada mili pod kožom i dovodi me na granicu ludila.

Ali ima i *drugih* trenutaka. Kada stižu prstenski brodovi. Kada izlazim da nešto popravim. Ili kada samo sedim u kontrolnoj stolici i projektujem sebe napolje u tamu da gledam zvezde.

Usamljenost? Jeste. Ali dostojanstvena, zamišljena, tragična usamljenost koju čovek strastveno mrzi - a ipak je i toliko voli da stalno čezne za još.

A onda postoji i druga vrsta usamljenosti.

Za nju ne morate biti na Kerberovom zvezdanom prstenu. Možete je naći bilo gde na Zemlji. Znam to. Ja sam je nalazio. Nalazio sam je kuda god bih išao, u svemu što sam radio.

To je usamljenost ljudi zarobljenih u sebi. Usamljenost ljudi koji su toliko često rekli nešto pogrešno da nemaju hrabrosti više ništa da kažu.

Usamljenost, ne iz udaljenosti, već iz straha.

Usamljenost ljudi koji sede sami u iznajmljenim sobama u velikim gradovima, zato što nemaju kuda da idu i nemaju s kim da razgovaraju. Usamljenost ljudi koji idu u kafanu da bi nekoga upoznali, ali tamo otkrivaju da ne znaju kako da započnu razgovor i da nemaju za to hrabrosti čak ni kad bi znali.

U takvoj usamljenosti nema ničega velikog. Nema cilja i nema poezije. To je usamljenost bez smisla. Tužna je, prljava i jadona i smrdi na samosažaljenje.

O da, ponekad boli biti sam među zvezdama.

Ali mnogo više boli biti sam na žurki. Mnogo više.

30. JUN - Čitam jučerašnju belešku. Kakvo samosažaljenje...

1. JUL - Čitam *jučerašnju* belešku. Moja prezriva maska. Posle četiri godine i dalje se koprcam kada god pokušam da budem iskren prema sebi. To nije dobro. Ako će ovog puta sve biti drugačije, moram da spoznam samog sebe.

Pa zašto se onda sebi izrugujem kada priznam da sam usamljen i ranjiv? Zašto s tolikim naporom priznajem kako sam se bojao života? Ovo niko neće čitati. Razgovaram sa sobom o sebi.

Zašto onda ima toliko toga što ne mogu sebe naterati da kažem?

4. JUL - Danas nije bilo prstenskih brodova. Šteta. Na Zemlji *nikada* nije bilo vatrometa koji se mogu meriti s virom nultog svemira, a meni se slavilo.

Ali zašto držim zemaljski kalendar ovde, gde su godine vekovi a godišnja doba tek nejasna uspomena? Jul je potpuno isti kao decembar. Čemu onda?

10. JUL - Sinoć sam sanjao Karen. A sada ne mogu da je isteram iz misli.

Mislio sam da sam je odavno sahranio. Sve je to ionako bila maštarija. O, dopadao sam se ja njoj. Možda me je čak i volela. Ali ne više nego još petoricu-šesticu tipova. Nisam joj bio zaista *poseban*, a nikada nije shvatila koliko je ona posebna meni.

Niti koliko sam ja želeo da njoj budem poseban - koliko mi je bilo potrebno da nekom i negde budem poseban.

Zato sam izabrao nju. Ali to je sve bila maštarija. A znao sam da je tako, u svojim racionalnijim trenucima. Nisam imao prava da budem onoliko povređen. Nisam imao nikakvih prava na nju.

Ali mislio sam da jesam, u svojim sanjarenjima. I bolelo me je. Za to sam, međutim, bio kriv ja, a ne ona.

Karen nikada svesno ne bi nekoga povredila. Samo nikada nije shvatila koliko sam krhak.

Čak i ovde, prvih godina, nastavio sam da sanjam. Sanjao sam kako se predomisli. Kako će me čekati. Itd.

Ali to je bilo samo još samozavaravanja. Bilo je to pre nego što sam se pomirio s tim da sam ovde. Sada znam da me neće čekati. Ne trebam joj i nikada joj nisam ni trebao. Bio sam joj samo drug.

Tako da ne volim mnogo da mislim o njoj. To je loše. Šta god da uradim, *ne smem* da tražim Karen kada se vratim. Moram da počnem iz početka. Moram da nađem nekoga kome *jesam* potreban. A u tome neću uspeti budem li pokušavao da se vratim u stari život.

18. JUL - Mesec dana otkako mi je smena krenula sa Zemlje. *Haron* je sada sigurno u pojasu. Još dva meseca.

23. JUL - Košmari. Bože, pomози mi.

Ponovo sanjam o Zemlji. I Karen. Ne mogu da se zaustavim. Svake noći je isto.

Čudno je to, zvati Karen košmarom. Do sada je uvek bila san. Prelep san, s onom dugačkom, mekanom kosom, onim smehom i onim čudnim osmesima. Ali ti snovi su uvek bili puko zavaravanje. U snovima sam bio potreban Karen, ona me je želela i volela.

Košmari u sebi nose ujed istine. Svi su isti. Uvek se ponovo vrti film sa mnom i s Karen, zajedno te poslednje noći.

Bila je to dobra noć, s obzirom na to kakve su mi druge bile. Večerali smo u jednom od mojih omiljenih restorana pa smo otišli na predstavu. Opušteno smo razgovarali, o mnogo toga. Zajedno smo se i smejali.

Tek kasnije, kada smo otišli kod nje, vratio sam se na ono svoje staro. Kada sam pokušao da joj kažem koliko mi znači, sećam se da sam se osećao veoma nespretno i glupo, kako sam se mučio da se izrazim, kako sam se saplitao o sopstvene reči. Toliko toga je ispalo pogrešno.

Sećam se kako me je tada pogledala. Čudno. Kako je pokušala da razveje moje iluzije. Blago. Uvek je bila blaga. A ja sam je gledao u oči i slušao njen glas. A u njima nisam našao ljubav, niti potrebu. Samo - samo sažaljenje, valjda.

Sažaljenje prema nemuštom kretenu koji pušta da život protekne kraj njega, ne dodirujući ga. Ne zato što ne želi. Već zato što se boji i što ne zna kako. Našla je tog kretenu, i volela ga, na svoj način - ona je volela svakoga. Pokušala je da pomogne, da mu da nešto od svog samopouzdanja, nešto hrabrosti i otpornosti s kojima se nosila sa životom. I donekle je u tome i

uspela.

Ali ne i dovoljno. Kreten je voleo da fantazira o danu kada više neće biti usamljen. A kada je Karen pokušala da mu pomogne, on je pomislio da se to fantazija najzad ostvaruje. Ili se zavaravao takvim mislima. Kreten je, naravno, sve vreme slutio istinu, ali je lagao sebi o njoj.

A kada je došao dan da više ne može da laže, i dalje je bio dovoljno ranjiv da bude povređen. Nije bio od onih što im rane brzo zaceljuju. Nije imao hrabrosti da ponovo pokuša s nekim drugim. Zato je pobjegao.

Nadam se da će košmari proći. Ne mogu da ih podnesem, iz noći u noć. Ne mogu da ponovo proživljavam onaj sat u Kareninom stanu.

Imao sam četiri godine ovde. Iskreno sam pogledao u sebe. Promenio sam ono što mi se ne dopada, ili sam bar pokušao. Pokušao sam da zalečim ranu, da prikupim samopouzdanje potrebno za suočavanje s novim odbijanjima na koja ću naići pre nego što nađem prihvatanje. Ali sada veoma dobro poznajem sebe i sada znam da je uspeh samo delimičan. Uvek će biti stvari koje će boleti, stvari s kojima nikada neću moći da se suočim onako kako bih želeo.

Uspomene na taj poslednji sat s Karen spadaju među njih. *Gospode*, nadam se da će košmari prestati.

26. JUL - Još košmara. Molim te, Karen. Voleo sam te. Ostavi me. Molim te.

29. JUL - Juče je, hvala bogu, prošao prstenski brod. Bio mi je potreban. Pomogao je da skrenem misli sa Zemlje, sa Karen. A onda sinoć nije bilo košmara, prvi put posle nedelju dana. Umesto toga sanjao sam o viru nultog svemira. O besnoj nemoj oluji.

1. AVGUST - Košmari su se vratili. Sada to nije uvek Karen. Ima i starijih uspomena. Imaju neuporedivo manje smisla, ali su svejedno bolne. Sve gluposti koje sam govorio, sve devojke koje nisam upoznao, sve što nikada nisam uradio.

Loše. Loše. Moram neprekidno da se podsećam. Više nisam takav. Sada je tu moje novo ja, ja koje sam ovde izgradio, devet i po miliona kilometara

iza Plutona. Sazdano od čelika, zvezda i nultog svemira, čvrsto, samopouzđano i samouvereno. I lišeno straha od života.

Prošlost je iza mene. Ali još boli.

2. AVGUST - Prošao brod. Još košmara. Do đavola.

3. AVGUST - Sinoć bez košmara. Već drugi put se dešava da mirno spavam pošto sam tokom dana otvorio rupu za prstenski brod. (Dan? Noć? To ovde ništa ne znači - ali i dalje pišem kao da nije tako. Četiri godine nisu čak ni dodirnule Zemlju u meni.) Možda vir tera Karen. Ali ja nikada ranije nisam hteo da oteram Karen. Sem toga, ne želim pomagala.

13. AVGUST - Pre nekoliko noći prošao je još jedan brod. Posle bez snova. Obrazac!

Borim se s uspomenama. Mislim o drugim stvarima na Zemlji. O dobrim vremenima. Bilo ih je mnogo, zaista, a biće ih još kada se vratim. Postaraću se za to. Ovi košmari su glupi. Neću im dozvoliti da se nastave. Bilo je još toliko toga što sam delio s Karen, toliko onoga čega bih se rado setio. Zašto ne mogu?

18. AVGUST - *Haron* stiže za oko mesec dana. Pitam se ko će me smeniti. Pitam se šta li je *njega* nateralo ovamo?

Snovi o Zemlji se nastavljaju. Ne. Nazovimo ih snovima o Karen. Bojim li se sada čak i da napišem njeno ime?

20. AVGUST - Danas prošao brod. Pošto je nestao, ostao sam napolju i gledao zvezde. Čini se, nekoliko sati. Nije delovalo toliko dugo.

Napolju je prelepo. Samotno, jeste. Ali kakva je to usamljenost! Sami ste s kosmosom, zvezde su vam prostrte pod nogama i raširene oko glave.

A svaka je sunce. Meni ipak izgledaju hladno. Shvatam da se tresem,

izgubljen u beskraju svega toga, da se pitam kako je to sve nastalo i šta znači.

Nadam se da će moj zamenik, ko god da je, ovo ceniti, kao što treba da se ceni. Ima toliko njih koji to ne mogu ili neće. Ljudi koji noću šetaju a nijednom ne pogledaju nebo. Nadam se da moj zamenik nije takav.

24. AVGUST - Kada se vratim na Zemlju, *potražiću* Karen. Moram. Kako da se pretvaram da će ovog puta sve biti drugačije ako ne mogu da smognem hrabrosti čak ni za to? A *biće* sve drugačije. Zato moram da se suočim s Karen i dokažem da sam se promenio. Zaista promenio.

24. AVGUST - Jučerašnje besmislice. *Kako* bih mogao da se suočim s Karen? Šta bih joj rekao? Samo bih ponovo počeo da se zavaravam i na kraju bih se opet užasno opekao. Ne. *Ne smem* da vidim Karen. Do đavola, čak ni snove ne mogu da podnesem.

30. AVGUST - U poslednje vreme redovno idem dole u kontrolnu sobu i redovno se izbacujem. Nema prstenskih brodova. Ali nalazim da mi od izlazaka uspomene na Zemlju blede. Sve sam svesniji da će mi Kerber nedostajati. Kroz godinu dana biću nazad na Zemlji, gledaću noćno nebo i prisećaću se kako je prsten srebrno sijao na svetlosti zvezda. Znam da hoću.

I vir. Pamtiću vir, i načine na koje su se boje kovitlale i mešale. Svaki put različite.

Šteta što nikad nisam bio ljubitelj holoa. Na Zemlji biste mogli da zgrnete pravo bogatstvo sa snimkom na kome se vidi vir kako izgleda dok se vrti. Balet praznine. Čudi me kako se toga niko nije setio.

Možda ću to predložiti svom zameniku. Nešto čime će ispuniti sate, ako ga zanima. Nadam se da hoće. Zemlja bi bila bogatija ako neko na nju donese zapis.

Uradio bih to sam, ali oprema ne odgovara, a sada nemam vremena da je prepravljam.

4. SEPTEMBAR - Shvatam da sam prošle nedelje izlazio svakog dana. Nema košmara. Samo snovi o tami, začinjani bojama nultog svemira.

9. SEPTEMBAR - Nastavljam da izlazim i sve upijam. Uskoro, uskoro će sve ovo biti izgubljeno za mene. Zauvek. Osećam kao da moram da iskoristim svaku sekundu. Moram da upamtim kako je sve napolju ovde kod Kerbera, da zadržim strahopoštovanje, divljenje, čuđenje i lepotu sveže u sebi kada se vratim na Zemlju.

10. SEPTEMBAR - Odavno nije bilo brodova. Znači gotovo je? Video sam poslednji?

12. SEPTEMBAR - Danas bez broda. Ipak sam izašao napolje, probudio motore i pustio vir da grmi.

Zašto uvek pišem o tome kako vir grmi i urla? U svemiru nema zvuka. Ništa ne čujem. Ali ga gledam. I on zaista grmi. Zaista.

Zvuci tišine. Ali ne onako kako su pesnici mislili.

13. SEPTEMBAR - Danas sam ponovo gledao vir, mada nije bilo broda.

To nikada ranije nisam radio. A sada sam to uradio već dva puta. Zabranjeno je. Cene energije su ogromne, a Kerber živi od energije. Dakle, zašto?

Gotovo kao da ne želim da se odreknem vira. Ali moraću. Uskoro.

14. SEPTEMBAR - Idiot, idiot, idiot. Šta sam to radio? *Haron* stiže za manje od nedelju dana, a ja blenem u zvezde kao da ih nikada ranije nisam video. Nisam još ni počeo da se pakujem ni da dovodim stanicu u red.

Idiot! Zašto gubim vreme pišući u ovu glupu *knjigu!*

15. SEPTEMBAR - Pakovanje skoro gotovo. Otkrio sam i neke uvrnute stvari. Stvari koje sam prvih godina pokušavao da sakrijem. Kao moj roman. Napisao

sam ga u prvih šest meseci i mislio da je sjajan. Jedva sam čekao da se vratim na zemlju, da ga objavim i postanem Pisac. O da. Pročitao sam ga godinu dana kasnije. Sranje je.

Takođe sam našao Kareninu sliku.

16. SEPTEMBAR - Danas sam odneo flašu viskija i čašu dole u kontrolnu sobu, stavio ih na konzolu i vezao se. Nazdravio crnilu, zvezdama i viru. Nedostajće mi.

17. SEPTEMBAR - Još dan, po mojim proračunima. Dan. Onda krećem kući, ka novom početku i novom životu. Ako budem imao hrabrosti da ga živim.

18. SEPTEMBAR - Još malo pa ponoć. Ni traga od *Harona*. Šta se desilo?

Verovatno ništa. Ti rasporedi nikada nisu precizni. Ponekad greše čitavih nedelju dana. Pa zašto onda brinem? Hej, i sam sam zakasnio u dolasku. Pitam se šta li je onaj nesrećnik koga sam zamenio tada mislio?

20. SEPTEMBAR - *Haron* nije stigao ni juče. Pošto mi je dojadilo čekanje, uzeo sam flašu viskija i vratio se u kontrolnu sobu. Pa napolje. Da još jednom nazdravim zvezdama. I viru. Probudio sam vir, pustio ga da bukti i nazdravio mu.

Mnogo zdravica. Dokrajčio sam flašu. A danas sam toliko mamuran da mi se čini kako se nikada neću vratiti na Zemlju.

To mi je bilo glupo. Posada *Harona* je možda videla boje vira. Ako me prijave, odbiće mi čitavo bogatstvo od para koje me čekaju na Zemlji.

21. SEPTEMBAR - *Gde* je *Haron*! Da li mu se nešto desilo? Stiže li?

22. SEPTEMBAR - Ponovo sam izašao.

Gospode, toliko je lepo, toliko samotno, toliko ogromno. Nestvarno, to je reč koju tražim. Lepota je ovde nestvarna. Ponekad mislim da sam budala što se vraćam. Odričem se čitave večnosti zarad pice, seksa i lepe reči.

NE! Šta to, pobogu, pišem! Ne. Vraćam se, naravno da se vraćam. Zemlja mi je potrebna, Zemlja mi nedostaje, želim Zemlju. I *biće* drugačije ovog puta.

Naći ću drugu Karen i ovog puta neću sve pokvariti.

23. SEPTEMBAR - Bolestan sam. Gospode, koliko sam bolestan. Šta sam sve mislio. Mislio sam da sam se promenio, ali sada više nisam siguran. Zatičem sebe kako zaista razmišljam o ostanku, o prijavljivanju na još jedan rok. Ne želim to. Ne. Ali mislim da se još bojim života, Zemlje, svega.

Požuri, *Harone*. Požuri, pre nego što se predomislim.

24. SEPTEMBAR - Karen ili vir? Zemlja ili večnost?

Prokletstvo, kako uopšte mogu to i da *pomislim!* Karen! Zemlja! Moram da budem hrabar, moram da rizikujem bol, moram da okusim život.

Nisam kamen. Niti ostrvo. Niti zvezda.

25. SEPTEMBAR - Nema znaka od *Harona*. Kasni čitavu nedelju. To se ponekad dešava. Ali ne veoma često. Uskoro će stići. Znam to.

30. SEPTEMBAR - Ništa. Svakog dana osmatram i čekam. Osluškujem skenere i izlazim da gledam i šetkam se kroz prsten. Ali ništa. Nikada nije ovoliko kasnio. Šta se desilo?

3. OKTOBAR - Danas prošao brod. Ne *Haron*. U početku sam mislio da je on, kada su ga skeneri otkrili. Viknuo sam dovoljno glasno da probudim vir. Ali onda sam pogledao i klonuo duhom. Bio je prevelik i stizao je pravo, bez usporavanja.

Izašao sam i pustio ga da prođe. A posle sam još dugo ostao napolju.

4. OKTOBAR - Hoću da idem kući. Gde su? Ne shvatam. Ne shvatam.
Ne mogu tek tako da me ovde ostave. Ne mogu. Neće.

5. OKTOBAR - Danas prošao brod. Ponovo prstenski brod. Nekada sam im se radovao. Sada ih mrzim, zato što nisu *Haron*. Ipak sam ga propustio.

7. OKTOBAR - Raspakovao sam se. Glupo je da tako živim, sa svim stvarima u koferu, kada ne znam hoće li *Haron* uopšte doći.

Ipak ga iščekujem. Čekam. Znam da dolazi. Prosto ga je nešto zadržalo. Neko vanredno stanje u pojasu. Postoji mnogo objašnjenja.

U međuvremenu se bavim sitnim poslovima po prstenu. Nikada ga nisam doveo u propisno stanje za smenu. Bio sam prezauzet posmatranjem zvezda da uradim ono što je trebalo.

8. OKTOBAR (ili tako nešto) - Tama i očaj.

Znam zašto *Haron* nije stigao. Nije ni trebalo da stigne. Kalendar je sjeban. Sada je januar, a ne oktobar. A mesecima već živim u pogrešnom vremenu. Čak sam i četvrti jul proslavio pogrešnog dana.

To sam otkrio juče dok sam završavao poslove po prstenu. Želeo sam da proverim radi li sve kako treba. Za smenu.

Samo, neće biti nikakve smene.

Haron je stigao pre tri meseca. Ja - ja sam ga uništio.

Bolestan. Bio sam bolestan, lud. Čim je bilo gotovo, svanulo mi je. To što sam uradio. O gospode. Vrištao sam satima.

A onda sam vratio zidni kalendar unazad. I zaboravio. Možda namerno. Možda nisam mogao da podnesem da se prisetim. Ne znam. Znam samo da sam zaboravio.

Ali sada se sećam. Sada se sećam svega.

Skeneri su me upozorili na *Haronov* dolazak. Bio sam napolju, čekao sam. Gledao. Pokušavao da upijem dovoljno zvezda i tame da mi traje večno.

Kroz svu tu tamu *Haron* je došao. Delovao je tako prazno u poređenju s prstenskim brodovima. I tako mali. Bio je moj spas, moje olakšanje, ali je izgledao krhko i besmisleno i nekako ružno. Bedno. Podsećao me je na Zemlju.

Kretao se ka doku, spuštao se u prsten, tražio vazdušne komore u delu Kerbera namenjenom za život. Tako spor. Gledao sam ga kako stiže. Iznenada sam se zapitao šta ću reći posadi i mom zameniku. Pitao sam se šta će misliti o meni. Negde u mom stomaku pesnica se stegla.

I iznenada to nisam mogao da podnesem. Iznenada sam se toga bojao. Iznenada sam to mrzeo.

I tako sam probudio vir.

Crveni blesak, koji se širi u žute jezike, hitro raste, izbacuje plavozelene munje. Jedna je prošla blizu *Harona*. A brod je zadrhtao.

Sada govorim sebi da nisam shvatao šta radim. A ipak sam znao da *Haron* nije oklopljen. Znao sam da ne može da izdrži energije vira, znao sam.

Haron je bio tako spor, vir tako brz. U dva otkucaja srca vrtlog je liznuo brod. U tri ga je progutao.

Nestao je tako brzo. Ne znam je li se brod istopio, ili se rasprsnuo ili zgužvao. Ali znam da nije mogao da preživi. Međutim, na mom zvezdanom prstenu nema krvi. Otpaci su negde na drugoj strani nultog svemira. Ako otpadaka uopšte ima.

Prsten i tama izgledaju isti kao uvek.

Zbog toga je bilo tako lako zaboraviti. A ja sam sigurno veoma snažno želeo da zaboravim.

A sada? Šta ću *sada* da radim? Hoće li na Zemlji saznati? Hoće li ikada biti nove smene? Želim da se vratim na Zemlju.

Karen, ja...

18. JUN - Moja smena je danas krenula sa Zemlje.

Bar mislim da jeste. Zidni kalendar se nekako pokvario, tako da nisam sasvim siguran koji je datum. Ipak, popravio sam ga.

U svakom slučaju, sigurno nije bio u kvaru više od nekoliko sati, inače bih to primetio. Znači, smena mi *jeste* krenula. Naravno, biće potrebno tri meseca da stigne ovamo.

Ali bar dolazi.

S jutrom padaju magle

Tog jutra sam poranio na doručak, tog prvog dana po prizemljenju. Ali kada sam stigao, Sanders je već bio napolju na terasi restorana. Sam je stajao kraj ivice i gledao u planine i maglu.

Prišao sam mu i promrmljao pozdrav. Nije se potrudio da odgovori. „Prelepo je, zar ne?“, rekao je ne okrenuvši se.

I jeste bilo.

Samo koji metar ispod terase magle su se valjale i slale avetinjske talase da se razbijaju o kamen Sandersovog zamka. Gust beli pokrivač pružao se od horizonta do horizonta, zastirući sve. Videli smo vrh Crvenog duha, tamo na severu; nazubljen bodež grimizne stene koja ubada nebo. Ali to je bilo sve. Druge planine i dalje su bile ispod nivoa magle.

Ali mi smo bili iznad magli. Sanders je svoj hotel sagradio na najvišoj planini u vencu. Lebdeli smo sami u uskovitlanom belom okeanu, na letećem zamku usred mora oblaka.

Zamak oblaka, zapravo. Tako je Sanders nazvao to mesto. Bilo je jasno i zašto.

„Je li uvek ovako?“, upitao sam Sandersa, pošto sam neko vreme sve upijao.

„Svaki put kada magle padaju“, odgovorio je pa se okrenuo ka meni uz setan osmeh. Bio je debeo čovek, srdačnog i rumenog lica. Ne od onih koji bi trebalo setno da se osmehuju. Ali ipak jeste.

Mahnulo je ka istoku, gde se sunce Sveta utvara dizalo iznad magli i stvaralo čudesnu grimiznu i narandžastu predstavu na ranojutarnjem nebu.

„Sunce“, rekao je. „Dok se diže, vrućina potiskuje magle u doline, primorava ih da predaju planine koje su preko noći osvojile. Magle tonu a vrhovi se jedan po jedan ukazuju. U podne je čitav venac vidljiv kilometrima daleko. Na Zemlji nema ničeg sličnog, niti bilo gde drugde.“

Ponovo se osmehnuo i poveo me do jednog stola na balkonu. „A onda, u suton, sve se odvija u suprotnom pravcu. Moraš večeras da gledaš dizanje magle“, rekao je.

Seli smo i okretni robokelner se otkotrljao da nas posluži čim su stolice registrovale naše prisustvo. Sanders se nije osvrnuo na njega. „Znaš, to je zbog rata“, nastavio je. „Večnog rata između sunca i magle. A magle uvek bolje prolaze. One imaju doline i ravnice i morske obale. Sunce ima samo nekoliko planinskih vrhova. A i njih samo preko dana.“

Okrenuo se ka robokelneru i naručio kafu za obojicu, da se nečim zanimamo dok ostali ne stignu. Biće upravo skuvana, naravno. Sanders na svojoj planeti nije trpeo ni instant ni veštačku.

„Dopada vam se ovde“, rekao sam dok smo čekali kafu.

Sanders se nasmejao. „A šta bi moglo da mi se ne dopadne? Zamak oblaka ima sve. Dobru hranu, zabavu, kockanje i sve druge udobnosti doma. Plus ovu planetu. Imam najbolje iz oba sveta, zar ne?“

„Izgleda da je tako. Ali većina ljudi ne razmišlja na taj način. Na Svet utvara niko ne dolazi zbog kockanja ili hrane.“

Sanders klimnu glavom. „Ali dolaze nam neki lovci. Idu na gorske mačke i ravničarske đavole. A ponekad naiđe i neko ko želi da vidi ruševine.“

„Možda“, rekao sam. „Ali to su vam izuzeci. Ne i pravila. Većina vaših gostiju ovde je samo iz jednog razloga.“

„Naravno“, priznao je iskežen. „Utvare.“

„Utvare“, ponovio sam. „Ovde imate lepotu, lov, ribolov i planinarenje. Ali ništa od toga ne privlači turiste. Dolaze samo zbog utvara.“

Tada je stigla kafa, dve velike šolje iz kojih se pušilo, kao i posudica sa šlagom. Kafa je bila veoma jaka, veoma vruća i veoma dobra. Posle nedelja one sintetičke u svemirskom brodu, bila je pravo otkrovenje.

Sanders je pažljivo otpio gutljaj kafe, proučavajući me preko ruba šolje. Zamišljeno ju je spustio. „A i vi ste došli zbog utvara“, rekao je.

Slegnuo sam ramenima. „Naravno. Moje čitaoce ne zanimaju pejzaži, koliko god da su veličanstveni. Dubovski i njegovi ljudi su ovde da nađu utvare, a ja sam ovde da bih izveštavao o toj potrazi.“

Sanders je taman hteo da mi odgovori, ali mu se prilika nije ukazala. Oštar, precizan glas iznenada se ubacio. „Ako uopšte postoje utvare koje se mogu naći“, rekao je glas.

Okrenuli smo se ka ulazu na terasu. Doktor Čarls Dubovski, čelnik Istraživačke ekipe Sveta utvara, stajao je na vratima i škiljio zbog svetla.

Uspeo je da se otrese roja asistenata koji su ga obično svugde pratili.

Dubovski je zastao na tren, a onda prišao našem stolu, izvukao stolicu i seo. Robokelner se ponovo dokotrljao.

Sanders je odmeravao naučnika s neprikrivenom odbojnošću. „Doktore, šta vas navodi na pomisao da utvara nema?“, upitao je.

Dubovski slegnu ramenima pa se blago osmehnu. „Jednostavno smatram da nema dovoljno dokaza“, rekao je. „Ali ne brinite. Nikada ne dozvoljavam da osećanja utiču na moj rad. Niko ne želi istinu više od mene. Zato ću ekspediciju voditi nepristrasno. Ako vaše utvare *jesu* ovde, ja ću ih naći.“

„Ili će one naći vas“, reče Sanders. Delovao je ozbiljno. „To možda neće biti posebno prijatno.“

Dubovski se nasmeja. „Ma hajde, molim vas. To što živite u zamku ne znači da morate biti melodramatični.“

„Ne smejte se, doktore. Znaite, utvare su i ranije ubijale ljude.“ „Za to nema dokaza“, rekao je Dubovski. „Nema baš nikakvih dokaza. Baš kao što nema dokaza ni za postojanje samih utvara. Ali zato smo mi ovde. Da nađemo dokaze za to. Ili dokaze za suprotno. Ali dosta sada o tome, umirem od gladi.“ Okrenuo se ka robokelneru, koji je stajao pored i nestrpljivo šumio.

Dubovski i ja smo naručili biftek od gorske mačke, s korpicom vrućeg, tek pečenog biskvita. Sanders je iskoristio to što je naš brod sinoć doneo namirnice sa zemlje, pa je naručio ogroman režanj šunke sa šest jaja.

Gorska mačka ima ukus kakvo zemaljsko meso nije imalo vekovima. Veoma mi se dopalo, mada je Dubovski ostavio veći deo svog bifteka nepojeden. Bio je prezauzet pričom da bi jeo.

„Ne bi trebalo da tako olako otpišete utvare“, rekao je Sanders kada je robokelner otišao s našim narudžbinama. „Dokaza ima. I to mnogo. Dvadeset dva smrtna slučaja otkako je planeta otkrivena. I desetine izjava svedoka.“

„Tako je“, rekao je Dubovski. „Ali to ne bih nazvao stvarnim dokazima. Smrtni slučajevi? Da. Većinom su to, međutim, obični nestanci. Verovatno ljudi koji su pali s planina ili su ih pojele gorske mačke ili nešto treće. U maglama je nemoguće naći tela.“

Na Zemlji svakodnevno nestaje više ljudi i o tome niko ništa ne misli. Ali ovde, čim neko nestane, ljudi tvrde da su ga utvare odnele. Ne, žao mi je. To nije dovoljno.“

„Tela su nađena, doktore“, rekao je Sanders tiho. „Ubijena na užasne načine. Uzrok smrti nije bio ni pad ni gorske mačke.“

Došao je red na mene da se ubacim. „Ja znam samo za četiri nađena tela“, rekao sam. „A prilično sam se podrobno pripremio da pišem o utvarama.“

Sanders se namršti. „U redu“, priznao je. „Ali šta je sa ta četiri slučaja? Ako mene pitate, oni su prilično ubedljivi dokazi.“

Hrana je otprilike tada stigla, ali je Sanders nastavio dok smo jeli. „Prvi susret, na primer. On nikada nije objašnjen na zadovoljavajući način. Gregorova ekspedicija.“

Klimnuo sam glavom. Dejav Gregor je zapovedao brodom koji je otkrio Svet utvara, pre gotovo sedamdeset pet godina. Senzorima je ispitivao magle i spustio je brod na priobalne ravnice. Onda je poslao ekipe da istražuju.

U svakoj ekipi bila su po dva čoveka, obojica dobro naoružana. Ali u jednom slučaju vratio se samo jedan čovek, i bio je histeričan. On i partner su se razdvojili u magli i iznenada je čuo vrisak od koga se ledi krv u žilama. Kada je našao druga, ovaj je bio mrtav. A nešto je stajalo iznad njegovog tela.

Preživeli je opisao ubicu kao čovekoliko, dva i po metra visoko i nekako nestvarno stvorenje. Tvrдио je da zapucao i da je strelica iz blastera prošla pravo kroz njega. Onda je stvorenje zatreperilo i nestalo u magli.

Gregor je poslao druge ekipe u potragu za tim stvorenjem. Doneli su telo svog kolege, ali to je bilo sve. Bez posebnih instrumenata bilo je teško dvaput naći isto mesto u magli. A kamoli nešto nalik na opisano biće.

I tako ta priča nikada nije potvrđena. Svejedno, kada se Gregor vratio na Zemlju, izazvala je senzaciju. Poslat je novi brod da sprovede detaljniju pretragu. Ništa nije našao. Ali jedan tim za pretragu nestao je bez traga. Tako se rodila legenda o maglenim utvarama i počela je da se širi. Drugi brodovi su stigli na Svet utvara, rečica kolonista je došla i otišla, a Pol Sanders je jednog dana doleteo i podigao Zamak oblaka tako da javnost može bezbedno da posećuje tajanstvenu planetu utvara.

A bilo je i drugih smrti i drugih nestanaka i mnogi su tvrdili da su na tren ugledali utvare kako se šunjaju kroz magle. A onda je neko našao ruševine. Dom utvara, govorili su ljudi.

Bilo je dokaza, mislio sam. I neke je bilo teško poreći. Ali Dubovski je odlučno odmahivao glavom.

„Priča s Gregorom ništa ne dokazuje“, rekao je. „Jednako dobro kao ja znate da ova planeta nikada nije detaljno istražena. Posebno oblast ravnica, gde se Gregorov brod prizemljio. Onog čoveka je verovatno ubila nekakva životinja. Nekakva retka životinja, specifična za tu oblast.“

„A šta ćemo sa svedočenstvom njegovog partnera?“, upitao je Sanders.

„Histerija, očigledno.“

„A drugi susreti? Bilo ih je veoma mnogo. A svedoci nisu uvek bili histerični.“

„To ništa ne dokazuje“, rekao je Dubovski, odmahujući glavom. „Na Zemlji mnogi ljudi i dalje tvrde da su videli duhove ili leteće tanjire. A ovde, s ovim prokletim maglama, prirodno je da još lakše dolazi do grešaka i halucinacija.“

Ubadao je ka Sandersu nožem za puter. „Magle su razlog za sve. Legenda o utvarama odavno bi zamrla da nije magli. Do sada niko nije imao ni opremu ni novac da sprovede istinski detaljnu istragu. Ali mi ih imamo. I mi ćemo to da uradimo. Otkrićemo istinu jednom zasvagda.“

Sanders iskrivi lice. „Ako prvo ne stradate. Utvare možda ne vole da ih neko istražuje.“

„Ja vas, Sanderse, ne razumem“, reče Dubovski. „Ako se toliko bojite utvara i ako ste toliko ubeđeni da one vrebaju dole, zašto onda već toliko dugo ovde živite?“

„Zamak oblaka je podignut s merama bezbednosti“, rekao je Sanders. „Opisane su u brošuri koju smo vam poslali. Ovde nikome ne preti nikakva opasnost. Kao prvo, utvare ne izlaze iz magle. A nas veći deo dana obasjava sunce. Međutim, tamo u dolinama druga je priča.“

„To su praznoverne gluposti. Ako bih morao da nagađam, rekao bih da su te vaše maglene utvare samo preneseni zemaljski duhovi. Fantomi iz nečije mašte. Ali neću da nagađam - sačekaću da se prikupe rezultati. Onda ćemo videti. Ako su stvarne, neće moći od nas da se sakriju.“

Sanders me je pogledao. „A šta je s vama? Slažete se s njim?“

„Ja sam novinar“, rekao sam oprezno. „Ovde sam samo da bih izveštavao o onome što će se desiti. Utvare su čuvane i zanimaju moje čitaoce. Zato ja nemam nikakav stav. Ili bar nemam stav koji bih javno da saopštim.“

Sanders je potonuo u nezadovoljnu tišinu i napao je šunku i jaja s novom

žestinom. Glavnu reč je preuzeo Dubovski, pa je usmerio razgovor ka detaljima istraživanja koje je planirao. Ostatak obroka bio je kolaž od oduševljenih priča o zamkama za utvare, planovima pretrage, robosondama i senzorima. Pažljivo sam slušao i u glavi hvatao beleške za članak.

I Sanders je pažljivo slušao. Ali se po njegovom licu jasno videlo da nije nimalo srećan zbog onoga što čuje.

* * *

Tog dana nije se desilo ništa više. Dubovski je nadgledao istovar opreme na kosmodromu sagrađenom na malom platou podno zamka. Ja sam napisao članak o njegovim planovima za ekspediciju, pa sam ga poslao na Zemlju. Sanders se bavio drugim gostima i valjda radio sve što vlasnici hotela inače rade.

Na balkon sam ponovo izašao u suton, da gledam dizanje magli.

Bio je to rat, baš kao što je Sanders rekao. Dok su magle padale, video sam sunce pobedonosno u prvoj od dnevnih bitaka. Ali se sada sukob obnovio. Kako se temperatura spuštala, magle su počele da puze preko visova. Tanki sivobeli pramenovi tiho su se šunjali iz dolina, pa su se obmotavali oko oštrih planinskih vrhova poput avetinjskih prstiju. Onda su prsti stali da debljaju i jačaju i posle nekog vremena povukli su magle za sobom.

Jedan po jedan, strogi vrhovi izrezbareni vetrom progutani su za još jednu noć. Crveni duh, div na severu, bio je poslednja planina koja je nestala u okrilju belog okeana. A onda su magle počele da se prelivaju preko ivice balkona i da se približavaju samom Zamku oblaka.

Vratio sam se unutra. Tu je stajao Sanders, odmah pored vrata. Posmatrao me je.

„Bili ste u pravu“, rekao sam. „Stvarno je izuzetno lepo.“

Klimnuo je glavom. „Znate, mislim da se Dubovski još nije potrudio da pogleda“, rekao je.

„Pa, možda ima mnogo posla.“

Sanders uzdahnu. „Previše on ima posla. Hajde, častim piće.“

Hotelski bar je bio tih i taman, vladala je atmosfera koja podstiče na dobru priču i ozbiljno piće. Što sam više upoznavao njegov zamak, to mi se Sanders više dopadao. Ukusi su nam se izuzetno slagali.

Našli smo sto u najmračnijem i najzabačenijem delu prostorije pa smo naručili iz ponude u kojoj su se nalazila žestoka pića s desetina planeta. I pričali smo.

„Ne izgledate mi posebno srećni što je Dubovski ovde“, rekao sam pošto je piće stiglo. „Zašto? Napunio vam je hotel.“

Sanders je digao pogled sa svoje čaše pa se osmehnuo. „Tako je. Sad smo u vansezoni. Ali ne sviđa mi se ono što pokušava da uradi.“

„Zato pokušavate da ga preplašite i oterate?“

Sandersov osmeh nestade. „Zar sam toliko providan?“

Klimnuo sam glavom.

On uzdahnu. „Nisam ni mislio da će mi upaliti“, rekao je. Zamišljeno je pijuckao. „Ali nešto sam morao da probam.“

„Zašto?“

„Zato. Zato što će on da uništi ovaj svet, ako mu to dozvolim. Kada on i takvi kao on završe sa svojim poslom, u čitavom kosmosu neće ostati ni jedne jedine tajne.“

„On samo pokušava da nađe neke odgovore. Da li utvare postoje? Šta je s ruševinama? Ko ih je sagradio? Zar vas to nikada nije zanimalo?“

Iskapio je piće, osvrnuo se pa uhvatio kelnerov pogled da naruči još jedno. Ovde nije bilo robokelnera. Isključivo ljudska posluga. Sandersu je atmosfera bila veoma bitna.

„Naravno“, rekao je kada mu je piće stiglo. „Svakoga zanimaju ta pitanja. Zato ljudi i dolaze ovamo na Svet utvara, u Zamak oblaka. Svako ko sleti ovamo tajno se nada da će baš on doživeti pustolovinu s utvarama i da će on lično naći sve odgovore.“

Ali od toga nema ništa. Zato on stavlja blaster u futrolu i nekoliko dana ili nedelja luta kroz maglovite šume, i ne nalazi ništa. Pa šta? Može da se vrati i traži ponovo. San je i dalje tu, kao i čarolija i tajanstvo.

I ko zna? Možda će jednom prilikom na tren ugledati utvaru kako lebdi kroz maglu. Ili nešto za šta će misliti da je utvara. A onda će se vratiti kući srećan, jer je video deo jedne legende. Dodirnuo je delić kosmosa iz koga ljudi poput Dubovskog još nisu istrgli sve ono tajanstveno i neobično.“

Ućutao je i mračno se zagledao u čašu. Napokon, posle dugog ćutanja,

nastavio je. „Dubovski! Ne spominjite mi ga! Pobesneću od njega. Dolazi ovamo s brodom punim lakeja i stipendijom od milion kredita i svim tim spravicama, da lovi utvare. O, naći će on njih, bez problema. To je ono što me i plaši. Ili će dokazati da ne postoje, ili će ih naći pa će se ispostaviti da su oni neka niža vrsta, životinje ili tako nešto.“

Ponovo je iskapio čašu, žestoko. „A to će sve da uništi. Da uništi, čujete li me! Pomoću svojih spravica odgovoriće na sva pitanja i neće više ništa ostati ni za koga drugog. Nije fer.“ Sedeo sam, tiho pijuckao i ćutao. Sanders je naručio novu turu. Glavom mi je lutala jedna gadna misao. Na kraju sam morao naglas da je izgovorim.

„Ako Dubovski odgovori na sva pitanja“, rekao sam, „onda više neće biti razloga da se dolazi ovamo. A vama će posao da propadne. Jeste li sigurni da to nije pravi razlog vaše brige?“ Sanders me prostreli pogledom, a na tren mi se učini da će me udariti. Ali nije. „Mislio sam da ste drugačiji. Gledali ste padanje magle i razumeli ste. Bar sam mislio da je tako. Ali izgleda da sam pogrešio.“ Cimnuo je glavom ka vratima. „Napolje odavde“, rekao je.

Ustao sam. „Dobro“, rekao sam. „Izvinite, Sanderse. Ali meni je posao da postavljam takva nezgodna pitanja.“

Nije se osvrnuo na mene i ja sam otišao. Kada sam stigao do vrata, okrenuo sam se i pogledao. Sanders je ponovo zurio u piće i glasno je razgovarao sam sa sobom.

„Odgovori“, rekao je. Ta reč je iz njegovih usta zvučala kao psovka. „Odgovori. Uvek moraju da nalaze odgovore. Ali pitanja su neuporedivo bolja. Zašto ne mogu da ih puste s mirom?“ Tada sam ga ostavio. Samog s pićem.

Sledećih nekoliko dana bili su grozničavi, i za ekspediciju i za mene. Dubovski je sve temeljno pripremao, to sam morao da mu priznam. Svoj napad na Svet utvara isplanirao je krajnje precizno.

Prvo su pravljene mape. Zahvaljujući maglama, ono malo mapa Sveta utvara bile su veoma grube po današnjim merilima. Zato je Dubovski odaslao čitavo jato robosondi, da lete tik iznad magli i krađu njihove tajne putem sofisticiranih senzorskih uređaja. Pomoću bujice dobijenih informacija sastavljena je detaljna topografska karta.

Pošto je to obavljeno, Dubovski i njegovi asistenti su na mapama pažljivo obeležili sve poznate susrete još od Gregorove ekspedicije. Naravno, velika

količina podataka o susretima sakupljena je i analizirana još pre nego što smo otišli sa Zemlje. Preostale praznine popunjene su uz pomoć zbirke o utvarama koja je postojala u biblioteci Zamka oblaka. Kao što se i očekivalo, najviše susreta bilo je u dolini oko hotela, jedinom stalnom ljudskom naselju na planeti.

Pošto je ucrtavanje završeno, Dubovski je postavio svoje zamke za utvare. Većinu je razmestio po oblastima gde je bilo najviše izveštaja o utvarama. Nekoliko je takođe stavio u udaljene okolne krajeve, među kojima i onu priobalnu ravnicu gde je Gregorov brod imao prvi susret.

Zamke, naravno, nisu bile prave zamke. Bili su to zdepasti stubovi od duraloja, prepuni sve senzorske i snimateljske opreme poznate zemaljskoj nauci. Za zamke magle kao da nisu postojale. Ako neka nesrećna utvara doluta u domet, neće biti načina da izbegne detekciji.

U međuvremenu su robo-sonde koje su se bavile mapama povučene na prepravku i reprogramiranje, pa su ponovo poslane na teren. Pošto je topografija podrobno ustanovljena, sonde su mogle da se šalju kroz maglu na niskoleteće patrole bez straha da će naleteti na neku skrivenu planinu. Senzori u sondama, naravno, nisu bili ravni onim u zamkama. Ali su sonde imale mnogo veći domet i mogle su svakog dana da pokriju hiljade kvadratnih kilometara.

Na kraju, kada su zamke za utvare postavljene, a sve robo-sonde bile u vazduhu, Dubovski i njegovi ljudi su sami krenuli u maglu i šumu. Svaki je nosio težak ranac sa senzorima i detektorskim uređajima. Ljudski istraživački timovi bili su pokretljiviji od zamki a nosili su savremeniju opremu od sondi. Svakog dana su izuzetno podrobno pretraživali drugu oblast.

Ja sam ih pratio na nekoliko tih putovanja, sa sopstvenim rancem. To je pružalo zanimljiv materijal za članke, mada nikada ništa nismo našli. A dok smo tragali, zaljubio sam se u maglovite šume.

U turističkoj literaturi vole da ih nazivaju „sablasne maglovite šume ukletog Sveta utvara.“ Ali nisu sablasne. Nisu istinski. Ima u njima čudne lepote, za one koji umeju da je cene.

Drveće je tanko i veoma visoko, bele kore i bledosivog lišća. Ali šume nisu bez boje. Postoji jedan parazit, neka vrsta viseće mahovine koja je veoma česta i spušta se sa grana u slapovima tamnozeleno i grimizno. A ima i kamenja, puzavica i niskog žbunja prepunog ljubičastog voća nesvakidašnjih

oblika.

Ali, naravno, nema sunca. Magle sve skrivaju. Kovitlaju se i klize oko vas dok hodate, miluju vas nevidljivim rukama, hvataju vas za stopala.

S vremena na vreme, magle se i igraju s vama. Uglavnom hodate kroz gustu maglu, ne vidite više od nekoliko koraka u svakom pravcu, cipele su vam izgubljene u maglovitom sagu. Ponekad, međutim, magla se iznenada skupi. A onda baš ništa ne vidite. Nisam jednom naleteo na drvo kada se to desilo.

U drugim prilikama, međutim, magle - bez nekog očiglednog razloga - iznenada će se povući i ostaviće vas da stojite sami u čistom džepu unutar oblaka. Tada ćete videti šumu u svoj njenoj nakaznoj lepoti. To je kratak pogled u zemlju nedodiju, i od njega staje dah. Takvi trenuci su retki i kratkotrajni. Ali ostaju s vama.

Ostaju s vama.

Tih prvih nedelja nisam imao mnogo vremena za šetnje šumom, osim kada sam pratio neku istraživačku ekipu da bih stekao uvid u njihov posao. Uglavnom sam pisao. Završio sam seriju članaka o istoriji planete, s osvrtom na priče o najpoznatijim susretima. Napisao sam profile nekih živopisnijih članova ekspedicije. Napisao sam jedan mali tekst o Sandersu i problemima na koje naišao i koje je savladao u gradnji Zamka oblaka. Napisao sam naučne članke o malo poznatim činjenicama o ekologiji te planete. Napisao sam lirske tekstove o šumama i planinama. Pisao sam o mogućem poreklu ruševina. Pisao sam o lovu na gorske mačke, planinarenju i ogromnim i opasnim močvarskim gušterima koji žive na nekim ostrvima.

I, naravno, pisao sam o Dubovskom i njegovoj potrazi. O tome sam ispisao silne stranice.

Najzad je, međutim, potraga prešla u rutinu i ja sam bio na izmaku mnoštva tema koje je Svet utvara nudio. Sve manje sam pisao. Imao sam slobodnog vremena.

Tada sam istinski počeo da uživam u Svetu utvara. Počeo sam da svakodnevno idem u šetnje, i to svakog dana sve dalje. Posetio sam ruševine i leteo na drugi kraj kontinenta da vidim močvarske guštere uživo, a ne samo na holou. Sprijateljio sam se s nekim lovcima u prolazu, i ulovio jednu gorsku mačku. Pratio sam neke druge lovce na zapadnu obalu, gde me je zamalo ubio ravničarski đavo.

A počeo sam i ponovo da razgovaram sa Sandersom.

Dok se sve to dešavalo, Sanders je mene, Dubovskog i sve ostale manje-više ignorisao. S nama je razgovarao preko volje, samo kad je morao, pozdravljao nas šturo i sve slobodno vreme provodio s drugim gostima.

U početku, posle načina na koji je pričao one noći u baru, brinulo me je šta će možda uraditi. Pričinjavalo mi se kako nekoga ubija u magli, pa onda to pokušava da prikaže kao delo utvara. Ili da možda samo sabotira zamke s utvarama. Ali bio sam siguran da će probati nešto da zastraši Dubovskog ili da na drugi način osujeti ekspediciju.

Tako je to valjda kada se gleda previše holovizije. Sanders nije uradio ništa slično. Samo se durio, streljao nas očima u hodnicima zamka i nikada sa nama nije u potpunosti sarađivao.

Međutim, posle nekog vremena, ponovo je počeo da se zagreva. Ne prema Dubovskom i prema njegovim ljudima.

Samo prema meni.

Slutim da je to bilo zbog mojih šetnji šumama. Dubovski nikada nije išao u šume ako nije morao. A i onda je odlazio nevoljno i vraćao se brzo. Njegovi ljudi su sledili primer svog šefa. Ja sam bio jedini džoker u špilu. A opet, ja nisam zaista ni bio deo istog špila.

Naravno, Sanders je to primetio. Njemu je malo koji događaj u zamku promicao. I ponovo je počeo da razgovara sa mnom. Učtivo. Jednog dana me je, napokon, čak i ponovo pozvao na piće.

Tada je ekspedicija trajala već oko dva meseca. Zima je dolazila na Svet utvara i u Zamak oblaka, i vazduh je postajao hladan i oštar. Dubovski i ja smo bili na balkonu restorana, razvlačeći kafu posle još jednog odličnog ručka. Sanders je sedeo za obližnjim stolom i razgovarao s nekim turistima.

Zaboravio sam o čemu smo to Dubovski i ja pričali. Šta god da je bilo, Dubovski me je jednog trenutka drhteći prekinuo. „Zahladnelo je“, požalio se. „Da pređemo unutra?“ Dubovski nikada nije posebno voleo tu terasu.

Ja sam se nekako namrštio. „Nije baš toliko strašno“, rekao sam. „Sem toga, uskoro će zalazak sunca. Jedan od najboljih delova dana.“

Dubovski je ponovo zadrhtao pa je ustao. „Kako hoćeš“, rekao je. „Ali ja ulazim. Ne bih da se prehladim samo zato što ti hoćeš da gledaš novo padanje magle.“

Krenuo je. Ali nije prešao ni tri koraka pre nego što je Sanders ustao sa

svog mesta i počeo da zavija kao ranjena gorska mačka.

„Padanje magle“, zagrmeo je. „*Padanje magle!*“ Izleteo mu je dugačak, nepovezan niz prostakluka. Nikada ranije nisam video Sandersa toliko razjarenog, čak ni onda kada me je izbacio iz bara, one prve noći. Stajao je tamo, doslovno cepteći od besa, zajapurenog lica, s krupnim pesnicama koje su mu se stezale i opuštale kraj bokova.

Brže-bolje sam ustao i stao između njih. Dubovski se okrenuo ka meni, delujući zbunjeno i uplašeno. „Šta... zaustio je.“

„Ulazi“, prekinuo sam ga. „Idi u svoju sobu. Idi u salon. Idi negde. Idi bilo gde. Ali odlazi odavde pre nego što te ubije.“

„Ali - ali - šta se desilo? Šta je bilo? Ne...“

„Magla pada ujutru“, rekao sam mu. „Uveče, u suton, magla se diže. Sada idi.“

„To je sve? Zašto ga je to toliko... toliko...“

„IDI!“

Dubovski je zavrteo glavom, kao da govori kako i dalje ne shvata šta se dešava. Ipak je otišao.

Okrenuo sam se ka Sandersu. „Smirite se“, rekao sam. „Smirite se.“

Prestao je da se tresе, ali su mu oči ispaljivale blasterske strelice u leđa Dubovskog. „Padanje magle“, mrmljao je. „Taj gad je već dva meseca ovde a ne zna još ni razliku između padanja i dizanja magle.“

„Nijednom se nije potrudio da vidi ni jedno ni drugo“, rekao sam. „Takve stvari ga ne zanimaju. Ali on je zbog toga na gubitku. Nema razloga da se vi zbog toga uznemiravate.“

Namršteno me je pogledao. Na kraju je klimnuo glavom. „Da“, rekao je. „Možda ste u pravu.“ Uzdahnuo je. „Ali *padanje magle!* Do đavola.“ Usledila je kratka tišina, a zatim: „Moram nešto da popijem. Hoćete sa mnom?“

Klimnuo sam glavom.

Seli smo u isti mračni ugao kao prve noći, za sto koji je sigurno bio Sandersov omiljeni. Iskapio je tri pića pre nego što sam ja dovršio svoje prvo. Velika pića. Sve u Zamku oblaka bilo je veliko.

Ovog puta nije bilo prepirki. Razgovarali smo o spuštanju magle, šumama i ruševinama. Razgovarali smo i o utvarama i Sanders mi je s puno ljubavi

pričao o čuvenim susretima. Sve sam te priče već znao, naravno. Ali ne onako kako ih je Sanders pričao.

U jednom trenutku sam spomenuo da sam rođen u Bredberiju, kada su moji roditelji provodili kratak odmor na Marsu. Na to su se Sandersove oči ozarile i sledećih sat vremena proveo je zabavljajući me vicevima o Zemljanima. I njih sam sve već ranije čuo. Ali bio sam prilično pripit i nekako su mi svi zvučali urnebesno.

Posle te noći provodio sam više vremena sa Sandersom nego sa bilo kim drugim u hotelu. Mislio sam da sam tada već vrlo dobro upoznao Svet utvara. Ali to je bila puka taština i Sanders je to i dokazao. Pokazao mi je skrivena mesta u šumama koja me od tada neprekidno opsedaju. Odveo me je na ostrvske močvare, gde je drveće veoma različito i grozno se njiše iako nema vetra. Odleteli smo na daleki sever, do drugog planinskog venca gde su vrhovi viši i okovani ledom, i na jedan južni plato gde magle večito liju preko ivice avetinjske imitacije vodopada.

Naravno, nastavio sam da pišem o Dubovskom i njegovom lovu na utvare. Ali bilo je malo novih tema, tako da sam većinu vremena provodio sa Sandersom. Količina napisanog nije me preterano brinula. Moj serijal o Svetu utvara imao je odlično prikazivanje na Zemlji i u većini kolonija, tako da sam mislio da je stvar gotova.

Nije bilo tako.

Na Svetu utvara sam proveo tek malo više od tri meseca, kada mi je agencija poslala poruku. Nekoliko sistema dalje izbio je građanski rat na planeti zvanj Novo utočište. Želeli su da izveštavam o njemu. Sa Sveta utvara ionako nije bilo vesti, rekli su, pošto će ekspedicija Dubovskog trajati još više od godinu dana.

Koliko god da mi se Svet utvara dopadao, obručke sam prigrlio tu priliku. Moji članci su postajali malo ustajali, ponestajalo mi je ideja, a Novo utočište je zvučalo kao sledeći veliki događaj.

I tako sam se oprostio sa Sandersom, Dubovskim i Zamkom oblaka, poslednji put sam se prošetao maglovitim šumama i rezervisao mesto na sledećem brodu.

* * *

Ispostavilo se da je građanski rat na Novom utočištu bio bura u čaši vode. Na toj planeti sam proveo manje od mesec dana, ali je svaki bio jeziv. Kolonizovali su ga verski fanatici, unutar originalnog kulta došlo je do raskola i obe strane su optuživale onu drugu za jeres. Sve je to bilo prilično bedno. Sama planeta je bila privlačna kao marsovsko predgrađe.

Krenuo sam dalje što sam brže mogao, skakao sam sa planete na planetu, iz priče u priču. Za šest meseci sam poslom stigao nazad do Zemlje. Bližili su se izbori, tako da su me ubacili u političku priču. To mi nije smetalo. Kampanja je bila žustra i postojala su brda zanimljivih vesti po kojima je valjalo kopati.

Ali sve vreme sam pratio ono malo novosti što je stizalo sa Sveta utvara. I konačno, kao što sam i očekivao, Dubovski je najavio konferenciju za medije. Kao zvanični stručnjak za utvare svoje agencije, dobio sam zadatak da izveštavam se nje, pa sam krenuo tamo najbržim brodom koji sam mogao da nađem.

Stigao sam nedelju dana pre konferencije, pre svih ostalih. Poslao sam poruku Sandersu pre nego što sam se ukrcao i on me je dočekaao na kosmodromu. Seli smo na terasu restorana, gde su nam doneli piće.

„Dakle?“, upitao sam ga, pošto smo razmenili učtivosti. „Znate šta će Dubovski da objavi?“

Sanders je delovao veoma potišteno. „Mogu da pretpostavim“, rekao je. „Pokupio je svoje proklete spravice još pre mesec dana, pa je vršio unakrsno poređenje podataka na kompjuteru. Otkako ste otišli, imali smo nekoliko susreta s utvarama. Dubovski bi stigao na mesto događaja za samo nekoliko sati i pomno bi ga prečešljao. Ništa. Mislim da će to objaviti. Da nije našao ništa.“

Klimnuo sam glavom. „Ipak, je li to toliko loše? Ni Gregor nije našao ništa.“

„Nije isto“, rekao je Sanders. „Gregor nije tražio kao Dubovski. Ovome će ljudi da veruju, šta god da kaže.“

U to nisam bio toliko siguran i taman sam hteo to i da kažem, kada je Dubovski stigao. Neko mu je sigurno javio da sam tu. Izašao je na balkon krupnim koracima, osmehnut, ugledao me, pa prišao da sedne.

Sanders ga je prostrelio očima pa se zagledao u svoje piće. Dubovski je svu pažnju usmerio na mene. Delovao je veoma samozadovoljno. Pitao je čime

sam se bavio otkako sam otišao, ja sam mu ispričao i on je rekao da je to veoma zanimljivo.

Napokon sam uspeo da ga pitam za rezultate. „Bez komentara“, rekao je. „Zato sam i sazvaio konferenciju za medije.“

„Ma hajde“, rekao sam ja. „Mesecima sam izveštavao o tebi dok su svi drugi ignorisali ekspediciju. Daj da pretekнем konkurenciju. Šta imaš?“

Oklevao je. „Pa, dobro“, rekao je sumnjičavo. „Ali nemoj još ništa da objavljuješ. Možeš da pošalješ vest nekoliko sati pre konferencije. To će biti dovoljno da pretekneš konkurenciju.“

Klimnuo sam glavom. „Šta imaš?“

„Utvare“, rekao je. „Imam utvare, i to na tacni. One ne postoje. Imam dovoljno podataka da to dokažem bez trunke sumnje.“ Široko se osmehnuo.

„Samo zato što ništa niste našli?“, rekoх. „Možda su vas izbegavale. Ako je reč o svesnim bićima, možda su dovoljno pametna da u tome uspeju. Ili vaša oprema nije sposobna da ih otkrije.“

„Pusti sada to“, rekao je Dubovski. „Ni ti sam u to ne veruješ. Naše zamke za utvare imaju sve moguće vrste senzora. Da utvare postoje, nešto bi ih registrovalo. Ali nije. Zamke smo stavili u oblastima gde su se desila tri Sandersova navodna susreta. Ništa. Apsolutno ništa. Neoboriv dokaz da se tim ljudima prosto pričinjavalo. Da nije bilo nikakvih susreta.“

„Šta je sa smrtnim slučajevima, sa nestalima?“, upitao sam. „Šta je sa Gregorovom ekspedicijom i ostalim opisanim slučajevima?“

Osmeh mu se raširio. „Naravno, nisam mogao da opovrgnem sve smrtne slučajeve. Ali pomoću sonde i pretraga našli smo četiri kostura.“ Nabrojao ih je na prstima. „Dvojica su stradala u odronima, a jedan je na kostima imao tragove kandži gorske mačke.“

„Četvrti?“

„Ubistvo“, odgovorio je. „Telo je bilo plitko zakopano, očigledno ljudskim rukama. Otkrila ga je poplava. Žrtva se vodila kao nestala. Siguran sam i da ostale žrtve mogu da se nađu, ako dovoljno dugo tražimo. A otkrili bismo da su svi stradali na potpuno prirodan način.“

Sanders je digao oči s čaše. Bile su to oči pune gorčine. „Gregor“, rekao je tvrdoglavo. „Gregor i ostali poznati slučajevi.“

Osmeh Dubovskog postao je podrugljiv. „Ah, da. Tu oblast smo veoma

podrobno pretražili. Ispostavilo se da je moja teorija tačna. U blizini smo našli čopor majmuna. Prilično velikih i snažnih, s prljavobelim krznom. Nisu preterano uspešna vrsta. Našli smo samo jedan mali čopor, a i on je na pragu izumiranja. Ipak, očigledno je da je Gregorov čovek video nekoga od njih. I onda naduvao priču preko svake mere.“

Usledila je tišina. Onda je progovorio Sanders, ali glas mu je zvučao poraženo. „Samo jedno pitanje“, rekao je tiho. „Zašto?“

To je preseklo Dubovskog a osmeh mu je izbledeo. „Vi, Sanderse, uopšte ništa niste shvatili?“, rekao je. „Zarad istine. Da oslobodimo ovu planetu neukosti i praznoverja.“

„Da oslobodite Svet utvara?“, upita Sanders. „Zar je on bio porobljen?“

„Jeste“, odgovorio je Dubovski. „Porobljen budalastim mitom. Strahom. Sada će ova planeta biti slobodna i otvorena. Sada možemo da otkrijemo istinu o onim ruševinama, bez mutnih legendi o nekakvim čovekolikim utvarama da zamagljuje činjenice. Možemo da otvorimo ovu planetu za kolonizaciju. Ljudi se neće bojati da dođu ovamo, da žive, da obrađuju zemlju. Savladali smo strah.“

„Kolonija? Ovde?“ Sanders je delovao kao da mu je zabavno. „Hoćete li možda doneti velike ventilatore da razduvaju magle? Kolonisti su dolazili i ranije. Pa su odlazili. Zemlja nimalo ne odgovara. Ovde ne može da se obrađuje, zbog silnih planina. Bar ne komercijalno. Nema šanse da ostvarujete dobit gajeći nešto na Svetu utvara.“

Sem toga, postoje na stotine kolonističkih svetova koji vape za ljudima. Zar vam je jedan novi baš toliko potreban? Mora li Svet utvara da postane još jedna Zemlja?“

Tužno je odmahnuo glavom, iskapio piće, pa nastavio: „Vi ne razumete, doktore. Ne zavaravajte se. Niste oslobodili Svet utvara. Uništili ste ga. Ukrali ste mu utvare i ostavili pustoš.“ Dubovski je zavrteo glavom. „Mislim da grešite. Ljudi će naći mnogo dobrih, unosnih načina da koriste ovu planetu. Ali čak i da ste u pravu, pa, šta da se radi. Znanje je cilj i svrha čovekova. Ljudi poput vas pokušali su da zaustave progres još od osvita vremena. Ali nisu uspeali, kao što niste uspeali ni vi. Čoveku je potrebno da zna.“

„Možda“, rekao je Sanders. „Ali zar je to *jedino* što je čoveku potrebno? Ne bih rekao. Mislim da su mu takođe potrebni i tajanstvo, poezija, romantika. Mislim da mu je potrebno nekoliko neodgovorenih pitanja, da ima o čemu da

razmišlja i čemu da se čudi.“

Dubovski je naglo ustao pa se namrštio. „Sanderse, ovaj razgovor je besmislen kao vaša filozofija. U mom svetu nema mesta za pitanja bez odgovora.“

„Onda vi, doktore, živite u veoma sumornom svetu.“

„A vi, Sanderse, živite u kalu sopstvenog neznanja. Nađite neke nove praznoverice ako morate. Ali ne pokušavajte meni da ih nametnete pomoću vaših priča i legendi. Nemam vremena za utvare.“ Pogledao me je. „Vidimo se na konferenciji“, rekao je. Onda se okrenuo i odsečnim korakom otišao sa terase.

Sanders ga je ćutke gledao kako odlazi, a onda se okrenuo u stolici da pogleda ka planinama. „Magle se dižu“, rekao je.

* * *

Ispostavilo se da je Sanders grešio i u vezi s kolonijom. Osnovani su je, mada to nije bilo neko posebno uspešno mesto. Malo vinograda, malo fabrika, nekoliko hiljada ljudi; sve je bilo u vlasništvu dve ili tri velike kompanije.

Vidite, komercijalna poljoprivreda zaista nije bila unosna. S jednim izuzetkom - domaće grožđe, debelo, sivo i veliko kao limun. I tako je Svet utvara imao jednu izvoznu robu, mutno belo vino blagog i dugotrajnog ukusa.

Naravno da su ga prozvali magleno vino. Tokom godina sam ga zavoleo. Ukus me nekako podseća na spuštanje magle i navodi me da sanjarim. Ali to je verovatno samo do mene, ne do vina. Većina ljudi ga ne voli nešto posebno.

Ipak, ono je, bar donekle, unosna roba. I zato je Svet utvara i dalje redovna stanica na svemirskim rutama. Bar za teretnjake.

Turisti su, međutim, odavno nestali. Sanders je tu bio u pravu. Predeo je postao poznatiji onima kod kuće, i jeftiniji. Razlog njihovog dolaska bile su utvare.

Ni Sandersa odavno nema. Bio je previše tvrdoglav i previše nepraktičan da kupi udeo u nekoj vinariji dok je još bilo prilike. I zato je ostao iza bedema u Zamku oblaka do samog kraja. Ne znam šta je posle s njim bilo, kada je hotel na kraju zatvoren.

Sam zamak je još tamo. Video sam ga pre nekoliko godina, kada sam tu proveo jedan dan na putu za Novo utočište. Već je počeo da propada.

Održavanje je preskupo. A za nekoliko godina nećete ga razlikovati od onih drugih, starijih ruševina.

Planeta se inače nije mnogo promenila. Magle se i dalje dižu u suton, i dalje se spuštaju u zoru. Crveni duh je i dalje oštar i lep na svetlu ranog jutra. Šume su i dalje tu, a gorske mačke još vrebaju.

Samo utvare nedostaju.

Samo utvare.

TRI

SVETLOST DALEKIH ZVEZDA

SVETLOST DALEKIH ZVEZDA

Evo u čemu je stvar. Rođen sam i odrastao u Bajonu, u Nju Džerziju i nikada *nigde* nisam išao... bar ne pre studija.

Bajon je poluostrvo, zvanično pripada široj gradskoj oblasti Njujorka, ali je u doba mog detinjstva predstavljao svet za sebe. Industrijski grad kojim dominiraju naftne rafinerije i mornarička baza, bio je mali, dugačak četiri i po kilometra i samo kilometar i po širok. Na severu se graniči sa Džerzi Sitijem a inače je potpuno okružen vodom. Na zapadu mu je Njuarški zaliv, Njujorški zaliv je na istoku a Kil van Kul, uzani morski kanal koji ih spaja, nalazi se na jugu. Veliki okeanski teretnjaci plove Kilom i noću i danju na putu za Elizabet i Njuaršku luku.

Kada su mi bile četiri godine, moji su se preselili u nove blokove u Prvoj ulici, koji su gledali na tamne, zagađene vode Kila. Na drugoj strani kanala noću su treperila svetla Stejten Ajlenda, daleka i čarobna. Sem odlazaka u Zoološki vrt na Stejten Ajlendu na svake tri ili četiri godine, nikada nismo prelazili Kil.

Na Stejten Ajlend se lako moglo stići preko Bajonskog mosta, ali moji nisu imali kola, a ni majka ni otac nisu umeli da voze. No moglo se preći i trajektom. Terminal je bio samo nekoliko ulica daleko od blokova, pored Čika Miltijevog luna parka. Postojala je tajna „uvala“ gde je dete moglo da stigne hodajući za vreme oseke po stenama masnim od nafte, pa onda oko ograde i travnati mali ispust koji se nije video ni sa trajekta ni sa ulice. Voleo sam da tamo ponekad idem, da sedim na travi iznad vode s nekim slatkišem i stripovima, da čitam i gledam trajekte kako plove između Bajona i Stejten Ajlenda.

Trajekti su često išli. Često bi jedan dolazio a drugi odlazio i mimoilazili su se na sredini kanala. Postojala su tri, i zvali su se *Deneb*, *Altair* i *Vega*. Za mene nijedan parobrod ili jedrenjak nije mogao biti romantičniji od ta tri mala trajekta. Mislim da je to delom bilo zbog činjenice da su svi dobili ime po zvezdama. Mada su bili istovetni, bar koliko sam ja video, *Altair* mi je bio omiljeni. Možda je to imalo neke veze sa *Zabranjenom planetom*.

Ponekad, posle večere, naš stan je umeo da deluje pretesno i bučno iako smo tu bili samo ja, moji roditelji i sestre. Ako bi moji roditelji imali goste,

kuhinja bi se zamaglila od dima cigareta i odzvanjala bi od glasova. Ponekad sam se povlačio u svoju sobu i zatvarao vrata. Ponekad sam ostajao u dnevnoj sobi i gledao televiziju sa sestrama. A ponekad sam išao napolje.

Odmah preko puta ulice nalazili su se Brejdijev dok i dugački, uzani park koji se pružao pored Kil van Kula. Tu bih sedeo na klupi i gledao velike brodove kako prolaze ili bih se pružio u travi i posmatrao zvezde, čija je svetlost bila još dalja od one sa Stejten Ajlenda. Čak i u najvrelijim, najsparnijim letnjim noćima zvezde su me uvek uzbuđivale. Orion je bio prvo sazvežđe koje sam naučio da prepoznajem. Zurio bih u njegove dve blistave zvezde, plavi Rigel i crveni Betelgez, i pitao se ima li tamo nekoga ko sada gleda mene.

Fanovi pišu o „osećaju zadivljenosti i začuđenosti“ i raspravljaju o tome kako ga definisati. Za mene je osećaj zadivljenosti i začuđenosti ono što me je obuzimalo dok sam ležao u travi kraj Kil van Kula i razmišljao o svetlosti dalekih zvezda. Zbog njih sam se uvek osećao veoma veliko i veoma malo. Bilo je to tužno osećanje, ali istovremeno i neobično i prijatno.

Naučna fantastika može da mi pruži to isto osećanje.

Moj najraniji dodir sa SF-om bio je putem televizije. Moja generacija bila je prva koja je odrasla pred ekranom. Možda nismo imali *Ulicu Sezam*, ali smo tokom nedelje imali *školu Ding-dong*, subotom ujutro *Haudi dudi*, i crtaće svakog dana u nedelji. U *Endijevoj družini* žabac Gremlin je bacao svoju magiju. Mada sam gledao Džina Otrija. Roja Rodžersa i Hopalonga Kesidija, kauboji su bili više strast mog oca nego moja. Ja sam više voleo vitezove: *Robina Huda*, *Ajuanha* i *Ser Lanselota*. Ali ništa nije moglo da se meri sa svemirskim serijama.

Sigurno sam gledao *Kapelana Videa* na televiziji *Dumont*, pošto se kao kroz maglu sećam njegovog neprijatelja Tobora (što je, naravno, reč robot napisana unatraske). Mada, ne sećam se *Svemirskog kadeta*, moje uspomene na Toma Korbeta potiču iz knjiga Kerija Rokvela koje sam čitao kasnije. Jesam uhvatio *Flaša Gordona*. to je sigurno... televizijsku seriju, a ne filmsku. U jednoj epizodi Flaš posećuje planetu čiji su stanovnici dobri preko dana, a zli preko noći, to se meni učinilo kao potpuno strava ideja, tako da sam je koristio u nekim svojim najranijim pokušajima priča.

No sve je to bledele pred *Hokijem Džounsom*, *svemirskim rendžerom*. vrhunskom SF serijom ranih pedesetih. Roki je imao najbolji svemirski brod na televiziji, vitki, srebrnasti *Orbitalni mlaznjak*. Bio sam očajan kada je u

jednoj epizodi *Orbitalni mlaznjak* uništen, ali srećom uskoro ga je zamenio *Srebrni mesec*, koji je izgledao potpuno isto. U njegovoj posadi bili su komični kopilot, praznoglava devojka, pompezni profesor i nesnosni klinac, ali je takođe imao i Pinta Vortanda. (Svako ko misli da je Džin Rodenberi doneo nešto novo na televiziju treba da pogleda *Rokija Džounsa*. Sve je tu, sem Spoka, koji duguje više D. C. Fontani nego Rodenberiju. Harvi Mad je samo Pinto Vortando s ublaženim akcentom.)

Kada nisam gledao astronaute i vanzemaljce na televiziji, igrao sam se njima kod kuće. Zajedno s uobičajenim kaubojima, vitezovima i zelenim vojnicima, imao sam sve svemirske igračke, laserske pištolje, rakete i astronaute od tvrde plastike s providnim šlemovima koji su mogli da se skidaju i koji su se većito gubili. A najbolji su bili raznobojni plastični vanzemaljci koje sam kupovao za po deset centi iz buradi u *Vuluortu* i *Kresgeu*. Neki su imali velike nabrekle mozgove, neki su imali četiri ruke, a neki su bili pauci s licima ili zmije s rukama i nogama. Moj omiljeni je imao sićušnu glavu i grudi na divovskom, dlakavom donjem delu tela. Sve sam ih krstio pa sam rešio da budu banda svemirskih pirata, koje predvodi zloćudni Marsovac ogromnog mozga koga sam nazvao Džem, i koji nije bio *ni izbliza zgodan* kao Pinto Vortando. I naravno, smišljao sam beskrajne priče o njihovim pustolovinama, pa sam čak i nevešto pokušao poneku i da zapišem.

Naučna fantastika se mogla naći i u filmovima. Gledao sam *Njih* i *Rat svetova* i *Dan kada se Zemlja zaustavila* i *Ovo ostrvo Zemlju* i *Odredište Mesec*. Kao i *Zabranjenu planetu*, koja ih je sve zasenila. Nisam ni slutio da tu u bioskopu *De Vit* prvi put dolazim u dodir sa Šekspirom, zahvaljujući doktoru Morbijusu i robotu Robiju.

A i većina mojih voljenih stripova takođe su bili neka vrsta naučne fantastike. Supermen je s druge planete, zar ne? Došao je na Zemlju u *svemirskom brodu*, zar to nije dovoljno naučno? Marsovski Lovac na Glave došao je s Marsa, Zelenom Fenjeru je prsten dao vanzemaljac koji se srušio na zemlju, a Flaš i Atom su svoje moći stekli u laboratoriji. Stripovi su se takođe bavili i čistom svemirskom operom. Bili su tu Svemirski Rendžer (moj miljenik), Adam Strejndž (miljenik svih ostalih), Tomi Tumorou (ničiji miljenik) i neki tip koji je vozio taksi po svemirskim autoputevima... Bili su tu Atomski vitezovi, heroji postapokaliptičnog sveta koji su patrolirali radioaktivnim bespućima s oklopima postavljenim olovom, u sedlima džinovskih mutiranih dalmatinaca... a na ponešto uzvišenijem nivou, bili su tu

adaptacije *Rata svetova* i *Vremeplova* iz divne serije *Ilustrovani klasici*, putem kojih sam se upoznao sa delima H. Dž. Velsa.

Sve je to, međutim, bio samo uvod. Kada mi je bilo deset godina, majčina drugarica iz detinjstva Lusi Antonson za Božić mi je poklonila knjigu. Ne strip, već pravoj knjigu, tvrdo koričen roman Roberta A. Hajnlajna *Imam skafander, spreman da putujem*.

Isprva sam bio malo sumnjičav, ali mi se Paladin na televiziji dopadao, a naslov je nagoveštavao da bi se u knjizi moglo raditi o nekoj vrsti svemirskog Paladina, tako da sam je odneo kući i počeo da čitam o tom nekom klincu po imenu Kip, koji je živeo u malom gradu i nikada nigde nije bio, baš kao ja. Neki kritičari tvrde da je *Građanin galaksije* najbolje Hajnlajново delo za omladinu. *Građanin galaksije* je dobra knjiga. Isto kao i *Tunel kroz nebo*. *Zvezdoplovac Džouns*. *Vreme za zvezde* i mnoge druge... ali *Imam skafander, spreman da putujem* stoji visoko iznad svih njih. Kip i Pivi, Ejs i poslastičarnica, staro polovno svemirsko odelo (mogao sam da ga *omirišem*), Stvor-majka, crvoliki, putovanje po mesecu, suđenje u Manjem magelanskom oblaku od koga zavisi sudbina ljudskog roda...Umreti ne predajući se najdostojanstveniji je čin za čoveka.“ Šta može da se poredi s tim?

Ništa.

Za jednog desetogodišnjeg dečaka godine 1958, *Imam skafander, spreman da putujem* bio je krek s koricama Eda Emšvilera. Trebalo mi je još.

Naravno, nikako nisam mogao da priuštim tvrdo koričena izdanja. *Imam skafander, spreman da putujem* koštao je 2.95 dolara, po ceni unutar ovojnice... ali džepna izdanja na obrtnoj polici u prodavnici slatkiša kod Kelijevog parka prodavala su se za samo 35 centi, što je bila cena tri i po stripa. Kada ne bih kupovao toliko stripova i kada bih s vremena na vreme preskočio neki *milki vej*, mogao bih da napabirčim pare za jedan. I tako sam skupljao siću, prestao da čitam one stripove koje nisam toliko voleo, smanjio igranje Skibola, izbegavao kamionete sa sladoledom kada bi naišli i počeo da kupujem džepna izdanja.

Preda mnom su se širom otvarali svetovi i kosmosi. Kupio sam sve Hajnlajnovе knjige koje sam mogao da nađem; njegove knjige „za odrasle“ poput *Čovek koji je prodao Mesec* i *Pobuna u 2100*, pošto druge omladinske nisam mogao da nađem. Na poleđinama njegovih knjiga pisalo je da je R. A. H. „doajen naučne fantastike“. Ako je doajen, onda je sigurno najbolji. Još mnogo godina je ostao moj omiljeni pisac, a *Imam skafander, spreman da*

putujem ostala je moja omiljena knjiga... sve dok nisam pročitao *Gospodare lutaka*.

Ali čitao sam i druge pisce i otkrio da u delima nekih uživam gotovo jednako kao u Hajnlajnovim. Voleo sam Endrua Norta, za koga se ispostavilo da je Andre Norton. Šta znači ime? Endruov *Kužni brod* i Andreina *Zvezdana garda* jednako su me ushićivali. Dela A. E. Van Vogta imala su ogromnu količinu energije, posebno *Slan*, mada nikada nisam uspeo do kraja da provalim ko šta kome radi, niti zašto. Oduševio me roman *Jedan protiv Herkuluma* Džerija Sola, koji me je odveo u svet gde morate da registrujete zločin u policiji pre nego što ćete ga počiniti. Erik Frenk Rasel je izbio na vrh moje liste kada sam slučajno nabasao na *Space Willies*, nešto najsmušnije što sam do tada pročitao.

Mada sam kupovao knjige *Signeta*, *Gold medala* i svih drugih izdavača, *Ejsova* dvostruka izdanja bila su mi glavno štivo. Dva „kompletna romana“ u jednoj knjizi, odštampana naopačke, s *dve* korice, a sve po ceni jednog. Vilson Taker, Alan Nurs, Džon Braner, Robert Silverberg, Pol Anderson (*Rat krilatih ljudi* je bio tako dobar da je zapretio da skine s trona *Imam skafander, spreman da putujem*), Dejmon Najt, Filip Dik, Edmond Hamilton i veličanstveni Džek Vens; sve sam ih upoznao na stranicama tih debeljuškastih džepnih izdanja s plavim i crvenim hrbatima. Tomi Tumorou i Roki Džouns nisu s ovim mogli da se mere. Ovo je bila prava stvar, i ja sam je ispijao nerazblaženu, pa sam posle gasio s još.

(Na kraju će me čitanje odvesti i do Roberta E. Hauarda, H. Lavkrafta i Dž. R. R. Tolkina, ali ta otkrića čuvam za naredne komentare.)

Uz različite autore isprobavao sam i različite *vrste* naučne fantastike: „vanzemaljci su među nama“, „ako se ovako nastavi“, „putovanja kroz vreme“, alternativne istorije „rukavac vremena“, postapokaliptične priče, utopije i distopije. Kasnije, kao pisac, vraćaću se mnogima od tih podžanrova... ipak, postojala je jedna vrsta naučne fantastike koju sam voleo više od svih drugih, i kao čitalac i kasnije kao pisac. Rođen sam i odrastao u Bajonu i nikada nisam *nikuda* išao, tako da su moje omiljene knjige i priče one koje su me vodile preko brda u daljine, u nesanjane zemlje gde mogu hodati pod svetlom dalekih zvezda.

Šest pripovedaka koje sam ovde odabrao sve pripadaju toj kategoriji. Sedamdesetih i osamdesetih napisao sam mnogo naučne fantastike, ali ove priče su mi među omiljenima. One su takođe smeštene u zajednički svet: svih

šest pripadaju ovlaš ocrtanoj „budućoj istoriji“ koja je u pozadini većeg dela moje naučne fantastike.

(Mada ne i sve. „*Run to Starlight*“ i „*A Peripheral Affair*“ pripadaju drugom svetu, dve priče o zvezdanim prstenovima pak trećem. Priče o lešu četvrtom. „*Fast-Friend*“ stoji sam, kao i još neke moje priče. Nemam nameru da te siročiće retroaktivno potrpam u moju buduću istoriju. To ne valja raditi.)

Ono što sam doživljavao kao svoju „glavnu“ buduću istoriju počelo je sa „Herojem“ a najpotpunije je ostvareno u mom prvom romanu *Umiranje svetlosti*. Nikada nisam imao ime za nju, ili bar ne neko trajno. U „Kamenom gradu“ sam upotrebio pojam „ljudski svemir“ i neko vreme pokušavao da to koristim kao opšti pojam za istoriju, analogno „Poznatom svemiru“ Larija Nivena. Kasnije mi je sinulo „Hiljadu svetova“, što je lepše zvučalo, i davalo bi mi dovoljno prostora da dodam nove planete ako je potrebno... da ne spominjemo kako bih za devetsto devedeset dva sveta bio u prednosti nad Džonom Varlijem i njegovih „Osam svetova“. Ali tada me je pisanje već vodilo u drugim pravcima, tako da je ime postalo nebitno.

„Pesma za Liju“ je najstarija je od šest pripovedaka u ovom odeljku. Napisao sam je 1973. dok sam radio u organizaciji VISTA, i živeo u Margejt terisu u čikaškoj četvrti Aptaun, gde sam delio stan na drugom spratu s nekim šahovskim ortacima s fakulteta i radio u Fondaciji za pravnu pomoć okruga Kuk. Takođe sam bio i usred prve ozbiljne veze u svom životu; nisam prvi put bio zaljubljen, ali su mi sasvim sigurno osećanja prvi put bila uzvrćena. Taj odnos je pružio emocionalnu srž za „Liju“; bez nje, bio bih onaj slepac koji opisuje zalazak sunca. „Pesma za Liju“ je takođe bila moja do tada najduža priča, moja prva pripovest. Kada sam je završio, znao sam da sam napokon prevazišao „S jutrom padaju magle“ i „Drugu vrstu usamljenosti“, napisane dve godine pre toga. *Ona* je bila nešto najbolje što sam u životu uradio.

Analog je postao moj glavni izdavač, tako da sam je poslao Benu Bovi i on ju je smesta otkupio. I Teri Kar i Donald A. Volhajn odabrali su „Liju“ za svoje suparničke antologije najboljih priča te godine, a nominovana je i za Huga i Nebulu. Robert Silverberg je te godine imao snažnu pripovest pod naslovom „Rođen s mrtvima“, pa smo podelili nagrade. Silverberg je osvojio Nebulu, ali je na Vorlkonu 1975. u Melburnu u Australiji Ben Bova primio nagradu Hugo za „Pesmu za Liju“. Ja sam bio u Čikagu i čvrsto spavao. Putovanje u Australiju bilo je u to doba potpuno nezamislivo za moj budžet. Sem toga, Silverberg je već osvojio Nebulu i proglašen za najboljeg u

Lokusovoj anketi i bio sam potpuno ubeden da će i treći put biti uspešan.

Bili su potrebni meseci da mi sama raketa padne šaka. Bova je na putu kući prošao kroz Mineapolis pa ju je dao Gordonu R. Diksonu, koji ju je dao Džou Haldemanu kada ga je sledeći put video, a ovaj ju je na neko vreme odneo u Ajova Siti i napokon je predao meni na jednoj konvenciji u Čikagu. Kada me je sledeći put Gardner Dozoa video, izbacio me je iz kluba Hugo gubitnika. Robert Silverberg je objavio da napušta pisanje naučne fantastike. Zbog toga sam osećao grižu savesti, pošto sam bio veliki poštovalac onoga što je tada radio... ali ne toliko da mi na pamet padne da mu pošaljem svog Huga, pošto sam napokon uspeo da ga otmem od Džoa Haldemana.

Kada sam 1974. napisao priču „Ova kula od pepela“, moj život se znatno promenio u odnosu na to kakav je bio godinu i po dana pre toga, kada sam napisao „Liju“. Okončala se moja civilna služba u organizaciji VISTA i vikendima sam rukovodio šahovskim turnirima da dopunim prihode od pisanja. Započeo sam roman koji će postati *Umiranje svetlosti*, ali sam ga ostavio po strani; proći će dve godine pre nego što osetim da sam spreman da mu se vratim. Moja velika ljubavna priča okončala se ružno, kada me je devojka ostavila zbog jednog od mojih najboljih drugova. Dok je ta rana još pekla, brže-bolje sam se ponovo zaljubio, ovog puta u ženu s kojom sam imao toliko zajedničkog da mi se činilo kao da je oduvek poznajem. A ipak se i ta veza okončala kada je tek počela da cveta, gotovo preko noći, kada se ona do ušiju zatreskala u nekog trećeg.

„Ova kula od pepela“ nastala je iz svega toga. Ben Bova ju je otkupio za *Analog*, ali ju je na kraju objavio u *Analogovom godišnjaku*, originalnoj antologiji u izdanju *Piramide*. U osnovi *Godišnjaka* bila je ideja o pokušaju dopiranja do čitalaca knjiga i buđenju njihovog zanimanja za časopis. Da li im je to uspelo ili ne, ne znam... ali bi mi bilo draže da je moja priča ostala u samom *Analogu*. Jedno pravilo koje sam naučio rano u karijeri danas važi isto koliko i onda: najbolje mesto da priča bude primećena jeste u *časopisima*. Ako je „Ovu kulu od pepela“ pročitao još neko sem Bena Bove, ja za to ne znam.

„I sedam puta nikad ne ubij čoveka“ napisana je 1974. i objavljena 1975. godine. Obezbedila mi je drugu naslovnu stranu *Analogan* te godine (nekoliko meseci ranije, prelepa slika Džeka Gone ukrasila je broj u kome je izašla priča „Oluje Vindhejvena“, koju sam napisao u saradnji s Lizom Tatl), a sada je u pitanju bila fantastična slika Džona Šenera za koju se kajem što je nisam kupio.

Čelični anđeli su stvoreni kao moj odgovor na Dorsaije Gordija Diksona, mada sam izraz „Čelični anđeo“ potiče iz pesme Krisa Kristofersona. Njihov bog, blede dete s mačem, imao je stariji i sumnjiviji pedigree: bio je jedan od sedam mračnih bogova mitologije koju sam stvorio za doktora Virda, koji su mogli da se naslute u „Samo se deca boje mraka“. Naslov potiče iz Kiplingove *Knjige o džungli*. naravno, i za njega sam dobio pohvala gotovo jednako kao za samu priču. Kasnije mi je nekoliko drugih pisaca, redom ljubitelja Kiplinga, reklo kako se grizu što se toga nisu prvi setili.

„I sedam puta nikad ne ubij čoveka“ nominovana je za Huga 1974. u kategoriji kratke priče. „Oluje Vindhjevna“ su takođe bile nominovane te godine, u kategoriji pripovesti. Na „Big Meku“, Worldkonu 1976. u Kanzas Sitiju, obe priče su izgubile, u razmaku od samo nekoliko minuta (prva od Larija Nivena, koji je istog časa ispustio i slomio svog Huga, druga od Rodžera Zelaznija). Sledeće noći, na podstrek Gardnera Dozoa i naoružan vrčem jeftinog belog vina koje je ostalo s nečije tuđe žurke, priredio sam svoju prvu žurku Hugo gubitnika u svojoj sobi u hotelu *Mulbah*. Bila je to najbolja žurka na konvenciji, i kasnijih godina će prerasti u tradiciju Worldekona, mada su nedavno neki učesnici konvencije s nedostatkom smisla za ironiju zahtevali da se preimenuje u „žurku nominovanih za Huga“.

„Kameni grad“ je prvobitno objavljen u *Novim glasovima naučne fantastike*, tvrdo korićenoj antologiji koju sam 1977. priredio za *Makmilana*, ali njegovi koreni sežu sve do Worldekona 1973. u Torontu. Džon V. Kembel Mlađi, dugogodišnji urednik *Analoga* i *Asioundinga*, umro je 1971, a izdavač *Analoga* Konde Nast u njegovu čast je ustanovio novu nagradu za najboljeg novog pisca koji se u žanru pojavio tokom poslednje dve godine. Prilikom prve dodele nagrada bio sam jedan od finalista, zajedno sa Lizom Tatl, Džordžom Alekom Egingerom, Rut Berman i Džerijem Pornelom. Kembel se dodeljivao na osnovu glasova fanova i trebalo je da se dodeli na Worldkonu u Torontu, zajedno s nagradama Hugo. Mada nije bio baš sam Hugo, bio je blizu.

Nominacija me je potpuno iznenadila, ali me je i oduševila, iako sam znao da nemam nikakvih izgleda na pobedu. I zaista nisam pobedio. Prvu nagradu Kembel kući je odneo Pornel, mada mu je po broju glasova Efinger bio toliko blizu da su mu na Torckonu dodelili plaketu za drugo mesto, što sam video samo tada i nikada više. Nemam pojma koliko sam glasova ja dobio, ali je za mene tada važio onaj kliše: i sama nominacija je stvarno predstavljala čast.

Kasnije, na nekoj zabavi, rekao sam dvojici urednika po imenu Dejv da bi trebalo posvetiti jednu antologiju novoj nagradi, kao što postoje antologije za Huga i Nebulu. Naravno da sam pokušavao da proguram neku svoju pripovetku; u to doba, 1973. godine, svako objavljivanje još mi je bilo dragoceno. Dobio sam više nego što sam tražio; oba urednika po imenu Dejv složili su se da je antologija nagrade Kembel lepa ideja, ali su rekli da ću to morati ja da uradim. „Nikada nisam uređivao antologiju”, požalio sam se. „Znači, ovo će ti biti prva“, odgovorili su.

I jeste. Bila mi je potrebna godina da prodam *Nove glasove* (urednici po imenu Elen) i još koja godina da svi moji pisci pošalju obećane pripovetke, pa je zato antologija koja prikazuje kandidate za Kembelovu nagradu 1973. objavljena 1977.

Međutim, jedan moj pisac mi nije zadavao nikakve nevolje. Pošto sam i sam bio jedan od finalista, mogao sam da prodam priču samom sebi.

Postoji izvesna sloboda u činjenici da urednik verovatno neće odbiti vaš prilog, šta god da uradite. S druge strane, postoji i izvestan pritisak. Ne želite da čitaoci pomisle kako ste samo iz budžaka izvadili neki stari otpadak.

„Kameni grad“ je pripovetka koja je nastala iz te slobode i tog pritiska. Iako predstavlja jednu od ključnih priča moje buduće istorije, pomalo je i subverzivna. Želeo sam da je začinem s malo Lavkrafta i trunkom Kafke, i da nagovestim da kada se dovoljno udaljimo od doma, razum, kauzalnost i sami flzički zakoni kosmosa počinju da se ruše. A ipak, od svih priča koje sam napisao, „Kameni grad“ je u najvećoj meri uspeo da dočara čežnju onog dečaka koji je ležao na letnjoj travi pored Kil van Kula i zurio u Orion. Ne znam jesam li ikada bolje predstavio silnu veličinu svemira ili taj neuhvatljivi „osećaj zadivljenosti i začuđenosti“ nego u toj priči.

Godine 1977. pokrenut je nov časopis za naučnu fantastiku s nazivom *Kosmos*. Urednik mu je bio Dejvid G. Hartvel. Dejvid je od mene zatražio neku priču i ja sam mu rado udovoljio. Ako „Ljuto cveće“ u sebi ima hladnoće, to je možda zato što sam ga napisao neposredno po selidbi u Dubjuk u Ajovi, gde su zime još surovije od onih koje sam preživeo u Čikagu. Tokom godina napisao sam nekoliko pripovedaka nadahnutih muzikom. „Ljuto cveće“ je jedna od njih. (Ko zna ime pesme koja me je inspirisala osvojiće... pa, neće osvojiti baš ništa.) Hartvelu se priča dovoljno dopala da se nađe na koricama četvrtog broja *Kosmosa*. Nažalost, ispostavilo se da je četvrti broj *Kosmosa* ujedno i poslednji broj *Kosmosa*. (Ne mojom krivicom.) Za Dubjuk sam

krenuo u proleće 1976, da bih radio kao predavač žurnalistike na malom katoličkom ženskom koledžu. Mada mi je pisanje dobro išlo, i dalje nisam zarađivao dovoljno da živim isključivo kao pisac, a šahovski turniri su se proradili. Takođe, 1975. godine sam se i oženio a žena mi je još studirala.

Zaposlenje na koledžu Klark delovalo je kao savršen odgovor. Predavaću samo dva ili tri sata dnevno, na kraju krajeva. Tako će mi svakog dana ostati bar pola dana za pisanje. Zar ne?

Svako ko je ikada radio kao profesor sada se veoma glasno smeje. Zahtevi za predavačevim vremenom prosto su mnogo veći nego što izgledaju. Tačno, u učionici provodite samo nekoliko sati dnevno... ali uvek postoje priprema časova, pregledanje udžbenika, konsultacije sa studentima. Od mene su kao predavača žurnalizma takođe očekivali da budem i savetnik za školske novine *Kurir*, što je bilo veoma zabavno, ali zbog čega sam imao silne nevolje s časnim sestrama, pošto nisam pristajao da budem cenzor.

Uskoro sam otkrio da dok traju predavanja nemam ni vremena ni energije da se posvetim pisanju. Ako sam želeo da bilo šta napišem, morao sam da iskoristim dugački letnji raspust kao i one kraće, za Božić i Uskrs.

Božićni raspust u zimu 1978/1979. bio je moj najproduktivniji period u godinama provedenim na Klarku. Za nekoliko kratkih nedelja dovršio sam tri veoma različite priče. „Put krsta i zmaja“ bio je naučna fantastika, „Ledeni zmaj“ bajka, a u „Peščanim kraljevima“ spojio sam SF pozadinu s horor zapletom. Sve tri priče su uključene u retrospektivu. O „Peščanim kraljevima“ i „Ledenom zmaju“ pričaću kada na njih dođe red.

Što se „Put krsta i zmaja“ tiče, to je zasigurno moja *najkatoličkija* pripovetka. Mada sam vaspitavan kao rimokatolik i mada sam išao u katoličku školu, prestao sam da budem aktivan vernik na drugoj godini u Nortvesternu. U Klarku sam, međutim, okružen časnim sestrama i mladim katolikinjama, počeo da se pitam šta bi crkva mogla da postane, tamo među zvezdama.

Ben Bova je nedavno napustio *Analog* da bi postao urednik atraktivnog novog časopisa nazvanog *Omni*, koji je uz naučnu fantastiku objavljuvao i naučnopopularne članke. „Put krsta i zmaja“ moja je prva pripovetka otkupljena za to novo tržište. Bila je nominovana i za Huga i za Nebulu, ovu drugu je izgubila od priče „*giAnts*“ Edvarda Brajanta, ali je Huga osvojila u kategoriji najbolje kratke priče za 1979... iste noći kada su „Peščani kraljevi“ osvojili Huga u kategoriji najbolje pripovesti na Noriskonu 2, u Bostonu.

To su bili moj Hugo broj dva i broj tri... a pošto je Boston mnogo bliže od Australije, bio sam prisutan da ih lično primim. Te noći, dok sam hodao na žurku Hugo gubitnika s raketom u obe ruke, kezeći se od uha do uha, Gardner Dozoa mi je prskao šlag po kosi. Pola noći sam proveo divljajući s društvom, a posle sam otišao na sprat u društvu jedne prelepe žene. (Tada sam već bio srećno razveden.) Vodili smo ljubav dok su zvezde sijale kroz prozor i kupale nas svojom svetlošću.

Teško je zamisliti bolju noć od te.

Pesma za Liju

Gradovi Škina su stari, daleko stariji od gradova ljudi, a ispostavilo se da je velika metropola boje rđe koja se dizala na svetim bregovima najstarija od svih. Škinski grad nije imao ime. Nije mu ni trebalo. Mada su gradili na stotine i hiljade velikih i malih gradova, brdski grad nije imao takmaca. Bio je najveći i najmnogoljudniji i jedini na svetim brdima. Bio je njihov Rim, njihova Meka, njihov Jerusolim; sve u jednom. Bio je *Grad*, i svi Škini su na kraju u njega dolazili, u poslednjim danima pre jedinstva.

Taj grad je bio drevan u dane pre pada Rima, bio je ogroman i prostran dok je Vavilon bio još samo san. Ali u njemu se nije osećala starost. Ljudsko oko videlo je samo kilometre i kilometre niskih, ciglenih kupola; sitne humke od naboja koje su poput osipa pokrivale bregove. Unutra su bile mračne i zagušljive. Sobe su bile male a nameštaj grub.

A ipak, nije to bio sumoran grad. Iz dana u dan se pružao na tim golim brdima, pekao se pod vrelinim suncem koje je gledalo s neba poput umorne narandžaste dinje i svejedno je vrveo od života: mirisi kuvanja, zvuci smeha i priče i dečje igre, žagor i znoj ciglara koji popravljaju kupole, zvona spojenih koja odjekuju ulicama. Škini su žustra stvorenja, sklona oduševljavanju, gotovo detinjasta. U njima zasigurno nije bilo ničega što govori o dubokoj starosti i drevnoj mudrosti. To je mlada rasa, govorili su znaci, to je kultura u svom detinjstvu.

Ali to detinjstvo je trajalo više od četrnaest hiljada godina.

Istinsko dete je bio ljudski grad, mlađi od deset zemaljskih godina. Bio je podignut na rubu brda, između metropole Škina i prašnjavih smeđih ravnica na kojima je sagrađen kosmodrom. Po ljudskim merilima, grad je bio prelep; otvoren i prostran, pun vitkih lukova, blistavih vodoskoka i širokih bulevara s drvoredima. Zgrade su bile sazdane od metala, raznobojne plastike i domaćeg drveta, a većina je bila niska, u znak poštovanja prema arhitekturi Škina. Većina... izuzetak je predstavljala Administrativna kula, uglačana igla od plavog čelika koja je prosecala kristalno nebo.

Mogli ste da je vidite kilometrima, iz svih pravaca. Lijana ju je ugledala i pre nego što smo sleteli, pa smo joj se divili iz vazduha. Vitki neboderi Stare Zemlje i Baldura bili su viši, fantastični mrežasti gradovi Arahne bili su

neuporedivo lepši - ali ta tanka plava kula ipak je bila veoma upečatljiva dok se bez takmaca dizala da samotno dominira nad svetim brdima.

Kosmodrom se nalazio u senci kule, na nekoliko minuta hoda. Ipak su izašli da nas dočekaju. Niski grimizni aeromobil preo je pored rampe kada smo se iskricali, s vozačem naslonjenim na polugu. Pored njega je stajao Dino Valkarengi, naslonjen na vrata, u razgovoru s nekim asistentom.

Valkarengi je bio administrator planete, čudo od deteta tog sektora. Mlad, naravno, ali to sam već znao. Nizak i naočit, na jedan taman, žestok način, s gustom i kovrdžavom crnom kosom i opuštenim, srdačnim osmehom.

Tada nam je uputio taj osmeh, kada smo sišli s rampe i rukovali se. „Zdravo“, počeo je, „drago mi je što vas vidim.“ Nije bilo gubljenja vremena na zvanično upoznavanje. On je znao ko smo mi, mi smo znali ko je on, a Valkarengi nije bio od ljudi koji mnogo polažu na rituale.

Lijana je blago primila njegovu ruku, pa mu uputila svoj vampirski pogled: krupne, tamne oči širom otvorene i zagledane, tanka usta dignuta u sićušnom, blagom osmehu. Ona je sitna devojka, krhka, kratke smeđe kose i dečaćke građe. Ume da izgleda veoma osetljivo, veoma bespomoćno. Kada to želi. Ali tim pogledom uznemirava ljude. Ako znaju da je Lija telepata, računaju da vršlja po njihovim najskrivenijim tajnama. Zapravo se s njima igra. Kada Lijana *zaista* čita, čitavo telo joj se ukoči i gotovo je vidite kako drhti. A te krupne oči što isisavaju dušu suze se, postanu hladne i neprozirne.

Ali malo ljudi to zna, pa se grče pod njenim vampirskim pogledom i gledaju u stranu i žure da joj puste ruku. Ne i Valkarengi. On se samo osmehnuo i uzvratio joj pogled, a onda prešao na mene.

Ja sam čitao kada sam mu stegao ruku - to je moj standardni postupak. Takođe slutim i da je loša navika, pošto sam tako prerano sahranio nekoliko prijateljstava koja su obećavala. Moj talenat nije ravan Lijinom. Ali nije ni toliko zahtevan. Ja otkrivam emocije. Valkarengijeva srdačnost doprla je do mene snažna i iskrena. Iza nje nije bilo ničega, ili bar ničega dovoljno blizu površini da ja to uhvatim.

Takođe smo se rukovali i sa asistentom, sredovečnim plavokosim štrkljastim čovekom po imenu Nelson Gurlej. Onda je Valkarengi sve uveo u aeromobil pa smo uzleteli. „Sigurno ste umorni“, rekao je pošto smo se našli u vazduhu, „tako da ćemo preskočiti obilazak grada i otići pravo u Kulu. Nels će vam pokazati vaše sobe, a onda možemo da sednemo i uz piće porazgovaramo

o našem problemu. Pročitali ste materijale koje smo poslali?“

„Jesmo“, odgovorio sam. Lija je klimnula glavom. „Zanimljiva priča, ali nisam zapravo sigurna zašto smo ovde.“

„Brzo ćemo preći nato“, odgovorio je Valkarengi. „Trebalo bi da vas pustim da uživajte u prizorima.“ Mahnuo je ka prozoru, osmehnuo se, pa ućutao.

I tako smo Lija i ja uživali u predelu, bar koliko smo to mogli tokom petominutnog leta od kosmodroma do kule. Aeromobil je zujao glavnom ulicom u visini krošanja, stvarajući povetarac koji je njihao tanke grane dok smo prolazili. U kolima je bilo sveže i tamno, ali se napolju škinsko sunce dizalo ka podnevu i videli su se talasi jare kako trepere iznad pločnika. Stanovništvo se sigurno u kućama tiskalo oko klima-uređaja, zato što smo videli veoma malo saobraćaja.

Izašli smo blizu glavnog ulaza u Kulu i ušli u ogroman, blistavo čist hol. Valkarengi nas je tada ostavio da popriča s nekim potčinjenima. Gurlej nas je uveo u jednu od cevi, koja nas je izbacila pedeset spratova uvis. Onda smo pored sekretarice prošli u drugu, privatnu cev, pa se još popeli.

Sobe su nam bile divne, sa otmenim zelenim tepesima i lamperijom. Unutra se nalazila čitava biblioteka, uglavnom zemaljski klasici uvezeni u sintakožu, uz nekoliko romana s Baldura, sveta na kome smo mi rođeni. Neko je istražio kakvi su nam ukusi. Jedan zid spavaće sobe bio je od vitražnog stakla i sa njega se pružao panoramski pogled na grad pod nama, a tu su bila i dugmad pomoću kojih je mogao da se zatamni, kada poželimo da spavamo.

Gurlej nam je sve to uslužno pokazao, kao nekakav kiseli potrčko. Ipak, kratko sam ga proćitao i nisam našao nikakvo neprijateljstvo. Bio je nervozan, ali samo malćice. Tu je negde bilo istinske naklonosti prema nekome. Prema nama? Valkarengiju?

Lija je sela na jedan od dva široka kreveta. „Neko će doneti prtljag?“, upitala je.

Gurlej je klimnuo glavom. „Dobro će se starati o vama“, rekao je. „Ako nešto želite, samo tražite.“

„Ne brinite, i hoćemo“, kazao sam. Spustio sam se na drugi krevet i mahnuo Gurleju da sedne u stolicu. „Koliko dugo ste već ovde?“

„Šest godina“, rekao je, zahvalno se spustio i naslonio u stolici. „Ja sam jedan od veterana. Radio sam sada već pod četiri administratora. Dino, i

Stjuart pre njega i Gustafson ranije. Radio sam čak i pod Rokvudom nekoliko meseci.“

Lija se nakostrešila, ukrstila noge pod sobom pa se nagnula napred. „Rokvud je samo toliko i izdržao, zar ne?“

„Tako je“, rekao je Gurlej. „Planeta mu se nije dopadala, i brzo je pristao na niži položaj pomoćnika administratora negde drugde. Ako ćemo iskreno, nisam zbog toga tugovao. Bio je od onih nervoznih ljudi, što stalno nešto naređuju da bi dokazali da su glavni.“

„A Valkarengi?“, upitao sam.

Gurlejev osmeh je delovao kao zev. „Dino? Dino je okej, najbolji među njima. Dobar je i zna da je dobar. Ovde je tek dva meseca, ali je mnogo toga uradio i stekao je mnogo prijatelja. Prema osoblju se ponaša kao prema ljudima, sve zove po imenu, i slično. Ljudima se to dopada.“

Čitao sam i pročitao sam iskrenost. Znači, Gurlejeva naklonost je bila prema Valkarengiju. Verovao je u to što priča.

Imao sam još pitanja, ali nisam stigao da ih postavim. Gurlej je naglo ustao. „Zaista ne mogu više da se zadržavam“, rekao je. „Vi sigurno želite da se odmorite? Dođite na vrh za jedno dva sata, pa ćemo zajedno sve da pređemo. Znae gde je cev?“

Klimnuli smo glavom i Gurlej je otišao. Okrenuo sam se ka Lijani. „Šta misliš?“

Ležala je na krevetu i posmatrala tavanicu. „Ne znam“, rekla je. „Nisam čitala. Pitam se zašto su imali toliko administratora. I zašto su nas pozvali.“

„Mi smo Talenti“, rekao sam uz osmeh. Da, s velikim slovom. Lijana i ja smo testirani i registrovani kao psi-Talenti i imamo dozvole da to dokažemo.

„Aha“, rekla je, okrenula se na bok i uzvratila mi osmehom. Ovog puta ne onim vampirskim poluosmehom. Već njenim seksi osmehom devojčice.

„Valkarengi želi da se odmorimo“, rekao sam. „To verovatno nije loša ideja.“

Lija je skočila iz kreveta. „Dobro“, rekla je, „ali ovi kreveti moraju da lete.“

„Mogli bismo da ih spojimo.“

Ponovo se osmehnula. Spojili smo ih.

Ijesmo malo odspavali. Na kraju.

Kada smo se probudili, prtljag nam je bio ispred vrata. Presvukli smo se, u staru, običnu odeću, računajući na Valkarengijevu nesklonost prema formalnostima. Cev nas je odvezla na vrh Kule.

* * *

Kancelarija planetarnog administratora jedva se mogla nazvati kancelarijom. Nije bilo radnog stola, nije bilo uobičajenog nameštaja i ukrasa. Samo bar i gusti plavi tepisi koji su gutali čitavo stopalo i šest ili sedam raštrkanih stolica. Kao i mnogo prostora i sunčeve svetlosti, sa Škinom koji se pružao dole, kroz raznobojno staklo. Ovog puta na sva četiri zida.

Valkarengi i Gurlej su nas čekali i Valkarengi je lično preuzeo barmenske dužnosti. Piće nisam prepoznao, ali je bilo sveže, pikantno i aromatično, a i prilično žestoko. Zahvalno sam ga pijuckao. Iz nekog razloga osećao sam potrebu da me nešto digne.

„Škinsko vino“, rekao je Valkarengi osmehujući se, u odgovor na nepostavljeno pitanje. „Imaju ime za njega, ali ja još ne umem da ga izgovorim. Ovde sam tek dva meseca, a jezik je težak.“

„Učite škinski?“, upitala je Lija iznenađeno. Znao sam zašto. Škinski je ljudima težak za izgovor, ali su domoroci naučili zemaljski neverovatno brzo. Većina ljudi to veselo prihvata i prosto zaboravlja na teškoće savladavanja tuđinskog jezika.

„To mi pruža uvid u njihov način razmišljanja“, rekao je Valkarengi. „Tako bar glasi teorija.“ Osmehnuo se.

Ponovo sam ga pročitao, mada je sada bilo teže. Od fizičkog kontakta sve postaje oštrije. Ponovo sam dobio jednostavno osećanje, blizu površine - ovog puta ponos. Pomešan sa zadovoljstvom. To sam pripisao vinu. Ispod se ništa nije krilo.

„Kako god da se izgovara ime ovog pića, meni se dopada“, rekao sam.

„Škini proizvode brojna i raznovrsna alkoholna pića i hranu“, ubacio je Gurlej. „Mnogo toga smo već odobrili za izvoz, a druge proizvode proveravamo. Ubeđen sam da će biti veoma traženi.“

„Večeras ćete imati prilike da probate još ovdašnje hrane i pića“, rekao je Valkarengi. „Ići ćemo u obilazak, s nekoliko zaustavljanja u Škinskoj četvrti.“

Za ovoliko naselje, noćni život nam je prilično zanimljiv. Ja ću vam biti vodič.“

„Zvuči dobro“, rekao sam. Lija se takođe osmehivala. Obilazak grada je bio neuobičajena pažnja. Većina Normalaca se oseća nelagodno u blizini Talenata, tako da nas brzo dovedu da obavimo šta je potrebno, pa nas još i brže otprave. Sasvim sigurno se sa nama ne druže.

„A sada - problem“, rekao je Valkarengi, spustio piće i nagnuo se napred u stolici. „Čitali ste o Kultu jedinstva?“

„Neka škinska religija“, rekla je Lija.

„*Jedina* škinska religija“, ispravio ju je Valkarengi. „Svi do jednog su vernici. Ovo je planeta bez jeretika.“

„Pročitali smo materijale koje ste nam poslali o tome“, rekla je Lija. „Zajedno sa svime ostalim.“

„I šta mislite?“

Slegnuo sam ramenima. „Mračna je. Primitivna. Ali ništa gora od brojnih drugih o kojima sam čitao. Škini ipak nisu mnogo napredni. Na Staroj Zemlji je bilo religija koje su zahtevale prinošenje ljudskih žrtava.“

Valkarengi je odmahnuo glavom i pogledao ka Gurleju. „Ne, ne shvatate“, počeo je Gurlej, pošto je spustio piće na tepih. „Ja njihovu religiju proučavam već šest godina. Ona nije nalik ni na šta drugo zabeleženo u istoriji. Ni nalik nečemu sa Stare Zemlje, o ne. Niti kod bilo koje druge rase koju smo sreli.“

A jedinstvo, pa, pogrešno ga je porediti sa prinošenjem ljudskih žrtava, prosto je pogrešno. Religije Stare Zemlje žrtvovala su jednu ili dve nevoljne žrtve da umire svoje bogove. Ubijale su šaćicu da dobiju milost za milione. A ta šaćica je obično veoma nevoljno u tome učestvovala. Škini ne funkcionišu tako. Griške uzimaju *sve*. I oni idu svojom voljom. Poput leminga idu u pećine da ih ti paraziti pojedu žive. *Svaki* Škin je spojen u četrdesetoj i ide na poslednje jedinstvo pre nego što napuni pedeset.“

Bio sam zbunjen. „Dobro“, rekao sam. „Valjda shvatam razliku. Ali šta s tim? Je li to problem? Pretpostavljam da je jedinstvo gadno za Škine, ali to je njihova stvar. Njihova religija nije ništa gora od obrednog kanibalizma Hranganaca, zar ne?“ Valkarengi je dovršio piće pa ustao i krenuo ka baru. Dok je sipao sebi novo, gotovo uzgred je rekao: „Koliko ja znam, ne postoje ljudski preobraćenici u hranganski kanibalizam.“

Lija je delovala zapanjeno. Ja sam se osećao zapanjeno. Ispravio sam se i zagledao. „Molim?“

Valkarengi se vratio do svog sedišta, s pićem u ruci. „Ljudski preobraćenici se pridružuju Kultu jedinstva. Desetine su već spojene. Niko od njih još nije postigao puno jedinstvo, ali je to samo pitanje vremena.“ Ponovo je seo, pa je pogledao Gurleja. Mi smo uradili isto.

Štrkljasti plavi asistent je nastavio s pričom. „Prvi čovek je preobraćen pre sedam godina. Gotovo godinu dana pre nego što sam ja ovamo stigao, dve i po pošto je Škija otkrivena i pošto je podignuto naselje. Čovek po imenu Magli. Psipsih, blisko je sarađivao sa Škinima. Dve godine je on bio jedini. Onda se osme desio sledeći, pa dogodine još njih. I svake godine ih je sve više. Bio je i jedan zaista značajan. Fil Gustafson.“

Lija zatrepta. „Planetarni administrator?“

„Glavom i bradom“, rekao je Gurlej. „Imali smo mnogo administratora. Gustafson je došao pošto Rokvud nije ovo mogao da podnese. Bio je krupan, otresit starac. Svi su ga voleli. Na prethodnom zadatku stradali su mu žena i deca, ali to ni po čemu niste mogli da znate. Uvek je bio srdačan, zabavan. Pa, zainteresovala ga je škinska religija, počeo je da priča sa njima. Pričao je i sa Maglijem i još nekim preobraćenicima. Čak je i otišao da vidi griške. To ga je prilično uzdrimalo na neko vreme. Ali konačno je to prevazišao, vratio se svojim istraživanjima. Ja sam radio s njim, ali nikada nisam ni slutio šta ima na umu. Pre malo više od godinu dana, preobratio se. Sada je spojen. Niko dotad nije bio toliko brzo prihvaćen. U Škinskoj četvrti čujem priče da će možda biti primljen i u konačno jedinstvo, da će ga progurati po skraćenom postupku. Pa, Fil je ovde najduže bio administrator. Ljudi su ga voleli i kada se preobratio, mnogi prijatelji su ga sledili. Preobraćenja su se sada dodatno ubrzala.“

„Nešto manje od jednog procenta, s tendencijom rasta“, rekao je Valkarengi. „To deluje nisko, ali prisetite se šta znači. Jedan procenat ljudi u mom naselju bira religiju koja zahteva vrlo neprijatnu vrstu samoubistva.“

Lija je skrenula pogled ka Gurleju pa ga vratila na Valkarengija. „Zašto nema izveštaja o tome?“

„Trebalo je da ih bude“, odgovorio je ovaj, „ali Gustafsona je nasledio Stjuart, a on se užasno plašio skandala. Nijedan zakon ne zabranjuje da ljudi primaju vanzemaljske religije, tako da je Stjuart to definisao kao nepostojanje

problema. Rutinski je javljao o broju preobraćenja, a niko na višim položajima nije se potrudio da uspostavi vezu i da se priseti u *šta* se tačno svi ti ljudi preobraćuju.“

Iskapio sam piće, pa spustio čašu. „Nastavite“, rekao sam Valkarengiju.

„Ja ovu situaciju definišem kao problem“, rekao je. „Nije me briga o koliko se malo ljudi radi, uznemirava me ideja da ljudska bića dozvoljavaju griškama da ih pojedu. Jedan moj tim psiha radi na tome otkako sam preuzeo dužnost, ali nemaju nikakvih rezultata. Bio mi je potreban Talenat. Želim da vas dvoje otkrijete zašto se ti ljudi preobraćuju. Onda ću moći da se posvetim rešavanju problema.“

Problem je bio čudan, ali je sam zadatak delovao prilično jednostavno. Pročitao sam Valkarengija da bih bio siguran. Emocije su mu ovog puta bile malo složenije, ali ne previše.

Iznad svega samopouzdanje: bio je siguran da ćemo rešiti problem. Bilo je tu i iskrene zabrinutosti, ali ne straha i čak ni trunke obmane. Ponovo nisam mogao da otkrijem ništa ispod površine. Valkarengi je svoje unutrašnje nemire veoma dobro skrivao, ako ih je uopšte imao.

Pogledao sam Lijanu. Sedela je u neprirodnom položaju a prsti su joj veoma čvrsto stezali čašu. Čitala je. Onda se opustila, pogledala ka meni i klimnula glavom.

„Dobro“, rekao sam. „Mislim da to možemo da izvedemo.“

Valkarengi se osmehnuo. „U to nisam ni sumnjao“, rekao je. „Postavljalo se samo pitanje *hoćete li*. Ali dovoljno o poslu za ovu noć. Obećao sam vam noć u gradu a ja držim reč. Vidimo se dole u holu za pola sata.“

* * *

Lija i ja smo se u sobi presvukli u formalniju odeću. Ja sam odabrao tamnoplavu tuniku s belim pantalonama i belim mrežastim šalom. To nije bio poslednji krik mode, ali sam se nadao da ovde takve stvari kasne nekoliko meseci. Lija je navukla svilenu belu pripijenu haljinu s tankim plavim linijama koje su obrazovale senzualne šare reagujući na njenu telesnu toplotu. Linije su sasvim sigurno bile izazovne dok su uporno isticale njenu vitku figuru. Preko svega je imala plavi kišni ogrtač. „Valkarengi je neobičan“, rekla je dok ga je kopčala. „Stvarno?“ Ja sam petljao oko autošava moje tunike, koji nikako nije

hteo da se zatvori. „Uhvatila si nešto dok si ga čitala?“

„Ne“, rekla je. Završila je s kopčanjem ogrtača pa se divila sebi u ogledalu. Onda se okrenula ka meni, a ogrtač se zavrteo za njom. „A to je to. Razmišljao je šta će reći. O, varijacije u rečima, naravno, ali ništa važno. Misli su mu bile na onome o čemu smo pričali, a iza njih je bio samo zid.“ Osmehnula se. „Nisam razotkrila ni jednu jedinu njegovu mračnu tajnu.“ Napokon sam savladao autošav. „Ccc“, rekao sam. „Pa, noćas će ti se ukazati nova prilika.“

Na to mi se namrštila. „Hoće šipak. Ne čitam ljude van radnog vremena. Nije pošteno. Sem toga, mnogo je naporno. Volela bih da mogu da hvatam misli jednako lako kao ti osećanja.“ „Cena Talenta“, rekao sam. „Ti si talentovanija, tvoja cena je viša.“ Potražio sam kišni ogrtač po prtljagu, ali nisam našao ništa što bi se slagalo, pa sam odlučio da ga uopšte ne nosim. Ogrtači su ionako izašli iz mode. „Ni ja nisam mnogo toga otkrio o Valkarengiju. Isto ono što bi se videlo posmatranjem lica. Sigurno ima veoma disciplinovan um. Ali opraštam mu. Služi dobro vino.“

Lija je klimnula glavom. „Da! Baš mi je prijalo. Otarasila sam se glavobolje s kojom sam se probudila.“

„To ti je od nadmorske visine“, rekao sam. Krenuli smo ka vratima.

Hol je bio pust, ali nismo morali dugo da čekamo Valkarengija. Ovog puta je vozio sopstveni aeromobil, crnu krtiju koja je očigledno dugo bila u njegovom vlasništvu. Gurlej nije bio društven tip, ali je u Valkarengijevom društvu sada bila jedna žena, poput prelepog priviđenja s kestenjastom kosom. Zvala se Lori Blekbern. Bila je još mlađa od Valkarengija - oko dvadeset pete, sudeći po izgledu.

Krenuli smo u suton. Čitav daleki horizont bio je prelepa tapiserija crvenih i narandžastih nijansi, a s ravnica je duvao svež povetarac. Valkarengi je isključio hlađenje i otvorio prozore, pa smo gledali kako grad tone u suton dok smo se vozili.

Večera je bila u otmenom restoranu, ukrašenom u baldurskom stilu - da bismo se mi osećali prijatno, valjda. Hrana je, međutim, bila veoma kosmopolitska. Začini, sastojci i način pripreme, sve je bilo baldursko. Meso i povrće bili su domaći. Bio je to zanimljiv spoj. Valkarengi je naručio za sve nas, pa smo probali desetak različitih jela. Najviše mi se dopala sićušna škinska ptica spremljena u kiselom sosu. Nije je bilo mnogo, ali je ukus bio

sjajan. Tokom večere smo takođe sredili i tri flaše vina: još onog škinskog koje smo probali tog popodneva, pljosku ledenog veltara s Baldura i jedan pravi burgundac sa Stare Zemlje.

Razgovor je brzo živnuo; Valkarengi je bio rođeni pripovedač i jednako dobar slušalac. Na kraju, naravno, razgovor je prešao na Škiju i Škine. U tom pravcu ga je povelala Lori. Ona je na Škiju stigla pre nekih šest meseci, tu je radila na doktoratu iz vanzemaljske antropologije. Pokušavala je da otkrije zašto škinska civilizacija ostaje zamrznuta toliko milenijuma.

„Znate, oni su mnogo stariji od nas“, rekla nam je. „Imali su gradove pre nego što su ljudi počeli da koriste alat. Trebalo je da Škini na međuzvezdanim putovanjima natrapaju na primitivne ljude, a ne obratno.“

„Zar ne postoje već neke teorije o tome?“, upitao sam.

„Da, ali nijedna nije opšteprihvaćena“, rekla je. „Kalen, na primer, navodi nedostatak teških metala. To jeste faktor, ali je li i *potpun* odgovor? Fon Hamrin tvrdi da Škini nisu imali dovoljno suparnika. Na planeti nema velikih mesoždera, tako da nije bilo ničega što bi u rasu usadilo agresivnost. Ali on je naišao na velike kritike. Škija *uopšte* nije toliko idilično mesto; da jeste, Škini nikada ne bi stigli do sadašnjeg nivoa razvoja. Sem toga, šta su griške ako ne mesožderi? Oni ih *jedu*, zar ne?“

„Šta ti misliš?“, upitala je Lija.

„Mislim da to ima nekakve veze s religijom, ali nisam još sve povezala. Dino mi pomaže da razgovaram s ljudima a Škini su prilično otvoreni, ali istraživanje nije lako.“ Iznenada se zaustavila i pogledala Liju. „Bar meni nije. Vama je sigurno lakše.“

To smo i ranije slušali. Normalci često računaju da Talenti imaju nepoštene prednosti, što je potpuno razumljivo. I imamo ih. Ali Lori nije bila ogorčena. To je izjavila čežnjivo, zamišljeno, umesto začinjeno verbalnom kiselinom.

Valkarengi se nagnuo i stavio joj ruku preko ramena. „Hej“, rekao je. „Dosta priče o poslu. Rob i Lija ne bi trebalo da brinu o Škinima sve do sutra.“

Lori ga je pogledala pa se posle malo oklevanja osmehnula. „Važi“, rekla je vedro. „Ponekad me ponese. Izvinite.“

„Ma sve je u redu“, rekao sam joj. „To je zanimljiva tema. Dajte nam dan,

pa ćemo i mi verovatno isto zvučati.“

Lija je klimnula glavom da se slaže, pa je dodala kako će Lori prva saznati ako otkrijemo nešto što potkrepljuje njenu teoriju. Ja jedva da sam slušao. Znam da nije učtivo čitati Normalce kada izađete da se družite s njima, ali ima prilika kada tome ne mogu da odolim. Valkarengi je jednom rukom zagrlio Lori i nežno ju je privio k sebi. Bio sam radoznao.

I zato sam čitao hitro, s grižom savesti. On je bio veoma ushićen - rekao bih pripit, ali se osećao veoma samopouzđano i zaštitnički. Gospodar situacije. Ali u Lori je vladao metež - nesigurnost, potisnuti bes, nejasna, sve bleđa trunka straha. I ljubav, pometena ali veoma snažna. Znao sam da nije bila prema meni ili Liji. Volela je Valkarengija.

Pružio sam ruku ispod stola, potražio Lijaninu i našao njeno koleno. Blago sam ga stisnuo a ona me je pogledala i osmehnula se. Nije čitala, što je bilo dobro. Smetalo mi je što Lori voli Valkarengija, mada nisam znao zašto i bilo mi je jednako drago što Lija nije videla moju nelagodu.

Brzo smo iskapili preostalo vino, a Valkarengi je platio račun. Onda je ustao. „Idemo dalje!“, rekao je glasno. „Noć je mlada a treba još toga da vidite.“

I tako smo krenuli. Ne na holopredstave ili nešto tako obično, mada je u gradu bilo pozorišta. Sledeći je na spisku bio kazino. Kockanje je, naravno, na Škiji bilo legalno a Valkarengi bi ga legalizovao i da nije. Obezbedio je žetone, i ja sam mu ih nešto izgubio, isto kao Lori. Liji je bilo zabranjeno da igra; njen talenat je bio prejak. Valkarengi je dobio mnogo novca; bio je vrhunski igrač vrteške uma, a prilično dobar i u tradicionalnim igrama.

Zatim je sledio bar. Još pića, plus lokalni zabavljači koji su bili bolji nego što sam očekivao.

Kada smo izašli, bio je mrkli mrak i pretpostavio sam da se ekspedicija bliži kraju. Valkarengi nas je iznenadio. Pošto smo se vratili u kola, iz jedne pregrade je izvadio kutiju pilula za trežnjenje, pa nam ih je podelio.

„Hej“, rekao sam. „Ti voziš. Šta će meni ovo? Jedva sam uspeo da mi bude ovako super.“

„Robe, vodim vas na istinski škinski kulturni događaj“, rekao je. „Ne želim da dobacujete nešto nepristojno ili da se isповраćate na urođenike. Popij pilulu.“

Popio sam pilulu i počeo sam da se treznim. Valkarengi je već uzdigao kola. Naslonio sam se i obgrlio Liju jednom rukom, a ona mi je naslonila glavu na rame. „Kuda idemo?“, upitao sam.

„U Škinsku četvrt“, odgovorio je, ne osvrćući se, „u njihovu Veliku dvoranu. Večeras je tamo okupljanje, pa sam računao da će vas zanimati.“

„Biće na škinskom, naravno“, rekla je Lori, „ali Dino može da vam prevodi. I ja ga pomalo govorim, pa ću se ubacivati ako on nešto propusti.“

Lija je delovala uzbuđeno. Čitali smo o okupljanjima, naravno, ali nipošto nismo očekivali da ćemo jedno i videti našeg prvog dana na planeti. Okupljanja su bila vrsta verskog obreda; neka vrsta masovne ispovesti za hodočasnike koje će primiti u redove spojenih. Hodočasnici su svakog dana hrlili u grad na bregovima, ali su se okupljanja održavala samo tri ili četiri puta godišnje, kada bi broj onih koji će biti spojeni dovoljno narastao.

Aeromobil je gotovo bešumno prosecao vazduh iznad jarko obasjanog naselja, prolazio kraj velikih fontana po kojima su plesale desetine boja i lepih ukrasnih lukova koji su izgledali kao da su od lave. U vazduhu je bilo još nekoliko automobila a tu i tamo smo leteli iznad pešaka koji su se šetali po širokim gradskim avenijama. Ali većina ljudi je bila unutra, a svetlo i muzika navirali su iz mnogih kuća kraj kojih smo prošli.

Onda je, naglo, priroda grada počela da se menja. Ravno zemljište se ustalasalo, pred nama su se digli bregovi, a zatim i za nama, a svetla su nestala. Ispod su avenije ustuknule pred neosvetljenim putevima od tucanika i zemlje, a staklene i metalne kupole podignute u modernom, kvaziškinskom stilu zamenila su njihova starija braća od cigala. Škinski grad je bio mirniji od ljudskog suseda; većina kuća bila je mračna i tiha.

Onda se ispred nas pojavila humka veća od ostalih - gotovo pravi breg, s velikim lučnim vratima i nizom uzanih i visokih prozora. A iz njega su dopirali svetlo i buka, a ispred je bilo Škina.

Iznenada sam shvatio da sada prvi put vidim Škine, iako sam na njihovoj planeti proveo gotovo čitav dan. Iz aeromobila u letu i nisam mogao najbolje da ih osmotrim. Bili su sitniji od ljudi - najviši je imao oko metar i po - krupnih očiju i dugačkih ruku. To je sve što sam mogao da vidim odozgo.

Valkarengi je vozilo spustio pored Velike dvorane pa smo izašli. Škini su stizali iz nekoliko pravaca i prolazili kroz luk, ali većina je već bila unutra. Mi smo stali u red a niko nas nije čak ni dvaput pogledao, sem jednog koji je

piskutavim glasom pozdravio Valkarengija i oslovio ga sa Dino. Čak je i ovde imao prijatelje.

Unutra se nalazila velika prostorija s velikom grubom platformom u sredini i bezbrojnim Škinima oko nje. Jedino svetlo dopiralo je od baklji usađenih u zidove i postavljenih na visokim motkama oko platforme. Neko je govorio a sve te krupne, buljave oči bile su uprte u njega. Bih smo jedini ljudi u Dvorani.

Govornik, jasno iscrtan bakljama, bio je debeo, sredovečan Škin koji je sporo, gotovo hipnotički pokretao ruke dok je pričao. Govor mu je bio niz zvižduka, šištanja i stenjanja, tako da nisam naročito pažljivo slušao. Bio je predaleko da ga čitam. Ostalo mi je samo da proučavam njegov izgled, kao i izgled drugih Škina oko mene. Svi su bili ćosavi, koliko sam video, s narandžastom kožom mekanog izgleda na kojoj su se videle hiljade sićušnih bora. Bili su odeveni u jednostavne tunike od grubog, raznobojnog platna i s teškoćom sam razlikovao muškarce od žena.

Valkarengi se nagnuo ka meni i prošaputao, pazeći da bude tih. „Govornik je seljak“, rekao je. „Priča okupljenima kako je ovde dospeo kao i o mukama svog života.“

Pogledao sam oko sebe. Valkarengijev šapat bio je jedini zvuk. Svi ostali su bili smrtno tihi, očiju prikovanih na platformu, jedva da su disali. „Kaže da je imao četiri brata“, rekao mi je Valkarengi. „Dvojica su otišla na konačno jedinstvo, jedan je među spojenima. Preostali je mlađi od njega, i njemu je sada pripalo imanje.“ Namrštio se. „Govornik više nikada neće videti svoje imanje“, rekao je glasnije, „ali je zbog toga srećan.“

„Loš usev?“, upitala je Lija, mangupski se osmehujući. Slušala je isti šapat. Ja sam je strogo pogledao.

Škin je nastavio. Valkarengi ga je zamuckujući prevodio. „Sada priča o svojim zlodelima, o svemu što je učinio a čega se stidi, o najcrnijim tajnama svoje duše. Ponekad je imao oštar jezik, tašt je, jednom je čak i udario mlađeg brata. Sada priča o svojoj ženi i drugim ženama koje je znao. Izdao ju je mnogo puta, sparivao se sa drugima. Kao dečak sparivao se sa životinjama zato što se bojavao žena. Poslednjih godina je postao nemoćan pa mu brat opslužuje ženu.“

I tako je to išlo, sve dalje i dalje, s neverovatnim detaljima, detaljima koji su bili i iznenađujući i zastrašujući. Nijedna intimnost nije preskočena,

nijedna tajna nije izostavljena. Stajao sam i slušao Valkarengijevo šaptanje, u početku šokiran, da bi mi na kraju tolika prljavština postala dosadna. Obuzeo me je nemir. Nakratko sam se upitao poznajem li makar jednog čoveka upola dobro kao što sada znam ovog debelog Škina. Onda sam se upitao zna li Lijana, s njenim Talentom, nekoga upola toliko dobro. Bilo je gotovo kao da govornik želi da mi ovde, na licu mesta, proživimo čitav njegov život.

Činilo mi se da mu govor traje satima, ali je napokon počeo da ga privodi kraju. „Sada govori o jedinstvu“, šaputao je Valkarengi. „Biće spojen, radostan je zbog toga, za tim je toliko dugo čeznuo. Njegovi jadi se bliže kraju, njegova usamljenost će prestati, uskoro će hodati ulicama svetog grada i javljati zvonima o svojoj sreći. A onda konačno jedinstvo, u godinama što će doći. Naći će se s braćom u zagrobnom životu.“

„Ne, Dino.“ Šapat je bio Lorin. „Prestani da to što on priča umotavaš u ljudske fraze. Kaže da će biti braća. Ta fraza takođe nagoveštava da će oni biti on.“

Valkarengi se osmehnuo. „Dobro, Lori. Ako ti tako kažeš...“ Iznenada je debeli seljak nestao s platforme. Gomila se uskomešala i njegovo mesto je zauzela druga prilika: mnogo niža, izuzetno izborana, s velikom zjapećom rupom umesto jednog oka. Počeo je da priča, ispočetka isprekidano, a onda sve veštije.

„Ovaj je ciglar, radio je na mnogim kupolama, živi u svetom gradu. Oko je izgubio pre mnogo godina, kada je pao s kupole i ubo se na oštar štap. Bol je bio snažan, ali se on za godinu dana vratio na posao, nije molio za prerano jedinstvo, bio je veoma hrabar, ponosi se time. Ima ženu, ali nemaju potomstva, zbog toga mu je žao, ne može lako da priča sa ženom, daleki su čak i kada su zajedno, a ona noću plače, i zbog toga je žalostan, ali je nikada nije povredio i...“

Opet je trajalo satima. Mene je ponovo obuzeo nemir, ali sam ga prigušio - ovo je bilo previše važno. Dozvolio sam sebi da se izgubim u Valkarengijevom prevodu i priči jednookog Škina. Nije prošlo dugo i postao sam opčinjen pričom koliko i vanzemaljci oko mene. U kupoli je bilo vruće i zagušljivo, kiseonika gotovo da nije bilo, a tunika mi se prljala i natapala znojem, i to ne samo mojim već i nekih stvorenja stisnutih oko mene. Ali sve to jedva da sam primećivao.

Drugi govornik je završio kao prvi, s dugačkom hvalom radosti spajanja i dolaska konačnog jedinstva. Pri kraju jedva da sam primećivao Valkarengijev

prevod - čuo sam sreću u Škinovom glasu i video je u njegovoj uzdrhtaloj prilici. Ili sam možda nesvesno čitao. Ali ja ne mogu da čitam na tolikoj udaljenosti - osim ako meta ne doživljava izuzetno jake emocije.

Na platformu se popeo treći govornik i govorio glasnije nego prethodna dvojica. Valkarengi nije gubio korak. „Ovog puta je žena“, rekao je. „Donela je osmoro dece svom čoveku, ima četiri sestre i tri brata, čitavog života je radila na selu...“

Iznenada njen govor kao da je doživeo vrhunac i dugački niz je završila s nekoliko oštrih, piskutavih zvižduka. Onda je ućutala. Gomila je, kao jedan, počela da odgovara svojim zvižducima. Sablasna, ječeća muzika ispunila je Veliku dvoranu a svi Škini oko nas počeli su da se njišu i zvižde. Žena je posmatrala taj prizor u pognutom i iskrivljenom položaju.

Valkarengi je počeo da prevodi, ali se na nečemu sapseo. Lori se ubacila pre nego što je stigao da se ispravi. „Ispričala im je o jednoj velikoj tragediji“, prošaputala je. „Oni zvižde da pokažu bol, njihovo jedinstvo s njenom tugom.“

„Saučešće, da“, rekao je Valkarengi. „Kada je bila mlada, brat joj se razboleo i činilo se da umire. Roditelji su joj rekli da ga odnese u sveta brda, pošto nisu mogli da ostave mlađu decu. Ali njoj je zbog nepažljive vožnje pukao točak na kolima i brat joj je umro na ravnici. Stradao je bez jedinstva. Ona krivi sebe.“ Govornica je ponovo počela. Lora je nastavila da prevodi, nagnuvši se ka nama, tihim šapatom. „Brat joj je umro, govori ponovo. Ona se ogrešila o njega, uskratila mu jedinstvo, sada je on otcepljen i sam i otišao bez... bez..“

„Zagrobnog života“, rekao je Valkarengi. „Bez zagrobnog života.“

„Nisam sigurna da je to potpuno tačno“, rekla je Lori. „Taj koncept je...“

Valkarengi joj je mahnuo da ćuti. „Slušajte“, rekao je. Nastavio je da prevodi.

Slušali smo njenu priču, prenesenu Valkarengijevim sve promuklijim šapatom. Ona je najduže govorila a njena priča je bila najmračnija od sve tri. Pošto je završila, usledio je neko nov. Ali Valkarengi mi je stavio ruku na rame i poveo nas ka izlazu.

Sveža noć nas je zapljusnula kao ledena voda i iznenada sam shvatio da sam natopljen znojem. Valkarengi je hitro otišao ka kolima. Iza nas su i dalje govorili, a Škini nisu pokazivali znake umora.

„Okupljanja traju danima, ponekad nedeljama“, rekla nam je Lori dok smo se penjali u aeromobil. „Škini slušaju u smenama, manje-više - užasno se trude da čuju svaku reč, ali umor ih pre ili kasnije sustigne pa se povlače da se nakratko odmore, a onda se vraćaju na još. Kažu da je čast izdržati čitavo okupljanje bez sna.“

Valkarengi nas je digao. „To ću jednom pokušati“, rekao je. „Nikada nisam bio tamo duže od nekoliko sati, ali mislim da ću uspeti ako se pripremim pomoću droga. Uspostavićemo veće razumevanje između ljudi i Škina ako više učestvujemo u njihovim ritualima.“

„Oh“, rekao sam. „Možda je i Gustafson osećao isto.“

Valkarengi se vedro nasmejao. „Da, samo ja ne nameravam da *toliko* potpuno učestvujem.“

Put kući protekao je u umornoj tišini. Izgubio sam predstavu o vremenu, ali mi je telo govorilo da će uskoro zora. Lija, sklupčana u mom zagrljaju, izgledala je iscrpeno, prazno i tek napola budno. Ja sam se osećao isto.

Izašli smo iza aeromobila pred Kulom i popeli se cevima. Više nisam bio u stanju ni o čemu da razmišljam. San je došao veoma, veoma brzo.

Te noći sam sanjao. Mislim da je san bio lep, ali je izbledeo s dolaskom svetla i ostavio me praznog i s osećanjem da sam nekako prevaren. Ležao sam tu, pošto sam se probudio, jednom rukom zagrlivši Liju, zagledan u tavanicu, pokušavajući da se prisetim o čemu sam to sanjao. Bezuspešno.

Umesto toga sam shvatio da razmišljam o okupljanju. Ponovo sam ga proživljavao u mislima. Nekako sam se otresao toga pa sam ustao iz kreveta. Bili smo zatamnili staklo, tako da je u sobi još vladao mrkli mrak. Ali otkrio sam da su kontrole sasvim jednostavne, pa sam propustio unutra malčice kasnog jutarnjeg svetla.

Lija je promumlala neki pospani protest pa se okrenula na stranu, ali nije ni pokušala da ustane. Ostavio sam je u spavaćoj sobi i otišao u našu biblioteku da nađem neku knjigu o Škinima - nešto sa više pojedinosti od materijala koji nam je poslan. Nisam imao sreće. Svrha biblioteke bila je razonoda, a ne istraživanje.

Našao sam ekran i ukucao broj Valkarengijeve kancelarije. Javio se Gurlej. „Halo“, rekao je. „Dino je računao da ćete zvati. Trenutno nije ovde. Otišao je da posreduje u sklapanju nekog trgovinskog ugovora. Šta želite?“

„Knjige“, rekao sam, glasom i dalje pomalo pospanim. „Nešto o Škinima.“

„To ne mogu da vam obezbedim“, rekao je Gurlej. „Zapravo ih i nema. Ima mnogo naučnih radova, studija i monografija, ali nema pravih knjiga. Ja nameravam jednu da napišem, ali još nisam počeo. Dino je računao da vam ja mogu biti izvor podataka.“

„Ah.“

„Imate pitanja?“

Potražio sam pitanja i nijedno nisam našao. „Ne baš“, rekao sam i slegnuo ramenima. „Samo sam želeo priču u opštim crtama, možda malo više informacija o okupljanjima.“

„Možemo kasnije o tome da porazgovaramo“, rekao je Gurlej. „Dino je smatrao da ćete danas hteti da radite. Ako želite, možemo da dovedemo ljude u Kulu, ili možete da odete vi kod njih.“

„Izaći ćemo“, rekao sam hitro. „Dovođenje subjekata na razgovore kvari sve u startu. Budu napeti a to pokriva emocije koje možda želim da pročitam, a onda i misle o različitim stvarima, tako da i Lijana ima problema.“

„Dobro“, rekao je Gurlej. „Dino vam je stavio aeromobil na raspolaganje. Možete da ga uzmete dole u holu. Takođe će vam dati i ključeve, da možete da dođete pravo gore, bez zaustavljanja kod sekretarica.“

„Hvala“, rekao sam. „Čujemo se kasnije.“ Isključio sam ekran i vratio se u spavaću sobu.

Lija se bila pridigla, pokrivači su joj bili oko struka. Seo sam pored nje i poljubio je. Osmehnula se, ali mi nije uzvratila. „Hej“, rekao sam. „Šta nije u redu?“

„Boli me glava“, odgovorila je. „Mislila sam da pilule za trežnjenje leče i mamurluk.“

„Trebalo bi. Meni je delovala.“ Otišao sam do ormara i počeo da tražim šta da obučem. „Trebalo bi da su nam tablete za glavobolju ovde negde. Siguran sam da Dino ne bi zaboravio nešto tako očigledno.“

„Umf. Da. Baci mi nešto da obučem.“

Uzeo sam jedan njen kombinezon i bacio ga preko sobe. Lija je ustala i uvukla se u njega dok sam se ja oblačio, pa je onda otišla u kupatilo.

„Bolje“, rekla je. „U pravu si, nije zaboravio na lekove.“

„On ti je od onih što na sve misle.“

Osmehnula se. „Izgleda da je tako. No Lori bolje poznaje jezik. Čitala sam je. Dino je sinoć nekoliko puta pogrešio u prevodu.“

Tako nešto sam i naslućivao. To nije bila sramota za Valkarengija; po onome što su rekli, ona je imala četiri meseca prednosti. Klimnuo sam glavom. „Jesi li još nešto pročitala?“

„Nisam. Pokušala sam da pristupim govornicima, ali su bili predaleko.“ Prišla je i uhvatila me za ruku. „Kuda danas idemo?“

„U Škinsku četvrt“, rekao sam. „Da pokušamo da nađemo neke spojene. Na okupljanju nisam primetio nijednog.“

„Da. Te noći su za Škine koji će se uskoro spojiti.“

„Tako sam čuo. Idemo.“

Pošli smo. Zaustavili smo se na četvrtom nivou za kasni doručak u restoranu Kule, a onda nam je čovek u holu pokazao naš aeromobil. Sportski zeleni, s četiri sedišta, veoma uobičajen, nimalo upadljiv.

Nisam odvezao aeromobil sasvim do škinskog grada, računajući da ćemo bolje osetiti mesto ako kroz njega prođemo peške. Zato sam se spustio čim smo prošli prvi niz bregova, pa smo pešačili.

* * *

Ljudski grad je delovao gotovo pusto, ali je škinski živeo. Ulice posute tucanikom bile su prepune vanzemaljaca koji su užurbano jurili za svojim poslovima, noseći naramke cigala i korpe voća i odeće. Dece je bilo na sve strane, većinom gole; debeljuškaste lopte narandžaste energije koje su jurile oko nas u krugovima, zviždale, stenjale i kezile se, povremeno nas povlačeći za odeću. Deca su izgledala drugačije od odraslih. Kao prvo, imala su čuperke ričkastih dlaka, a koža im je još bila glatka i bez bora. Jedino su ona uopšte obraćala pažnju na nas. Odrasli Škini su samo išli svojim poslom i povremeno nam upućivali prijateljski osmeh. Ljudi očigledno nisu bili nikakva retkost na ulicama škinskog grada.

Većinu saobraćaja činili su pešaci, ali je bilo i malih drvenih kola. Škinska zaprežna životinja izgledala je kao krupan zeleni pas koji samo što se nije ispuvraćao. Bile su upregnute u parovima i neprekidno su ispuštale zvuk

nalik kukanju. Zato su ih, naravno, ljudi prozvali kukavci. Uz kukanje, takođe su neprekidno i praznili creva. To je, zajedno sa aromom hrane koja se prodavala iz korpi i samih Škina, davalo gradu osoben miris.

Takođe je bilo i buke, neprekidnog žagora. Deca su zviždala, Škini glasno razgovarali, stenjući, cvileći i škripeći. Kukavci su kukali a kola su im tandrkala po kamenju. Lija i ja smo ćutke hodali kroz sve to, držeći se za ruke, gledajući, slušajući, njušeći i... čitajući.

Kada sam ušao u Škinsku četvrt, bio sam širom otvoren, pustio sam da me sve preplavi dok sam hodao, neusredsređen ali budan. Nalazio sam u središtu malog mehura emocija - osećanja su naletala na mene kako su se Škini približavali, bleдела kada su se udaljavali, kružila okolo-naokolo s razigranom decom. Plivao sam u moru utisaka. I to me je preseklo.

Preseklo me je zato što je bilo tako poznato. I ranije sam čitao vanzemaljce.

To je ponekad bilo teško, ponekad lako, ali nikada nije bilo prijatno. Hranganci imaju kisele misli, teške od mržnje i gorčine, i osećam se nečisto svaki put kada izađem. Findi emocije doživljavaju tako bledo da jedva uspevam da ih čitam. Damuši su... *različiti*. Čitam ih snažno, ali ne mogu da nađem imena za osećanja koja čitam.

Ali Škini - bilo je to kao hodanje ulicom u Balduru. Ne, čekajte - više kao u jednoj od Izgubljenih kolonija, gde su ljudske naseobine potonule u varvarstvo i zaboravile svoje poreklo. Ljudska osećanja tamo besne, primalna, snažna i stvarna, ali manje prefinjena nego na Staroj Zemlji ili na Balduru. Škini su bili takvi: primitivni, možda, ali veoma shvatljivi. Čitao sam radost i tugu, zavist, bes, hirovitost, gorčinu, čežnju, bol. Istu opojnu mešavinu koja me svugde obuhvata, kada joj se otvorim.

I Lija je čitala. Osećao sam kako joj se ruka steže u mojoj. Posle nekog vremena ponovo se opustila. Okrenuo sam se ka njoj i videla je pitanje u mojim očima.

„Oni su ljudi“, rekla je. „Isti su kao mi.“

Klimnuo sam glavom. „Paralelna evolucija, možda. Škija je možda jedna starija Zemlja, s nekoliko veoma malih razlika. Ali u pravu si, više su nalik na ljude nego bilo koja druga rasa na koju smo naišli u svemiru.“ Porazmislio sam o tome. „Da li je to odgovor na Dinovo pitanje? Ako su kao mi, iz toga sledi da će njihova religija biti prijemčivija od neke *istinski* vanzemaljske.“

„Ne, Robe“, rekla je Lija. „Ne bih rekla. Baš naprotiv. Ako su kao mi, nema smisla da *oni* tako spremno idu u smrt. Shvataš?“

Naravno, bila je u pravu. U emocijama koje sam čitao nije bilo ničega samoubilačkog, ničega nestabilnog, ničega istinski abnormalnog. A ipak je svaki od ovih Škina na kraju išao na konačno jedinstvo.

„Trebalo bi da se usredsredimo na nekoga“, rekao sam. „Ova mešavina misli nikuda nas ne vodi.“ Osvrnuo sam se oko sebe da nađem subjekta, ali sam baš tada čuo početak zvonjave.

Zvona su bila negde levo od nas, gotovo izgubljena u huku grada. Povukao sam Liju za ruku pa smo potrčali niz jednu ulicu da ih nađemo, skrenuvši levo kod prvog otvora u urednom nizu kupola.

Zvona su i dalje bila napred pa smo nastavili da trčimo, prosecajući kroz verovatno nečije dvorište, pa smo se popeli preko niske žive ograde načičkane slatkim trnjem. Iza toga su bili još jedno dvorište, bunjište, još kupola i napokon ulica. Tu smo našli zvonare.

Bilo ih je četvoro, svi spojeni, odeveni u dugačke odore od jarkocrvene tkanine koja se vukla po prašini, a u obema rukama su držali velika bronzana zvona. Neprekidno su njima zvonili, dugačke ruke su im se njihale napred-nazad, oštre, ječeće note ispunjavale su ulicu. Sve četvoro su bili stariji, bar za Škine - ćosavi i smežurani od miliona borica. Ipak su se veoma široko osmehivali a mlađi Škini su im uzvraćali osmesima u prolazu.

Na glavama su im jahale griške.

Očekivao sam da će mi taj prizor biti odvratn. Nije. Blago je uznemiravao, ali samo zato što sam znao šta znači. Paraziti su bili svetle kugle grimizne sluzi, koje su se po veličini razlikovale od pulsirajuće bradavice na zatiljku jednog Škina do velikog pokrivača od mokrog, pokretnog crvenila koje je pokrivalo glavu i ramena onog najmanjeg, poput žive kapuljače. Znao sam da griške žive tako što dele hranljive materije iz krvotoka Škina.

I tako što sporo - veoma, veoma sporo - proždiru svog domaćina.

Lija i ja smo se zaustavili nekoliko koraka od njih i gledali ih kako zvone. Lice joj je izgledalo ozbiljno, a mislim da je i moje bilo isto. Svi drugi su se osmehivali a pesma koju su pevala zvona bila je pesma radosti. Čvrsto sam stegnuo Lijaninu ruku. „Čitaj“, prošaputao sam.

Čitali smo.

Ja: Čitao sam zvona. Ne zvuk zvona, ne, ne, već *osećaj zvona, emociju* zvona, vedru ječecu radost, prodornu, neobuzdanu, zvonku glasnoću, pesmu spojenih, zajedništvo i deljenje svega. Čitao sam šta su spojeni osećali dok su zvonili zvonima, njihovu sreću i iščekivanje, njihovu ekstazu što saopštavaju drugima svoje bučno zadovoljstvo. I čitao sam ljubav, kako dopire iz njih u velikim vrelin talasima, strastvena posesivna ljubav muškarca i žene zajedno, ne slabašna vodnjikava „ljubav“ čoveka koji voli svoju braću. Ova je bila stvarna i grozničava i gotovo da je gorela dok me je preplavljivala i okruživala. Voleli su sebe i voleli su sve Škine i voleli su griške i voleli su jedni druge i voleli su nas. Voleli su nas. Voleli su *mene* jednako strastveno i ludo kao što me je volela Lija. A s ljubavlju sam čitao pripadanje i deljenje. Njih četvoro su svi bili posebni, svi različiti, ali razmišljali su skoro kao jedan, i pripadali su griškama, i bili su svi *zajedno* i povezani, mada je svaki i dalje bio on i nijedan nije mogao da čita druge kako sam ih čitao ja.

A Lijana? Ja sam se od njih zateturio unazad pa sam se isključio i pogledao Liju. Bila je prebledela, ali se osmehivala. „Prelepi su“, rekla je, glasom veoma tihim, blagim i punim čuđenja. Opijen ljubavlju, još sam pamtio koliko sam voleo *nju* i kako sam bio deo nje a ona deo mene.

„Šta - šta si pročitala?“, upitao sam glasom koji se borio s neprekidnom jekom zvona.

Zavrtela je glavom, kao da će je tako izbistriti. „Vole nas“, rekla je. „To sigurno znaš, ali oh, osetila sam, oni nas *istinski* vole. I to je tako *duboko*. Ispod te ljubavi ima još ljubavi, a ispod nje još i tako dalje, beskonačno. Njihovi umovi su tako duboki, tako otvoreni. Mislim da nikada nisam tako duboko čitala nekog čoveka. Sve je odmah na površini, odmah tu, čitavi njihovi životi i svi njihovi snovi, osećanja i uspomene i oh - prosto sam to upila, pokupila čitanjem, jednim pogledom. S ljudima, s ljudskim bićima, to zahteva toliko truda, moram da kopam, moram da se borim, a čak ni tada ne stižem posebno daleko. Znaš, Robe, znaš. O, *Robe!*“ Prišla mi je, čvrsto se privila uz mene i ja sam je zagrlio. Bujica osećanja koja je mene preplavila za nju je sigurno bila plimski talas. Njen Talenat bio je širi i dublji od moga, a sada je bila uzdrmana. Čitao sam je dok me je stezala i čitao sam ljubav, veliku ljubav i čuđenje i sreću, ali takođe i strah, nervozni strah kako se kovitla kroz sve to.

Oko nas je zvonjava iznenada utihnula. Zvona su, jedno po jedno, prestala da se njišu a četvoro spojenih su na tren stajali u tišini. Obliznjeni Škin im je

prišao s velikom korpom pokrivenom platnom. Najmanji spojeni je digao platno i ulicom je zalebdela aroma vrućeg peciva s mesom. Svaki spojeni je uzeo po nekoliko iz korpe, i uskoro su svi veselo žvakali, a vlasnik peciva im se široko osmehivao. Pritrčala im je mala golišava devojčica i ponudila ih čuturrom vode pa su je bez reči dodavali jedno drugome.

„Šta se dešava?“, upitao sam Liju. Onda sam se prisetio, i pre nego što mi je rekla. Nešto iz literature koju nam je Valkarengi poslao. Spojeni nisu ništa radili. Živeli su i rintali četrdeset zemaljskih godina, ali od prvog spajanja do konačnog jedinstva postojale su samo radost i muzika. Lutali su ulicama, zvonili, pričali i pevali, a drugi Škini su im davali hranu i piće. Hranjenje spojenog predstavljalo je čast a Škin koji je dao svoje pecivo zračio je ponosom i zadovoljstvom.

„Lija“, prošaputao sam, „možeš li sada da ih čitaš?“ Klimnula je na mojim grudima, odvojila se i zagledala u spojene, oči su joj postale hladne, pa su opet smekšale. Pogledala me je. „Drugачije je“, rekla je s čuđenjem.

„Kako?“

Zbunjeno je zaškiljila. „Ne znam. Hoću da kažem, i dalje nas vole i sve to. Ali sada su im misli, pa, nekako više ljudske. Postoje nivoi, znaš, i kopanje nije lako, a još ima i skrivenih stvari, stvari koje kriju čak i sami od sebe. Nije sve otvoreno kao što je bilo. Sada misle o hrani i tome kako joj je lep ukus. Sve je veoma živopisno. Sama sam mogla da osetim ukus peciva. Ali nije isto.“

Osetio sam nadahnuće. „Koliko umova ima?“

„Četiri“, rekla je. „Mislim da su nekako povezani. Ali ne zaista.“ Zaustavila se, zbunjena, pa je odmahнула glavom. „Hoću da kažem, na neki način osećaju emocije jedni drugih, čini mi se kao što ti to radiš. Ali ne misli, ne detalje. Mogu da ih čitam, ali oni ne čitaju jedni druge. Svaki je osoben. Ranije su bili bliži, dok su zvonili, ali su uvek bili jedinke.“

Bio sam pomalo razočaran. „Znači četiri uma, a ne jedan?“ „Hm, da. Četiri.“

„A griške?“ Moja druga velika ideja. Ako griške imaju um.. „Ništa“, rekla je Lija. „Kao kada se čita biljka ili odevni predmet. Čak ni 'da, živim'.“

To je uznemiravalo. Čak i jednostavnije životinje imaju neku nejasnu svest o životu - osećanje koje Talenti nazivaju „da, živim“ - obično tek slabašnu iskru koju samo veliki Talenti vide. Ali Lija *jeste* bila veliki Talenat.

„Hajde da popričamo s njima“, rekao sam. Klimnula je glavom pa smo prišli spojenima koji su žvakali pecivo. „Zdravo“, rekao sam trapavo, pitajući se kako da im se obratim. „Govorite li teranski?“

Troje me je pogledalo bez razumevanja. Ali četvrti, onaj mali čija je griška bila nabrani crveni plašt, zaklimao je glavom gore-dole. „Ješte“, rekao je tanušnim, piskutavim glasom.

Izenada sam zaboravio šta sam to želeo da pitam, ali mi je Lijana pritekla u pomoć. „Znate li za spojene ljude?“, upitala je.

Iskezio se. „Svi spojeni su jedno“, rekao je.

„Oh“, kazao sam. „Pa, dobro, ali znate li neke koji izgledaju kao mi? Visoki, znate, s kosom i kožom koja je ružičasta ili smeđa ili tako nešto?“ Ponovo sam nespretno zastao, pitajući se koliko tačno teranskog stari Škin zna, i pomalo napeto odmeravajući njegovu grišku.

Glava mu je zaklimala levo-desno. „Spojeni su svi različiti, ali su svi jedno, svi su isti. Neki izgledaju kao vi. Želite da se spojite?“

„Neka hvala“, rekao sam. „Gde možemo naći spojene ljude?“

Još malo je mahao glavom. „Spojeni pevaju i zvone i hodaju svetim gradom.“

Lija je čitala. „Ne zna“, rekla mi je. „Spojeni samo lutaju i zvone. Tu nema nikakvih pravila, niko to ne prati. Sve je nasumično. Neki putuju u grupama, neki sami, a nove grupe nastaju svaki put kada se dve družine sretnu.“

„Moraćemo da tražimo“, rekao sam.

„Jedi“, rekao nam je Škin. Gurnuo je ruke u korpu na zemlji i izvadio dva vrela peciva. Jedno je utisnuo meni u ruke, drugo Lijani.

Sumnjičavo sam ih pogledao. „Hvala“, rekao sam. Slobodnom rukom sam povukao Liju pa smo zajedno otišli. Spojeni su nam se osmehivali dok smo odlazili, pa su ponovo počeli da zvone kada smo malo odmakli niz ulicu.

Pecivo mi je i dalje bilo u ruci, kora mi je pekla prste. „Da pojedem ovo?“, upitao sam Liju.

Ona je zagrizla svoje. „Što da ne? Sinoć smo jeli u restoranu, je li tako? A Valkarengi bi nas sigurno upozorio da je domorodačka hrana otrovna.“

To je zvučalo razumno, tako da sam prineo pecivo usnama i zagrizao ga u

hodu. Bilo je vruće i ljuto i nije bilo nimalo nalik na peciva koja smo sinoć probali. Ona su bila zlatna i prhka, blago začinjena narandžinim začinom sa Baldura. Škinska verzija je bila hrskava a mesni nadev bio je mastan i opekao mi je jezik. Ali bilo je ukusno i bio sam gladan, tako da pecivo nije dugo potrajalo.

„Jesi li otkrila još nešto dok si čitala onog malog?“, upitao sam Liju punim ustima.

Progutala je pa je klimnula glavom. „Da, jesam. Bio je srećan, čak srećniji od ostalih. Stariji je. Blizu je konačnog jedinstva, i zbog toga je veoma uzbuđen.“ Govorila je na onaj svoj stari opušteni način; posledice čitanja spojenih kao da su bledele.

„Zašto?“, razmišljao sam naglas. „*Umreće*. Zašto je toliko srećan zbog toga?“

Lija je slegnula ramenima. „Bojim se da nije razmišljao detaljno i analitički.“

Polizao sam mast s prstiju. Nalazili smo se na raskrsnici, Škini su oko nas žurili u svim pravcima, a vetar nam je doneo još zvonjave. „Još spojenih“, rekao sam. „Hoćeš da ih potražimo?“

„Šta bismo našli? Što već ne znamo? Potrebni su nam spojeni *ljudi*.“

„Možda će neki iz ovog društva i biti čovek.“

Lija me je ošinula pogledom. „Ha. Kakvi su izgledi za to?“

„Dobro“, popustio sam. Bilo je kasno popodne. „Možda je bolje da se vratimo. Da sutra ranije krenemo. Sem toga, Dino nas verovatno čeka za večeru.“

* * *

Večera je ovog puta bila poslužena u Valkarengijevoj kancelariji, pošto je prethodno tu doneseno malo dodatnog nameštaja. Ispostavilo se da je on živeo na spratu niže, ali je goste radije primao tu, da bi uživali u čudesnom pogledu s Kule.

Ukupno nas je bilo petoro: ja i Lija, Valkarengi i Lori, kao i Gurlej. Kuvala je Lori, pod nadzorom kulinarskog majstora Valkarengija. Imali smo odreske od goveda odgajenih na Škiji od sorte sa Stare Zemlje, kao i čudesnu mešavinu povrća u kojoj su bile pečurke sa Stare Zemlje, zemaljske semenke

sa Baldura i škinsko slatko trnje. Dino je voleo da eksperimentiše a to jelo je bilo jedan njegov izum.

Lija i ja smo podneli iscrpan izveštaj o dogodovštinama tog dana, koji su prekidala samo Valkarengijeva oštra, pronicljiva pitanja. Posle večere smo sklonili stolove i posuđe pa smo sedeli pijući veltar i pričajući. Ovog puta smo Lija i ja postavljali pitanja, dok je uglavnom Gurlej odgovarao. Valkarengi je slušao s jastuka na podu, jednom rukom obgrlivši Lori a drugom držeći čašu vina. Nismo bili prvi Talenti koji su posetili Škiju, rekao nam je. Niti prvi koji tvrde da su Škini nalik na ljude.

„Recimo da to nešto znači“, kazao je. „Ali ne znam. Oni, znate, *nisu* ljudi. Nikako. Kao prvo, mnogo su društveniji. Veliki graditelji gradova, još odavno, uvek u gradovima, uvek okruženi drugima. I skloniji su zajedničkom životu od ljudi. Sarađuju u svemu i svačemu, i veoma vole da dele. Trgovina, na primer - nju doživljavaju kao deljenje na obostranu korist.“

Valkarengi se nasmejao. „Tu si potpuno u pravu. Upravo sam proveo čitav dan pokušavajući da sklopim trgovinski ugovor s grupom farmera koji ranije nisu imali posla s nama. Verujte mi, nije lako. Daju nam onoliko svoje robe koliko tražimo, ako njima samima nije potrebna i ako je niko nije pre nas tražio. Ali onda žele da u budućnosti dobiju sve što poželeva. To zapravo i očekuju. Zato kad god poslujemo imamo izbor: da im damo blanko ček ili da se bavimo neverovatnim pregovorima na čijem kraju su oni ubeđeni da smo mi užasno sebični.“

Lija nije bila zadovoljna. „Šta je sa seksom?“, upitala je. „Po onome što si nam sinoć prevodio, stekla sam utisak da su monogamni.“

„Seksualni odnosi ih zbunjuju“, rekao je Gurlej. „To je veoma čudno. Seks je deljenje, vidite, i dobro je deliti sa svima. Ali deljenje mora biti stvarno i smisljeno. To stvara probleme.“

Lori se pridigla, zainteresovana. „To sam proučavala“, rekla je hitro. „Moral Škina nalaže da vole *sve*. Ali to ne mogu, previše su nalik na ljude, previše su posesivni. Završavaju u monogamnim vezama zato što je u njihovoj kulturi istinski duboko deljenje seksa s jednom osobom bolje nego milion plitkih, telesnih veza. Idealni Škin bi delio seks sa svima, a svaka veza bila bi jednako duboka, ali taj ideal ne mogu da dostignu.“

Namrštio sam se. „Zar nije neko sinoć bio kriv zato što je varao ženu?“

Lori je žustro zaklimala glavom. „Da, ali krivica potiče iz činjenice da su

druge veze bile razlog da deljenje sa ženom bude slabije. *To* je bilo izdajstvo. Da je u tome uspeo ne povredivši stariju vezu, seks bi bio besmislen. A da su sve druge veze bile stvarno deljenje ljubavi, to bi bio plus. Njegova žena bi se ponosila njime. Za jednog Škina je prilično postignuće da bude u višestrukim vezama koje funkcionišu.“

„A jedan od najvećih zločina za Škina je da drugog ostavi samog“, rekao je Gurlej. „Emocionalno samog. Bez deljenja.“

Razmišljao sam o tome dok je Gurlej nastavljao. Škini imaju malo kriminala, rekao nam je. Posebno nasilnog kriminala. Nema ubistava, nema tuča, nema zatvora, nema ratova u njihovoj dugačkoj, praznoj istoriji.

„Oni su rasa bez ubica“, rekao je Valkarengi, „što možda nešto objašnjava. Na Staroj Zemlji su takođe kulture s najvećom stopom samoubistava imale najmanju stopu ubistava. A kod Škina je stopa samoubistava sto posto.“

„Ubijaju životinje“, rekao sam.

„Životinje nisu deo jedinstva“, odgovorio je Gurlej. „Jedinstvo prihvata sve što misli, i njegova stvorenja se ne smeju ubijati. Ne ubijaju Škine, ljude ili griške.“

Lija je pogledala mene, a onda Gurleja. „Griške ne misle“, rekla je. „Jutros sam pokušala da ih čitam i nisam dobila ništa sem umova Škina koji su im domaćini. Čak ni 'da, živim'.“ „To znamo, ali me je oduvek zbunjivalo“, rekao je Valkarengi dok je ustajao. Otišao je do bara po još vina, doneo flašu i napunio nam čaše. „Istinski bezuman parazit, ali mu inteligentna rasa poput Škina robuje. Zašto?“

Novo vino je bilo dobro i hladno, ledeni potok u mom grlu. Ispio sam ga i klimnuo glavom, prisativši se navale euforije koja nas je preplavila ranije tog dana. „Droga“, rekao sam zamišljeno. „Griške sigurno proizvode neku organsku drogu koja izaziva zadovoljstvo. Škini joj se dobrovoljno potčinjavaju i umiru srećni. Radost je stvarna, verujte mi. Osetili smo je.“

No Lijana je izgledala sumnjičavo a Gurlej je odlučno odmahnuo glavom. „Ne, Robe. Nije tako. Eksperimentisali smo s griškama i...“

Sigurno je primetio moju dignutu obrvu. Zastao je.

„Kako su to Škini doživeli?“, upitao sam.

„Nismo im rekli. Nimalo im se ne bi dopalo. Griške su samo životinje, ali

su njihovi bogovi. S bogovima nema šale, znate.

Dugo smo se uzdržavali, ali kada je Gustafson prešao, stari Stjuart je morao da zna. Njegova naređenja. Međutim, ništa nismo postigli. Nema lučevina koje bi mogle biti droga, nema ničega. Zapravo, Škini su *jedina* lokalna vrsta koja se tako lako potčinjava. Uхватili smo jednog kukavca, vezali ga i pustili grišku da se poveže. Onda smo ga nekoliko sati kasnije odvezali. Prokleti kukavac je bio lud od besa, vrištao je i kevtao, napadao tu stvar na svojoj glavi. Gotovo da je iskidao sebi lobanju pre nego što ga je skinuo.“

„Možda su samo Škini podložni?“, rekao sam. Slabašan pokušaj spasavanja.

„Ne baš“, rekao je Valkarengi, uz slabašan osmeh. „Tu smo i mi.“

* * *

Lija je u cevi bila čudno tiha, gotovo povučena. Pretpostavio sam da razmišlja o razgovoru. Ali vrata apartmana tek što su kliznula iza nas kada me je zagrlila.

Digao sam ruke i pogladio njenu mekanu smeđu kosu, pomalo iznenađen tim zagrljajem. „Hej“, promrmljao sam, „šta je bilo?“

Uputila mi je onaj svoj vampirski pogled, krupnook i krhak. „Voli me, Robe“, rekla je tiho i s iznenadnom žurbom. „Molim te. Voli me, sada.“

Osmehnuo sam se, ali to je bio zbunjen osmeh, a ne moj uobičajeni pohotni kez iz spavaće sobe. Lija je obično vragolasta kada je napaljena, ali je sada bila sva uznemirena i ranjiva. Nisam baš shvatao.

Međutim, nije bilo vreme za pitanja i ja ih nisam postavljao. Samo sam je nemo privukao i snažno je poljubio, pa smo zajedno otišli do kreveta.

I onda smo vodili ljubav, *istinski* vodili ljubav, više nego što siroti Normalci to mogu. Spojili smo tela u jedno i osetio sam kako se Lija koči kada je njen um potražio moj. Dok smo se zajedno kretali, otvorio sam joj se, utopio se u bujici ljubavi, potrebe i straha koja je navirala iz nje.

Onda, jednako brzo kao što je počelo, sve se završilo. Njeno zadovoljstvo me je preplavilo u sirovom crvenom talasu. A ja sam joj se pridružio na vrhuncu i Lija me je čvrsto stegnula, stisnutih očiju dok je sve to upijala.

Posle smo ležali tu u tami i gledali zvezde Škije kako sipaju zrake kroz

prozor. Lija se sklopčala uz mene, s glavom na mojim grudima, dok sam je milovao. „To je bilo lepo“, rekao sam pospanim i sanjivim glasom, osmehujući se u tami ispunjenoj zvezdama.

„Jeste“, odgovorila je. Glas joj je bio blag i tih, toliko tih da sam ga jedva čuo. „Volim te, Robe“, prošaputala je.

„Aha“, rekao sam. „Volim i ja tebe.“

Digla je moju ruku, otkotrljala se i podbočila glavu da me pogleda s osmehom. „Tako je“, rekla je. „Pročitala sam. Znam. A ti znaš koliko ja tebe volim, zar ne?“

Klimnuo sam glavom, osmehujući se. „Naravno.“

„Znaš, mi imamo sreće. Normalci imaju samo reči. Siroti mali Normalci. Kako oni mogu da *kažu*, koristeći samo reči? Kako mogu da *znaju*? Večito su daleko jedni od drugih, pokušavaju da dodirnu jedni druge i u tome ne uspevaju. Čak i dok vode ljubav, čak i dok svršavaju, uvek su razdvojeni. Sigurno su veoma usamljeni.“

U tome je bilo... nečega... uznemirujućeg. Pogledao sam Liju u njene vedre i srećne oči i razmislio o tome. „Možda“, rekao sam naposletku. „Ali nije njima tako loše. Ne znaju za drugo. I trude se, i oni vole. Ponekad premoste jaz.“

„Samo pogled i glas, a onda opet tama i tišina“, citirala je Lija, žalosnim i nežnim glasom. „Mi imamo više sreće, zar ne? Mi imamo toliko toga više.“

„Imamo više sreće“, ponovio sam. I pružio sam se da sada ja pročitam nju. Misli su joj bile obavijene izmaglicom zadovoljstva, s blagim mirisom setne, usamljene čežnje. Ali bilo je tu još nečega, duboko dole, nečega što je sada gotovo nestalo, ali se ipak slabašno osećalo.

Polako sam se pridigao. „Hej“, rekao sam. „Nešto te brine. A pre, dok smo ulazili, bojala si se. U čemu je stvar?“

„Ne znam, stvarno“, rekla je. Zvučala je zbunjeno i *bila je* zbunjena; to sam čitao. „*Bila* sam uplašena, ali ne znam zašto. Valjda zbog spojenih. Stalno sam mislila o tome koliko me vole. Nisu me čak ni *poznavali*, ali su me toliko voleli, i shvatali su - bilo je to gotovo nalik na ono što mi imamo. To... ne znam. Smetalo mi je. Hoću da kažem, mislila sam da je nemoguće biti tako voljen, da to možeš samo ti. A bili su tako blizu, tako zajedno. Delovalo mi je nekako usamljeno što se samo držimo za ruke i pričamo. Želela sam da na isti

način budem blizu tebe. Posle načina na koji su oni sve delili, samoća je delovala prazno. I strašno. Znaš?“

„Znam“, rekao sam ponovo je blago dodirnuvši, rukom i umom. „Razumem. Razumemo jedno drugo. Zajedno smo gotovo kao oni, kao što Normalci nikada ne mogu biti.“

Lija je klimnula glavom, osmehnula se i zagrlila me. Zaspali smo jedno drugom u naručju.

* * *

Ponovo snovi. Ali opet mi je, pred zoru, sećanje izmaklo. To me je prilično ljutilo. Bili su lepi, prijatni. Želeo sam da se vrate, a nisam čak mogao ni da se setim o čemu su. Naša spavaća soba, okupana jakim svetlom, delovala je sumorno u poređenju s raskoši moje izgubljene vizije.

Lija se probudila kraj mene, ponovo s glavoboljom. Ovog puta je imala tablete pri ruci, na noćnom stočiću. Iskrivila je lice i uzela jednu.

„Sigurno je od škinskog vina“, rekao sam joj. „Nešto u njemu se ne slaže s tvojim metabolizmom.“

Navukla je novi kombinezon pa me namršteno pogledala. „Ha. Sinoć smo pili veltar, sećaš se? Otac mi je prvu čašu veltara dao kada mi je bilo devet. Prvi put u životu boli me glava.“

„Znači, red je da častiš!“, pokušao sam da okrenem na šalu.

„Nije smešno“, rekla je. „Stvarno boli.“

Prestao sam da se zezam i pokušao sam da je pročitam. Bila je u pravu. *Stvarno* je bolelo. Čitavo čelo joj je pulsiralo od bola. Hitro sam se povukao pre nego što je bol prešao na mene.

„Dobro“, rekao sam. „Izvini. Tablete će ti pomoći. U međuvremenu nas čeka posao.“

Lija je klimnula glavom. Nikada do sada nije dozvolila da joj nešto ometa posao.

Drugi dan je bio dan lova na ljude. Mnogo smo ranije ustali, na brzinu doručkovali s Gurlejom, pa preuzeli naš aeromobil pred kulom. Ovog puta se nismo spustili kada smo stigli u Škinsku četvrt. Želeli smo nekog spojenog čoveka, što je značilo da moramo da pređemo mnogo teritorije. Nikada ranije

nisam video toliko veliki grad, bar po prostranstvu, a hiljadu i nešto ljudskih preobraćenika bili su kap u moru od miliona Škina. A od tih ljudi tek je neka polovina bila zaista i spojena.

Zato smo leteli nisko i zujali preko bregova istačkanih kupolama kao da smo u rolerkosteru, izazivajući priličnu pometnju dole na ulicama. Škini su, naravno, i ranije viđali aeromobile, ali su oni i dalje bili prilična novost, posebno za decu, koja su pokušavala da trče za nama kada god bismo proleteli. Takođe smo uspaničili jednog kukavca, tako da je prevrnuo kola puna voća koja je vukao. Bilo mi je krivo što se to desilo, tako da sam kasnije držao kola na većoj visini.

Primećivali smo spojene po čitavom gradu, kako pevaju, jedu, šetaju - i zvone onim zvonima, onim večitim bronzanim zvonima. Ali prva tri sata nalazili smo samo na škinske spojene. Lija i ja smo na smenu vozili i osmatrali. Posle jučerašnjih uzbuđenja, potraga je bila dosadna i zamorna.

Konačno smo, međutim, nešto našli: veliku grupu spojenih, njih desetoro, okupljenu oko kolica s hlebom, iza jednog od strmijih bregova. Dvojica su bili viši od ostalih.

Prizemljili smo se na drugoj strani brega pa smo ga obišli da stignemo do njih, ostavivši aeromobil okružen buljukom škinske dece. Spojeni su i dalje jeli kada smo stigli. Osmoro su bili Škini raznih veličina i nijansi, sa griškama koje su im pulsirale na glavama. Preostala dvojica bili su ljudi.

Bili su odeveni u iste crvene odore kao Škini, i nosili su ista zvona. Jedan je bio krupan čovek, mlitave kože koja je visila s njega, kao da je nedavno mnogo smršao. Kosa mu je bila seda i kovrdžava, lice obeleženo širokim osmehom i boricama od smeha u uglovima očiju. Drugi je bio suva, crnomanjasta lasica od čoveka s velikim kukastim nosom.

Obojici su griške sisale lobanje. Parazit na lasici bio je tek bubuljica, ali je stariji čovek imao pozamašan primerak koji mu se spuštao niže od ramena, pa pozadi u odoru.

Sada je, nekako, *izgledalo* odvratno.

Lijana i ja smo im prišli, snažno se trudeći da se osmehujemo, ne čitajući - bar ne u početku. Oni su nam se osmehivali dok smo prilazili. Onda su mahnuli.

„Zdravo“, rekao je lasica vedro kada smo stigli. „Nisam vas ranije viđao. Tek ste stigli na Škiju?“

To me je pomalo iznenadilo. Očekivao sam nekakav konfuzan mistični pozdrav, ili možda odsustvo bilo kakvog pozdrava. Pretpostavljao sam da su ljudski preobraćenici nekako napustili svoju ljudskost i postali kvazi-Škinci. Nisam bio u pravu.

„Manje-više“, odgovorio sam. Onda sam čitao lasicu. Bio je iskreno zadovoljan što nas vidi, i prosto je kipteo od zadovoljstva i dobrog raspoloženja. „Unajmljeni smo da razgovaramo s ljudima poput vas.“ Odlučio sam se za iskren pristup.

Lasica je rastegnuo osmeh više nego što sam mislio da je moguće. „Ja sam spojen i srećan“, rekao je. „Rado ću razgovarati s vama. Zovem se Lester Kamenc. Šta te zanima, brate?“ Lija je, pored mene, postajala napeta. Odlučio sam da je pustim da dubinski čita dok ja postavljam pitanja. „Kada ste prešli u kult?“

„Kult?“, rekao je Kamenc.

„Jedinstvo.“

Klimnuo je glavom, a ja sam primetio nakaznu sličnost između njegove klimave glave i glave onog starog Škina koga smo juče videli. „Oduvek sam bio u jedinstvu. Vi ste u jedinstvu. Sve što misli je u jedinstvu.“

„Nekima od nas to nije javljeno“, rekao sam. „Kako je s vama? Kada ste shvatili da ste u jedinstvu?“

„Pre godinu dana, po zemaljskom vremenu. U redove spojenih sam primljen pre samo nekoliko nedelja. Prvo spajanje je doba radosti. Ja sam radostan. Sada ću hodati ulicama i zvoniti zvonom sve do konačnog jedinstva.“

„Šta ste radili pre?“

„Pre?“ Kratak, mutan pogled. „Nekada sam upravljao mašinama. Upravljao sam kompjuterima, u Kuli. Ali, brate moj, život mi je bio prazan. Nisam znao da sam u jedinstvu i bio sam sam. Imao sam samo mašine, hladne mašine. Sada sam spojen. Sada“ - ponovo je potražio reč - „nisam sam.“

Pružio sam se ka njemu i našao da je sreća još tu, zajedno s ljubavlju. Ali sada je uz njih bilo i neprijatnosti, nejasnog prisećanja na pređašnji bol, smrada neželjenih uspomena. Da li one blede? Možda je dar koje griške daju žrtvama zapravo zaborav, slatki spokoj bez misli i kraj borbe. Možda.

Odlučio sam da nešto probam. „Ta stvar na vašoj glavi“, rekao sam oštro. „To je parazit. Pije vam krv, hrani se njome. Kako bude rasla, uzimaće sve

više onoga što je *vama* potrebno za život. Na kraju će početi da vam jede tkivo. Shvatate? *Poješće* vas. Ne znam koliko će to biti bolno, ali kakav god da je osećaj, na kraju ćete biti *mrtvi*. Osim ako se sada ne vratite u Kulu, da vam je hirurzi odstrane. Ili možda možete sami da je odstranite. Zašto ne pokušate? Samo dignite ruku i skinite je. Hajde.“

Očekivao sam - šta? Srdžbu? Užas? Zgražavanje? Ništa od toga nisam dobio. Kamenc je samo strpao parče hleba u usta pa mi se osmehnuo, a sve što sam čitao bili su njegova ljubav, radost i pomalo sažaljenja.

„Griške ne ubijaju“, rekao je naposljetku. „Griške daju radost i srećno jedinstvo. Umiru samo oni koji nemaju griške. Oni su... sami. O, zauvek sami.“ Nešto u njegovom umu zadrhtalo je od iznenadnog straha, ali je brzo izbledelo.

Hitro sam pogledao Liju. Bila je ukočena, ledenog pogleda, još je čitala. Vratio sam pogled i počeo da uobličavam novo pitanje. Međutim, spojeni su iznenada zazvonili. Jedan Škin je to započeo, mahnuvši zvonom gore-dole i proizvevši usamljen oštar zvuk. Onda je mahnuo drugom rukom, pa ponovo prvom, pa je drugi spojeni počeo da zvoniti, onda i treći i tada su svi mahali i zvonili i buka njihovih zvona tukla je po mojim ušima dok su radost, ljubav i osećanje zvona ponovo napadali moj um.

Zadržao sam se da to osetim. Od te ljubavi je zastajao dah, bila je ogromna, gotovo zastrašujuća u svojoj vrelini i snazi, a bilo je toliko deljenja u kome sam mogao da se igram i kome sam mogao da se divim, takvog tkanja koje umiruje, nudi spokoj i ushićenje dobrih osećanja. Spojenima se nešto dešavalo kada su zvonili, nešto bi ih dodirnulo i diglo i dalo im sjaj, nešto čudno i slavno što obični Normalci nisu mogli da čuju u njihovoj gruboj, metalnoj muzici. Ali ja nisam bio Normalac. Ja sam to čuo.

Povukao sam se nevoljno i sporo. Kamenc i drugi čovek sada su žustro zvonili, sa širokim osmesima i sjaktavim, blistavim očima koje su im preobrazile lica. Lijana je i dalje bila napeta, i dalje je čitala. Usta su joj bila blago otvorena, i drhtala je, stojeći u mestu.

Stavio sam joj ruku na rame i čekao, slušajući muziku, strpljivo. Lija je nastavila da čita. Napokon, posle nekoliko minuta, blago sam je prodrmao. Okrenula se i osmotrila me hladnim, dalekim očima. Onda je zatrepkala. A oči su joj se raširile pa se vratila, odmahujući glavom i mršteći se.

Pogledao sam joj u glavu, zbunjen. Sve čudnije i čudnije. Unutra je bila uskovitlana magla emocija, gusta mešavina više osećanja nego što sam mogao

da ih imenujem. Čim sam ušao, izgubio sam se, izgubio sam se i obuzela me je nelagoda. Negde u magli vrebao je bezdani ambis koji je želeo da me proguta. Bar sam tako osećao.

„Lija?“, rekao sam. „Šta nije u redu?“

Ponovo je odmahнула glavom pa uputila spojenima pogled koji se sastojao od jednakih delova straha i čežnje. Ponovio sam pitanje.

„Ne... ne znam“, rekla je. „Robe, hajde da sada ne pričamo. Hajde da odemo. Želim malo vremena da razmislim.“

„Važi“, rekao sam. Šta li se to ovde dešava? Uzeo sam je za ruku pa smo polako obišli oko brda do padine na kojoj smo ostavili kola. Škinska deca su se verala svud po njima. Rasterao sam ih smejući se. Lija je samo stajala, oči su joj bile potpuno daleke. Želeo sam da je ponovo čitam, ali nekako sam osećao da bi to bio narušavanje njene privatnosti.

Uzleteli smo i krenuli nazad ka Kuli, ovog puta više i sve brže. Ja sam vozio dok je Lija sedela pored mene i zurila u daljinu.

„Jesi li otkrila nešto korisno?“, upitao sam je, pokušavajući da joj misli vratim na naš zadatak.

„Da. Ne. Možda.“ Glas joj je zvučao odsutno, kao da samo jednim svojim delom razgovara sa mnom. „Čitala sam njihove živote, njih obojice. Kamenc je bio programer, kao što je i rekao. Ali nije bio preterano dobar u tome. Ružan čovečuljak, ružna ličnost, bez prijatelja, bez seksa, bez ičega. Živeo je sam, izbegavao Škine, nisu mu se uopšte ni dopadali. Ni ljudi mu se zapravo nisu dopadali. Ali Gustafson se nekako probio do njega. Ignoriso je Kamencovu hladnoću, njegove zajedljive sitne opaske, njegove surove šale. Nije uzvraćao, znaš? Posle nekog vremena Kamenc je počeo da oseća naklonost prema Gustafsonu, počeo je da mu se divi. Nikada nisu bili zaista prijatelji, u onom normalnom smislu te reči, ali Gustafson je bio nešto najbliže prijatelju što je Kamenc imao.“

Naglo se zaustavila. „Znači, preobratio se zajedno s Gustafsonom?“, upitao sam, hitro je osmotrivši. Oči su joj i dalje lutale.

„Ne, nije odmah. I dalje se bojao, bilo ga je strah Škina a užasavao se griški. Ali kasnije, pošto je Gustafson otišao, počeo je da shvata koliko mu je život prazan. Čitav dan je radio s ljudima koji su ga prezirali i s ravnodušnim mašinama, a onda je sedeo sam noću čitajući i gledajući holopredstave. To zapravo i nije bio život. Jedva da je imao nekog dodira s ljudima oko sebe.“

Napokon je otišao i pronašao Gustafsona i završio preobraćen. Sada...“

„Sada...?“

Oklevala je. „Sada je srećan, Robe“, rekla je. „Stvarno je srećan. Prvi put u životu je srećan. Nikada ranije nije spoznao ljubav. Sada ga ona ispunjava.“

„Dosta toga si otkrila“, rekao sam.

„Da.“ Još dalek glas, izgubljen pogled. „Bio je otvoren, donekle. Postojali su nivoi, ali kopanje nije bilo teško kao obično - kao da su mu barijere slabile, gotovo da su se rušile...“

„A onaj drugi?“

Pomilovala je kontrolnu tablu, zureći samo u svoju ruku. „On? To je bio Gustafson...“

A to kao da ju je, iznenada, prenulo, ponovo je postala ona Lija koju sam znao i voleo. Protresla je glavom pa me je pogledala a besciljni glas postao je živa bujica reči. „Robe, slušaj, to je bio *Gustafson*, on je spojen već više od godinu dana i za nedelju dana ide na konačno jedinstvo. Griška ga je prihvatila i on to želi, znaš? Stvarno to želi i - i - o, Robe, on *umire!*“

„Za nedelju dana, po onome što si mi upravo rekla.“

„Ne. Hoću da kažem, da, ali nisam to htela da kažem. Konačno jedinstvo nije smrt, za njega. On u to veruje, u sve to, u čitavu religiju. Griške su njegov bog, i on će se spojiti sa njim. Ali pre, i sada, umirao je. Ima sporu kugu, Robe. Neizlečivu. Izjeda ga iznutra već petnaest godina. Zarazio se dok je bio na Košmaru, u močvarama, kada su mu najmiliji stradali. To nije svet za ljude, ali je on bio tamo, kao administrator istraživačke baze, kratkoročno. Živeli su na Toru; bila je to samo poseta, ali se brod srušio. Gustafson je podivljao i pokušao da dođe do njih pre kraja, ali je uzeo neispravnu spoljnu kožu i spore su prodrle do njega. A svi su bili mrtvi kada je do njih stigao. Robe, doživeo je užasno mnogo bola. Od spore kuge, ali više od gubitka. Zaista ih je voleo i više nikada nije bio isti. Škiju je dobio kao neku vrstu nagrade, da mu skrene misli od udesa, ali je ipak neprekidno mislio o tome. Videla sam sliku, Robe. Bila je živopisna. Ne može to da zaboravi. Deca su bila unutar broda, bezbedna iza zidova, ali se sistem za održavanje života pokvario tako da su se pogušili. Ali njegova žena - o, Robe - ona je obukla spoljnu kožu i pokušala da ode po pomoć, a napolju su ona *stvorenja*, ona velika što se migolje, tamo sa Košmara...?“

Progutao sam krupnu knedlu, osećajući blagu mučninu. „Crvi žderači“, rekao sam tupo. Čitao sam o njima i gledao sam holoe. Mogao sam da zamislim sliku koju je Lija videla u Gustafsonovom pamćenju, i ona nije bila lepa. Bilo mi je drago što nemam njen Talenat.

„Još su... još... kada je Gustafson stigao tamo. Znaš. Sve ih je ubio vrištačom.“

Zavrteo sam glavom. „Nisam znao da se takve stvari zaista dešavaju.“

„Ne“, rekla je Lija. „Nije ni Gustafson. Pre toga su bili - bili su tako *srećni*, pre toga na Košmaru. Voleo ju je i bili su veoma bliski, a u karijeri je imao mnogo sreće. Znaš, nije morao da ide na Košmar. Prihvatio je taj položaj zato što je bio izazov, zato što niko drugi ne bi mogao s tim da se nosi. To ga takođe muči. A sve vreme se seća. On - oni...“ Glas joj je zadrhtao. „Mislili su da *imaju sreće* \ rekla je, pre nego što je potonula u tišinu.

Na to nisam imao šta da kažem. Čutao sam, vozio i razmišljao, osećajući razmazanu, razvodnjenu verziju onoga što je Gustafsonov bol morao da bude. Posle nekog vremena Lija je ponovo progovorila.

„Sve je bilo tamo, Robe“, rekla je, glasom ponovo mekšim, sporijim i promišljenijim. „Ali je on spokojan. I dalje se svega seća, načina na koji je bolelo, ali ga to više ne muči kao pre. Sada mu je samo žao što nisu bili s njim. Žao mu je što su umrli bez konačnog jedinstva. Gotovo kao ona Škininja, sećaš se? Ona na okupljanju? S bratom?“

„Sećam se“, rekao sam.

„Tačno tako. A i njegov um je bio otvoren. Otvoreniji nego Kamencov, mnogo otvoreniji. Kada je zvonio, svi nivoi su nestajali, i sve je bilo odmah na površini, sva ljubav, bol i sve ostalo. Čitav njegov život, Robe. Delila sam čitav život sa njim, u trenutku. I sve njegove misli... video je pećine jedinstva... išao je jednom dole, pre preobraćenja. Ja...“

Još tišine, koja se spustila na nas i zamračila unutrašnjost kola. Bili smo na kraju Škinske četvrti. Kula je prosecala nebo pred nama, blistajući na suncu. A niže kupole i lukovi svetlucavog ljudskog grada pomaljali su se na vidiku.

„Robe“, rekla je Lija. „Spusti se ovde. Moram malo da razmislim, važi? Vрати se bez mene. Hoću malo da hodam među Škinima.“

Namršteno sam je pogledao. „Da hodaš? Lija, do Kule ima još mnogo.“

„Biću dobro. Molim te. Samo me pusti da malo razmislim.“

Čitao sam je. Magla misli se vratila, gušća nego ranije, protkana bojama straha. „Sigurna si?“, rekao sam. „Uplašena si, Lijana. Zašto? Šta nije u redu? Crvi žderači su daleko.“

Samo me je pogledala, uzrujano. „Molim te, Robe“, ponovila je.

Nisam znao šta drugo da radim, pa sam se prizemljio.

* * *

I ja sam razmišljao dok sam vozio aeromobil nazad. O onome šta je Lijana rekla, i čitala - o Kamencu i Gustafsonu. Usredsredio sam se na problem čije je rešavanje bilo naš prevashodni zadatak. Pokušao sam da ne mislim na Liju i to nešto što je muči. Mislio sam da će se samo rešiti.

Pošto sam se vratio u Kulu, nisam gubio vreme. Otišao sam pravo u Valkarengijevu kancelariju. On je bio tamo, sam, diktirao je nešto u aparat. Isključio ga je kada sam ušao.

„Zdravo, Robe“, počeo je. „Gde je Lija?“

„Otišla je da se prošeta. Želela je da razmisli. I ja sam nešto razmišljao. I verujem da imam odgovor koji tražiš.“

Digao je obrve i čekao.

Seo sam. „Danas smo našli Gustafsona i Lija ga je čitala. Mislim da je jasno zašto je prešao. Bio je slomljen čovek, iznutra, bez obzira na to koliko se osmehivao. Griške mu pružaju kraj bola. A s njim je bio još jedan preobraćenik, neki Lester Kamenc. I on je bio nesrećan u životu, očajni usamljenik koji nije imao za šta da živi. *Zašto* da se ne preobraća? Proverite ostale preobraćenike i kladim se da ćete otkriti obrazac. Izgubljeni i ranjivi, neuspešni, izolovani - oni će se okretati ka jedinstvu.“

Valkarengi je klimnuo glavom. „Dobro, to zvuči razumno“, rekao je. „Ali naši psihovi su odavno došli na tu ideju. I to nije odgovor, bar ne sasvim. Jeste, preobraćenici su u celini nesrećno i sluđeno društvo, to ne sporim. Ali zašto se okrenuti Kultu jedinstva? Psihovi na to nemaju odgovor. Uzmi Gustafsona na primer. Veruj mi, on je bio snažan čovek. Nisam ga lično upoznao, ali znam njegovu karijeru. Prihvatao je teške zadatke, uglavnom zato što mu se tako htelo, i uspešno ih je izvršavao. Mogao je da ima udobne poslove, ali ga oni nisu zanimali. Čuo sam za događaj na Košmaru. To je

prilično čuvena priča, na neki čudan način. Ali Fil Gustafson nije čovek koji će dozvoliti da bude poražen, čak ni od nečega takvog. Veoma brzo se oporavio, po onome što mi Nels kaže. Došao je na Škiju i stvarno doveo ovde sve u red, počistio svinjac koji je Rokvud ostavio za sobom. Progurao je prvi pravi trgovinski ugovor koji smo sklopili i naterao je Škine da shvate šta on znači, što nije bilo lako.

I eto ga, taj sposobni, daroviti čovek, koji je izgradio čitavu karijeru od izvršavanja teških zadataka i rukovođenja ljudima. Prošao je kroz lični košmar, ali ga on nije uništio. Žilav je kao pre. I iznenada se okreće Kultu jedinstva, dobrovoljno se prijavljuje za gadno samoubistvo. Zašto? Da okonča bol, kažeš? Zanimljiva teorija, ali postoje drugi načini da se okonča bol. Gustafson je između Košmara i griški imao godine. Tada nije bežao od bola. Nije spas potražio ni u piću ni u drogama ni u ijednom od uobičajenih izlaza. Nije se vratio na Staru Zemlju da mu psi-psih očisti uspomene - a verujte mi, da je to želeo, ne bi morao sam da plaća. Kolonijalna služba bi posle Košmara za njega sve uradila. Nastavio je, progutao je bol, izgradio sve iz početka. Sve dok se iznenada nije preobratio.

Zbog bola je bio ranjiviji, tako je, u to nema sumnje. Ali tamo ga je odvelo nešto drugo - nešto što jedinstvo nudi, nešto što vino ili brisanje pamćenja nisu mogli da mu pruže. Isto važi i za Kamenca, a i za ostale. Imali su druge izlaze, druge načine da kažu životu ne. Propustili su ih. Ali su odabrali jedinstvo. Shvataš na šta ciljajam?“

Shvatao sam, naravno. Moj odgovor zapravo nije bio nikakav odgovor i to mi je bilo jasno. Ali i Valkarengi je grešio, bar delimično.

„Da“, rekao sam. „Izgleda da nam sledi još čitanja.“ Slabašno sam se osmehnuo. „Ipak, postoji nešto. Gustafson zapravo nikada nije savladao svoj bol. Lija je tu bila veoma jasna. Sve vreme je bio u njemu i mučio ga. On mu samo nikada nije dozvolio da izbije na površinu.“

„To je pobeda, zar ne?“, rekao je Valkarengi. „Ako svoj bol zakopate dovoljno duboko da niko ne vidi da ga imate?“

„Ne znam. Ne bih rekao. Ali... u svakom slučaju, to nije sve. Gustafson ima sporu kugu. Umire. Umire već godinama.“

Valkarengi se na trenutak namrštio. „To nisam znao, ali to samo potkrepljuje moj stav. Čitao sam da se osamdesetak procenata žrtava spore kuge odlučuje za eutanaziju, ako se nalaze na planeti gde je ona legalna.

Gustafson je bio planetarni administrator. Mogao je da je *legalizuje*. Ako se tolike godine nije odlučivao za samoubistvo, zašto je to učinio baš *sada*?”

Na to nisam imao odgovor. Lijana mi ga nije dala, ako ga je znala. Nisam znao ni gde ćemo ga naći, osim..

„Pećine“, rekao sam iznenada. „Pećine jedinstva. Moramo da prisustvujemo konačnom jedinstvu. Sigurno postoji nešto u vezi s njim, nešto što objašnjava preobraćenja. Daj nam priliku da otkrijemo šta je to.“

Valkarengi se osmehnuo. „U redu“, rekao je. „To mogu da sredim. Očekivao sam da će doći do toga. Mada, upozoravam te, nije nimalo prijatno. I sam sam išao dole, tako da znam o čemu pričam.“

„To je u redu“, rekao sam mu. „Ako misliš da je čitanje Gustafsona bilo zabavno, trebalo je da vidiš Liju kada je završila. Sada je napolju, pokušava da šetnjom izbistri glavu.“ Zaključio sam daje to sigurno ono što je uznemirava. „Konačno jedinstvo neće biti ništa gore od onih uspomena s Košmara, u to sam siguran.“

„Onda dobro. Idemo sutra. Ja, naravno, idem sa vama. Ne želim da rizikujem da vam se nešto desi.“

Klimnuo sam glavom. Valkarengi je ustao. „Dogovoreno“, rekao je. „U međuvremenu, hajde da se pozabavimo zanimljivijim stvarima. Jesi li nešto isplanirao za večeru?“

Završili smo u jednom kvaziškiskom restoranu koji su vodili ljudi, u društvu Gurleja i Lori Blekbern. Razgovor se svodio na neobavezno ćaskanje - sport, politika, umetnost, stari vicevi i slično. Mislim da Škini i griške nijednom nisu spomenuti čitave večeri.

Pošto sam se vratio u naš apartman, zatekao sam Lijanu kako me čeka. Ležala je u krevetu i čitala jednu od lepih knjiga iz naše biblioteke, zbirku zemaljske poezije. Kada sam ušao, digla je pogled.

„Zdravo“, rekao sam. „Kakva je bila šetnja?“

„Dugačka.“ Osmeh joj je nabrao bledo, sitno lice, pa je minuo. „Ali imala sam vremena da razmislim. O ovom popodnevu i jučerašnjem danu kao i o spojenima. I o nama.“

„O nama?“

„Robe, da li me voliš?“ Postavila mi je to pitanje ozbiljno, s istinskim zanimanjem u glasu. Kao da ne zna. Kao da zaista ne zna.

Seo sam na krevet, uzeo je za ruku i pokušao da se osmehnem. „Naravno“, rekao sam. „To dobro znaš, Lija.“

„Znala sam. Znam. Ti me voliš, Robe, zaista me voliš. Onoliko koliko to čovek može. Ali...“ Zastala je. Odmahnula je glavom, sklopila knjigu i uzdahnula. „Ali ipak smo razdvojeni, Robe. Ipak smo razdvojeni.“

„O čemu to pričaš?“

„O ovom popodnevu. Posle sam bila tako zbunjena, i uplašena. Nisam bila sigurna zašto, ali sam razmišljala. Dok sam čitala, Robe - bila sam tamo unutra, sa spojenima, delila sam njih i njihovu ljubav. Stvarno jesam. I nisam htela da izađem. Nisam htela da ih ostavim, Robe. Kada sam to učinila, osećala sam se tako izolovano, tako odsečeno.“

„Za to si sama kriva“, rekao sam. „Pokušao sam da razgovaram s tobom. Bila si prezauzeta razmišljanjem.“

„Da razgovaraš? Kakva je svrha razgovora? To jeste neka komunikacija, valjda, ali je li *istinska*?. Nekada sam tako mislila, pre nego što su usavršili moj Talenat. Posle toga se čitanje činilo kao prava komunikacija, istinski način da se do nekoga dopre, do nekoga kao što si ti. Ali sada ne znam. Spojeni - kada zvone - oni su tako *zajedno*, Robe. Svi su povezani. Gotovo kao mi kada vodimo ljubav. A i vole jedni druge. I vole nas, tako snažno. Osetila sam - ne znam. Ali Gustafson me voli jednako koliko i ti. Ne. Voli me i više.“

Lice joj je bilo bledo dok je to govorila, oči širom otvorene, izgubljene, usamljene. A ja, osetio sam iznenadnu jezu, kao da mi je hladan vetar dunuo kroz dušu. Ništa nisam rekao. Samo sam je gledao, i liznuo usne. I krvario sam.

Slutim da je videla povređenost u mojim očima. Ili ju je pročitala. Povukla je moju ruku, pomilovala je. „O, Robe. Molim te. Ne želim da te povredim. Nisi ti kriv. Krivi smo svi mi. Šta to *mi* imamo, u poređenju sa *njima*?“

„Lija, ne znam o čemu to pričaš.“ Veliki deo mene iznenada je želeo da zaplače. Drugi je želeo da viče. Prigušio sam obe polovine i održao mir u glasu. Ali u sebi nisam bio miran, nisam bio ni izbliza miran.

„Voliš li me, Robe?“ Ponovo. Zapitano.

„Da!“ Žestoko. Izazov.

„Šta to znači?“, rekla je.

„Znaš šta to znači“, kazao sam. „Do đavola, Lija, *misli* malo! Priseti se

svega što smo imali, svega što smo delili. *To je ljubav, Lija. Jeste. Mi smo oni koji imaju sreće, sećaš se? Sama si to rekla. Normalci imaju samo dodir i glas, a onda se vraćaju u svoju tamu. Jedva da mogu da nađu jedni druge. Sami su. Uvek. Opipavaju. Večito pokušavaju da izađu iz svojih izolovanih ćelija, i večito u tome ne uspevaju. Ali ne mi, mi smo našli način, mi poznajemo jedno drugo koliko dva ljudska bića mogu da se poznaju. Ne postoji ništa što ti ne bih rekao, što ne bih delio s tobom. To sam rekao i ranije i ti znaš da je to istina, možeš to da pročitaš u meni. To je ljubav, do đavola. Zar ne? ‘*

„Ne znam“, rekla je, tako tužno zbunjenim glasom. Nemo, bez ijednog jecaja, počela je da plače. A dok su suze tekle u samotnim crtama niz njene obraze, govorila je: „Možda to jeste ljubav. Oduvek sam mislila da jeste. Ali sada ne znam. Ako je to što mi imamo ljubav, šta sam ono osetila danas, šta sam ono dodirnula i šta sam delila? O, Robe. I ja tebe volim. Ti to znaš. Pokušavam da delim s tobom. Želim da delim ono što sam pročitala, kako je bilo. Ali ne mogu. Odsečeni smo. Ne mogu ti pomoći da shvatiš. Ja sam ovde, ti si tamo i možemo da se dodirnemo i vodimo ljubav i pričamo, ali smo i dalje razdvojeni. Shvataš? Shvataš? A danas po podne nisam to bila.“

„Prokletstvo, nisi sama“, rekao sam iznenada. „Ja sam ovde.“ Čvrsto sam joj stegnuo ruku. „Osećaš li? Čuješ li? Nisi sama!“ Odmahnula je glavom, a suze su i dalje navirale. „Vidiš da ne shvataš? A nema načina da te nateram da shvatiš. Rekao si da poznajemo jedno drugo koliko to dva ljudska bića uopšte mogu. U pravu si. Ali koliko to ljudska bića mogu jedno drugo da poznaju? Zar nisu sva zapravo odsečena? Svako samo u velikom, mračnom i praznom kosmosu? Samo se zavaravamo kada mislimo da ima još nekoga. Na kraju, na hladnom i samotnom kraju, tu smo samo mi, sami, u crnilu. Jesi li ti tu, Robe? Kako to da znam? Hoćeš li umreti sa mnom, Robe? Hoćemo li onda biti zajedno? Jesmo li sada zajedno? Rekao si da imamo više sreće od Normalaca. I ja sam to rekla. Oni imaju samo dodir i glas, zar ne? Koliko puta sam to ponovila? Ali šta mi imamo? Dodir i dva glasa, možda. To više nije dovoljno. Bojim se. Odjednom se bojim.“ Počela je da jeca. Nagonski sam krenuo ka njoj, zagrlio je, pomilovao je. Legli smo zajedno a ona mi je plakala na grudima. Kratko sam je čitao i pročitao sam njen bol, iznenadnu usamljenost, njenu glad, kako se svi kovitlaju u sve tamnijoj duševnoj oluji straha. A mada sam je dodirivao i mada sam joj šaputao - iznova i iznova - da će sve biti u redu, da sam tu, da nije sama, znao sam da to neće biti dovoljno. Iznenada je između nas postojao jaz, velika i mračna, razjapljena provalija koja je rasla i rasla, a ja nisam znao kako da je premostim. A Lija, moja Lija je plakala i bio

sam joj potreban. A i meni je bila potrebna ona, ali nisam znao kako da do nje doprem.

Onda sam shvatio da i ja plačem.

Držali smo jedno drugo, u nemim suzama, sigurno čitav sat. Ali suze su na kraju presahle. Lija se tako snažno privijala uz mene da sam jedva disao, a i ja sam nju jednako snažno grlio.

„Robe“, prošaputala je. „Rekao si - rekao si da zaista poznajemo jedno drugo. Mnogo si puta to rekao. A ponekad i kažeš da sam ja *prava* za tebe, da sam savršena.“

Klimnuo sam glavom, želeći da u to verujem. „Da. Jesi.“

„Ne“, rekla je, progrcala je tu reč, na silu je izbacila u vazduh, borila se protiv sebe da je kaže. „*Nije* tako. Čitam te, da. Mogu da čujem te reči kako ti škljocaju u glavi dok sklapaš rečenicu pre nego što ćeš je reći. I čujem te kako grdiš samog sebe kada uradiš nešto glupo. I vidim uspomene, neke uspomene, i živim kroz njih s tobom. Ali to je sve na površini, Robe, sve na vrhu. Ispod postoji još, postoji još *tebe*. Lelujave polumisli koje ne mogu sasvim da uhvatim. Osećanja kojima ne mogu da dam ime. Strasti koje potiskuješ i uspomene koje čak ni ti ne znaš da imaš. Ponekad mogu da prodrem na taj nivo. Ponekad. Ako se zaista borim, ako se potpuno iscrpem. Ali kada stignem tamo, ja znam - *znam* - da *ispod toga* postoji novi nivo. I još i još, sve dalje i dalje, sve dublje i dublje. Ne mogu da ih dosegнем, Robe, iako su deo tebe. Ne poznajem te, ne mogu da te upoznam. Čak ni ti ne poznaješ sebe, shvataš? A mene, poznaješ li mene? Ne. Čak i manje. Znaš ono što ti govorim, i ja ti govorim istinu, ali ti možda ne govorim sve. A ti čitaš moja osećanja, moja površinska osećanja - bol prikleštenog prsta, hitar prosev ljutnje, zadovoljstvo kada si u meni. Znači li to da me poznaješ? Šta je s *mojim* nivoima i nivoima? Šta je sa stvarima koje ni sama o sebi ne znam? Znaš li ih fi? Kako, Robe, *kako?*“

Ponovo je odmahнула glavom, bio je to onaj smešni mali pokret koji je činila kad god je zbunjena. „A ti kažeš da sam savršena, i da me voliš. Da sam toliko dobra za tebe. Ali *jesam* li? Robe, *ja ti čitam misli*. Znam kada želiš da budem seksi, pa budem seksi. Vidim šta te pali, pa to i radim. Znam kada želiš da budem ozbiljna, a kada želiš da se šalim. Znam i na koji način da se šalim. Nikada grubo, ti to ne voliš, da nekoga povrediš, ili da vidiš kako je neko povređen. Ti se smeješ s ljudima, a ne *njima*, i ja se smejem s tobom i volim te zbog tvog ukusa. Znam kada želiš da pričam, a kada da ćutim. Znam kada želiš

da budem tvoja ponosna tigrica, tvoja zlatna telepata, a kada želiš malu devojčicu koja će pronaći utočište u tvom zagrljaju. Ja, Robe, *jesam* sve to, zato što ti želiš da budem, zato što te volim, zato što osećam radost u tebi svaki put kada uradim nešto *ispravno*. Nisam ja odlučila da to tako bude, ali se desilo. Nije mi smetalo, ne smeta mi ni sada. To najčešće nije ni bilo svesno. Ti radiš isto. Čitam to u tebi. Ti ne možeš da čitaš kao ja, i zato ponekad pogrešno nagađaš - nastupaš duhovito kada ja želim nemo razumevanje ili glumiš muškarčinu kada je meni potreban dečak koga ću maziti. Ali ponekad i jesi u pravu. I *pokušavaš*, uvek pokušavaš.

Ali jesi li to zaista ti? Jesam li to zaista *ja*? Šta ako ne budem savršena, shvataš, ako budem samo ja, sa svim svojim manama i osobinama koje ti se ne dopadaju, otvoreno? Hoćeš li me *tada* voleti? Ne znam. Ali Gustafson hoće, kao i Kamenc. To znam, Robe. Videla sam. *Znam* ih. Njihovi nivoi... nestali su. *ZNAM* ih i ako se vratim mogla bih da delim s njima, više nego sa tobom. A mislim da me oni poznaju, istinsku mene, celu mene. I vole me. *Shvataš? Shvataš?*“

Jesam li shvatao? Ne znam. Bio sam zbunjen. Da li bih voleo Liju ako je „ono što jeste“? Ali šta to ona jeste? Koliko se to razlikuje od Lije koju sam poznavao? Mislio sam da volim Liju i da ću je uvek voleti - ali šta ako prava Lija nije ni nalik na moju Liju? *Šta* sam to voleo? Čudnu apstraktnu ideju o ljudskom biću, ili telo, glas i ličnost koje sam doživljavao kao Liju? Nisam znao. Nisam znao ko je Lija niti ko sam ja niti kog đavola sve to znači. I bojao sam se. Možda nisam mogao da osetim ono što je ona osetila tog popodneva. Ali sam znao šta je tada osećala. Bio sam sam i neko mi je bio potreban.

„Lija“, viknuo sam. „Lija, da pokušamo. Ne moramo da odustanemo. Možemo da dopremo jedno do drugoga. Postoji način, naš način. Radili smo to i ranije. Hajde, Lija, dođi, pođi sa mnom.“

Razodevao sam je dok sam govorio a ona je reagovala i ruke su joj se spojile sa mojima. Kada smo ostali nagi, počeo sam da je milujem, lagano, a i ona mene. Naši umovi su se pružili jedan ka drugome. Pružili i prodirali kao nikada ranije. Osećao sam je, u svojoj glavi, kako kopa. Sve dublje i dublje. Dole. A ja sam joj se otvorio, predao sam se, sve sitne tajne koje sam krio čak i od nje, ili bar to pokušavao, sada sam ih predao, sve čega sam mogao da se prisetim, moje trijumfe i sramote, lepe trenutke i bolne, prilike kada sam nekoga povredio, prilike kada su drugi mene povredili, dugački usamljeni plač, strahove koje nisam želeo da priznam, predrasude s kojima sam se rvaao,

taštine s kojima sam se borio kada je za to kucnuo čas, luckaste dečaćke grehove. Predao sam joj se, Liji, mojoj Liji. Morala je da me zna.

A i ona se predala. Um joj je bio šuma kojom sam lutao, loveći tračke emocija, straha, potrebe, ljubav na vrhu, neke bleđe stvari ispod, tek delimično oblikovane porive i strasti još dublje u šumi. Ja nemam Lijin dar, čitam samo osećanja, nikada misli. Ali tada sam čitao misli, prvi i jedini put, misli koje je bacala na mene zato što ih nikada ranije nisam video. Nisam mogao mnogo da čitam, ali ponešto jesam.

A dok se njen um otvarao za moj, isto je činilo i njeno telo. Ušao sam u nju i zajedno smo se pokretali, sjedinjena tela, isprepleteni umovi, onoliko blizu koliko ljudska bića mogu da se spoje. Osetio sam zadovoljstvo kako me zapljuskuje ogromnim čudesnim talasima, moje zadovoljstvo, njeno zadovoljstvo, oba zajedno kako narastaju jedno na drugome, pa sam jahao na vrhuncu talasa čitavu večnost dok se približavao dalekoj obali. A kada je napokon udario o to žalo, zajedno smo svršili i na tren - sićušan, prolazni tren - nisam znao koji je orgazam moj a koji njen.

Ali onda je to prošlo. Ležali smo na krevetu čvrsto spojenih tela. Pod svetlošću zvezda. Ali to nije bio krevet. Bilo je to žalo, ravno crno žalo i iznad nas nije bilo zvezda. Dodirnula me je jedna misao, zalutala misao koja nije bila moja. Lijina misao. Bili smo na ravnicima, mislila je ona a ja sam video da je u pravu. Vode koje su nas tu dovele sada su nestale, povukle se. Postojala je samo ogromna ravna crnina koja se pružala u svim pravcima, s mutnim zloslutnim obrisima koji su se kretali na oba horizonta. *Ovde smo kao na mračnoj ravnicima*, pomislila je Lija. I ja sam odjednom znao šta su ti obrisi bili i koju je pesmu čitala. Zaspali smo.

* * *

Probudio sam se, sâm.

Soba je bila mračna. Lija je ležala na drugoj strani kreveta, sklupčana, još usnula. Bilo je kasno, bliže zori nego što sam mislio. Ali nisam bio siguran. Obuzeo me je nemir.

Ustao sam i tiho se obukao. Morao sam nekuda da odem, da razmislim, da se saberem. Ali kuda?

U džepu mi je bio ključ. Dodirnuo sam ga kada sam oblačio tuniku, pa sam se setio. Valkarengijeva kancelarija. Ona će u ovo doba noći biti

zaključana i pusta. A pogled mi možda pomogne u razmišljanju.

Izašao sam, našao cevi pa poleteo uvis, uvis, uvis, na vrh Kule, na vrh čovekovog čeličnog izazova Škinima. Kancelarija je bila neosvetljena, nameštaj tamni obrisi u senkama. Videla se samo svetlost zvezda. Škija je bliža galaktičkom jezgru od Stare Zemlje ili od Baldura. Zvezde su vatrena krošnja preko noćnog neba. Neke su veoma blizu i gore kao crvene i plavičastobeke vatre na strašnom crnilu. Svi zidovi Valkarengijeve kancelarije bili su od stakla; prišao sam jednom i pogledao napolje. Nisam razmišljao. Samo sam osećao. A osećao sam se hladno i pomalo izgubljeno.

Onda me je neki tihi glas iza mene pozdravio. Jedva da sam ga čuo.

Okrenuo sam se od prozora, ali druge zvezde su skočile na mene sa suprotnog zida. Lori Blekbern je sedela u jednoj niskoj stolici, skrivena tamom.

„Zdravo“, rekao sam. „Nisam hteo da smetam. Mislio sam da ovde neće biti nikoga.“

Osmehnula se. Blistav osmeh na blistavom licu, ali u njemu nije bilo vedrine. Kosa joj je padala preko ramena u gustim kestenjastim slapovima, a bila je odevena u nešto dugačko i prozračno. Kroz nabore sam video njene blage obline, a ona se nije potrudila da se sakrije.

„Često ovde dolazim“, rekla je. „Obično noću. Kada Dino spava. Dobro mesto za razmišljanje.“

„Da“, rekao sam uz osmeh. „I meni se isto učinilo.“

„Zvezde su lepe, zar ne?“

„Jesu.“

„Mislim da je tako. Hoću...“ Oklevanje. Onda je ustala i prišla mi. „Da li voliš Liju?“

Pitanje je udarilo kao grom. U potpuno pogrešnom trenutku. Ipak, mislim da sam se dobro snašao. U mislima mi je i dalje bio razgovor s Lijom. „Da“, rekao sam. „Veoma. Zašto?“

Stajala je blizu, gledala me u lice i pored mene, tamo u zvezde. „Ne znam. Ponekad me ljubav čudi. Znaš da volim Dina. Došao je ovde pre dva meseca, tako da se ne poznajemo dugo. Ali ga već volim. Nikada nisam upoznala nikoga kao što je on. Dobar je, pažljiv i sve dobro radi. Nikada nisam videla da je neuspešan u nečemu čega se latio. A ipak ne deluje

preterano ambiciozno, kao neki muškarci. Pobeđuje tako lako. Izuzetno je samopouzdan, a to je privlačno. Pružio mi je sve što sam mogla da poželim, sve.“

Čitao sam je, uhvatio njenu ljubav i brigu i naslutio. „Osim sebe samoga“, rekao sam joj.

Pogledala me je, zatečeno. Onda se osmehnula. „Zaboravila sam. Ti si Talenat. Naravno da znaš. U pravu si. Ne znam zašto brinem, ali brinem. Znaš, Dino je savršen. Rekla sam mu - pa, sve. Sve o sebi i svom životu. A on sluša i razume. Uvek je pažljiv, tu je kada mi je potreban. Ali...“

„Sve je jednosmerno“, rekao sam. To nije bilo pitanje. Znao sam.

Klimnula je glavom. „Nije stvar u tome da on ima neke tajne. Nema ih. Odgovoriće na svako pitanje koje mu postavim. Ali odgovori ne znače ništa. Pitam ga čega se boji, a on kaže ničega i uspeva da me u to uveri. Veoma je racionalan, veoma smiren. Nikada se, baš nikada neće razbesneti. Pitala sam ga. On ne mrzi ljude, smatra da je mržnja loša. Nikada nije ni osetio bol, ili bar kaže da nije. Emocionalni bol, hoću da kažem. A ipak me razume kada pričam o svom životu. Jednom je rekao da mu je najveća mana lenjost. Ali on uopšte nije lenj, to dobro znam. Je li zaista toliko savršen? Kaže mi da je uvek siguran u sebe, zato što *zna* da je dobar, ali se osmehuje dok to govori, tako da ga čak ne mogu optužiti ni za taštinu. Kaže da veruje u Boga, ali nikada ne priča o tome. Ako pokušaš da ozbiljno pričaš, strpljivo će saslušati, ili će se šaliti sa tobom, ili će odvesti razgovor u nekom drugom pravcu. Kaže da me voli, ali...“

Klimnuo sam glavom. Znao sam šta sledi.

I bilo je tako. Digla je pogled, a u očima joj se videla molba. „Ti si Talenat“, rekla je. „Čitao si ga, zar ne? Poznaješ ga? Reci mi. Molim te, reci mi.“

Čitao sam je. Video sam koliko joj je potrebno da zna, koliko se brinula i bojala, koliko je volela. Nisam mogao da je lažem. Ipak je bilo teško da dam odgovor koji sam morao.

„Čitao sam ga“, rekao sam. Polako. Pažljivo. Mereći reči kao dragocene tečnosti. „A i tebe, i tebe sam čitao. Video sam tvoju ljubav, one prve noći, kada smo večerali zajedno.“

„A Dino?“

Reči su mi zastale u grlu. „On je - čudan, rekla je Lija jednom. Njegove površinske emocije mogu sasvim lako da čitam. Ispod njih, ništa. Veoma je zatvoren, ograđen. Gotovo da su mu jedine emocije one koje - *dozvoljava* sebi da oseti. Osetio sam njegovo samopouzdanje, njegovo zadovoljstvo. Osetio sam i brigu, ali nikada istinski strah. Veoma ti je naklonjen, veoma se zaštitnički oseća. Uživa u tom zaštitničkom osećanju.“

„Je li to sve?“ Tako puno nade. Bolelo je.

„Bojim se da jeste. Lori, on je ograđen. Potreban mu je samo on, samo on. Ako u njemu ima ljubavi, ona je iza tog zida, skrivena. Ne mogu da je čitam. Mnogo misli o tebi, Lori. Ali ljubav - pa, to je drugačije. Jače je i nerazumnije i navire u nezaustavljivim bujicama. A Dino nije takav, bar ne na površini, gde ja mogu da ga čitam.“

„Zatvoren“, rekla je. „Zatvoren je za mene. Ja sam se njemu otvorila u potpunosti. Ali on nije. Uvek sam se bojala - čak i kada je bio sa mnom, ponekad sam osećala da uopšte nije tu...“

Uzdahnula je. Čitao sam njen očaj, njenu narastajuću usamljenost. Nisam znao šta da radim. „Isplaci se ako želiš“, rekao sam glupavo. „To ponekad pomaže. Bar to znam. U životu sam se dovoljno naplakao.“

Nije plakala. Digla je pogled i vedro se nasmejala. „Ne“, rekla je. „Ne mogu. Dino me je naučio da nikada ne plačem. Rekao je da suze nikada ništa ne rešavaju.“

Žalosna filozofija. Suze možda ništa ne rešavaju, ali su deo ljudskosti. Želeo sam da joj to kažem, ali sam joj se umesto toga samo osmehnuo.

Uzvratila mi je osmehom i digla glavu. „Ti plačeš“, rekla je iznenada, čudno radosnim glasom. „To je neobično. To je veće priznanje nego bilo šta što sam čula od Dina, na neki način. Hvala ti, Robe. Hvala ti.“

I Lori se propela na prste i digla pogled pun očekivanja. A ja sam čitao šta je očekivala. I tako sam je zagrlio i poljubio a ona se čvrsto privila uz mene. A sve vreme sam mislio na Liju, govorio sam sebi da njoj neće smetati, da će se ponositi mnome, da će shvatiti.

Kasnije, ostao sam sam u kancelariji da gledam zoru kako se rađa. Bio sam isceden, ali nekako zadovoljan. Svetlo koje je puzalo preko horizonta jurilo je senke pred sobom, a odjednom su svi strahovi koji su u noći delovali tako preteći, postali luckasti i nerazumni. Premostili smo to, pomislio sam - Lija i ja. Šta god da je bilo, rešili smo to i danas ćemo se nositi s griškama

jednako lako, zajedno.

Kada sam se vratio u našu sobu, Lije nije bilo.

* * *

„Aeromobil smo našli usred Škinske četvrti“, govorio je Valkarengi. Bio je stalozen, precizan, umirivao je. Njegov glas mi je, bez reči, kazao da nemam razloga za brigu. „Poslao sam ljude da je traže. Ali Škinska četvrt je veliko mesto. Imaš li neku predstavu kuda bi mogla da ode?“

„Ne“, rekao sam tupo. „Ne baš. Možda da vidi još spojenih. Delovala je - pa, gotovo opsednuta njima. Ne znam.“

„Pa, mi ovde imamo dobru policiju. Naći ćemo je. U to sam siguran. Ali možda potraje. Da se niste vas dvoje posvađali?“ „Da. Ne. Kao, ali to nije bila prava svađa. Bilo je čudno.“ „Shvatam“, rekao je. Ali nije shvatao. „Lori mi kaže da si sinoć došao ovamo, sam.“

„Jesam. Morao sam da razmislim.“

„U redu“, rekao je Valkarengi. „Dakle, recimo da se Lija probudila, zaključila da i ona želi da razmisli. Ti si došao ovamo. Ona je otišla da se provoza. Možda samo želi slobodan dan da luta Škinskom četvrti. Nešto slično je uradila i juče, zar ne?“ „Jeste.“

„Znači, radi to ponovo. Nema problema. Verovatno će se vratiti mnogo pre večere.“ Osmehnuo se.

„Ali zašto je onda otišla a da mi se nije javila? Ili ostavila poruku, ili nešto?“

„Ne znam. To nije važno.“

Zar stvarno nije? Zar *stvarno* nije? Seo sam na stolicu, zagnjurio glavu u šake, namršten, i znojio sam se. Iznenada sam se veoma bojao, ali nisam znao od čega. Nije trebalo da je ostavljam samu, govorio sam sebi. Dok sam bio tamo gore s Lori, Lijana se sama probudila u mračnoj sobi i — i — i *šta* onda? I otišla.

„Ipak, u međuvremenu“, rekao je Valkarengi, „čeka nas posao. Put u pećinu je sređen.“

Digao sam pogled s nevericom. „Pećine. Ne mogu tamo, ne sada, ne sam.“

Naglašeno je razdražljivo uzdahnuo. „Ma daj, Robe. Nije kraj sveta. Lija će biti sasvim dobro. Delovala mi je kao savršeno razumna devojka, i siguran sam da ume sama da se stara o sebi. Je li tako?“

Klimnuo sam glavom.

„U međuvremenu, pretražićemo pećine. I dalje želim da ovo rešim.“

„Neće biti ni od kakve koristi“, pobunio sam se. „Bez Lije. Ona je veliki Talenat. Ja - ja samo čitam emocije. Ne mogu da uđem duboko kao što ona može. Neću ti ništa rešiti.“

Slegnuo je ramenima. „Možda nećeš. Ali put ne možemo da otkazemo, i nemamo šta da izgubimo. Uvek možemo ponovo da odemo kada se Lija vrati. Sem toga, ovo će ti koristiti, da ti skrene misli. Sada ne možeš nikako da pomogneš Liji. Svi je moji raspoloživi ljudi traže, a ako je oni ne nadu, ti sigurno nećeš. Znači nema smisla da se time opterećuješ. Samo se vrati na posao, zanimaj se nečim.“ Okrenuo se i pošao ka cevima.

„Hajde. Aeromobil nas čeka. Ide i Nels.“

Ustao sam i protiv svoje volje. Nisam bio raspoložen da razmatram probleme Škina, ali su Valkarengijeve reči donekle imale smisla. Sem toga, on je angažovao Lijanu i mene i još smo imali obaveze prema njemu. Bar mogu da probam, mislio sam.

Dok smo se vozili, Valkarengi je sedeo napred s vozačem, ogromnim policijskim narednikom s licem isklesanim iz granita. Ovog puta se odlučio za policijska kola da bi nam javljali o potrazi za Lijom. Gurlej i ja smo bili zajedno na zadnjem sedištu. Gurlej nam je krila pokrio velikom mapom i pričao mi je o Pećinama konačnog jedinstva.

„Teorija glasi da su pećine prvobitni dom griški“, rekao je. „Verovatno je tačna, ima smisla. Griške su tamo mnogo krupnije. Videćete. Pećine se prostiru svuda ispod bregova, dalje od našeg dela škinskog grada, tamo gde je zemlja divljija. Pravo malo saće. I u svakoj ima griški. Zato verujem da su one primer za ostale. Grad, sveti grad, verovatno je sagrađen zbog pećina. Škini dolaze ovamo sa čitavog kontinenta, znate, za konačno jedinstvo. Evo, ovo je oblast pećina.“ Izvadio je olovku i nacrtao veliki crveni krug blizu sredine mape. Meni to ništa nije značilo. Od mape me je obuzela potištenost. Dotle nisam shvatao da je škinski grad toliko *ogroman*. Kako, pobogu, mogu naći nekoga ko ne želi da bude nađen?

Valkarengi se okrenuo da me pogleda. „Pećina u koju idemo velika je u

poređenju s drugima. Bio sam u njoj i ranije. Shvataš, kod konačnog jedinstva nema nikakvih formalnosti. Škini prosto odaberu pećinu, uđu i legnu na griške. Koriste onaj ulaz koji im je najlakši. Neki nisu veći od kanalizacionih cevi, ali ako idete dovoljno daleko, teorija kaže da ćete naleteti na griške, kako pulsiraju zavučene u mraku. Najveće pećine su osvetljene bakljama, poput velike dvorane, ali to je samo dekor. Ne igra nikakvu ulogu u jedinstvu.“

„Računam da idemo na jednu o njih?“, rekao sam.

Valkarengi je klimnuo glavom. „Tako je. Računao sam da želiš da vidiš kako izgleda jedna zrela griška. Nije lep prizor, ali je poučan. Zato nam je potrebno svetlo.“

Gurlej je tada nastavio svoju priču, ali sam se ja isključio. Činilo mi se da znam sasvim dovoljno o Škinima i griškama, a još sam se brinuo za Lijanu. Posle nekog vremena usporio je i ostatak puta protekao je u tišini. Išli smo dalje nego ikada pre. Čak je i Kula - naš blistavi čelični orijentir - nestala između bregova pozadi.

Zemljište je postalo neravnije, stenovitije i obraslo žbunjem, a bregovi su se dizali sve viši i oštiji. Ali kupole su se nastavljale sve dalje i dalje a Škina je bilo na sve strane. Lija je možda ovde dole, pomislio sam, izgubljena među tim milionima. Nešto traži, ali šta? O nečemu misli, ali o čemu?

Konačno smo sleteli, u šumovitoj dolini između dva velika brega istačkana stenjem. Čak je i tu bilo Škina, kupole od crvenih cigala dizale su se iz rastinja među čvornovatom, kržljivim drvećem. Lako sam primetio pećinu. Bila je na pola jednog obronka, mračni zev u kamenitom tlu, s prašnjavim putem koji je do nje vodio.

Krenuli smo tim putem. Gurlej je grabio dugačkim koracima, dok se Valkarengi kretao lako i okretno, a policajac tromo tabanao. Ja sam zaostajao. Jedva sam išao i pošteno sam se zadihao kada smo stigli do ulaska u pećinu.

Da sam očekivao pećinske crteže, nekakav oltar ili prirodni hram, bio bih veoma razočaran. Bila je to obična pećina, s mokrim kamenim zidovima, niskom tavanicom i hladnim, vlažnim vazduhom. Bilo je hladnije nego drugde na Škiji, i manje prašnjavo, ali je to bila jedina razlika. Postojao je jedan dugačak, vijugav prolaz kroz stenu, dovoljno širok da nas četvorica hodamo jedan pored drugoga a ipak i toliko nizak da je Gurlej morao da se pogrbi. Baklje su bile usađene u zidove u pravilnim razmacima, ali je tek otprilike svaka četvrta bila upaljena. Gorele su uz gust dim koji kao da se lepio za vrh

pećine pa lebdeo u dubine pred nama. Pitao sam se šta li ga to pokreće.

Posle desetak minuta hoda, većinom niz jedva primetnu kosinu, prolaz nas je doveo u blistavo osvetljenu prostoriju s visokom, zasvođenom kamenom tavanicom, svom čađavom od dima. Tu je bila griška. Boja joj je bila mutna smeđecrvena, kao stara krv, ne jarka, gotovo svetlucava grimizna sitnih stvorenja koja su se držala za glave spojenih. Bilo je i crnih tačaka, poput opekotina ili mrlja od čađi na ogromnom telu. Jedva sam video dalju stranu pećine; griška je bila prevelika, uzdizala se iznad nas gotovo do same tavanice. Ali onda se naglo spuštala na polovini prostorije, kao ogromno brdo želea i završavala se jedno šest-sedam metara od mesta gde smo stajali. Između nas i ogromne mase griške nalazila se šuma crvenih niti koje su visile i njihale se, živa paučina od griškinog tkiva koje nam je dopiralo gotovo do lica.

A sve je pulsiralo. Kao jedan organizam. Čak su i niti držale ritam, širile se pa se opet skupljale, kretale se u tihom saglasju s velikom griškom iza sebe.

Meni se želudac prevrnuo, ali moji saputnici nisu delovali uznemireno. Videli su to i ranije. „Hajde“, rekao je Valkarengi, pa uključio baterijsku lampu koju je poneo da pojača svetlost baklji. Svetlo koje se prelamalo po pulsirajućoj mreži dalo je iluziju neke čudne, uklete šume. Valkarengi je zakoračio u tu šumu. Polako. Mašuci svetlom i sklanjajući grišku u stranu.

Gurlej je krenuo za njim, ali sam se ja zaustavio. Valkarengi se osvrnuo i osmehnuo. „Ne brini“, rekao je. „Griški su potrebni sati da se zakači, a lako se skida. Neće te zgrabiti ako slučajno naletiš na nju.“

Prikupio sam hrabrost, pružio ruku i dodirnuo jednu živu nit. Bila je mekana, vlažna i ljigava. Ali to je bilo sve. Lako se otkinula. Prošao sam pravo kroz nju pružajući ruke i savijajući i kidajući mrežu da sebi raščistim put. Policajac je ćutke hodao iza mene.

Onda smo stali na drugoj strani mreže, pred velikom griškom. Valkarengi ju je kratko osmotrio, a onda pokazao baterijskom. „Gledaj“, rekao je. „Konačno jedinstvo.“

Pogledao sam. Njegov zrak je obasjao jednu tamnu mrlju, beleg na crvenkastoj masi. Pogledao sam bliže. U tom belegu je bila glava. Usred mračne mrlje, tako da se samo lice videlo, a čak je i ono bilo pokriveno tankim crvenkastim slojem sluzi. Ali crte lica su se jasno videle. Stari Škin, izboran i krupnih očiju, sada sklopljenih. Ali osmehnut. Osmehnut.

Prišao sam bliže. Malo niže i desno nekoliko prstiju virilo je iz mase. Ali to je bilo sve. Veći deo tela već je nestao, potonuo u grišku, rastopljen ili u rastapanju. Stari Škin je bio mrtav a parazit mu je razlagao telo.

„Svaka tamna mrlja je nedavno jedinstvo“, govorio je Valkarengi, pokazujući zrakom svetla. „Mrlje, naravno, s vremenom blede. Griška ravnomerno raste. Za još stotinu godina ispuniće ovu odaju i krenuti hodnikom.“

Onda su se iza nas čuli pokreti. Osvrnuo sam se. Još neko je dolazio kroz mrežu.

Uskoro je stigla do nas, i osmehnula se. Škininja, stara, gola, s grudima koje su joj visile do ispod struka. Spojena, naravno. Griška joj je pokrivala veći deo glave i visila niže nego grudi. Još je bila svetla i svetlucava od vremena provedenog na suncu. Providela se, do mesta gde joj je jela kožu s leđa.

„Kandidatkinja za konačno jedinstvo“, rekao je Gurlej.

„Ovo je popularna pećina“, dodao je Valkarengi tihim, zajedljivim glasom.

Žena nije govorila s nama, niti mi s njom. Osmehnuta je prošla pored nas. Zatim je legla na grišku.

Mala griška, ona s njenih leđa, gotovo kao da se rastopila na dodir, slila se s velikim pećinskim stvorenjem, tako da su Škininja i velika griška spojene kao jedno. Posle toga, ništa. Samo je sklopila oči i spokojno ležala, naizgled usnula.

„Šta se dešava?“, upitao sam.

„Jedinstvo“, odgovorio je Valkarengi. „Proći će sat pre nego što nešto primetite, ali griška je upravo obuhvata, guta je. Kažu da je to reakcija na njenu telesnu toplotu. Za dan će je progutati. Za dva, biće kao on.“ Baterijska lampa je našla napola rastopljeno lice iznad nas.

„Možete li da je čitate?“, predložio je Gurlej. „Možda će nam nešto reći.“

„Dobro“, rekao sam, zgađen ali i radoznao. Otvorio sam se. A umna oluja me je ošinula.

Ali pogrešno je to nazvati umnom olujom. Bilo je ogromno i strahotno i žestoko, peklo je, zaslepljivalo i davilo. Ali bilo je i mirno, i blago, s

blagošću koja je bila nasilnija od ljudske mržnje. Ječalo je tihim kricima i pesmama sirena i zavodnički me povlačilo i preplavilo me grimiznim talasima strasti, i privuklo me je sebi. Istovremeno me je ispunilo i ispraznilo. A negde sam čuo zvona, kako zvone prodornu bronzanu pesmu, pesmu o ljubavi, predaji i zajedništvu, o spajanju i jedinstvu i postojanju bez samoće.

Oluja, umna oluja, da, bila je i to. Ali prema običnoj umnoj oluji bila je kao supernova prema uraganu, a njena silina bila je silina ljubavi. Volela me je, ta umna oluja, i želela me je a njena zvona su me zvala i pevala mi svoju ljubav i ja sam se pružio ka njoj i dodirnuo, želeo sam da budem sa njom, želeo da se povežem, želeo da nikada više ne budem sam. A odjednom sam se ponovo našao na kresti divovskog talasa, talasa vatre koji večito zapljuskuje zvezde, a ovog puta sam znao da se taj talas nikada neće okončati, da ovog puta neću posle biti sam na svojoj mračnoj ravnici.

Ali s tim rečima sam pomislio na Liju.

I odjednom sam se opirao, otimao, borio se protiv tog mora usisavajuće ljubavi. Bežao sam, bežao, *bežao*, *BEŽAO*... i zatvorio vrata svog uma, čvrsto navukao rezu i pustio da oluja šiba i urla po njima dok sam ih ja držao čitavom svojom snagom, opirući se. A ipak su vrata počela da se savijaju i pucaju.

Vrisnuo sam. Vrata su se rasprsla, oluja je uletela unutra, zgrabila me, uhvatila me u kovitlac. Odjezdio sam ka hladnim zvezdama, ali one više nisu bile hladne, i rasle su i rasle sve dok *ja* nisam bio zvezde a one su bile ja, i ja sam bio jedinstvo i na jedan usamljen blistav trenutak bio sam kosmos.

Zatim ništa.

* * *

Probudio sam se u svojoj sobi, s glavoboljom koja mi je kidala lobanju. Gurlej je sedeo na stolici i čitao jednu našu knjigu. Digao je pogled kada sam zastenjao.

Lijine tablete protiv glavobolje i dalje su bile na stočiću. Brže-bolje sam popio jednu a onda se s mukom pridigao u krevetu. „Dobro ste?“, upitao je Gurlej.

„Glavobolja“, rekao sam, trljajući čelo. *Pulsiralo* je, kao da samo što nije puklo. Gore nego onda kada sam zavirio u Lijin bol. „Šta se desilo?“

Ustao je. „Užasno ste nas uplašili. Pošto se počeli da čitate, odjednom ste

zadrhtali. Onda ste ušli pravo u prokletu grišku. I vrištali ste. Dino i narednik su morali da vas izvuku. Zakoračili ste pravo u to, bilo vam je do kolena. A i grčili ste se. Uvrnuto. Dino vas je udario, onesvestio.“

Ponovo je odmahnuo glavom pa krenuo ka vratima. „Kuda idete?“, upitao sam.

„Na spavanje“, rekao je. „Bili ste u nesvesti nekih osam sati. Dino me je zamolio da vas pazim dok ne dođete k sebi. Dobro, došli ste k sebi. Sada se odmorite, a i ja ću da se odmorim. Sutra ćemo da razgovaramo o svemu.“

„Želim da razgovaram sada.“

„Kasno je“, rekao je, pa zatvorio vrata sobe. Slušao sam njegove korake kako odlaze. A ubeđen sam da sam čuo kako se ulazna vrata zaključavaju. Neko se očigledno bojavao Talenata koji nestaju u noći. Nikuda neću otići.

Ustao sam i potražio nešto za piće. Bilo je hladnog veltara. Brzo sam iskapio nekoliko čaša i nešto prezalogajio. Glavobolja je počela da popušta. Vratio sam se u spavaću sobu, pogasio svetla i izbistrio staklo, da zvezde sijaju punim sjajem. Onda sam se vratio na spavanje.

* * *

Međutim, nisam zaspao, ne odmah. Dogodilo se previše toga. Morao sam o svemu da razmislim. Prvo glavobolja, neverovatna glavobolja koja mi je kidala lobanju. Kao Lijina. Ali Lija nije prošla kroz ono kroz šta sam ja prošao? Ili možda jeste? Lija je bila veliki Talenat, mnogo osetljivija nego ja, s većim dometom. Da li je ona umna oluja mogla da je dosegne *ovoliko* daleko, kilometrima? Kasno noću, kada ljudi i Škini spavaju i kada su im misli slabe? Možda. A možda su oni moji snovi kojih sam se tek nejasno sećao, bleđi odrazi onoga što je ona osećala iste noći. Ali moji snovi su bili prijatni. Smetalo mi je buđenje, buđenje i zaboravljanje.

A opet, jesam li imao ovu glavobolju kada sam spavao? Ili kada sam se budio?

Šta se kog đavola desilo? Šta je bila ona stvar koja me je dosegla tamo u pećini i privukla me k sebi? Griška? Nema druge. Nisam čak imao vremena da se usredsredim na onu Škinjinju, *moral*a je biti griška. Ali Lijana je rekla da griške nemaju um, da nemaju čak ni „da, živim“...

Sve se to kovitlalo oko mene, pitanja i pitanja o pitanjima, a ja nisam

imao odgovore. Tada sam počeo da mislim o Liji, da se pitam gde je i zašto me je ostavila. Je li ona kroz ovo prolazila? Zašto to nisam shvatao? Tada mi je nedostajala. Bila mi je potrebna kraj mene, a nije je bilo. Bio sam sam i veoma svestan toga.

Zaspao sam.

Usledila je dugačka tama, ali onda napokon san i napokon sam ga zapamtio. Ponovo sam bio na ravnici, beskrajnoj mračnoj ravnici s nebom bez zvezda i crnim obrisima u daljini, ravnici o kojoj je Lija toliko često pričala. Bila je iz jedne od njenih omiljenih pesama. Bio sam sam, večito sam, i to sam znao. Takva je bila priroda stvari. Bio sam jedina stvarnost u kosmosu i bilo mi je hladno, bio sam gladan i prestravljen a obrisi su se kretali ka meni, neljudski i neumitni. A nije bilo nikoga koga bih pozvao, nikoga kome bih se okrenuo, nikoga da čuje moje krike. Nikada nikoga nije ni bilo. Nikada nikoga i neće biti.

Onda mi je Lija prišla.

Dolebdela je s neba bez zvezda, bleđa, tanka i krhka i stala je pored mene na ravnici. Rukom je zbacila kosu, pogledala me sjajnim krupnim očima i osmehnula se. A ja sam znao da to nije san. Nekako je bila sa mnom. Razgovarali smo.

Zdravo, Robe.

Lija? Zdravo. Gde si? Ostavila si me.

Žao mi je. Morala sam. Shvataš, Robe. Morala sam. Nisam želela da ikada više budem ovde, na ovom mestu, na ovom užasnom mestu. A bila bih, Robe. Ljudi su uvek tu, sem na kratke trenutke.

Dodir i glas?

Da, Robe. Onda opet tama, i tišina. A i mračna ravnica.

Lija, mešaš dve pesme. Ali u redu je. Znaš ih bolje od mene. Ali zar nešto ne izostavljaš? Raniji deo. „Ah, ljubavi, budimo verni..

O, Robe.

Gde si?

Svugde - svugde sam. Ali uglavnom u pećini. Bila sam spremna, Robe. Već sam bila otvorenija od ostalih. Mogla sam da preskočim okupljanje i spajanje. Zbog Talenta sam bila navikla na deljenje. Uzelo me je.

Konačno jedinstvo?

Da.

O, Lija.

Robe. Molim te. Pridruži nam se, pridruži mi se. To je sreća, znaš? Za vek vekova, pripadanje, deljenje i zajedništvo. Zaljubljena sam, Robe, zaljubljena sam u milijardu milijardi ljudi i sve ih poznajem bolje nego što sam tebe ikada poznavala a oni poznaju mene, čitavu mene i vole me. A i to će trajati zauvek. Ja. Mi. Jedinstvo. I dalje sam ja, ali sam i oni, shvataš? A oni su ja. Spojeni. Čitanje, ono me je otvorilo, a jedinstvo me je zvalo svake noći, zato što me e volelo, shvataš? O, Robe, pridruži nam se, pridruži nam se. Volim te.

Jedinstvo. Griška, hoćeš da kažeš. Ja tebe volim, Lija. Vрати se, molim te. Sigurno te nije celu progutalo. Reci mi gde si. Doći ću po tebe.

Da, dođi po mene. Dođi bilo gde, Robe. Griška je sva jedno, sve pećine su spojene ispod bregova, malegriške su sve deo jedinstva. Dođi mi i pridruži mi se. Voli me kao što si rekao da me voliš. Spoji se sa mnom. Tako si daleko. Jedva te dodirujem, čak i s jedinstvom. Dođi i budi jedno s nama.

Ne. Mene neće pojesti. Molim te, Lija, reci mi gde si.

Siroti Robe. Ne brini, ljubavi. Telo je nevažno. Griški je potrebno za ishranu a nama su potrebne griške. Ali, o, Robe, jedinstvo nisu samo griške, shvataš? Griške nisu važne, one čak nemaju ni um, one su samo veza, medijum, jedinstvo su Škini. Milion milijardi milijardi Škina, svi Škini koji su živeli i spojili se za četrnaest hiljada godina, svi zajedno, svi vole i pripadaju, besmrtni. Prelepo je, Robe, više je nego što smo imali, mnogo više, a mi smo bili oni koji imaju sreće, sećaš se? Bili smo! Ali ovoje bolje.

Lija. Moja Lija. Voleo sam te. To nije za tebe, to nije za ljudska bića. Vрати mi se.

Nije za ljudska bića? O, BAŠ JESTE! To je ono što su ljudi oduvek želeli, za čim su tragali, za čim su vapili u usamljenim noćima. To je ljubav, Robe, istinska ljubav, a ljudska ljubav je samo bleđa kopija. Shvataš?

Ne.

Dođi, Robe. Spoji se. Ili ćeš zauvek biti sam, sam na ravnici, imaćeš samo glas i dodir. A na kraju, kada ti telo umre, nećeš imati čak ni to. Samo večnost praznog crnila. Ravnica, Robe, za vek vekova. A neću moći da ti

pridem, više nikada. Ali ne mora tako da bude...

Ne.

O, Robe. Bledim. Dođi, molim te.

Ne. Lija, ne idi. Volim te, Lija. Ne ostavljaj me.

Volim te, Robe. Volela sam te. Istinski sam te volela...

A onda je nestala. Ponovo sam ostao sam na ravnici. Odnekud je duvao vetar i otrgao je njene sve tiše reči od mene, tamo u hladno prostranstvo beskraj.

* * *

U turobno jutro, ulazna vrata su otključana. Popeo sam se i zatekao Valkarengija samog u kancelariji. „Veruješ li u Boga?“, upitao sam ga.

Digao je pogled i osmehnuo se. „Naravno.“ Lako izrečeno. Čitao sam ga. Bila je to tema o kojoj nikada nije razmišljao.

„Ja ne verujem“, rekao sam. „Nije verovala ni Lija. Znaš, većina Talenata su ateisti. Pre pedeset godina na Staroj Zemlji izveden je jedan eksperiment. Organizovao ga je veliki Talenat po imenu Linel, koji je takođe bio izuzetno pobožan čovek. Mislio je da će korišćenjem droge i povezivanjem umova najmoćnijih Talenata na svetu dostići nešto što je nazivao Univerzalnim „da, živim“. Takođe poznatim i kao Bog. Eksperiment je neslavno propao, ali se nešto jeste desilo. Linel je poludeo a drugi su se vratili samo s vizijom ogromnog, mračnog, ravnodušnog ništavila, praznine bez razuma, oblika ili smisla. Drugi Talenti su osećali isto, kao i Normalci. Pre mnogo vekova postojao je pesnik po imenu Arnold, koji je pisao o mračnoj ravnici. Pesa je na jednom od starih jezika, ali je vredi pročitati. Pokazuje - strah, mislim. Nešto bazično u čoveku, neki užas od ideje da je sam u kosmosu. Možda je to samo strah od smrti, možda je nešto više. Ne znam. Ali je iskonsko. Svi ljudi su večito sami, ali ne žele to da budu. Uvek traže, pokušavaju da uspostave kontakt, pokušavaju da dopru do drugih preko praznine. Neki ljudi u tome nikada ne uspevaju, neki se ponekad probiju. Lija i ja smo imali sreće. Ali to nikada nije stalno. Na kraju ste ponovo sami, ponovo na mračnoj ravnici. Shvataš li, Dino? *Shvataš li?*“

Osmehnuo se vedrim malim osmehom. Ne podrugljivim - to ne bi bilo nalik na njega - već samo sa iznenađenjem i nevericom. „Ne“, rekao je.

„Onda probaj ponovo. Ljudi većito pokušavaju da dostignu nešto, da dostignu nekoga, većito tragaju. Priča, Talenat, ljubav, seks, sve je to deo iste stvari, iste potrage. A i bogovi. Čovek izmišlja bogove zato što se boji da bude sam, boji se praznog kosmosa, boji se mračne ravnice. Zato se tvoji ljudi preobraćuju, Dino, zato ljudi prelaze. Našli su Boga, ili bar najviše Boga što će ga ikada naći. Jedinstvo je masovni um, besmrtni masovni um, mnoštvo u jednom, a sve od ljubavi. Do đavola, Škini ne umiru. Nije ni čudo što nemaju pojam zagrobnog života. Oni *znaju* da postoji Bog. Možda nije stvorio kosmos, ali on jeste ljubav, čista ljubav, a kaže se da je Bog ljubav, zar ne? Ili je možda ono što mi zovemo ljubav sićušni deo Boga. Nije me briga, šta god da je, jedinstvo je to. Kraj potrage za Škine, a i za ljude. Ipak smo mi slični, toliko slični da boli.“

Valkarengi je razdražljivo uzdahnuo. „Robe, previše si napet. Zvučiš kao neki spojeni.“

„Možda bi baš to i trebalo da budem. Lija jeste. Sada je deo jedinstva.“

Zatreptao je. „Kako to znaš?“

„Sinoć mi je došla u snu.“

„Oh. U snu.“

„Bio je *istinit*, do đavola. Sve je istinito.“

Valkarengi je ustao pa se osmehnuo. „Verujem ti“, rekao je. „To jest, verujem da griške koriste psi-mamac, ljubavni macac, ako tako hoćeš, da namame plen, nešto toliko moćno da ubeđuje ljude - čak i tebe - da su oni Bog. To je, naravno, opasno. Moraću da razmislim pre nego što nešto preduzmem. Mogli bismo da čuvamo pećine, da ljudi ne ulaze, ali ih ima previše. A ako bismo zapečatili griške, nikako ne bismo poboljšali odnos sa Škinima. Ali sada je to moj problem. Ti si svoj posao obavio.“

Sačekao sam da završi. „Grešiš. Ovo je stvarno, nije trik, nije iluzija. Ja sam to *osetio*, baš kao i Lija. Griška nema čak ni 'da, živim' a kamoli dovoljno snažan psi-mamac da privlači Škine i ljude.“

„Očekuješ da poverujem kako je Bog životinja koja živi u pećinama Škije?“

„Da.“

„Robe, to je apsurdno, i ti to dobro znaš. Misliš da su Škini našli odgovor na misterije postanka. Ali pogledaj ih samo. Najstarija civilizovana rasa u

poznatom svemiru, ali su zaglavljani u bronzanom dobu četrnaest hiljada godina. Mi smo došli *njima*. Gde su njihovi svemirski brodovi? Gde su njihove kule?“

„Gde su naša zvona?“, rekao sam ja. „I naša radost? Dino, oni su srećni. Jesmo li mi srećni? Možda su oni našli ono za čime mi još tragamo. Zašto je uopšte čovek toliko ambiciozan? Zašto želi da osvoji galaksiju, kosmos, šta bilo? Možda traži Boga...? Možda. No nigde ne može da ga nađe, zato ide dalje, sve dalje i dalje, večito traži. Ali se uvek naposljetku vraća na istu mračnu ravnicu.“

„Uporedi dostignuća. Ja se opredeljujem za ono što su ljudi postigli.“

„Je li bilo vredno?“

„Mislim da jeste.“ Prišao je prozoru i pogledao napolje. „Mi imamo jedinu kulu na njihovom svetu“, rekao je osmehnut, dok je gledao dole kroz oblake.

„Oni imaju jedinog Boga u našem kosmosu“, rekao sam mu. Ali se on samo osmehivao.

„U redu, Robe“, rekao je kada se najzad okrenuo od prozora. „Imaću sve ovo na umu. A naći ćemo ti Lijanu.“

Glas mi je smekšao. „Lija je izgubljena“, rekao sam. „To sada znam. Biću i ja budem li čekao. Noćas odlazim. Rezervisaću mesto na prvom brodu za Baldur.“

Klimnuo je glavom. „Ako tako želiš. Spremiću novac.“ Iskezio se. „A poslaćemo i Liju, kada je nađemo. Računam da će biti malo ljuta, ali to je već tvoja briga.“

Nisam odgovorio. Umesto toga sam slegnuo ramenima i krenuo ka cevi. Bio sam gotovo stigao kada me je zaustavio.

„Čekaj“, rekao je. „Šta kažeš da izađemo na večeru? Obavio si odličan posao. Lori i ja ionako pravimo oproštajnu zabavu. I ona odlazi.“

„Žao mi je“, rekao sam.

Bio je red na njega da slegne ramenima. „Zašto? Lori je divna osoba i nedostajće mi. Ali to nije tragedija. Ima još divnih ljudi. Mislim da joj je ionako Škija dosadila.“

Gotovo da sam zaboravio na svoj Talenat, u vrelini i bolu gubitka. Sada sam ga se prisetio. Čitao sam ga. Nije bilo tuge, nije bilo bola, već samo

neodređenog razočaranja. A iza toga, njegov zid. Večito zid, koji ga izoluje, tog čoveka koji je dobar prijatelj sa svima i nije blizak ni sa kim. A na tom zidu gotovo kao da je stajao znak na kome piše DALJE NE MOŽEŠ.

„Hajde“, rekao je. „Biće zabavno.“ Klimnuo sam glavom.

* * *

Kada je moj brod poleteo, upitao sam se zašto odlazim.

Možda da se vratim kući. Na Balduru imamo kuću, daleko od gradova, na jednom netaknutom kontinentu gde nam je divljina jedini sused. Nalazi se na litici, iznad visokog vodopada koji beskonačno tutnji u zeleno jezero u senkama. Lija i ja smo tu često plivali, u suncem obasjanim danima između zadataka. Posle smo ležali nagi u senci mirisne narandže i vodili ljubav na sagu od srebrne mahovine. Možda se vraćam tome. Ali neće biti isto bez Lije, izgubljene Lije...

Lije koju i dalje mogu da imam. Koju mogu da imam čak i sada. Bilo bi lako, tako lako. Lagana šetnja do mračne pećine, kratak san. Onda Lija sa mnom za večnost, u meni, deli mene, jeste ja, a ja sam ona. Da volimo i poznajemo jedno drugo više nego što to ljudi ikada mogu. Jedinstvo i radost i više nikada tama. Bože. Ako verujem u ono što sam rekao Valkarengiju, zašto sam onda rekao Liji ne?

Možda zato što nisam siguran. Možda se i dalje nadam da postoji nešto još veće i s još više ljubavi od jedinstva, da postoji Bog o kome su mi tako davno pričali. Možda rizikujem, zato što deo mene i dalje veruje. Ali ako grešim... onda tama, i ravnica...

Ali možda je to nešto drugo, nešto što sam video u Valkarengiju, nešto što me je navelo da posumnjam u njegove reči.

Jer čovek je nekako više od Škina; postoje ljudi poput Dina i Gurleja, kao i ljudi poput Lije i Gustafsona, ljudi koji se boje ljubavi i jedinstva jednako koliko za njima čeznu. Znači, podvojenost. Čovek ima dva osnovna poriva, a Škini samo jedan? Ako je tako, možda postoji ljudski odgovor za pružanje i spajanje i život bez samoće, a ipak uz zadržavanje onog što nas čini ljudima.

Ne zavidim Valkarengiju. Mislim da on plače iza svog zida, a to niko ne zna, čak ni on sam. A to nikada niko i neće saznati, i na kraju će on uvek biti sam u osmehnutom bolu. Ne, Dinu ne zavidim.

A ipak u meni ima nečega njegovog, Lija, kao i nečega tvojeg. I zato sam pobjegao, iako sam te voleo.

Lori Blekbern je bila na brodu sa mnom. Ručao sam s njom posle lansiranja, pa smo večer proveli razgovarajući uz vino. To možda nije bio veseo razgovor, ali je bio ljudski. Oboma nam je bio potreban neko, i pružili smo se jedno ka drugome.

Kasnije sam je poveo u svoju kabinu i vodio sam ljubav s njom najstrastvenije što sam umeo. Onda je tama smekšala i ležali smo zagrljeni i razgovarali kroz noć.

Ova kula od pepela

Moja kula je sagrađena od cigala, malih čađavosivih cigala povezanih sjajnom crnom tvari koja mom neukom oku čudno liči na opsidijan, mada očigledno to ne može biti. Nalazi se pored jedne uvale na Mršavom moru, sedam metara visoka i naherena, na rubu šume koja je samo nekoliko koraka daleko.

Kulu sam našao pre gotovo četiri godine, kada smo Veverica i ja otišli iz Port Džejmisona u srebrnom aeromobilu čiji ostaci sada leže zarasli u korov pored mojih vrata. Do dana današnjeg o tom zdanju nisam saznao ništa, mada imam neke teorije.

Kao prvo, mislim da ga nisu sagradili ljudi. Jasno je da je starija od Port Džejmisona, a često slutim da je starija i od ljudskog leta u svemir. Cigle (koje su neobično male, manje od četvrtine običnih cigala) izlizane su, krte i stare, i vidno mi se krune pod stopalima. Prašina je na sve strane a ja znam njen izvor, pošto sam više nego jednom izvadio labavu ciglu sa zida na krovu i dokono je golom pesnicom izmrvio u finu tamnu prašinu. Kada sa istoka duva slani vetar, s kule se vijori perjanica od pepela.

Unutra su cigle u boljem stanju, pošto ih vetar i kiša nisu toliko dirali, ali kula i dalje nije ni izbliza prijatno mesto. Unutrašnjost se sastoji od jedne jedine prostorije, pune prašine i odjeka, bez prozora; jedino svetlo dopire iz okruglog otvora na sredini krova. Zavojite stepenice sagrađene od istih prastarih cigala kao i sve ostalo, deo su zida; kruže okolo-naokolo, poput žlebova na zavrtnju, pre nego što stignu do vrha kule. Veverica, koji je za mačora prilično sitan, lako se penje stepenicama, ali su za ljudske noge uzane i neprijatne.

Ipak se penjem njima. Svake noći se vraćam iz prohladnih šuma, strele su mi crne od skorele krvi pauka snova a torba mi je teška od njihovih kesa s otrovom. Onda odlažem luk, perem ruke pa se penjem na krov da tamo provedem poslednjih nekoliko časova pre zore. Na drugoj strani uzanog slanog kanala, svetla Port Džejmisona gore na ostrvu, a posmatran odavde to nije grad koji pamtim. Četvrtaste crne zgrade noću imaju blistav, romantičan sjaj; svetla, sva mutnonarandžasta i prigušenoplava, govore o tajanstvu, tihoj pesmi i nemalnoj usamljenosti, dok se svemirski brodovi dižu i spuštaju naspram zvezda poput neumornih lutajućih svitaca mog detinjstva na Staroj Zemlji.

„Tamo ima priča“, jednom sam rekao Korbecu, pre nego što sam naučio da mi to nije pametno. „Iza svakog svetla ima ljudi a svaka osoba ima život, ima priču. Samo oni te živote žive a nikada nas ne dodiruju, tako da priče nikada nećemo znati.“ Mislim da sam tada mahnuo; bio sam, naravno, prilično pijan.

Korbec je odgovorio zubatim osmehom i odmahivanjem glavom. On je bio krupan, tamnoput, snažan čovek, s bradom poput upletene žice. Svakog meseca je dolazio iz grada u svom izubijanom crnom aeromobilu da mi izbací namirnice i uzme otrov koji sam prikupio i svakog meseca smo se penjali na krov i zajedno napijali. Krijumčar, to je sve što je Korbec bio, prodavac jeftinih snova i polovnih duga. Ali je zamišljao da je filozof i proučavalac ljudske duše.

„Ne zavaravaj se“, rekao mi je tada, lica zajapurenog od vina i tame, „ništa ne propuštaš. Životi su, znaš, bedne priče. A prave priče, e one obično imaju neki zaplet. Počnu pa malo traju a kada dođe kraj budu gotove, osim ako nisu deo serije. Ljudski životi to nikad nikako ne rade, oni samo tako kao lutaju i vrte se, i traju i traju. Ništa se nikada ne završava.“

„Ljudi umiru“, kazao sam. „To je dovoljan kraj, rekao bih ja.“

Korbec ispusti nekakav glasan zvuk. „Naravno, ali jesi li ikada poznavao nekoga da je umro u pravo vreme? Ne, ne ide to tako. Neki će pasti pre nego što su im životi pošteno i počeli, drugi usred onog najboljeg dela. Treći se još vucaraju kada je sve zapravo gotovo.“

Često kada tamo sedim sam, s Vevericom toplim u naručju i čašom vina kraj sebe, prisećam se Korbecovih reči i nekog značajnog prizvuka u glasu dok ih je izgovarao, kako je njegov grubi glas postao čudno blag. Korbec nije pametan čovek, ali mislim da je te noći govorio istinu, možda ni sam to ne shvatajući. Ali umorni realizam koji mi je tada pružio jedini je postojeći protivotrov za snove koje pauci tkaju.

Ali ja nisam Korbec, niti to mogu biti, i mada prepoznajem njegovu istinu, ne mogu da je živim.

* * *

Bio sam napolju i vežbao gađanje u kasno popodne, a na sebi sam imao samo tobolac i skraćene pantalone, kada su došli. Bližio se suton i spremao sam se za noćni pohod u šumu - čak i u te stare dane živeo sam od sutona do zore, kao

što to čine pauci snova. Trava mi je prijala pod bosim stopalima, luk s dve krive, napravljen od srebrndrva, još mi je više prijao u ruci i dobro sam gađao.

Onda sam ih čuo kako stižu. Osvrnulo sam se preko ramena ka plaži i video tamnoplavi aeromobil kako hitro narasta naspram istočnog neba. Džeri, naravno, to sam znao po zvuku; njegov aeromobil je oduvek bio bučan.

Okrenuo sam im leđa, napeo novu strelu - sasvim mirno - i prvi put tog dana pogodio sam centar mete.

Džeri je spustio aeromobil u korov pored kule, nekoliko koraka daleko od mog. S njim je bila Kristal, vitka i ozbiljna, dugačka zlatna kosa bila joj je puna crvenih iskrica od popodnevnog sunca. Izašli su i krenuli ka meni.

„Nemojte da stojite blizu mete“, rekao sam im dok sam stavljao novu strelu na mesto i napinjao luk. „Kako ste me našli?“ Bruj strele koja je vibrirala u meti naglasio je moje pitanje.

Obišli su moju liniju gađanja u širokom luku. „Jednom si spomenuo da si ovo mesto primetio iz vazduha“, rekao je Džeri, „a znali smo da nisi nigde u Port Džejmisonu. Računali smo da vredi probati.“ Zaustavio se nekoliko koraka od mene, podbočen. Izgledao je tačno onako kako sam ga pamtio: krupan, tamnokos i u sjajnoj formi. Kristal je stala pored njega i blago mu položila ruku na rame.

Spustio sam luk i okrenuo se da ih pogledam. „Dakle. Dobro, našli ste me. Zašto?“

„Džoni, brinula sam se za tebe“, rekla je Kristal tiho. Ali je izbegla moj pogled kada sam joj ga uputio.

Džeri ju je zagrlio oko struka, veoma posednički, i nešto je u meni buknulo. „Beg nikada ništa ne rešava“, rekao mi je, glasom punim čudne mešavine prijateljske brige i snishodljive oholosti koju je mesecima koristio u obraćanju sa mnom.

„*Nisam* pobegao“, rekao sam napetim glasom. „Do đavola. Nije trebalo da dolazite.“

Kristal je osmotrila Džerija, izgledala je veoma tužno i bilo je jasno da odjednom ona misli isto. Džeri se samo namrštitio.

Mislim da on nikada nije shvatio zašto sam govorio to što sam govorio niti zašto sam radio to što sam radio; kad god bismo raspravljali o toj temi, što

je bilo retko, samo bi mi s neodređenim čuđenjem kazao šta bi on uradio da su nam uloge zamenjene. Njemu kao da je bilo beskonačno čudno to što je u istom položaju neko mogao da uradi bilo šta drugačije.

Njegova grimasa me nije dotakla, ali je šteta već bila naneta. Mesec dana, koliko sam proveo u samonametnutom izgnanstvu u kuli, pokušavao sam da se pomirim sa svojim postupcima i raspoloženjima i to nipošto nije bilo lako. Kristal i ja smo dugo bili zajedno - gotovo četiri godine - kada smo došli na Džejmisonov svet, pokušavajući da otkrijemo poreklo nekih jedinstvenih srebrnih i opsidijanskih artefakata koje smo pokupili na Balduru. Sve to vreme sam je voleo, i voleo sam je čak i sada, čak i pošto me je ostavila zbog Džerija. Kada sam bio u miru sa sobom, činilo mi se da je impuls koji me je oterao iz Port Džejmisona bio plemenit i nesebičan. Želeo sam da Kris bude srećna, a ona nije mogla biti srećna dok sam ja tamo. Moje rane su bile preduboke i nisam bio vešt u njihovom skrivanju; moje prisustvo je grižom savesti gušilo novorođenu sreću koju je našla s Džerijem. A pošto nije mogla da podnese da me potpuno odbaci, osećao sam obavezu da odbacim sam sebe. Zbog njih. Zbog nje.

Ili sam bar tako voleo da govorim sebi. Ipak, bilo je sati kada je ta vedra racionalizacija propadala, mračnih sati mržnje prema samom sebi. Jesu li to bili stvarni razlozi? Ili sam prosto pokušavao da povredim sebe u napadu besne nezrelosti, i da na taj način kaznim njih - kao ćudljivo dete koje se poigrava mislima o samoubistvu kao vrsti osvete?

Iskreno, nisam znao. Mesec dana sam se kretao od jednog ubeđenja do drugog dok sam pokušavao da shvatim samog sebe i odlučim šta ću dalje. Želeo sam da mislim o sebi kao o heroju, spremnom da se žrtvuje zarad sreće žene koju voli. Ali Džerijeve reči su jasno stavile do znanja da on to uopšte ne vidi tako.

„Zašto moraš baš toliko da dramiš?“, rekao je, delujući tvrdoglavo. Sve vreme je bio odlučan da bude civilizovan i delovao je većito ljuto na mene zato što nisam hteo da se saberem, zalečim rane pa da svi budemo drugovi. Ništa me nije toliko živciralo kao to njegovo živciranje; *ja* sam mislio da prilično dobro vladam situacijom, kada se sve uzme u obzir, i mrzeo sam nagoveštaje da nije tako.

Ali Džeri je bio odlučan da me preobrati i uzaludno sam ga ošinuo svojim najstrašnijim pogledom. „Ostaćemo ovde i razgovaraćemo sve dok ne pristaneš da se vratiš u Port Džejmison sa nama“, rekao mi je, svojim

najžešćim „sada više nema zezanja“ glasom.

„Hoću malo sutra“, rekao sam, naglo se okrenuo od njih i izvukao strelu iz tobolca. Stavio sam je na mesto, napeo luk i odapeo, sve prebrzo. Strela je promašila metu za gotovo pola metra i zarila se u mekanu tamnu ciglu moje oronule kule.

„Šta je uopšte ovo mesto?“, upitala je Kris, gledajući u kulu kao da ju je upravo prvi put videla. Moguće i da jeste - da je čudan prizor moje strele zarivene u kamen bio potreban da bi primetila to drevno znanje. Ipak, verovatnije je to bilo smišljeno menjanje teme, s namerom da se ohladi rasprava koja je započinjala između Džerija i mene.

Ponovo sam spustio luk i otišao do mete da pokupim strele. „Stvarno nisam siguran“, kazao sam, donekle umiren i željan da iskoristim priliku koju mi je pružila. „Kula motrilja, rekao bih, neljudskog porekla. Džejmisonov svet nikada nije temeljno istražen. Možda je na njemu nekada živela neka inteligentna rasa.“ Krenuo sam ka kuli oko mete i iščupao poslednju strelu iz cigle koja se krunila. „Zapravo, možda još i živi. Veoma malo znamo o onome što se dešava na kopnu.“

„Mnogo mračno mesto za život, ako mene pitaš“, ubacio je Džeri, pogledavši kulu. „Izgleda kao da svaki čas može da se sruši.“

Zamišljeno sam ga pogledao. „Tako se i meni činilo. Ali kada sam stigao ovamo, nije me bilo briga.“ Pokajao sam se čim sam izustio te reči; Kris se vidno zgrčila. To je bila suština mojih poslednjih nedelja u Port Džejmisonu. Koliko god se trudio, činilo mi se da imam samo dva izbora; mogao sam da lažem ili sam mogao da je povredim. Nijedan mi se nije dopadao, tako da sam se našao ovde. Ali sada su i oni bili ovde, tako da se čitava nemoguća situacija vratila.

Džeri je imao spreman nov komentar, ali mu se nije ukazala prilika da ga izgovori. Baš tada je Veverica u krupnim skokovima stigao kroz korov, pravo na Kristal.

Osmehnula mu se i kleknula a tren kasnije on joj je bio pred nogama, lizao joj ruke i grickao joj prste. Veverica je očigledno bio dobro raspoložen. Voleo je život blizu kule. U Port Džejmisonu život mu je bio ograničen Kristalnim strahom da će ga pojesti ulični rezači, da će ga psi juriti ili da će ga lokalna deca kinjiti. Ovde sam ga puštao da slobodno jurca, što mu se mnogo više sviđalo. Žbunje oko kule bilo je preplavljeno bič-miševima,

domaćim glodarima s ćosavim repom tri puta dužim od tela. Rep je umeo blago da pecka, ali Vevericu nije bilo briga, mada bi natekao i postao razdražljiv kad god bi ga rep pogodio. Voleo je da po ćitav dan vreba bićmiševе. Veverica je uvek o sebi mislio da je veliki lovac, a lov na zdelu hrane za maćke ne zahteva nikakvu većtinu.

On je sa mnom bio joć duže nego Kris, ali ga je ona prikladno zavolela dok smo bili zajedno. Ćesto sumnjam da bi Kristal joć i ranije otićla s Džerijem da joj nije smetala pomisao da će ostaviti Vevericu. Nije on bio neki lepotan. Bio je sitan, mrćav maćor ofucanog izgleda, s lisićjim ućima, retkim sivosmećim krznom i dva broja većim, dugaćkim ćupavim repom. Prijatelj koji mi ga je poklonio na Avalonu ozbiljno mi je objasnio da je Veverica nezakoniti potomak genetski modifikovane psi--maćke i ćugavog ulićnog maćora. Ali ako je Veverica umeo da ćita vlasnikove misli, za njih ga nije bilo mnogo briga. Kada je ćeleo paćnju, penjao bi se pravo na knjigu koju ćitam pa bi je odgurnuo i poćeo da me grize za bradu: kada je ćeleo da bude sam, pokućaji da ga mazim bili su opasna ludost.

Dok je Kristal klećala kraj njega i mazila ga a Veverica se gurao u njenu ćaku, veoma je lićila na ženu s kojom sam putovao, koju sam voleo i s kojom sam beskrajno prićao i s kojom sam svake noći spavao i odjednom sam shvatio koliko mi nedostaje. Mislim da sam se osmehnuo; to ćto je vidim, ćak i pod ovim okolnostima, joć mi je prućalo bar nekakvu radost. Moćda sam blesav, glup i osvetoljubiv ćto ih teram, pomislio sam, poćto su prevalili toliki put da me vide. Kris je i dalje bila Kris, a Džeri sigurno nije toliko loć, kada ga ona voli.

Dok sam je nemo gledao, doneo sam iznenadnu odluku: dozvoliću im da ostanu. Pa ćemo videti ćta će se desiti. „Uskoro će mrak“, ćuo sam sebe kako govorim. „Jeste li gladni?“

Kris je digla pogled, i dalje mazeći Vevericu, pa se osmehnula. Džeri je klimnuo glavom. „Naravno.“

„Dobro“, rekao sam. Proćao sam pored njih, okrenuo se i zastao na vratima, pa im mahnuo da uću. „Dobro doćli u moju rućevinu.“

Ukljućio sam elektrićne svetiľjke i poćeo da spremam većeru. Ormari su mi tih dana bili dobro snabdeveni; nisam joć poćeo da se hranim u ćumi. Otopio sam tri velika peććana zmaja, ljuskare srebrnog oklopa koje ribari iz Džejmija nemilice love, pa sam ih poslućio s hlebom, sirom i belim vinom.

Razgovor za jelom bio je učtiv i rezervisan. Pričali smo o zajedničkim prijateljima u Port Džejmisonu, Kristal mi je rekla za pismo koje je dobila od para koji smo znali u Balduru, Džeri je davio o politici i naporima Portske policije da suzbije trgovinu otrovom snova. „Veće sponzoriše rad na otkriću nekog superpesticida koji će zbrisati paukove snova“, rekao mi je. „Mislim da bi žestoko zaprašivanje bliže obale uništilo sve izvore snabdevanja.“

„Naravno“, rekao sam, pomalo pijan od vina i pomalo razdražljiv zbog Džerijeve gluposti. Dok sam ga slušao, ponovo sam počeo da sumnjam u Kristalin ukus. „Bez obzira kakve će to sve posledice imati po ekologiju, je li tako?“

Džeri je slegnuo ramenima. „Kopno“, rekao je jednostavno. On je bio stopostotni Džejmijevac i njegov komentar je značio: „Koga briga?“ Istorijske okolnosti su usadile u stanovnike Džejmisonovog sveta izuzetno ravnodušan stav prema jedinom velikom kontinentu njihove planete. Većina prvobitnih naseljenika došla je sa Starog Posejdona, gde je more pokolenjima bilo način života. Bogati okeani puni života i mirni arhipelazi njihovog novog sveta mnogo su ih više privlačili od tamnih šuma kopna. Njihova deca odrasla su sa istim stavovima, sem šačice koja je našla ilegalan profit u prodaji snova.

„Nemoj to tek tako da odbacuješ“, rekao sam.

„Budi realan“, odgovorio je. „Kopno nikome nije od koristi, sem lovcima na paukove. Kome bi to smetalo?“

„Do đavola, Džeri, pogledaj ovu kulu! Odakle ona, reci mi to? Evo ja tebi nešto da kažem, tu, u tim šumama, možda ima inteligentnog života. Džejmiji se nikada nisu potrudili da ga potraže.“

Kristal je klimala glavom, s čašom vina u ruci. „Džoni je možda u pravu“, rekla je, pogledavši Džerija. „Zato sam ja i došla ovamo, sećaš se. Artefakti. U prodavnici na Balduru rekli su da su stigli iz Port Džejmisona. Dalje poreklo nisu mogli da kažu. A izrada - godinama se već bavim vanzemaljskom umetnošću, Džeri. Poznajem ruketvorine Findija i Damuša a i sve ostale sam videla. Ovo je bilo *drugačije*.“

Džeri se samo osmehnuo. „To ništa ne dokazuje. Postoje i druge rase, milioni njih, dalje ka jezgru. Razdaljine su prevelike, tako da o njima retko nešto čujemo, osim možda iz treće ruke, ali nije nemoguće da ponekad do nas dopre neko njihovo umetničko delo.“ Odmahnuo je glavom. „Ne, kladim se da je ovu kulu podigao neko od prvobitnih naseljenika. Ko zna? Možda je

postojao neki istraživač pre Džejmisona, koji nikada nije javio o svom otkriću. Možda ju je on sagradio. Ali ne prihvatam postojanje inteligentnih bića s kopna.“

„Bar dok ne zaprašite proklete šume a oni izađu mašući kopljima“, rekao sam kiselu. Džeri se nasmejao a Kristal mi se osmehnula. A iznenada, iznenada, imao sam nesavladivu želju da pobedim u toj raspravi. Moje misli su imale maglovitu jasnoću koju samo vino može dati i sve je delovalo tako logično. Bilo je tako jasno *ispravno*, a ovo je bila prilika da raskrinkam Džerija kao provincijalca i zaradim poene kod Kris.

Nagnuo sam se napred. „Ako biste vi Džejmiji samo potražili, možda biste i našli inteligentna bića“, rekao sam. „Ja sam na kopnu tek mesec dana, a već sam našao mnogo šta. Nemate ni najblažu predstavu o lepoti koju biste tek tako da uništite. Tu je čitava ekologija, različita od one na ostrvima, bezbrojne vrste, mnoge koje još verovatno nisu ni otkrivene. Ali šta vi o tome znate? Bilo ko od vas?“

Džeri je klimnuo glavom. „Dobro, pokaži mi.“ Naglo je ustao. „Bouvene, ja uvek želim da učim. Zašto nas ne povedeš napolje i pokažeš nam sva čudesa kopna?“

Mislim da je i Džeri želeo da zaradi poene. Verovatno nije ni pomišljao da ću prihvatiti njegovu ponudu, ali sam ja tačno to želeo. Sada je napolju bilo mračno i razgovarali smo na svetlosti mojih svetiljki. Iznad nas su zvezde sijale kroz otvor u krovu. Šuma će sada biti živa, sablasna i divna, a ja sam odjednom goreo od želje da budem tamo, s lukom u ruci, u svetu gde sam bio sila i prijatelj, a Džeri trapavi turista.

„Kristal?“, rekao sam.

Delovala je zainteresovano. „Zvuči zabavno. Ako je bezbedno.“

„Biće“, rekao sam. „Poneću luk.“ Oboje smo ustali i Kris je izgledala srećno. Setio sam se zajedničkih putovanja u baldursku divljinu, i iznenada sam se osetio veoma srećno, ubeđen da će sve ispasti dobro. Džeri je samo deo košmara. Ona nikako ne može biti zaljubljena u njega.

Prvo sam našao tablete za trežnjenje; osećao sam se dobro, ali ne dovoljno dobro da pripit krenem u šumu. Kristal i ja smo svoje smesta progutali i nekoliko trenutaka docnije alkoholni sjaj počeo je da bleđi. Džeri je, međutim, odbio tabletu koju sam mu ponudio. „Nisam toliko popio“, bio je uporan. „Ne treba mi.“

Slegnuo sam ramenima, misleći kako stvari postaju sve bolje i bolje. Ako se Džeri bude pijano teturao kroz šumu, to će sigurno samo dodatno udaljiti Kris od njega. „Kako hoćeš“, rekao sam.

Nijedno nije bilo zaista obučeno za divljinu, ali sam se nadao da to neće biti problem, pošto nisam nameravao da ih povedem posebno duboko u šumu. Mislio sam da će to biti brz put; malo ćemo ići mojom stazom, pokazaću im gomilu prašine i ambis paukova, možda im uloviti jednog pauka snova. Prosta stvar, malo u šumu pa nazad.

Obukao sam tamni kombinezon, teške planinarske čizme, prebacio tobolac preko leđa, pružio Kristal lampu, za slučaj da se udaljimo od oblasti plave mahovine, i na kraju uzeo luk. „To ti je stvarno potrebno?“, upitao je Džeri zajedljivo.

„Zaštita“, rekao sam.

„Nemoguće da je toliko opasno.“

I nije, ako čovek zna šta radi, ali to im nisam rekao. „Zašto onda vi Džejmiji ne mrdate s ostrva?“

Osmehnuo se. „Ja bih imao više poverenja u laser.“

„Volim rizik. Luk daje lovini bar neke izgled.“

Kris mi je uputila osmeh koji je govorio o zajedničkim uspomename. „On lovi samo grabljivce“, rekla je Džeriju. Ja sam se poklonio.

Veverica je pristao da čuva moj zamak. Smiren i veoma samopouzdan, pripasao sam nož i poveo svoju bivšu ženu i njenog ljubavnika u šume Džejmisonovog sveta.

Hodali smo jedno iza drugoga, zbijeni, ja napred s lukom, Kris u sredini, Džeri iza nje. Kris je koristila svetiljku kada smo izašli, prelazila je njome po stazi dok smo vijugali kroz drveće po imenu strela koje je stajalo kao zid pored mora. Visoko i veoma pravo, debele sive kore, poneko široko kao moja kula, raslo je suludo visoko pre nego što bi pustilo oskudne grančice. Tu i tamo raslo je zbijeno tako da je staza postajala uzana i nekoliko naizgled neprolaznih ograda od stabala iznenada je izbijalo pred nas u mraku. Ali Kris je uvek uspevala da nađe put, pošto sam ja zakoračivao napred da joj usmerim svetiljku kada bi zastala.

Posle deset minuta priroda šume počela je da se menja. Ovde su zemljište i sam vazduh bili suvlji, vetar svež ali bez primesa soli; strele, željne vode,

isušile su većinu vlage iz vazduha. Postajale su niže i ređe, prostori između njih krupniji i lakši za nalaženje. Počele su da se pojavljuju i druge vrste biljaka: zakržljalo malo goblin-drveće, široki lažihrast, vitki vatronos čije su crvene žile blistavo pulsirale u mračnoj šumi kada bi Kristalina svetiljka na njih naletela.

I plava mahovina.

U početku tek pomalo; ovde teška mreža koja visi s goblinove grane, tamo mali čuperak na zemlji, koji se često penje uz vatronos ili uvelu usamljenu strelu. Onda sve više i više; gusti sagovi pod nogama, mahovinasti prekrivači na lišću iznad, teški zastori koji vise s grana i poigraju na vetru. Kristal je lutala svetiljkom, nalazila sve veće gomile mekane plave gljive i ja sam na rubu vidnog polja počeo da vidim sjaj.

„Dosta“, rekao sam i Kris je isključila svetiljku.

Tama je trajala samo trenutak, dok nam se oči nisu privikle na slabije svetlo. Oko nas je šumu prožimao blagi sjaj, dok nas je plava mahovina kupala svojom avetinjskom fosforescencijom. Stajali smo blizu malog proplanka, pod blistavocrnim vatronosom, ali čak je i plamen njegovog drveta crvenih žila delovao hladno na tom bledom plavom svetlu. Mahovina je preuzela rastinje, zamenila sve lokalne trave i pretvorila sve obližnje žbunje u čupave plave lopte za plažu. Penjala se uz bokove većine stabala, a kada smo pogledali uvis kroz granje, ka zvezdama, videli smo druge kolonije koje su se smestile na drveću poput blistavih kruna.

Pažljivo sam naslonio luk na tamnu koru vatronosa, sagnuo se i pružio Kristal šaku svetla. Kada sam joj je prineo ispod brade, ponovo mi se osmehnula a crte njenog lica smekšale su od hladne magije u mojoj ruci. Sećam se da sam se osećao veoma dobro zato što sam ih odveo do te lepote.

Ali Džeri mi se samo iskezio. „Znači ovo ćemo ugroziti, Bouvene?“, upitao je. „Šumu punu plave mahovine?“

Pustio sam da mahovina padne. „Tebi ona nije lepa?“

Džeri je slegnuo ramenima. „Jeste, lepa je. Ali takođe je i gljiva, parazit s opasnom sklonošću da preplavi i potisne sve druge oblike biljnog života. Plava mahovina je nekada bila veoma gusta na Džolostaru i arhipelagu Barbis. Svu smo je iskorenili; može za mesec dana da uništi dobar prinos kukuruza.“ Odmahnuo je glavom.

A Kristal je klimnula. „Znaš, u pravu je“, rekla je.

Dugo sam je gledao, iznenada se osećajući veoma trezno, kao da je nestala i poslednja uspomena na vino. Naglo mi je svanulo da sam, potpuno nesvesno, napravio sebi novu fantaziju. Ovde, u svetu koji sam počeo da prisvajam za sebe, svetu pauka snova i magične mahovine, nekako sam pomislio da bih ponovo mogao da dohvatim svoj davno odbegli san, svoju osmehnutu kristalnu srodnu dušu. U bezvremenoj divljini kopna, ona će nas oboje videti u novom svetlu i ponovo će shvatiti da zapravo mene voli.

I tako sam izatkao lepu mrežu, svetlu i primamljivu kao zamke pauka snova, a Kris je jednom rečju rastrgnula njene slabašne niti. Bila je njegova; više nije bila moja, niti će ikada biti. A ako mi je Džeri delovao glupo, neosetljivo ili preterano praktično, pa, možda ga je Kris odabrala baš zbog tih osobina. A možda i nije - nisam imao prava da nagađam razloge njene ljubavi, i verovatno je nikada neću razumeti.

Otresao sam poslednje truni mahovine s ruku dok je Džeri uzimao od Kristal tešku svetiljku pa je ponovo uključio. Nestala je moja plava zemlja čuda, sagorela ju je jarka bela realnost zraka njegove baterijske lampe. „Šta sada?“, upitao je, osmehnut. Ipak nije bio toliko pijan.

Digao sam luk sa mesta gde sam ga spustio. „Za mnom“, rekao sam hitro, odsečno. Oboje su delovali spremno i znatiželjno, ali se moje raspoloženje potpuno promenilo. Iznenada je čitav put delovao besmisleno. Samo sam želeo da odu, da se vratim u svoju kulu sa Vevericom. Pao sam...

...i tonuo sve dublje. Dublje u šumi teškoj od mahovine, naišli smo na hitar i taman potok a blistavi zrak baterijske probo je usamljenog gvozdenuroga koji je došao na pojilo. Hitro je digao pogled, bled i uplašen, pa onda odjurio kroz drveće, na tren pomalo nalik na jednoroga iz zemaljskih legendi. Iz duge navike sam pogledao Kristal, ali su njene oči potražile Džerijeve kada se nasmejala.

Kasnije, dok smo se penjali jednom kamenom padinom, u blizini se pojavila pećina; po mirisu, jazbina šumskog rezača.

Okrenuo sam se da ih upozorim da je običu, ali sam otkrio da me više ne prate izbliza. Nalazili su se deset koraka iza mene, u podnožju stena, hodali su veoma sporo i tiho razgovarali, držeći se za ruke.

Mračan i besan, nem, ponovo sam se okrenuo i nastavio preko brda. Nismo ponovo razgovarali sve dok nisam našao gomilu prašine.

Zastao sam na njenom rubu, s čizmama dva centimetra duboko u finom

sivom prahu a oni su polako pristigli iza mene. „Hajde, Džeri“, rekao sam. „Osvetli ovde baterijskom.“

Svetlo je počelo da luta. Brdo nam je bilo iza leđa, kamenito i tu i tamo osvetljeno mutnom hladnom vatrom vegetacije pokrivena plavom mahovinom. Ali ispred nas je bila samo pustoš; prostrana prazna ravnica, crna, uništena i beživotna, otvorena pred zvezdama. Džeri je pomerao baterijsku lampu tamo-amo, usmeravao zrak u rubove obližnje prašine, da bi ovaj nestao kada ju je uperio pravo u sivu daljinu. Jedini zvuk je stvarao vetar.

„Dakle?“, rekao je naposletku.

„Opipaj prašinu“, rekao sam mu. Ovog puta se neću sagnuti. „A kada se vratimo u kulu, smrvi jednu moju ciglu i opipaj to. Ista stvar, nekakav praškasti pepeo.“ Široko sam mahnuo rukom. „Rekao bih da je ovde nekada bio grad, ali se sada sav pretvorio u prah. Možda je moja kula bila stražara naroda koji ga je sagradio, shvataš?“

„Nestala inteligentna bića šume“, rekao je Džeri i dalje se osmehujući. „Pa, priznaću da na ostrvima nema ničeg sličnog. Iz dobrog razloga. Mi ne puštamo da šumski požari neobuzdano besne.“

„Šumski požari! Nemoj mi reći. Šumski požari ne pretvaraju sve u fini prah, uvek ostane nekoliko ugljenisanih panjeva, nečega.“

„Je l’? Verovatno si u pravu. Ali svi uništeni gradovi koje sam ja video imaju bar nekoliko cigala koje još stoje jedna na drugoj, da bi ih turisti slikali“, rekao je Džeri. Svetlost baterijske lampe letela je po gomili prašine, nimalo zainteresovano. „Ovde imaš samo brdo đubreta.“

Kristal nije rekla ništa.

Počeo sam da hodam nazad, dok su me oni ćutke pratili. Svakog časa sam gubio poene; izuzetno glupo sam postupio kada sam ih doveo ovamo. U tom trenutku u glavi mi je bila samo želja da se vratim u svoju kulu što je pre moguće, da ih zajedno pošaljem nazad u Port Džejmison, i da nastavim sa svojim izgnanstvom.

Kristal me je zaustavila, pošto smo se vratili preko brda, u šumu plave mahovine.

„Džoni“, rekla je. Stao sam, oni su me pristigli, a Kristal je pokazala.

„Gasi svetlo“, rekao sam Džeriju. Na slabijem osvetljenju mahovine bilo je lakše to приметiti: složenu svetlucavu mrežu pauka snova, kako se ukoso

spušta ka zemlji sa niskih grana lažihраста. Pojasevi mahovine koji su blago svetleli oko nas nisu bili ništa u poređenju sa tim; svaka nit bila je debela kao moj mali prst, masna i blistava, a na njoj su se smenjivale sve dugine boje.

Kris je zakoračila ka njoj, ali sam je uhvatio za ruku i zaustavio. „Pauci su negde blizu“, rekao sam. „Nemoj previše da se približavaš. Tata pauk se nikada ne udaljava od mreže, a mama noću patrolira po drveću.“

Džeri je pomalo napeto pogledao uvis. Baterijska mu je bila tamna a iznenada nije izgledao kao da ima sve odgovore. Pauci snova su opasni grabljivci a slutio sam da nijednog nije video van vitrine. Na ostrvima ih nema. „Povelika mreža“, rekao je. „Mora da su i pauci krupni.“

„Krupni“, rekao sam i istog časa sam osetio nadahnuće. Moći ću da ga uznemirim mnogo više ako ga je obična mreža ovoliko uzdrmala. A on je mene uznemiravao čitave večeri. „Pratite me. Pokazaću vam pravog pauka snova.“ Pažljivo smo obišli mrežu, nijednom ne videvši njene čuvarke. Poveo sam ih do paučjeg ambisa.

Bilo je to veliko slovo V u peskovitom tlu, nekada možda korito potoka, ali sada suvo i obraslo. Ambis po dnevnom svetlu uopšte nije posebno dubok, ali noću izgleda veoma upečatljivo, dok zurite u njega sa šumovitih brda s obe strane. Na dnu je prekriven gustim tamnim rastinjem, po kome na sve strane ima treperavih fantomskih svetala; iznad se raznovrsno drveće naginje u ambis, gotovo se susrećući iznad središta. Jedno drvo ga zapravo i premošćuje. Drevna, natrula strela, sparušena od nedostatka vlage, odavno je pala i stvorila prirodni most. S mosta je visila plava mahovina, i sijala. Nas troje smo izašli na to mutno osvetljeno, zakrivljeno stablo i ja sam pokazao naniže.

Nekoliko metara ispod nas, blistava raznobojna mreža visila je od brda do brda, a svaka njena nit bila je debela kao kabl i blistava od lepljivih ulja. Povezivala je sve niže drveće u izuvijan, složen zagrljaj i bila je blistavi vilinski krov iznad ambisa. Bila je veoma lepa; prosto je mamila čoveka da pruži ruku i dodirne je.

Zato su je, naravno, pauci snova i tkali. Oni su bili noćni grabljivci, a blistave boje njihovih mreža koje su gorele u noći predstavljale su moćan mamac.

„Gledajte“, rekla je Kristal, „pauk.“ Pokazala je. Sedeo je u jednom tamnijem uglu mreže, napola sakriven granama goblin--drveta koje je raslo iz stene. Mogao sam nejasno da ga vidim, na sjaju mreže i svetlu mahovine,

veliko osmonogo belo stvorenje, veliko poput krupne tikve. Nepokretno. Čeka.

Džeri se ponovo nelagodno osvrnuo, pa pogledao u grane grbavog lažihраста koji se delimično nadnosio nad nas. „Parnjak je negde u blizini, je li tako?“

Klimnuo sam glavom. Pauci snova s Džejmisonovog sveta nisu istovetni arahnidima sa Stare Zemlje. Ženka je i ovde smrtonosnija, ali daleko od toga da će pojesti mužjaka, ona ga doživotno uzima za stalnog, specijalizovanog partnera. Jer tromi, krupni mužjak tka blistavu mrežu i maže je svojim lepljivim uljima, on vezuje plen uhvaćen u zamku od svetla i boje. U međuvremenu ženka luta po mračnim granama, njena kesa sa otrovom puna je viskoznog otrova snova koji pruža jarke vizije, ekstazu i konačnu tamu. Ubada stvorenja mnogo puta veća od sebe, pa ih mlitave dovlači do mreže, da doda zalihama.

Pauci snova su, bez obzira na sve to, blage, milostive ubice. Nema veze što im je draža živa hrana; zatočenici verovatno uživaju u tome što ih jedu. Česta džejmijaska mudrost kaže da paukov plen stenje od zadovoljstva dok ga ovaj jede. Kao i sve narodne mudrosti, uveliko preteruje. Ali zatočenici se zaista nikada ne otimaju.

Ali te noći se nešto otimalo u mreži ispod nas.

„Šta je to?“, rekao sam trepćući. Blistava mreža nije bila ni izbliza prazna - napola pojedeno truplo gvođenroga ležalo je blizu nas, a nekakav veliki tamni slepi miš vezan svetlim nitima bio je tek malo dalje - ali nisam njih gledao. U uglu nasuprot mužjaka, blizu zapadnog drveća, nešto je bilo uhvaćeno i treperilo je. Sećam se da sam nakratko ugledao blede udove koji mlataraju, krupne svetle oči i nešto nalik na krila. Ali nisam jasno video.

Tada se Džeri okliznuo.

Možda je zbog vina postao nesiguran, ili možda zbog mahovine pod našim nogama, ili krive debla na kome smo stajali. Možda je samo pokušavao da me obiđe i vidi u šta to gledam. Međutim, u svakom slučaju se okliznuo, izgubio ravnotežu, kriknuo i odjednom se nalazio pet metara ispod nas, uhvaćen u mrežu. Ona se čitava zatresla od njegovog pada, ali joj ni izbliza nije pretila opasnost od pucanja - mreže pauka snova su, pre svega, dovoljno jake da hvataju gvođenroge i šumske rezače.

„Do đavola“, viknuo je Džeri. Izgledao je blesavo; jedna noga mu je prošla pravo kroz vlakna mreže, ruke su mu bile beznađežno upetljane, a samo

su mu glava i ramena bili slobodni. „Ovo je lepljivo. Jedva mrdam.“

„Miruj“, rekao sam mu. „Samo će biti gore. Sačekaj da smislim kako da siđem i da te oslobodim. Imam nož.“ Osvrnuo sam se, tražeći granu niz koju ću se spustiti.

„Džone“, Kristalin glas je bio napet, na ivici.

Mužjak je napustio mesto odakle je vrebao iza goblindrjeta. Išao je ka Džeriju teškim, odmerenim korakom; odvratna bela prilika koja sporo mili preko natprirodne lepote svoje mreže.

„Prokletstvo“, rekao sam. Nisam bio istinski uznemiren, ali je to ipak bila neprilika. Veliki mužjak je bio najkrupniji pauk koga sam u životu video, i delovalo mi je kao greh ubiti ga. Ali mi se činilo da nemam drugog izbora. Mužjak pauka sna nema otrov, ali je mesožder i ujed mu može biti smrtonosan, posebno kada je toliko velik. Nisam smeo da mu dozvolim da se približi Džeriju za ujed.

Smireno, pažljivo, izvadio sam dugačku sivu strelu iz tobolca i stavio je na luk. Bila je noć, naravno, ali to me nije posebno brinulo. Bio sam dobar strelac a meta mi se jasno ocrtavala na blistavim nitima njene mreže.

Kristal vrisnu.

Na tren sam zastao, ljut što paniči kada je sve pod kontrolom. Ali sve vreme sam znao da ona ne bi tako nešto uradila. Posredi je bilo nešto drugo. Na tren nisam mogao da zamislim šta bi to bilo.

Onda sam video, kada sam pogledao u pravcu u kome je Kris gledala. Debeli beli pauk velik kao pesnica krupnog čoveka spustio se sa lažihраста na most na kome smo stajali, ni tri stope daleko. Kristal je, bogu hvala, bila na bezbednom iza mene.

Stajao sam tu - koliko dugo? Ne znam. Da sam samo delovao, bez zaustavljanja, bez misli, mogao sam sve da sredim. Trebalo je prvo da se postaram za mužjaka, sa spremnom strelom. Onda bi mi ostalo dovoljno vremena da izvučem drugu strelu za ženu.

No ja sam se ukipio, uhvaćen u tom tamnom svetlom trenu, nakratko bezvremenom, s lukom u ruci, ali ipak nesposoban da išta uradim. Sve je to iznenada bilo tako složeno. Ženka je milela ka meni, brže nego što bih poverovao, i činila se toliko hitrija i smrtonosnija od sporog belog stvorenja dole. Možda je trebalo prvo nju da ubijem. Možda promašim, a onda će mi

trebati vremena za nož ili drugu strelu.

Samo što ću tako ostaviti Džerija upetljanog i bespomoćnog pred čeljustima mužjaka koji mu se neumitno približavao. Mogao bi da strada. Mogao bi da strada. Kristal nikada mene ne bi krivila. Morao sam da spasem sebe i nju, ona će to shvatiti. A onda bi ponovo bila moja.

Da.

NE!

Kristal je vrištala, vrištala i odjednom je sve bilo jasno i ja sam znao šta je sve to značilo i zašto sam bio ovde u ovoj šumi i šta sam morao da uradim. Usledio je trenutak čudesne transcendencije. Izgubio sam dar da joj pružim sreću, mojoj Kristal, ali sada mi se na jedan trenutak nepokretan u vremenu ta moć vratila i mogao sam da dam ili uskratim sreću zauvek. Jednom strelom sam mogao da dokažem ljubav kakvu Džeri nikada neće moći da pruži.

Mislím da sam se osmehnuo. Siguran sam da jesam.

A moja strela je mračno poletela kroz svežu noć i našla je cilj u natečenom belom pauku koji je jurio preko svetlosne mreže.

Ženka je stigla do mene i ja nisam pokušao da je šutnem ili zgazim. Osetio sam oštar ubod u članku.

Blistave su i raznobojne mreže što ih tkaju pauci snova.

Noću, kada se vraćam iz šume, pažljivo čistim strele i otvaram svoj veliki nož, s vitkim nazubljenim sečivom, da rasečem kese s otrovom koji sam sakupio. Param ih, jednu po jednu, kao što sam ih ranije odsecao sa mirnih belih tela pauka snova, a onda pretačem otrov u flašu, da čeka dan kada će Korbec doleteti da ih pokupi.

Posle stavljam sićušni pehar, divno izrađen u srebru i opsidijanu, ukrašen motivima pauka i sipam do vrha gusto crno vino koje mi donosi iz grada. Mešam piće nožem, sve dok mi sečivo ne postane blistavo čisto a vino malo tamnije nego pre. Pa se penjem na krov.

Tada mi se često vraćaju Korbecove reči, a s njima i moja priča. Moja ljubav Kristal i Džeri, i noć svetla i pauka. Tog kratkog trenutka sve je delovalo tako krajnje ispravno, dok sam stajao na onom mahovinom obraslom deblu sa strelom u ruci i odlučio. A sve je pošlo toliko *naopako*...

...od trenutka kada sam se probudio, posle mesec dana groznice i vizija, i shvatio da sam u kuli gde su me Kris i Džeri doveli da me neguju. Moja

odluka, moj transcendentni izbor nije bio tako konačan kao što sam mislio.

Ponekad se pitam je li to uopšte *bio* izbor. Često smo o tome pričali dok sam se oporavljao i ono što mi je Kristal pričala nije ono što pamtim. Kaže da uopšte nije videla ženu, sve dok nije bilo prekasno, da mi se ova tiho spustila na vrat baš kada sam odapeo strelu koja je ubila mužjaka. Onda ju je, kaže, ona ubila baterijskom lampom koju joj je Džeri prethodno dao, a ja sam se srušio u mrežu.

Zapravo, na mom vratu *postoji* ožiljak, a na nozi ga nema. A njena priča zvuči istinito. Jer ja sam dobro upoznao pauke snova u sporim godinama koje su usledile posle te noći i znao sam da ženke ubijaju iz potaje, da se neprimećene spuštaju na plen. Ne jurišaju preko palih stabala kao pomahnitali gvozdenrozi; nije to u prirodi pauka.

A ni Kristal ni Džeri se ne sećaju nikakvog bledog krilatog stvorenja koje se otima u mreži.

A ipak ga *ja* jasno pamtim... kao što pamtim ženu koja je milela ka meni tokom beskonačnih godina dok sam stajao ukipljen... ali onda... ljudi kažu da ujed pauka snova čudno utiče na čovekov um.

To bi, naravno, moglo biti objašnjenje.

Ponekad kada mi Veverica priđe iza stepenica, grebući čađave cigle sa svojih osam belih nogu, pogodi me koliko je sve to pogrešno i znam da sam se predugo bavio snovima.

A ipak su snovi često bolji od jave, priče toliko lepše od života.

Kristal mi se nije vratila, ni tada ni kasnije. Otišli su kada sam se oporavio. A sreća koju sam joj doneo odlukom koja nije bila odluka i žrtvom koja nije bila žrtva, svojim večnim darom njoj - trajala je manje od godinu dana. Korbec mi kaže da su ona i Džeri ružno i nasilno raskinuli i da je ona kasnije otišla s Džejmisonovog sveta.

Pretpostavljam da je to istina, ako se može verovati čoveku kao što je Korbec. Ne brinem preterano o tome.

Samo ubijam paukove snova, pijem vino, igram se sa Vevericom. I svake noći se penjem u ovu kulu od pepela da zurim u daleka svetla.

I sedam puta nikad ne ubij čoveka

Možeš ubijati za sebe
ili za svoje drugare
i svoje mlade, ako se mora
i možeš;

Ali nikad ne ubij iz zadovoljstva ubijanja
i sedam puta nikad ne ubij čoveka!

Radjard Kipling

Dženšijska deca visila su sa zidina, niz malih tela sivog krzna, nepokretna na kraju dugačke užadi. Najstarije među njima očigledno je bilo zaklano pre vešanja; mužjak bez glave visio je naopačke, s omčom oko nogu, dok se tamo njihao izgoreo leš ženke. Ali većina, tamna, dlakava deca krupnih zlatnih očiju, većina je prosto bila povešana. Pred suton, kada je vetar dunuo sa oštih brda, tela lakše dece uvijala su se na kraju užadi i udarala u gradske zidove, kao da su živa i da žele da uđu.

Ali stražari na zidinama nisu obraćali pažnju na tu lupu dok su beskrajno patrolirali a metalna kapija prošarana rđom nije se otvarala.

„Veruješ li u zlo?“, upitao je Arik neKrol Dženi Rajter dok su sa obližnjeg brda posmatrali grad Čeličnih anđela. Gnev mu je bio ispisan na svakoj crti pljosnatog žutosmeđeg lica, dok je čučao u krhotinama nekadašnje dženšijske molitvene piramide.

„Zlo?“, promrmljala je Rajterova odsutno. Pogled joj se nije podizao sa crvenih kamenih zidova, naspram kojih su se tamna tela dece jasno ocrtavala. Sunce je zalazilo, debela crvena kugla koju su Čelični anđeli nazivali Srce Bakalonovo, a dolina ispod njih kao da je plivala u krvavim maglama.

„Zlo“, ponovio je neKrol. Trgovac je bio nizak, zdepast čovek, sa izraženim mongolskim crtama lica, sem jarkoriđe kose koja mu se spuštala gotovo do struka. „To je religijski koncept, a ja nisam religiozan čovek.

Nekada davno, kada sam bio tek dete i rastao na Aj Emerelu, zaključio sam da ne postoji ni dobro ni zlo, već samo različiti načini razmišljanja.“ Njegove sitne, mekane šake potražiše po prašini, sve dok nije našao krupnu, oštru krhotinu koja mu je ispunila pesnicu. Ustao je i pružio je Rajterovoj. „Čelični Anđeli su me naterali da ponovo poverujem u zlo“, rekao je.

Nemo je uzela komadić od njega pa ga okrenula na dlanu. Rajterova je bila mnogo viša od neKrola, i mnogo vitkija; žilava, koščata žena izduženog lica, kratke crne kose i bezizražajnih očiju. Na mršavom telu visio joj je znojavi kombinezon.

„Zanimljivo“, rekla je naposletku, pošto je nekoliko trenutaka proučavala krhotinu. Bila je tvrda i glatka kao staklo, ali otpornija; obojena u svetlucavocrveno, a ipak toliko tamna da je bila gotovo crna. „Plastika?“, upitala je, bacivši je nazad na zemlju.

NeKrol je slegnuo ramenima. „To sam i ja prvo pomislio, ali je to, naravno, nemoguće. Dženšiji rade u kosti, drvetu i ponekad u metalu, ali je plastika vekovima ispred njih.“

„Ili iza njih“, rekla je Rajterova. „Kažeš da su te molitvene piramide raštrkane po čitavoj šumi?“

„Da, svugde gde sam putovao. Ali Anđeli su razbili one blizu njihove doline da bi oterali Dženšije. Kako se budu širili, a širiće se sigurno, razbiće i ostale.“

Rajterova je klimnula glavom. Ponovo je pogledala naniže u dolinu, i u tom trenutku je poslednji okrajak Srca Bakalonovog kliznuo iza zapadnih planina a gradska svetla su počela da se pale. Dženšijska deca su visila u jezercima mekanog plavog svetla, a tik iznad gradske kapije videle su se dve prilike kako rade. Nedugo zatim su bacile nešto napolje, uže se odmotalo a onda se još jedna mala tamna senka trznula i zgrčila naspram zida. „Zašto?“, upitala je Rajterova, hladnim glasom, dok je posmatrala.

NeKrol je bio sve samo ne hladan. „Dženšiji su pokušali da brane jednu svoju piramidu. Koplja, noževi i kamenje protiv Čeličnih anđela s laserima, blasterima i vrištačama. Ali uhvatili su ih nespemne, ubili su jednog čoveka. Proktor je objavio da se to neće ponoviti.“ Pljunuo je. „Zlo. Deca im veruju, shvataš.“ „Zanimljivo“, rekla je Rajterova.

„Možeš li nešto da uradiš?“, upitao je neKrol, sa žustrinom u glasu. „Imaš svoj brod, svoju posadu. Dženšijima je potreban zaštitnik, Dženis.

Bespomoćni su pred Anđelima.“

„Moju posadu čine četiri čoveka“, rekla je Rajterova mirno. „Možda imamo i četiri lovačka lasera.“ Samo je tako odgovorila. NeKrol ju je bespomoćno pogledao. „Baš ništa?“

„Proktor će nas možda sutra pozvati. Sigurno je video *Svetla* da se prizemljuju. Možda će Anđeli želeti da trguju.“ Ponovo je pogledala u dolinu. „Hajde, Ariče, moramo da se vratimo u tvoju bazu. Moramo da tovarimo robu.“

Vajat, proktor Dece Bakalonove na planeti Korlos, bio je visok, crven i suv, a mišići su mu se jasno ocrtavali na golim rukama. Njegova plavetnocrna kosa bila je veoma kratko postrizena, a držao se ukočeno i uspravno. Kao i svi Čelični anđeli, na sebi je imao uniformu od kameleon-platna (sada svetlosmeđu, dok je stajao na punom dnevnom svetlu na rubu malog, primitivnog kosmodroma), pojas od čelične mreže sa ručnim laserom, komunikatorom i vrištačem, i kruti crveni rimski okovratnik. Sićušna figura koja mu je visila na lancu oko vrata - blede dete Bakalonovo, nago, nevino i vedrooko, ali s velikim crnim mačem u maloj pesnici - bila je jedini znak Vajatovog položaja.

Četvoro drugih Anđela stajali su iza njega; dva muškarca i dve žene, svi jednako odeveni. I na njihovim licima bilo je nečega istovetnog; kosa uvek kratko postrizena, bez obzira je li plava, riđa ili smeđa, oči budne, hladne i pomalo fanatične, ispravno držanje koje je izgleda obeležje svih pripadnika te vojno-religijske sekte, tela čvrsta i zategnuta. NeKrolu, koji je bio mekan, pogrbljen i aljkav, nije se dopadalo ništa na Anđelima.

Proktor Vajat je stigao nedugo pre zore i poslao jednog iz svog odreda da zalupa na vrata male sive montažne kupole koja je bila neKrolova trgovačka baza i dom. Pospan i besan, ali s uzdržanom učtivošću, trgovac je ustao da pozdravi Anđele, pa ih je otpratio na sredinu kosmodroma, gde je izgrebana metalna suza *Svetla Džolostara* čučala na tri teleskopske noge.

Otvori za robu su svi sada bili zapečaćeni; posada Rajterove provela je veći deo večeri istovarujući neKrolovu robu i zamenjujući je u brodskom spremištu sanducima dženških artefakata koji se mogu skupo prodati kolekcionarima vanzemaljske umetnosti. Koliko skupo, to nisu mogli znati sve dok neki stručnjak ne pregleda robu; Rajterova je spustila neKrola pre samo godinu dana, a ovo je bila prva isporuka.

„Ja sam nezavisni trgovac a Arik je moj agent na ovom svetu“, rekla je Rajterova proktoru kada su se sreli na ivici piste. „Morate da trgujete s njim.“

„Shvatam“, rekao je proktor Vajat. I dalje je držao spisak koji je ponudio Rajterovoj, spisak robe koju su Anđeli želeli sa industrijalizovanih kolonija na Avalonu i Džejmisonovom svetu. „Ali neKrol ne želi da posluje s nama.“

Rajterova ga je zbunjeno pogledala.

„S dobrim razlogom“, rekao je neKrol. „Ja trgujem s Dženšijima, vi ih koljete.“

Proktor je često razgovarao s neKrolom u mesecima otkako su Čelični anđeli osnovali svoj grad-koloniju i svi razgovori završili su se svađama; sada ga je ignorisao. „Koraci koje smo preduzeli bili su neophodni“, rekao je Vajat Rajterovoj. „Kada životinja ubije čoveka, životinja mora biti kažnjena, a druge životinje to moraju videti i učiti, da bi zveri znale kako je čovek, seme zemaljsko i dete Bakalonovo, gospodar i vladar svih njih.“ NeKrol prezrivo frknu. „Proktore, Dženšiji nisu zveri, oni su inteligentna rasa, sa sopstvenom religijom, umetnošću i običajima i oni...“

Vajat ga je pogledao. „Nemaju dušu. Samo deca Bakalonova imaju dušu, samo seme zemaljsko. To što imaju um bitno je samo tebi i možda njima. Bez duše, oni su zveri.“

„Arik mi je pokazao molitvene piramide koje grade“, rekla je Rajterova. „Stvorenja koja grade takve oltare sigurno imaju dušu.“

Proktor je odmahnuo glavom. „Vaša uverenja su pogrešna. U knjizi jasno piše. Mi, seme zemaljsko, istinska smo deca Bakalonova, i niko drugi. Ostali su životinje a u ime Bakalonovo moramo uspostaviti vlast nad njima.“

„Vrlo dobro“, rekla je Rajterova. „Ali vašu vlast ćete, bojim se, morati da uspostavite bez pomoći *Svetla Džolostara*. A moram da vas obavestim, proktore, da smatram kako su vaši postupci krajnje uznemirujući i nameravam da o njima podnesem izveštaj kada se vratim na Džejmisonov svet.“

„Drugo i ne očekujem“, rekao je Vajat. „Možda ćete dogodne goreti od ljubavi prema Bakalonu, pa ćemo ponovo moći da pričamo. Do tada će planeta Korlos preživeti.“ Pozdravio ju je po vojnički, pa je odsečnim korakom otišao sa piste, u pratnji četvoro Čeličnih anđela.

„Kakva korist ako ih prijaviš?“, rekao je neKrol jetko, pošto su otišli.

„Nikakva“, rekla je Rajterova gledajući u daljinu, ka šumi. Vetar je dizao

prašinu oko nje, a ramena su joj se pograbila, kao da je veoma umorna. „Džejmije neće biti briga, a ako ih i bude, šta oni mogu da urade?“

NeKrol se prisetio debele knjige crvenih korica koju mu je Vajat dao pre nekoliko meseci. „A Bakalon blede dete stvorio je svoju decu od čelika“, citirao je, „jer će zvezde skršiti one slabijih tela. A u ruku svakog novostvorenog deteta stavio je kovan mač, rekavši im: 'Ovo je istina i ovo je put.'“ Zgađeno je pljunuo. „To je suština njihove vere. A mi ne možemo ništa da preduzmemo?“

Njeno lice sada je bilo potpuno prazno. „Ostaviću ti dva lasera. Za godinu dana se postaraj da Dženšiji znaju kako da ih koriste. Mislim da znam kakvu ću robu za trampu doneti.“

* * *

Dženšiji su živeli u plemenima (bar ih je tako neKrol doživljavao) od dvadesetoro-tridesetoro članova, polovina odraslih a polovina dece, i svako je imalo sopstvenu domaću šumu i molitvenu piramidu. Nisu gradili; spavali su sklopčani u krošnjama drveća oko svoje piramide. Hranu su sakupljali; sočno plavo--crno voće je raslo svugde, kao i tri vrste jestivih bobica, halucinogeni list i masno žuto korenje koje su iskopavali. NeKrol je otkrio da se bave i lovom, ali retko. Pleme bi mesecima živelo bez mesa, dok su smeđe šumske svinje njuškale i množile se svuda oko njih, iskopavajući korenje i igrajući se s decom. Onda iznenada, kada bi populacija šumskih svinja došla do neke kritične tačke, dženšijski kopljanici bi mirno hodali među njima, ubijali dve od svake tri i te nedelje bi se meso peklo na velikim ražnjevima oko piramida. Slični obrasci mogli su se приметiti i za bele puževe sa drveća koji su ponekad pokrivali voćke kao pošast, sve dok ih Dženšiji ne bi pokupili za čorbu, a i za pseudokaluderice koje su krale voće i opsedale više grane.

Koliko je neKrol mogao da vidi, u dženšijskim šumama nije bilo grabljivica. Tokom prvih meseci na njihovom svetu nosio je dugačak nož i ručni laser dok je išao od piramide do piramide na trgovačkoj ruti. Ali nikada nije sreo ništa ni izbliza neprijateljski nastrojeno, i sada mu je nož ležao slomljen u kuhinji, dok je laser odavno izgubio.

Dan pošto su *Svetla Džolostara* otišla, neKrol je naoružan ponovo otišao u šumu, s jednim lovačkim laserom Rajterove prebačenim preko ramena.

Manje od dva kilometra od svoje baze, neKrol je našao logor

Dženšijakoje je prozvaao vodopadski narod. Živeli su na padini gusto pošumljenog brda, gde je padao brz plavičastobeli potok deleći se i spajajući iznova i iznova, tako da je čitava padina bila složena blistava mreža vodopada, brzaka, jezeraca i zastora od vode što prska. Molitvena piramida klana stajala je u najnižem jezeru, na ravnom sivom kamenu u sredini brzaka; viša od većina Dženšija, dosezala je do neKrolove brade, i izgledala je beskonačno teško, čvrsto i nepokretno, trostrani blok tamne, tamne crvene boje.

NeKrola to nije zavaravalo. Video je druge piramide isečene laserima Čeličnih anđela i rastočene vatrom njihovih blastera; kakve god da su moći piramide imale u dženšijskim mitovima, kakve god da se misterije kriju u njihovom postanju, to nije bilo dovoljno da zaustavi mač Bakalonov.

Proplanak oko jezerceta s piramidom bio je živ od sunca kada je neKrol došao, visoka trava njihala se na povetarcu, ali je većina vodopadskog naroda bila negde drugde. Možda u drveću, gde su se penjali, sparivali ili brali voće, ili su lutali po šumama na svom brdu. Pošto je stigao na proplanak, trgovac je našao samo nekoliko male dece koja jašu šumsku svinju. Seo je da čeka, na toplom sunčevom svetlu.

Uskoro se pojavio stari govornik.

Seo je pored neKrola, sićušni sparušeni Dženši čije je prljavo sivobelo krzno tek ponegde sakrivalo bore. Bio je bezub, bez kandži, slabašan; ipak, njegove oči, krupne zlatne i bez zenica, kao kod svih Dženšija, i dalje su bile budne, žive. On je bio govornik vodopadskog naroda, pojedinac koji najbliže komunicira s molitvenom piramidom. Svaki klan je imao jednog govornika.

„Imam nešto novo za trgovinu“, rekao je neKrol, tihim, šuškvim dženšijskim govorom. Naučio ga je pre nego što je ovamo stigao, još na Avalonu. Tomas Čang, legendarni avalonski lingvista, uspeo je da ga dešifruje pre nekoliko vekova, kada je Kleronomasovo istraživanje prošlo pored te planete. Nijedan čovek kasnije nije posetio Dženši, ali su Kleronomasove mape i Čangova analiza jezičkih obrazaca ostali u kompjuterima avalonskog Instituta za proučavanje vanzemaljske inteligencije.

„Napravili smo vam još kipova, istesali smo nova drva“, rekao je stari govornik. „Šta ste vi doneli? So?“

NeKrol je otkopčao ranac pa ga otvorio. Izvadio je jednu ciglu soli koju je doneo, pa je stavio pred govornika. „So“, rekao je. „I još nešto.“ Stavio je

pred Dženšija lovačku pušku.

„Šta je to?“, upitao je stari govornik.

„Znaš li za Čelične anđele?“, upitao je neKrol.

Njegov sagovornik je klimnuo glavom. Bio je to gest kojem ga je neKrol naučio. „Obezboženi koji beže iz mrtve doline pričaju o njima. Oni su ti koji ućutkavaju bogove, koji lome piramide.“

„Ovo je oruđe poput onoga kojim Čelični anđeli ruše vaše piramide“, rekao je neKrol. „Nudim vam ga u razmeni.“

Stari govornik je sedeo veoma mirno. „Ali mi ne želimo da lomimo piramide“, rekao je.

„Ova alatka može da se koristi i za druge namene“, rekao je neKrol. „Čelični anđeli jednog dana mogu doći ovamo, da unište piramidu vodopadskog naroda. Ako pre toga budete imali ovakve alatke, moći ćete da ih zaustavite. Narod piramide u kamenom prstenu pokušao je da zaustavi Čelične anđele kopljima i noževima, i sada su rasuti na sve strane a deca im mrtva vise sa zidina grada Čeličnih anđela. Drugi klanovi Dženšija nisu se opirali, pa su ipak sada obezboženi i bez zemlje. Doći će čas kada će vodopadskom narodu zatrebati ova alatka, stari govorniče.“

Dženšijski starešina je znatiželjno digao laser sitnim svelim šakama. „Moramo da se pomolimo oko toga“, rekao je. „Ostani, Ariče. Noćas ćemo ti reći, kada nas bogovi pogledaju iz visina. Dotle ćemo trgovati.“ Naglo je ustao, hitro osmotrio piramidu u jezercetu, pa nestao u šumi i dalje držeći laser.

NeKrol uzdahnu. Pred njim je bilo dugo čekanje; molitveni skupovi nikada nisu započinjali pre zalaska sunca. Premestio se na ivicu jezerceta i izuo teške čizme da pokvasi znojava, žuljevita stopala u hladnoj vodi.

Kada je digao pogled, video je da je stigla jedna okretna mlada Dženškinja s primesom riđeg u krznu, prva s robom za trampu. Ćutke mu je (svi su oni sem govornika ćutali u neKrolovom prisustvu) ponudila svoj rad.

Bila je to statueta ne veća od njegove pesnice, boginja plodnosti krupnih grudi izdeljana iz mirišljavog plavog drveta tankih žila na kome su rasle voćke. Sedela je prekrštenih nogu na trouglastoj osnovi a tri tanka i dugačka komada kosti dizala su se iz trougla i spajala se iznad njene glave u grudvici gline.

NeKrol je uzeo figuru, okrenuo je ovamo i onamo, pa s odobravanjem klimnuo glavom. Dženškinja se osmehnula i nestala, odnevši ciglu soli sa sobom. Dugo pošto je otišla neKrol se i dalje divio onome što je dobio. Čitav život je proveo trgujući, deset godina je proveo među lignjolikim getsoidima na Atu a četiri sa Findijima, mršavim kao komarci, putovao je trgovačkom rutom na pet-šest planeta u kamenom dobu koje su nekada bile robovski svetovi propalog Hranganskog carstva; ali nigde nije naišao na umetnike poput Dženšija. Po ko zna koji put upitao se zašto ni Kleronomas ni Čang nisu spominjali urođeničke skulpture. Ipak, zbog toga mu je bilo drago, a bio je i prilično siguran da će, kada trgovci umetninama vide sanduke s drvenim bogovima koje je predao Rajterovoj, svet biti preplavljen trgovcima. Njega su ovde poslali čisto probe radi, u nadi da će naći neki dženšijski lek, biljku ili piće koje će se dobro prodavati u međuzvezdanoj trgovini. Umesto toga je našao umetnost, kao odgovor na molitvu.

Druge zanatlije su dolazile i odlazile dok je jutro prelazilo u popodne a popodne u suton, pa su stavljali svoja dela pred njega. Pažljivo bi osmotrio svako delo, neka prihvatao i plaćao solju a neka odbijao. Pre nego što je sasvim pao mrak, kraj njegove desne ruke stajala je gomilica predmeta; komplet noževa od crvenog kamena, sivo platno smrti koje su od krzna starog Dženšija istkali njegova udovica i prijatelji (s njegovim licem izvezenim svilenim zlatnim vlasima pseudokaluderice), koštano koplje sa znacima koji su podsetili neKrola na rune iz legendi sa Stare Zemlje; i kipove. Kipovi su mu uvek bili najdraži; veoma često je vanzemaljska umetnost bila nepojmljivo tuđa, ali dženšijske zanatlije su dodirivale neku emocionalnu žicu u njemu. Bogovi koje su rezbarili, kako sede u piramidama od kosti, imali su dženšijska lica, a ipak su istovremeno delovali suštinski ljudski; bogovi rata strogog lica, stvorovi koji su čudno podsećali na satire, boginje plodnosti poput one koju je kupio, ratnici i nimfe gotovo nalik na ljude. NeKrol je često žalio što nema formalno obrazovanje u vanzemaljskoj antropologiji, da bi napisao knjigu o univerzalnosti mita. Dženšiji su sigurno imali bogatu mitologiju, mada govornici o njoj nikada nisu pričali; ništa drugo ne bi objasnilo rezbarije. Možda se više nisu klanjali starim bogovima, ali su ih i dalje pamtili.

Kada je Srce Bakalonovo zašlo a poslednji crvenkasti zraci prestali da se probijaju kroz visoke krošnje, neKrol je pokupio svu robu koju je mogao da ponese. Potrošio je gotovo svu so. Ponovo je vezao čizme, veoma pažljivo spakovao kupljeno i onda strpljivo sedeo u travi kraj jezerceta, čekajući. Jedno po jedno, narod vodopada mu se pridružio. Stari govornik se napokon

vratio.

Molitve su počele.

Stari govornik, i dalje držeći laser, pažljivo je zagazio u sada crne vode, pa je čučnuo pored crne piramide. Drugi, odrasli i deca zajedno, sada njih negde četrdesetoro, odabrali su mesta na travi blizu obale, iza neKrola i oko njega. Kao i on, gledali su preko jezerceta, u piramidu i govornika jasno ocrtanog na svetlu tek izašlog, ogromnog meseca. Pošto je spustio laser na kamen, stari govornik je pritisnuo oba dlana na bok piramide, a telo kao da mu se ukočilo, dok su se ostali Dženšiji takođe napeli i sasvim učitali.

NeKrol se nemirno promeškoltio pa je potisnuo zev. Nije sada prvi put sedeo na molitvenom obredu, znao je postupak. Čekao ga je čitav sat dosade; Dženšiji su se molili ćutke, i nije se čulo ništa sem njihovog ravnomernog disanja, ništa se nije videlo sem četrdeset praznih lica. Uzdahnivši, trgovac je pokušao da se opusti, zatvorio je oči i usredsredio se na mekanu travu pod sobom i topli povetarac koji mu je zabacivao divlju grivu od kose. Ovde je, nakratko, našao mir. Koliko li će potrajati, pitao se, ako Čelični anđeli krenu iz svoje doline...

Prošao je sat, ali je neKrol, izgubljen u meditaciji, jedva osećao protok vremena. Sve dok iznenada nije čuo šuškanje i čavrljanje oko sebe, kada je vodopadski narod počeo da ustaje i vraća se u šumu. A onda je stari govornik stajao pred njim i spuštao mu laser pred noge.

„Ne“, rekao je jednostavno.

NeKrol se trgnuo. „Molim? Ali *moraš*. Da ti pokažem šta sve može...“

„Imao sam viziju, Ariče. Bog mi je pokazao. Ali mi je takođe pokazao da ne bi bilo dobro prihvatiti to u razmeni.“

„Stari govorniče, Čelični anđeli će doći...“

„Ako dođu, naši bogovi će govoriti s njima“, rekao je poglavar Dženšija, na jeziku koji je zvučao kao kada mačka prede, ali je u njegovom blagom glasu bilo nečeg konačnog, a u njegovim ogromnim blistavim očima videlo se da o tome neće biti pregovora.

* * *

„Na našoj hrani zahvaljujemo samima sebi i nikome drugome. Naša je zato što smo za nju radili, naša je zato što smo se za nju borili, naša je jednim pravom

koje postoji: pravom jakih. Ali na toj snazi - sili naših ruku i čeliku naših mačeva i vatri naših srca - zahvaljujemo Bakalonu, bledom detetu koje nam je dalo život i naučilo nas kako da ga čuvamo.“

Proktor je ukočeno stajao za srednjim od pet dugačkih drvenih stolova koji su se pružali čitavom dužinom velike trpezarije, i izgovarao svaku reč molitve sa svečanim dostojanstvom. Njegove velike ruke s ispupčenim venama bile su čvrsto priljubljene na sečivo dignutog mača, a uniforma mu je pod mutnim svetlom bila gotovo crna. Oko njega su Čelični anđeli stajali u stavu mirno, a hrana je pred njima bila netaknuta: debele kuvane krtole, vreli komadi svinjskog mesa, zdele hrskave zelene neotrave. Deca ispod godišta za borbu, znači mlađa od deset godina, u uštirkanim belim haljecima i večno prisutnim pojasevima od čelične mreže, popunila su dva najdalja stola ispod prozora nalik na puškarnice; oni najmlađi su s mukom pokušavali da sede mirno pod budnim okom devetogodišnjih kućnih roditelja s drvenim palicama za pojasom. Bliže unutrašnjosti sedelo je ratničko bratstvo, potpuno naoružano, za dva jednako dugačka stola, muškarci i žene naizmenično, veterani uštavljene kože pored desetogodišnjaka koji su se tek preselili u kasarne iz dečjih spavaonica. Svi su na sebi imali isto kameleonsko platno kao Vajat, mada bez njegovog okovratnika a poneki su imali i dugmad čina. Za središnjim stolom, upola kraćim od ostalih, sedelo je jezgro Čeličnih anđela; odredni očevi i odredne majke, oružnici, vidari, četiri pohodna biskupa, svi koji su nosili visoki, ukočeni grimizni okovratnik. I proktor, u čelu stola.

„Jedimo“, rekao je Vajat na kraju. Mač mu je fijuknuo iznad stola, opisavši poteze blagoslova, pa je seo za jelo. Proktor je, kao i ostali, malopre stajao u redu koji je vijugao pored kuhinje do trpezarije, a njegova porcija nije bila ništa veća od porcija ostale braće.

Začuo se zveket noževa i viljušaka, ponekad i tanjira a s vremena na vreme i udarac palice, kada bi kućni roditelj kaznio disciplinski prekršaj nekog svog šticećenika; sem toga, u dvorani je vladala tišina. Čelični anđeli nisu govorili za jelom, već su radije meditirali o naucima tog dana dok su unosili u sebe spartansku hranu.

Posle su deca - i dalje nemo - izmarširala iz dvorane, nazad u spavaonicu. Usledio je odlazak borbenog bratstva - neki u kapelu, većina u kasarne, poneki na zid, na stražu. Ljudi koje će zameniti naći će kasni ručak još topao u kuhinji.

Starešine su ostale; pošto su tanjiri odneti, večera se pretvorila u štapsko

savetovanje.

„Voljno“, rekao je Vajat, ali prilike za stolom gotovo da se i nisu opustile. U tim godinama su odavno zaboravili šta je opuštanje. „Dalis“, rekao je, „imaš izveštaj koji sam zatražio?“

Pohodni biskup Dalis, snažna sredovečna žena debelih mišića i smeđe, kao štavljene kože, klimnu glavom. Na okovratniku je imala mali čelični znak, stilizovan memorijski čip, oznaku kompjuterske službe. „Da, proktore“, rekla je, hladnim, odmerenim glasom. „Džejmisonov svet je kolonija četvrte generacije, naseljenici su većinom poreklom sa Starog Posejdona. Jedan veliki kontinent, gotovo sasvim neistražen, i više od dvanaest hiljada ostrva različitih veličina. Ljudsko stanovništvo gotovo je u potpunosti koncentrisano na ostrvima i živi od ribolova i poljoprivrede, ribnjaka i teške industrije. Okeani su bogati hranom i metalima. Ukupan broj stanovnika iznosi sedamdeset devet miliona. Postoje dva velika grada, oba s kosmodromima: Port Džejmison i Džolostar.“ Pogledala je dole, u odštampane listove na stolu. „U doba Dvostrukog rata Džejmisonov svet nije bio čak ni unesen u karte. Nikada nije doživeo vojne sukobe, a planetarna policija im predstavlja jedine oružane snage. Nema kolonijalni program i nikada nije pokušao da uspostavi političku jurisdikciju van sopstvene atmosfere.“

Proktor klimnu glavom. „Odlično. Onda je trgovčeva pretnja da će nas prijaviti u suštini prazna. Možemo da nastavimo. Odredni oče Volmane?“

„Proktore, danas su uhvaćena četiri Dženšija, i sada su na zidinama“, izvestio je Volman. On je bio rumen mladić plave kose, ošišane po vojnički, i velikih ušiju. „Ako dozvolite, gospodine, zahtevao bih raspravu o mogućem okončanju kampanje.“

Svakog dana sve napornije tražimo a dobit je sve manja. Doslovno smo zbrisali sve mladunce dženšijskih klanova koji su prvobitno naseljavali Dolinu mača.“

Vajat klimnu glavom. „Drugi stavovi?“

Pohodni biskup Lion, plavook i suv, pokaza da se ne slaže. „Odrasli ostaju u životu. Odrasla zver opasnija je od mladunčeta, odredni oče.“

„U ovom slučaju nije“, reče oružnik C'ara DaHan. DaHan je bio džin od čoveka, ćelav i bronzane puti, šef Psihološkog naoružanja i obaveštavanja o neprijatelju. „Naša istraživanja pokazuju da, kada je jednom piramida uništena, ni odrasli Dženšiji ni potomstvo ne predstavljaju nikakvu pretnju

deci Bakalonovoj. Njihovo društveno ustrojstvo doslovno se raspada. Odrasli se ili razbeže, u nadi da će pristupiti nekom drugom klanu, ili se vraćaju u gotovo životinjsko divljaštvo. Napuštaju mladunce, koji se zbunjeni nekako staraju o sebi i ne pružaju nikakav otpor kada ih hvatamo. S obzirom na broj Dženšija na našim zidinama, kao i one koje su ubili grabljivci i koji su se međusobno poubijali, snažno sam ubeđen da je Dolina mača doslovno čista od tih životinja. Zima dolazi, proktore, i mnogo šta mora da se uradi. Odredni otac Volman i njegovi ljudi treba da se pošalju na druge zadatke.“

Rasprava se nastavila, ali je pravac već bio određen; većina prisutnih podržala je DaHana. Vajat je pažljivo slušao a sve vreme se molio Bakalonu za savet. Naposletku je mahnuo i zatražio tišinu.

„Odredni oče“, rekao je Volmenu, „sutra sakupi sve Dženšije - i odrasle i decu - koje nađeš, ali nemoj da ih vešaš ako ne pružaju otpor. Umesto toga ih povedi do grada i pokaži im njihove saplemenike na zidinama. Onda ih proteraj iz doline, po jednog na svaku stranu sveta.“ Oborio je glavu. „Nadam se da će oni preneti poruku, svim Dženšijima, o ceni koja se mora platiti kada zver digne ruku, kandžu ili sečivo na seme zemaljsko. Onda, kada stigne proleće i kada deca Bakalonova krenu dalje iz Doline mača, Dženšiji će mirno napustiti svoje piramide i odreći se zemalja koje čoveku mogu biti potrebne, da bi se slava bledog deteta dalje širila.“

Lion i DaHan oboje klimnuše glavom, kao i ostali. „Govori nam sada mudrost“, reče tada pohodni biskup Dalis.

Proktor Vajat se složi. Jedna odredna majka nižeg čina donese mu Knjigu, i on otvori Poglavlje pouka.

„U te dane mnogo zla snađe seme zemaljsko“, čitao je proktor, „jer Bakalona napustiše deca da se klanjaju mekšim bogovima. I tako im se nebesa zamračiše i s visina se na njih okomiše Sinovi Hrange, crvenih očiju i demonskih zuba, i na njih odozdo dođe ogromna horda Findija kao oblak skakavaca što zamračí zvezde. I svetovi goreše i deca plakaše: 'Spasi nas! Spasi nas!'

A blede dete dođe i stade pred njih, sa svojim velikim mačem u ruci, i ukori ih glasom poput grmljavine. 'Bejaste slaba deca', reče im, 'jer bejaste neposlušni. Gde su vam mačevi vaši? Nisam li vam mačeve dao u ruke?'

A deca viknuše: 'Raskovasmo ih na raonike, o Bakalone!'

A njegov gnev beše strašan. 'S raonicima ćete znači stati pred Sinove

Hrange! S raonicima ćete pobiti hordu Findija?’ I tada ih ostavi i više ne ču njihov plač, jer srce je Bakalonovo srce od vatre.

Ali jedan među semenom zemaljskim obrisa suze, jer su nebesa tako blistavo gorela da su mu suze pekle obraz. I krvožeđ nabuja u njemu i on prekova plug ponovo u mač, i jurnu na Sinove Hrange, koljući usput. Drugi videše i krenuše za njim, i veliki borbeni poklič razleže se među zvezdama.

A bledo dete to ču, pa dođe opet, jer zvuk bitke više prija njegovim ušima nego zvuk molbi. A kada vide, ono se osmehnu.

’Sada ste ponovo moja deca’, reče semenu Zemlje. ’Jer okrenuste se od mene da se klanjate bogu koji sebe naziva jagnjetom, ali niste li znali da jaganjci samo na klanje idu? A ipak vam se sada vid izbistrio, i ponovo ste Vuci Božji!’

I Bakalon im svima opet dade mačeve, svoj svojoj deci i svem semenu zemaljskom, i diže svoje veliko crno oružje po imenu Uništitelj demona, što kosi nedušne, pa njime zamahnu. I Sinovi Hrange padoše pred njegovom silom, a velika horda Findija izgore: pod njegovim okom. A deca Bakalonova preplaviše svetove.“

Proktor diže pogled. „Idite, braćo moja po oružju, i mislite na učenja Bakalonova i u snu. Nek vam bledo dete daruje vizije!“

Dobili su dozvolu da odu.

* * *

Drveće na bregu bilo je golo i okovano ledom a sneg - netaknut, sem od njihovih nogu i naleta surovog severca - zaslepljujuće je belo sijao na podnevnom suncu. U dolini podno njih, grad Čeličnih anđela izgledao je neprirодно čisto i mirno. Veliki smetovi naslanjali su se na istočne zidine, penjući se do polovine golog grimiznog kamena; kapije mesecima nisu otvarane. Deca Bakalonova su odavno prikupila žetvu i povukla se u grad, oko svojih vatri. Sem plavih svetala koja su gorela kasno u hladnu crnu noć i stražara koji je povremeno hodao po zidinama, neKrol bi jedva mogao da poveruje da su Anđeli i dalje živi.

Dženškinja o kojoj je neKrol počeo da misli kao o jetkoj govornici pogledala ga je očima čudno tamnijim od mekog zlata njene sabraće. „Ispod snega, bog leži skršen“, rekla je, a čak ni blagi tonovi dženšijskog jezika nisu

mogli sakriti hladnoću njenog glasa. Stajali su na istom mestu gde je neKrol nekada doveo Rajterovu, na mestu gde je piramida naroda kamenog prstena nekada stajala. NeKrol je od glave do pete bio umotan u pretesno termodelo koje mu je naglašavalo svaku nimalo lepu izbočinu. Pogledao je Dolinu mača iza tamnoplavog plastifilma u kapuljači odela. Ali Dženškinja, jetka govornica, bila je gola, pokrivena samo svojim gustim zimskim sivim krznom. Kaiš lovačkog lasera spuštao joj se između grudi.

„Drugi bogovi sem tvog biće uništeni ako Čelični anđeli ne budu zaustavljeni“, rekao je neKrol, drhteći uprkos termodelu.

Jetka govornica kao da ga nije čula. „Bila sam dete kada su došli, Ariče. Da su ostavili našeg boga, možda bih i dalje bila dete. Posle, kada su se svetla pogasila i kada je sjaj u meni zamro, lutala sam daleko od kamenog prstena, daleko od naše domaće šume; ništa nisam znala, jela sam gde sam mogla. Stvari nisu iste u tamnoj dolini. Šumske svinje su rikale kada sam prolazila i jurišale na mene kljovama, drugi Dženšiji su pretili i meni i jedni drugima. Nisam shvatala i nisam mogla da se molim. Čak i kada su me Čelični anđeli našli, i dalje nisam shvatala i otišla sam s njima u njihov grad, ne znajući nimalo njihov govor. Sećam se zidina i dece, mnoge mlađe od mene. Onda sam vrištala i otimala se; kada sam ih videla na konopcima, nešto divlje i bezbožno oživelo je u meni.“ Njene oči bile su uperene u njega, njene oči poput uglačane bronzne. Prebacila je težinu u dubokom snegu, pa stegla remen lasera šakom s kandžama.

NeKrol ju je dobro učio još od dana kada mu se pridružila, krajem leta kada su je Čelični anđeli prognali iz Doline mača. Jetka govornica bila je daleko najbolji strelac od njegove šestorke, od obezboženih izgnanika koje je prikupio i obučio. Jedino se tako moglo; nudio je lasere mnogim plemenima, i sva su ga odbila. Dženšiji su bili sigurni da će ih njihovi bogovi zaštititi. Samo su obezboženi slušali, a čak ni oni ne svi; mnogi - mala deca, oni tihi, prvi koji su pobjegli - mnogi su primljeni u druga plemena. Ali drugi, kao jetka govornica, postali su previše okoreli, previše su toga videli; više se nisu uklapali. Ona je prva prihvatila oružje, pošto ju je stari govornik isterao iz naroda vodopada.

„Često je bolje biti bez bogova“, rekao joj je neKrol. „Ovi dole imaju boga, i on je od njih stvorio to što su. A tako i Dženšiji imaju bogove, i zato što su poverljivi, zato umiru. Vi obezboženi ste im jedina nada.“

Jetka govornica nije odgovorila. Samo je pogledala tihi grad, opsednut

snegom, a u očima joj je tinjalo.

A neKrol ju je gledao i pitao se. On i njegovo šestoro bili su nada Dženšija, bio je rekao; ako je tako, postoji li uopšte stvarna nada? Jetka govornica i svi njegovi izgnanici imali su u sebi nečega ludačkog, neki gnev od koga su cepteli. Čak i ako Rajterova dođe s laserima, čak i ako tako mala družina uspe da obuzda širenje Anđela, čak i ako se to sve desi - šta onda? Ako sutra svi Anđeli izginu, gde će njegovi obezboženi naći mesta za sebe?

Ustali su, nemo, dok im se sneg pomerao pod stopalima a severac ih ujedao.

* * *

U kapeli je bilo tamno i tiho. Plamene kugle su gorele mutnim, sablasnim crvenilom u svakom uglu, a nizovi jednostavnih drvenih klupa bili su prazni. Iznad teškog oltara, grube kamene ploče, stajao je Bakalonov hologram, toliko stvaran da je gotovo disao; dečak, tek dečak, nag i mlečnobeo, sa krupnim očima i plavom kosom nevine mladosti. U njegovoj ruci, dvostruko duži od njega, bio je veliki crni mač.

Vajat je klečao pred projekcijom, oborene glave i veoma mirno. Čitave zime snovi su mu bili mračni i nemirni, tako da je svakog dana klečao i molio se za mudrost. Sem Bakalona nije postojao niko drugi od koga bi to tražio; on, Vajat, bio je proktor, koji vodi u bici i u veri. Sam mora odgonetnuti svoje vizije.

I tako se svakog dana rvao sa svojim mislima, sve dok snegovi nisu počeli da se tope i dok mu se kolena uniforme gotovo nisu prosenila od dugog klečanja. Napokon je doneo odluku i tog dana je pozvao više starešine da mu se pridruže u kapeli.

Ušli su sami, dok je proktor nepokretno klečao, pa su odabrali mesta na klupama iza njega, udaljeni jedni od drugih. Vajat to nije primećivao; molio se samo da mu reči budu tačne, da mu vizija bude istinita. Pošto su se svi okupili, ustao je i okrenuo se ka njima.

„Mnogi su svetovi na kojima su deca Bakalonova živel“, rekao im je, „ali nijedan nije tako blagosloven kao ovaj, naš Korlos. Veliko doba je pred nama, braćo moja po oružju. Bledo dete me je pohodilo u snovima, kao što je nekada došlo prvim proktorima u godinama kada je naše bratstvo iskovano. Podarilo mi je vizije.“

Bili su tihi, svi odreda, očiju krotkih i poslušnih; Vajat je bio njihov proktor. Pitanja nisu moguća kada neko višeg čina govori mudrost ili naređuje. To je bio jedan od stubova učenja Bakalonovog, da je komandni lanac svetinja i da se u njega nikada ne sumnja. Zato su svi ćutali.

„Lično je Bakalon hodao po ovom svetu. Hodao je među nedušnima i zverima i govorio im o našoj prevlasti i meni je rekao ovo: Kada stigne proleće i seme zemaljsko krene iz Doline mača da zaposedne novu zemlju, sve životinje će znati svoje mesto i povući će se pred nama. Tako proričem!

I još: videćemo čudesa. To mi je takođe bledo dete obećalo, znake po kojima ćemo znati njegovu istinu, znake koji će novim otkrovenjima ojačati našu veru. Ali naša će vera biti i na kušnji, jer to će biti vreme žrtvovanja, a Bakalon će mnogo puta tražiti da dokažemo svoju veru u njega. Moramo zapamtiti njegova učenja i biti verni, a svako od nas mora mu biti pokoran kao što je dete pokorno ocu a borac pokoran oficiru: a to znači hitro, i bez pitanja. Jer bledo dete najbolje zna.

To su vizije što mi ih je darovao, to su snovi što sam ih sanjao. Braćo, pomolite se sa mnom.“

I Vajat se ponovo okrenuo i kleknuo, a ostali su kleknuli zajedno sa njim, i sve glave su se pognule u molitvi sem jedne. U senkama na kraju kapele gde su plamene kugle tek mutno treperile, C'ara DaHan zurio je u svog proktora očima skrivenim ispod gustih spojenih obrva.

Te noći, posle neme večere u trpezariji i kratkog štapskog sastanka, oružnik je pozvao Vajata da prošetaju po zidinama. „Proktore, dušami je uzburkana“, rekao mu je. „Treba mi savet onoga ko je najbliži Bakalonu.“ Vajat klimnu glavom, pa obojica ogrnuše teške noćne ogrtače od crnog krzna i metalnog platna crnog kao nafta, pa zajedno krenuše zidinama od crvenog kamena pod zvezdama.

Blizu stražare koja se dizala iznad gradskih kapija, DaHan zastade i nagnu se preko ivice. Pogledom je dugo pretraživao sneg što se sporo topio pre nego što se okrenuo ka Proktoru. „Vajate“, rekao je naposletku, „moja vera je slaba.“

Proktor ništa nije rekao, već ga je samo gledao, s licem skrivenim kukuljicom noćnog ogrtača. Ispovest nije bila deo obreda Čeličnih anđela; Bakalon je rekao da vera borca nikada ne sme da malaksa.

„U stare dane“, govorio je C'ara DaHan, „mnoga oružja korišćena su

protiv dece Bakalonove. Neka od njih danas postoje samo u pričama. Možda nikada nisu ni postojala. Možda su to samo prazne stvari, kao bogovi kojima se klanjaju meki ljudi. Ja sam samo oružnik; nije moje to da znam.

A ipak postoji jedna priča, moj proktore - priča koja mi ne da mira. Nekada, priča se, u dugim vekovima rata, Sinovi Hrange pustili su na seme Zemljino ogavne vampire uma, stvorenja koja su ljudi prozvali dušopije. Dodir im je bio nevidljiv, ali je puzao kilometrima, dalje nego što je čovek mogao da vidi, dalje nego što je laser mogao da puca, i sa sobom je donosio ludilo. Vizije, moj proktore, vizije! Lažni bogovi i glupi planovi usađeni su u umove ljudi i..

„Tišina“, reče Vajat. Glas mu je bio leden kao noćni vazduh koji je pucketao oko njih i pretvarao mu dah u paru.

Usledila je dugačka tišina. Onda, mekšim glasom, proktor nastavi. „Čitave zime sam se molio, DaHane, i borio sa svojim vizijama. Ja sam proktor Dece Bakalonove na planeti Korlos, ne neko novonaoružano dete koga lažni bogovi mogu da lažu. Govorio sam tek kada sam bio siguran. Govorio sam kao tvoj proktor, kao tvoj otac u veri i kao tvoj nadređeni starešina. To što sumnjaš u mene, oružniče, to što se pitaš - to me veoma uznemirava. Sutra ćeš stati da se sa mnom raspravljaš na bojnom polju, razmatraćeš moja naređenja?“

„Nikada, proktore“, reče DaHan, pa pokajnički kleknu na nabijeni sneg zidina.

„Nadam se da nećeš. Ali, pre nego što te otpustim, zato što si moj brat u Bakalonu, odgovoriću ti, mada to ne moram, i mada si pogrešio što si to očekivao. Reći ću ti ovo: proktor Vajat je dobar oficir i pobožan čovek. Bledo dete mi je proricalo i predvidelo je da će se desiti čudesa. Sve ćemo to videti rođenim očima. Ali ako nas proročanstva iznevere, ako se znaci ne pojave, pa, naše oči će i to videti. A onda ću znati da mi vizije nije poslao Bakalon, već samo lažni bog, možda hranganski dušopija. Ili misliš da Hranganac može da izvodi čudesa?“

„Ne“, reče DaHan, i dalje na kolenima, oborene velike ćelave glave. „To bi bila jeres.“

„Upravo tako“, reče Vajat. Proktor kratko pogleda preko zidina. Noć je bila vedra i hladna i nije bilo meseca. Osećao se preobraženo, a čak i zvezde kao da su slavile blede dete, jer je sazvežđe Mača bilo visoko u zenitu, a

Vojnik se pružao ka njemu sa svog mesta na horizontu.

„Noćas ćeš čuvati stražu bez plašta“, rekao je proktor DaHanu kada je ponovo spustio pogled. „A bude li duvao severac i bude li te hladnoća grizla, radovaćeš se bolu, jer će to biti znak da si se pokorio svom proктору i svom bogu. Dok ti telo postaje bolno i tupo, plamen tvog srca moraće da vrelije gori.“

„Razumem, moj proktore“, rekao je DaHan. Ustao je i skinuo noćni ogrtač, pa ga predao. Vajat mu je dao posekotinu blagoslova.

* * *

Na zidnom ekranu u njegovoj zamračenoj sobi snimljena drama odvijala se svojim poznatim, odmerenim ritmom, ali je neKrol, izvaljen poluzatvorenih očiju u velikoj ležaljci s jastucima, jedva to primećivao. Jetka govornica i dvoje drugih prognanih Dženšija sedeli su na podu, zlatnih očiju očaranim prizorima ljudi koji se jure i pucaju jedni u druge među kulama gradova na Aj Emerelu; drugi svetovi i drugi načini života sve su ih više zanimali. Sve je to veoma čudno, mislio je neKrol; vodopadski narod i drugi Dženšiji iz plemena nikada nisu pokazivali takvo zanimanje. Prisetio se ranih dana, pre dolaska Čeličnih anđela u njihovom prastarom i uskoro rasklopljenom svemirskom brodu, kada je pred govornike Dženšija stavljao svakojaku robu za trgovinu; jarke tube sjaj svile sa Avalona, nakit od blistavog kamena sa Visokog Kavalana, noževe od duraloja i solarne generatore i čelične servo lukove, knjige sa desetine svetova, lekove i vina - donosio je pomalo od svega. Govornici su nešto od toga uzimali, s vremena na vreme, ali nikada oduševljeno; jedino što ih je uzбудilo bila je so.

Tek kada su došle prolećne kiše i kada je jetka govornica počela da ga ispituje, neKrol je shvatio, začuđen, koliko retko su ga Dženšiji iz plemena bilo šta pitali. Možda njihovo društveno ustrojstvo i njihova religija guše njihovu prirodnu intelektualnu radoznalost. Izgnanici su zasigurno bili sasvim željni, posebno jetka govornica. NeKrol je u poslednje vreme mogao da odgovori tek na mali deo njenih pitanja, a čak i tada je uvek imala nova pitanja kojim će ga zbunjivati. Postajao je zgrožen količinom svog neznanja.

Ali isto je važno i za jetku govornicu; za razliku od Dženšija iz plemena - zar je religija *toliko* bitna? - ona bi i odgovarala na pitanja, a neKrol je pokušavao da je ispita o mnogo toga što ga je zanimalo. Ali ona bi najčešće

samo zbunjeno zatreptala, pa bi sama počela da ispituje.

„Ne postoje priče o našim bogovima“, rekla mu je jednom, kada je pokušao da nauči ponešto o džensijskim predanjima. „Kakvih bi priča moglo biti? Bogovi žive u molitvenim piramidama, Ariče, i mi im se molimo a oni bdiju nad nama i osvetljavaju nam živote. Ne skakuću okolo i ne bore se i ne lome jedni druge kao što izgleda rade vaši bogovi.“

„Ali nekada ste imali druge bogove, pre nego što ste počeli da se klanjate piramidama“, usprotivio se neKrol. „Baš one koje vaše zanatlije prave za mene.“ Čak je otišao toliko daleko da je otpakovao jedan sanduk i pokazao joj, računajući da će se ona sigurno setiti, pošto je narod piramide u prstenu kamenja imao neke od najboljih zanatlija.

A ipak je jetka govornica samo izgledila krzno i odmahnula glavom. „Bila sam premlada za drvodelju, tako da mi možda nisu rekli“, kazala je. „Mi svi znamo ono što treba da znamo, ali samo drvodelje znaju te stvari, tako da možda samo oni znaju priče o tim starim bogovima.“

Drugi put ju je pitao o piramidama, i dobio je još i manje. „Sagradili?“, bila je rekla. „Nismo ih mi sagradili, Ariče. One postoje oduvek, kao kamenje i drveće.“ Ali onda je trepnula. „Ali nisu kao kamenje i drveće, je li tako?“ Pa je zbunjena otišla da razgovara sa ostalima.

Ali ako su obezboženi Džensiji bili skloniji razmišljanju od svoje braće u plemenima, bili su i teži i neKrol je svakog dana sve više shvatao jalovost njihovog poduhvata. Sada je sa sobom imao osmoro prognanika - našli su još dvoje, napola mrtve od gladi, usred zime - i svi su na smenu vežbali s laserima i uhodili Anđele. Ali čak i ako se Rajterova vrati s oružjem, biće smešno slabi u odnosu na silu koju Proktor može da izvede u boj. *Svetla Džolostara* će doneti punu isporuku oružja s očekivanjem da će sva plemena u prečniku od stotinu kilometara sada biti uzburjana i besna, spremna da se suprotstave Čeličnim Anđelima i da ih savladaju čistim svojim mnoštvom; Dženis će biti zapanjena kada se pojave samo neKrol i njegova odrpana družina.

Ako do toga uopšte dođe. Čak ni to nije bilo sigurno; imao je mnogo poteškoća da zadrži svoje gerilce na okupu. Njihova mržnja prema Čeličnim anđelima i dalje se graničila s ludilom, ali nisu bili ni izbliza delotvorna jedinica. Nijedno nije preterano volelo da sluša naređenja i neprekidno su se tukli, napadali jedni druge golim kandžama, u borbi za društvenu prevlast. Da ih neKrol nije upozorio, računao je da bi se možda borili i laserima. Što se tiče ostajanja u formi za ratovanje, i to je išlo naopako. Od tri ženke u družini,

samo jetka govornica nije dozvolila sebi da zatrudni. Pošto su Dženšiji obično rađali između četvoro i osmoro mladih, neKrol je računao da će krajem leta imati eksploziju izgnaničkog stanovništva. A znao je da će ih posle toga biti još; obezboženi kao da su se sparivali svakog sata, a kontracepcija kod Dženšija nije postojala. Pitao se kako plemena održavaju onako stabilnu brojnost, ali njegovi štićenici nisu ni to znali.

„Valjda smo se manje seksali“, odgovorila je jetka govornica kada ju je pitao, „ali ja sam bila dete, tako da ne znam zaista.“

Pre nego što sam došla ovamo, nikada nije bilo nagona. Rekla bih da sam prosto bila mlada.“ Ali kada je to rekla, počela se i delovala je veoma nesigurno.

NeKrol je uzdahnuo, zavalio se u naslonjači i pokušao da ne čuje buku sa zidnog ekrana. Sve će to biti veoma teško. Čelični anđeli su već počeli da se pojavljuju van zidina, a oklopna kola su tutnjala po čitavoj Dolini mača, pretvarajući šumu u obradiva polja. Lično je otišao u brda i bilo je jasno da će uskoro prolećna setva. Onda će, slutio je, deca Bakalonova pokušati da se prošire. Baš je prošle nedelje jedan od njih - div „bez krzna na glavi“ kako ga je opisao jedan izviđač - primećen gore u kamenom prstenu, kako prikuplja krhotine razbijene piramide. Šta god to značilo, nije bilo dobro.

Ponekad bi se osećao zlo zbog sila koje je pokrenuo, i gotovo je želeo da Rajterova zaboravi na lasere. Jetka govornica je bila odlučna da udari čim se naoružaju, bez obzira na to kakvi su im izgledi. NeKrol ju je uplašen podsetio na surove lekcije Anđela kada su poslednji put Dženšiji ubili čoveka; u snovima je i dalje video decu na zidinama.

Ali ona ga je samo pogledala, s bronzanom primesom ludila u očima, pa je rekla: „Da, Ariče. Sećam se.“

* * *

Tihi i delotvorni, kuhinjski dečaci u belim haljecima odneli su sa stola poslednje posuđe od večere, pa su nestali. „Voljno“, rekao je Vajat oficirima. Zatim: „Vreme čudesa je pred nama, kao što je blede dete proreklo.“

Jutros sam poslao tri odreda u brda jugoistočno od Doline mača, da rasteraju plemena Dženšija sa zemlje koja nam je potrebna. Rano po podne su mi podneli izveštaj i sada želim da ga podelim sa vama. Odredna majko Džolip, hoćete li nam preneti događaje koji su se odvijali kada ste krenuli na

izvršenje naređenja?“

„Da, proktore.“ Džolipova je ustala, plavuša bele puti i kiselog lica, s uniformom koja je pomalo visila na njenom suvom telu. „Dodeljen mi je odred od desetero da raščistim takozvano pleme litica, čija piramida se nalazi u podnožju niske granitne litice u neprohodnijem delu brda. Informacije naših obaveštajaca govore su da je to jedno od manjih plemena, sa samo dvadesetak odraslih, tako da sam rešila da pođemo bez teškog oklopa. Jesmo poneli blaster top pete klase, pošto je uništavanje dženšijskih piramida veoma spor posao ako se vrši samo pomoću ličnog naoružanja, ali sem toga naša oprema bila je strogo standardna.

Nismo očekivali otpor, ali smo pamtili događaj kod kamenog prstena, te sam bila na oprezu. Posle marša od dvanaest kilometara kroz brda do litice, raširili smo se u polukrugu i sporo se približili, s oružjem na gotovs. U šumi smo naišli na nekoliko Dženšija i njih smo zarobili i poterali ispred nas, kao štit za slučaj zasede ili napada. To se, naravno, pokazalo kao nepotrebno.

Kada smo stigli do piramide kraj litice, oni su nas čekali. Bar dvanaest životinja, gospodine. Jedna je sedela pored osnove piramide sa rukama pritisnutim na njen bok, dok su je druge okruživale u nekakvom krugu. Sve su nas pogledale, ali nisu uradile ništa drugo.“

Zastala je nakratko, pa je zamišljeno prstom protrljala nos. „Kao što sam rekla proktoru, od tog trenutka je sve postalo veoma čudno. Letos sam dvaput vodila odrede na dženšijska plemena. Prvi put, pošto nisu imali predstavu o našim namerama, niko od nedušnih nije bio tamo; prosto smo uništili artefakt i otišli. Drugi put se gomila stvorenja vrzmala naokolo, ometala nas svojim telima, mada nije pokazivala aktivno neprijateljstvo.

Nisu se razbežali sve dok nisam naredila da jednog pokose. I, naravno, čitala sam izveštaj odrednog oca Alora o teškoćama kod kamenog prstena.

Ovog puta je sve bilo sasvim drugačije. Naredila sam dvojici ljudi da postave blaster top na stativ i stavila do znanja zverima da se moraju skloniti. Ručnim signalima, naravno, pošto ne znam nimalo njihovog bezbožnog jezika. Istog časa su poslušali, razdelili se u dve grupe i pa, postrojili se s obe strane vatrene linije. Pokrivali smo ih vrištačama, naravno, ali je sve delovalo veoma miroljubivo.

I tako je i bilo. Blaster je veoma brzo uništio piramidu, prvo se pojavila velika vatrena kugla a onda se začula nekakva tutnjava kada je eksplodirala.

Nešto krhotina se razletelo, ali niko nije bio povređen, pošto smo mi svi bili u zaklonu a Dženšiji su delovali nezainteresovano. Pošto je piramida uništena, osetio se jak miris ozona, pa se nakratko pojavio plavičast plamen. Jedva sam, međutim, imala vremena da to primetim, pošto su tada svi Dženšiji pali na kolena pred nama. Svi istovremeno, gospodo. A onda su pritisnuli glave na zemlju, u znak pokornosti. Na trenutak sam pomislila da nam se klanjaju kao bogovima, zato što smo uništili njihovog boga, i pokušala sam da im kažem kako ne želimo njihovo životinjsko obožavanje, i da zahtevamo samo da odmah napuste tu zemlju. Ali onda sam videla da sam pogrešno shvatila, jer su tada druga četiri pripadnika plemena prišla s drveća na litici, pa su sišla i dala nam statuu. Onda su ostali ustali. Zatim je čitavo pleme krenulo na istok, dalje od Doline mača i okolnih brda. Uzela sam statuu i donela je proktoru.“ Ućutala je, ali je ostala da stoji i čeka pitanja.

„Statua je ovde“, rekao je Vajat. Digao ju je sa poda pored stolice i stavio je na sto, a onda skinuo belu maramu koja ju je pokrivala.

Osnova je bila trougao od tvrdog crnog drveta a tri dugačka komada kosti dizala su se iz uglova i obrazovala ram piramide.

Unutra je, savršeno oblikovano u svakom detalju, od mekanog plavog drveta, stajalo blede dete Bakalon, držeći obojeni mač.

„Šta to znači?“, upitao je pohodni biskup Lajon, očigledno zatečen.

„Svetogrđe!“, rekla je pohodni biskup Dalis.

„Ništa toliko ozbiljno“, rekao je Gorman, pohodni biskup za teške tenkove. „Zveri prosto pokušavaju da se dodvore, možda u nadi da ćemo zaustaviti svoj mač.“

„Niko sem semena zemaljskog ne sme se klanjati Bakalonu“, rekla je Dalis. „Tako je zapisano u Knjizi! Bledo dete neće blagonaklono gledati nedušne!“

„Tišina, braćo moja po oružju!“, reče proktor, i za dugačkim stolom opet naglo zavlada muk. Vajat se slabašno osmehnu. „Ovo je prvo od čudesa o kojima sam zimus govorio u kapeli, prvo od nesvakidašnjih događanja koje mi je Bakalon najavio. Jer on je zaista stupao našim svetom, našim Korlosom, tako da čak i divlje zveri poznaju njegov lik! Razmislite o tome, braćo moja. Razmislite o ovoj statui. Postavite sebi nekoliko jednostavnih pitanja. Je li nekoj dženšijskoj životinji dozvoljeno da kroči u ovaj sveti grad?“

„Ne, naravno da nije“, rekao je neko.

„Onda očigledno nijedna od njih nije videla holograf iznad našeg oltara. Niti sam ja često išao među zverima, pošto sam na dužnosti najčešće ovde iza zidova. Zato nijedno od njih nije moglo videti lik bledog deteta na mom zvaničnom lancu, jer ono malo Dženšija koji jesu videli taj lik nisu doživeli da o njemu pričaju - oni su bili oni kojima se sudilo, koji su visili sa naših gradskih zidina. Životinje ne govore jezikom semena zemaljskog, niti je bilo ko od nas naučio njihov prosti zverski jezik. Na kraju, nisu čitali Knjigu. Prisetite se svega toga i zapitajte se: Kako su njihove drvodelje znale kakvo lice i oblik da istešu?“ Tišina; vođe dece Bakalonove začuđeno su gledali jedni druge.

Vajat je tiho prekrstio ruke. „Čudo. Nećemo imati više nevolja s Dženšijima, jer im je blede dete došlo.“

Desno od proktora, pohodni biskup Dalis sedela je ukočeno. „Moj proktore, moj vođo u veri“, rekla je teško, svaka reč bila je izgovorena sporo, „sigurno, *sigurno* nam ne govoriš da te, te *životinje* - da se one mogu klanjati bledom detetu, da ono prihvata njihovu veru!“

Vajat je delovao mirno, blagonaklono; samo se osmehnuo. „Ne treba da mučiš svoju dušu, Dalis. Pitaš se jesam li počinio Prvu grešku, prisećajući se možda svetogrđa G'raovog, kada se jedan zarobljeni Hranganac poklonio Bakalonu da se spase životinjske smrti, a kada je lažni proktor Gibroni proglasio da svi koji se klanjaju bledom detetu moraju imati dušu.“ Odmahnuo je glavom. „Shvataš, ja čitam Knjigu. Ali ne, pohodni biskupe, nije se desilo nikakvo svetogrđe. Bakalon je hodao među Dženšijima, ali im je sigurno pružio jedinu istinu. Videli su ga u svoj njegovoj naoružanoj i tamnoj slavi, i čuli su ga kako ih proglašava za životinje, bez duša, kao što sigurno jeste učinio. Shodno tome, oni prihvataju svoje mesto u kosmičkom poretku i povlače se pred nama. Nikada više neće ubiti čoveka. Prisetite se da se nisu poklonili statui koju su napravili, već su je dali nama, semenu zemaljskom, nama koji jedini na nju imamo istinsko pravo. Kada su legli pred nas, legli su pred *naše* noge, kao životinje pred ljude i tako i treba da bude. Shvatate? Darivana im je istina.“

Dalis je klimala glavom. „Da, moj proktore. Prosvetljena sam. Oprosti mi na trenutku slabosti.“

Ali na drugoj polovini stola C'ara DaHan se nagnuo napred i prepleo svoje krupne čvornovate šake, sve vreme se mršteći. „Moj proktore“, rekao je teškim glasom.

„Oružniče?“, uzvratilo je Vajat. Lice mu je postalo strogo. „Kao i duša pohodnog biskupa i moja je na tren zatreperila od briga, i ja bih voleo prosvetljenje, ako je moguće?“

Vajat se osmehnu. „Nastavi“, reče, glasom u kome nije bilo dobrog raspoloženja.

„Taj događaj zaista može biti čudo“, rekao je DaHan, „ali prvo moramo ispitati sami sebe, da otkrijemo nije li to neki trik nedušnog neprijatelja. Ja ne shvatam njihovu zamisao, niti njihove razloge za takva dela, ali znam za jedan način na koji su Dženšiji mogli upoznati lik našeg Bakalona.“

„Zar?“

„Govorim o Džejmiskoj trgovačkoj bazi i ridokosom trgovcu Ariku neKrolu. On je seme zemaljsko, Emereljanin po izgledu, i mi smo mu dali Knjigu. Ali u njemu i dalje nema rasplamsale ljubavi prema Bakalonu i on hoda bez oružja, kao bezbožan čovek. Još otkako smo stigli stalno nam se suprotstavlja, i postao je krajnje neprijateljski nastrojen posle lekcije koju smo bili prisiljeni da damo Dženšijima. Možda je on na to nahuškao pleme sa litice, rekao im da izrade kip, zarad nekih svojih čudnih ciljeva. Verujem da on *jeste* trgovao s njima.“

„Verujem da govoriš istinu, oružniče. Prvih meseci po sletanju, žestoko sam se trudio da privedem neKrola veri. Trud je bio uzaludan, ali sam naučio mnogo o džensijiskim zverima i o njegovoj trgovini s njima.“ Proktor se i dalje osmehivao. „Trgovao je s jednim plemenom ovde u Dolini mača, s narodom kamenog prstena, s plemenom litice i s dalekom narodom voćnjaka, s narodom vodopada i još s mnogim plemenima dalje na istok.“

„Onda je to njegovo delo“, rekao je DaHan. „Prevara!“

Svi pogledi usmeriše se u Vajata. „Nisam to rekao. NeKrol, kakve god da su mu namere, samo je jedan čovek. Nije trgovao sa svim Dženšijima, niti ih čak sve zna.“ Proktorov osmeh se na tren proširio. „Oni među vama koji su videli Emereljanina znaju da je to mekan i slab čovek; jedva da bi mogao dotle peške da dođe, a nema ni aeromobil ni motorne sanke.“

„Ali *jeste* imao dodira s plemenom litice“, rekao je DaHan. Duboke bore na njegovom bronzanom čelu tvrdoglavo su se nabrale.

„Da, jeste“, odgovorio je Vajat. „Ali odredna majka Džolip nije jutros išla sama. Takođe sam poslao odrednog oca Volmena i odrednog oca Alora da pređu vode Belog noža. Zemlja je tamo tamna i plodna, bolja od one na istoku.“

Pleme litice, koje se nalazi jugoistočno, nalazilo se između Doline mača i Belog noža, tako da je moralo da ode. Ali druge piramide koje smo napali pripadale su dalekim rečnim plemenima, više od trideset kilometara južno. Oni nikada nisu videli trgovca Arika neKrola, osim ako mu zimus nisu narasla krila.“

Onda se Vajat ponovo sagnu i stavi na sto još dve statue, pa skloni platno koje ih je pokrivalo. Jedna je bila postavljena na osnovu od škriljca, a figura je bila istesana trapavim, grubim potezima; druga je bila od sapunskog korena, finih detalja, sve do stubova piramide. Ali sem materijala i veštine izrade, te dve statue bile su istovetne kao prva.

„Vidiš li neku prevaru, oružniče?“, upita Vajat.

DaHan pogleda i ništa ne reče, jer pohodni biskup Lajon iznenada ustade i reče: „Vidim čudo“, a drugi to ponoviše. Kada se žagor napokon stišao, snažni oružnik obori glavu i veoma tiho reče: „Moj proktore. Čitaj nam mudrost.“

* * *

„Laseri, govornice, *laseri!*“ U neKrolovom glasu osećala se primesa histeričnog očajaja. „Rajterova se još nije vratila, i baš je u tome stvar. Moramo da čekamo.“

Stajao je pred kupolom trgovačke baze, go do pojasa i znojav na vrelom jutarnjem suncu, dok mu je snažan vetar povlačio zamršenu kosu. Žagor ga je probudio iz nemirnog sna.

Zaustavio ih je tek na ivici šume i sada se jetka govornica okrenula ka njemu. Izgledala je žestoko, grubo i nimalo nalik na Dženšije, s laserom prebačenim preko ramena, jarkoplavim šalom od sjajne svile vezanim oko vrata i debelim prstenovima od sjajnog kamena na svih osam prstiju. Ostali izgnanici, sem dve bremenite, stajali su oko nje. Jedan je držao drugi laser, a ostali su nosili tobolce i servo lukove. To je bila govorničina ideja. Njen novoizabrani parnjak je zadihan klečao na jednom kolenu; trčao je čak od kamenog prstena.

„Ne, Ariče“, rekla je govornica, očiju bronzano besnih. „Tvoji laseri sada kasne već mesec dana, po tvom računanju vremena. Svaki dan mi čekamo a Čelični anđeli ruše još piramida. Uskoro će možda ponovo vešati decu.“

„Vrlo skoro“, rekao je neKrol. „Vrlo skoro, ako ih napadnete. Kakvi su ti izgledi na pobjedu? Tvoj izvidnik kaže da idu sa dva odreda i oklopnim kolima - možeš li ih zaustaviti sa dva lasera i četiri servo luka? Jesi li naučila da ovde misliš, ili nisi?“ „Tako je“, rekla je govornica, ali je iskezila zube ka njemu dok je to govorila. „Tako je, ali to nije bitno. Plemena se ne opiru, što znači da mi moramo.“

Njen parnjak je klečeći pogledao neKrola. „Oni... oni stupaju ka vodopadu“, rekao je, i dalje teško dišući.

„Ka vodopadu“, ponovila je jetka govornica. „Otkako je zima umrla, uništili su više od dvadeset piramida, Ariče, a njihova oklopna kola su krčila šumu i sada veliki prašnjavi drum ruži zemlju od njihove doline do rečnih zemalja. Ali ovog doba još nisu povredili nijednog Dženšija, puštali su ih da odu. A sva ta plemena bez boga otišla su do vodopada, i biće tamo sve dok dom vodopadskog naroda ne bude pust i sva tamošnja hrana pojedena. Njihovi govornici sede sa starim govornikom i možda će ih vodopadski bog prihvatiti, možda je on veoma veliki bog. Ne znam te stvari. Ali *znam* da je sada ćelavi Anđeo saznao o dvadeset plemena zajedno, o grupisanju pola hiljade odraslih Dženšija, i vodi oklopna kola na njih. Hoće li ih ovog puta pustiti da se tek tako izvuku, hoće li se ovog puta zadovoljiti samo statuom? Hoće li *oni* poći, Ariče, hoće li se odreći drugog boga jednako lako kao prvog?“ Govornica zatrepala. „Bojim se da će se opirati svojim smešnim kandžama. Bojim se da će ih ćelavi Anđeo povešati čak i ako se ne budu opirali, zato što će toliko mnogo njih na okupu biti sumnjivo. Bojim se mnogo toga i znam malo, ali znam da *mi* moramo biti tamo. Ti nas nećeš zaustaviti, Ariče, i ne možemo više da čekamo tvoje odavno zakasnele lasere.“

Onda se okrenula ka ostalima i rekla: „Hajde, moramo da trčimo“, pa su nestali u šumi pre nego što je neKrol stigao čak i da vikne da ostanu. Psujući se okrenuo ka kupoli.

Dve izgnanice su izlazile baš kada je on ulazio. Obe su bile u poodmakloj trudnoći, ali su držale servo lukove. NeKrol se zaustavio. „I vi!“, rekao je besno, streljajući ih pogledom. „Ludilo, to je čisto ludilo!“ One su ga samo pogledale nemim zlatnim očima, pa su prošle kraj njega ka drveću.

Unutra je hitro upleo dugačku kosu da mu se ne upetlja u grane, obukao košulju, pa jurnuo ka vratima. Onda se zaustavio. Oružje, mora da ima nekakvo oružje! Mahnito se osvrnuo oko sebe pa je potrčao ka ostavi. Video je da su mu servo lukovi svi nestali. Šta onda, šta? Počeo je da pretura i konačno se

rešio za duralojsku mačetu. Bila mu je čudna u ruci i zasigurno nije izgledao nimalo ratnički, već veoma blesavo, ali je nekako osećao da mora nešto da ponese.

Onda je krenuo, ka mestu vodopadskog naroda.

* * *

NeKrol je bio gojazan i mek, nimalo navikao na trčanje, a pred njim je bio put od gotovo dva kilometra kroz bujnu letnju šumu. Tri puta je morao da zastane da se odmori, da umiri bol u grudima, i činilo mu se da je prošla čitava večnost pre nego što je stigao. Ali ipak je pretekao Čelične anđele; oklopna kola su tromo i spora, a put iz Doline mača duži i brdovitiji.

Dženšiji su bili na sve strane. Proplanak je bio potpuno go i dvaput veći nego što ga je neKrol pamtio sa poslednjeg trgovačkog puta, rano tog proleća. A ipak su ga Dženšiji čitavog ispunili, sedeli su na zemlji, zurili u jezero i vodopad, svi nemi, zbijeni toliko da je jedva bilo mesta da se između njih prođe. Još ih je sedelo gore, po desetoro u svakoj vočki, a neka deca su se popela i na više grane, gde su pseudokaluderice obično same vladale.

Na steni u sredini jezera, s vodopadom kao pozadinom, govornici su se zbili oko piramide vodopadskog naroda. Bili su zbijeniji čak i od onih na travi, a svako je priljubio oba dlana na bokove piramide. Jedan, mršav i slabašan, sedeo je na ramenima drugog, da bi i on mogao da je dodiruje. NeKrol je pokušao da ih prebroji pa je odustao; grupa je bila previše gusta, nejasna masa ruku prekrivenih sivim krznom i zlatnih očiju, sa piramidom u sredini, tamnom i nepokretnom kao i uvek.

Jetka govornica je stajala u jezeru, u sredini vode duboke do članaka. Bila je okrenuta ka gomili i kreštala je na njih, glas joj je bio čudno različit od uobičajenog dženšijskog predenja; s maramom i prstenjem nikako se nije uklapala u okruženje. Dok je govorila, mahala je laserskom puškom koju je držala jednom rukom. Divlje, strastveno, histerično, govorila je okupljenim Dženšijima da Čelični anđeli dolaze, da odmah moraju da pođu, da treba da se raziđu, odu u šumu i ponovo se okupe kod trgovačke stanice. Ponavljala je to iznova i iznova.

Ali plemena su bila ukočena i nema. Niko nije odgovarao, niko nije slušao, niko nije čuo. Usred belog dana su se molili.

NeKrol se probio kroz njih, ponegde zgazivši nečiju ruku a ponegde nogu,

jedva uspevajući da spusti čizmu a da ne nagazi dženšijsko telo. Stajao je kraj jetke govornice, koja je i dalje divlje mlatarala rukama, pre nego što su ga njene bronzane oči ugledale. Onda je stala. „Ariče“, rekla je, „Anđeli dolaze, a ovi neće da slušaju.“

„Drugi“, rekao je on zadihano. „Gde su oni?“

„Drveće“, odgovorila je jetka govornica uz neodređeni pokret. „Poslala sam ih gore u drveće. Snajperi, Ariče, kao što smo ih videli na tvom zidu.“

„Molim te“, rekao je, „vрати se sa mnom. Ostavi ih, ostavi ih. Rekla si im. Ja sam im rekao. Šta god da se desi, sami su odgovorni, kriva je njihova glupa religija.“

„Ne mogu da odem“, kazala je jetka govornica. Delovala je zbunjeno, kao kada ju je neKrol ispitivao u stanici. „Čini mi se da bi trebalo, ali nekako znam da moram ostati ovde. A drugi nikada neće poći, čak i da ja pođem. To osećaju mnogo snažnije. Moramo biti ovde. Da se borimo, da govorimo.“ Zatreptala je. „Ne znam *zašto*, Ariče, ali moramo.“

Ali pre nego što je trgovac stigao da odgovori, Čelični anđeli su izronili iz šume.

U početku ih je bilo petoro, široko razmaknutih; onda ubrzo još petoro. Svi su pešačili, u uniformama čije su se šarene tamne nijanse stapale sa lišćem, tako da se isticao samo sjaj pojasa od čelične mreže i vojničkih kaciga. Jedna od njih, suva bleđa žena, imala je visoki crveni okovratnik; svi su imali isukane ručne lasere.

„Ti!“, viknula je plavokosa žena, pošto joj je pogled istog časa našao Arika, jer je on stajao s pletenicom koja je vijorila na vetru i mačetom koja je beskorisno visila u ruci. „Govori ovim životinjama! Reci im da moraju da odu! Reci im da ovoliko brojni skupovi Dženšija nisu dozvoljeni istočno od planina, po naređenju proktora Vajata, i bledog deteta Bakalona. Reci im!“ A onda je ugledala jetku govornicu, i nastavila: „I uzmi laser iz ruku te životinje pre nego što vas oboje spalimo!“

Drhteći, neKrol pusti mačetu iz mlitavih prstiju i ova pade u vodu. „Govornice, baci oružje“, rekao je na dženšijskom, „*molim te*. Ako se ikada nadaš da ćeš videti daleke zvezde. Pusti laser, drugarice moja, dete moje, smesta. A ja ću te odvesti kada Rajterova dođe, sa mnom na Aj Emerel i još dalja mesta.“ Trgovčev glas bio je pun straha; Čelični anđeli su uperili svoje lasere, a on ni na tren nije pomišljao da će ga govornica poslušati.

Međutim, začudo, ona pokorno baci lasersku pušku u jezerce. NeKrol nije mogao da joj rastumači pogled.

Odredna majka se vidno opustila. „Dobro“, rekla je. „A sada im se obrati na njihovom životinjskom jeziku, reci im da odu. Ako ne odu, zgazićemo ih. Stižu oklopna kola!“ A sada, kroz bliski huk vode, neKrol ih je čuo; teško mrvljenje dok su se kotrljala preko drveća, pretvarala ih u iverje pod širokim gusenicama od durameša. Možda su koristili blaster top i lasere s kupole da raščiste stenje i druge prepreke.

„Rekli smo im“, kazao je neKrol očajno. „Mnogo smo im puta rekli, ali oni ne slušaju!“ Mahnuo je svuda oko sebe; na proplanku je i dalje bilo vruće i tesno od tela Dženšija, a niko od njih baš ničim nije pokazao da je primetio Čelične anđele i razgovor koji se odvija. Iza njih su zbijeni govornici i dalje pritiskali sitne šake na svog boga.

„Onda ćemo im pokazati isukani mač Bakalonov“, rekla je odredna majka, „pa će možda čuti sopstveno zapomaganje!“ Stavila je laser u futrolu i izvadila vrištaču, a neKrol je zadrhtao, svestan njene namere. Vrištače su koristile koncentrisan zvuk velikog intenziteta da probiju čelijske zidove i pretvore tkivo u tečnost. Njihovo dejstvo bilo je prvenstveno psihološko; nije postojala gora smrt.

Ali tada se među njima našao drugi odred Anđela, začula se škripa drveta koje se napinje i puca, a iz poslednjeg niza drveća, nejasno, neKrol je video crne bokove oklopnih kola, čiji blaster top kao da je bio uperen pravo u njega. Dvoje pridošlica imalo je grimizni okovratnik - mladić rumenog lica i velikih ušiju koji je režao naređenja svom odredu i ogroman, mišićav čovek čelave glave i izborane bronzane kože. NeKrol ga je prepoznao; bio je to oružnik C'ara DaHan. DaHan je spustio tešku šaku na mišicu odredne majke kada je digla vrištaču. „Ne“, rekao je. „To nije način.“

Ona je odmah spustila oružje. „Čujem i izvršavam.“

DaHan je pogledao neKrola. „Trgovče“, zagrmeo je, „je li ovo tvoje delo?“

„Nije“, rekao je neKrol.

„Neće da se razidu“, dodala je odredna majka.

„Biće nam potrebni dan i noć da ih sve vrisnemo“, rekao je DaHan, a oči su mu prelazile preko proplanka i drveća, pa su pratile kamenitu vijugavu stazu vodovoda sve do vrha. „Postoji lakši način. Razbijte piramidu i smesta će

otići.“ Tada je zastao, spremao se da kaže još nešto; pogled mu je bio uperen u jetku govornicu.

„Dženši s prstenjem i odećom“, rekao je. „Do sada nisu tkali ništa sem platna smrti. To me uznemirava.“

„Ona je iz naroda kamenog prstena“, reče neKrol hitro. „Živela je kod mene.“

DaHan klimnu glavom. „Shvatam. Ti si istinski bezbožan čovek, neKrole, da se družiš s tim nedušnim životinjama, da ih učiš da oponašaju običaje semena zemaljskog. Ali to nije bitno.“ Dao je znak desnom rukom; iza njega, među drvećem, blaster top sa oklopnih kola pomerio se malo udesno. „Ti i tvoja ljubimica smesta se pomerite“, rekao je DaHan neKrolu. „Kada spustim ruku, bog Dženšija će goreti a ako budeš stajao na putu, nećeš se više nikada pomeriti.“

„Govornici“, pobunio se neKrol, „hitac će da...“, pa je počeo da se okreće da ih pokaže. Ali govornici su se povlačili od piramide, jedan po jedan.

Iza njega, Anđeli su mrmljali. „Čudo!“, rekao je jedan grubo. „Naše dete! Naš Gospod!“, viknuo je drugi.

NeKrol je stajao oduzet. Piramida na kamenu više nije bila crvenkasta i neprozirna. Sada je iskrila na sunčevoj svetlosti, vitrina od prozirnog kristala. A unutar nje, savršeno u svakom detalju, blede dete Bakalon stajalo je i osmehivalo se, s Uništiteljem demona u ruci.

Dženšijski govornici sada su se povlačili od njega, saplitali se u vodi u žurbi da se sklone. NeKrol je ugledao starog govornika, kako trči brže od ostalih, uprkos godinama. Čak ni on kao da nije shvatao. Jetka govornica je stajala otvorenih usta.

Trgovac se okrenuo. Pola Čeličnih anđela je klečalo, ostali su odsutno oborili oružje i ukočili se u zapanjenom divljenju. Odredna majka se okrenula ka DaHanu. „To *jeste* čudo“, rekla je. „Kao što je proktor Vajat prorekao. Bledo dete hoda po ovom svetu.“

Ali oružnik nije bio dirnut. „Proktor nije ovde a ovo nije čudo“, rekao je on nepokolebljivim glasom. „Ovo je trik nekog neprijatelja, a ja ne dozvoljavam da me niko vara. Spalićemo bogohulnu stvar da ne kalja tlo Korlosa.“ Ruka mu polete nadole.

Anđelima u oklopnim kolima sigurno je pažnja popustila od čuđenja; blaster top nije opalio. DaHan se razdražljivo okrenuo. „To nije čudo!“, viknuo je. Ponovo je počeo da diže ruku.

Pored neKrola, jetka govornica je iznenada viknula. Uznemireno ju je pogledao, video da joj oči sevaju blistavim zlatno-žutim. „Bog!“, promrmljala je tiho. „Svetlo mi se vraća!“

A bruji servo lukova oglasio se iz drveća oko njih, a dve dugačke strele gotovo istovremeno zadrhtaše u širokim leđima C'are DaHana. Silina hitaca oborila je oružnika na kolena, prikovala ga na zemlju.

„BEŽITE!“, vrisnu neKrol, pa gurnu jetku govornicu svom snagom, i ona se zatetura i nakratko ga pogleda, očiju ponovo tamnobronzanih i punih straha. Onda je, hitro, trčala, šal je vijorio za njom dok je pokušavala da se domogne najbližeg zelenila.

„Ubijte je!“, viknula je odredna majka. „Sve ih pobijte!“ A njene reči su probudile i Dženšije i Čelične anđele; deca Bakalonova digoše lasere na gomilu koja je odjednom bila u pokretu i poče pokolj. NeKrol kleknu i otpuza po kamenju klizavom od mahovine sve dok nije imao laser u rukama, a onda ga je prislonio na rame i počeo da puca. Svetla su izletala u besnim nizovima; jednom, dvaput, treći put. Pritisnuo je obarač i naleti su se pretvorili u zrak, i presekao je jednog Anđela u struku pre nego što mu je vatra buknila u stomaku, pa je teško pao u jezero.

Dugo ništa nije video; postojali su samo bol i buka, voda koja mu blago zapljuskuje lice, zvuci piskutavog dženšijskog vrištanja, svuda oko njega. Dvaput je čuo grmljavinu i pucketanje blaster topa, a mnogo više puta su ga nagazili. Sve je delovalo nevažno. Pokušavao je da održi glavu na kamenju, delimično van vode, ali čak ni to posle nekog vremena nije bilo presudno. Važan je bio samo bol u truhu.

Onda je, nekako, bol minuo, i tu su bili dim i užasni mirisi, ali ne toliko buke, i neKrol je ležao tiho i slušao glasove.

„Piramida, odredna majko?“, upitao je neko.

„To *jeste* čudo“, odgovorio je ženski glas. „Gledajte, Bakalon još tamo stoji. I vidi kako se osmehuje! Danas smo ovde dobro postupili!“

„Šta ćemo s njom da uradimo?“

„Dignite je na oklopna kola. Odnećemo je proktoru Vajatu.“

Glasovi su uskoro otišli, i neKrol je čuo samo zvuk vode, kako večno pada, pada i pljušti. Taj zvuk je veoma umirivao. Odlučio je da spava.

Član posade je gurnuo šipku među grede i upro. Tanko drvo jedva da se pobunilo pre nego što je popustilo. „Još kipova, Dženis“, javio je, pošto je gurnuo ruku u sanduk i razgrnuo materijal za pakovanje.

„Bezvredni“, rekla je Rajterova i kratko uzdahnula. Stajala je u ruševinama neKrolove trgovačke stanice. Anđeli su je opustošili u potrazi za naoružanim Dženšijima, i otpaci su ležali na sve strane. Ali nisu spalili sanduke.

Čovek je uzeo šipku i prešao na sledeći niz sanduka s artefaktima. Rajterova je zamišljeno gledala troje Dženšija koji su se tiskali oko nje. Žalila je što ne umeju bolje da se sporazumevaju. Jedna od njih, vitka ženka s dugačkim šalom i mnogo nakita, koja kao da je večito bila naslonjena na servo luk, znala je ponešto teranskog, ali ni izbliza dovoljno. Brzo je učila, ali za sada je jedino značajno što je rekla bilo: „’Džemson’ svet. Arik nas vodi. Anđeli ubijaju.“ To je neprestano ponavljala sve dok joj Rajterova nije stavila do znanja da hoće, povešće ih. Drugo dvoje Dženšija, trudna ženka i mužjak sa laserom, kao da nikada nisu progovarali.

„Ponovo kipovi“, rekao je čovek, pošto je dovukao sanduk sa vrha gomile pa ga otvorio.

Rajterova je slegla ramenima; čovek je nastavio dalje. Okrenula mu je leđa i sporo izašla, na ivicu kosmodroma gde su stajala *Svetla Džolostara*, s otvorenim ulazima blistavim od žutog svetla u rastućem mraku. Dženšiji su je pratili, kao što su je pratili otkako je došla; u strahu, bez sumnje, da će ona otići i ostaviti ih ako samo na trenutak odvoje svoje velike bronzane oči od nje.

„Statue“, promrmljala je Rajterova, delom sebi a delom Dženšijima. Odmahnula je glavom. „Zašto je to uradio?“, upitala je, sasvim svesna da neće razumeti. „Trgovac s toliko iskustva? Možda biste mi mogli odgovoriti, da znate šta pričam.

Umesto da se usredsredi na smrtna platna i slično, na istinsku umetnost Dženšija, zašto vas je Arik vežbao da pravite vanzemaljske verzije ljudskih bogova? Trebalo je da zna da nijedan trgovac umetničkim delima neće prihvatiti tako očigledne prevare. Vanzemaljska umetnost treba da bude *tuda*.“ Uzdahnula je. „Izgleda da sam ja kriva. Trebalo je da otvorimo sanduke.“

Nasmejala se.

Jetka govornica je zurila u nju. „Arik smrtno platno. Dao.“

Rajterova je odsutno klimnula glavom. Sada je bilo kod nje, visilo je odmah iznad njenog kreveta; čudna mala stvar, istkana delom od krzna Dženšija, ali većinom od dugačkih riđih vlasi. Na njoj, siva na crvenom, bila je izrađena gruba ali prepoznatljiva karikatura Arika neKrola. I to ju je čudilo. Danak udovice? Deteta? Ili samo prijatelja? *Šta* se desilo Ariku za godinu dana dok su *Svetla* bila odsutna? Da se samo vratila na vreme... ali izgubila je tri meseca na Džejmisonovom svetu, obilazeći galeriste i preprodavce u pokušaju da proda bezvredne statue. Bila je sredina jeseni kada su se *Svetla Džolostara* vratila na Korlos i našla neKrolovu stanicu u ruševinama, a Anđeli su već prikupili svoju žetvu.

A Anđeli - kada je otišla kod njih, da ponudi pun brod sada nepotrebnih lasera, da ponudi trgovinu, od pogleda na one krvavocrvene zidine čak je i njoj pozlilo. Mislila je da je došla pripremljena, ali je užas na koji je naišla prevazilazio svaku pripremljenost. Odred Čeličnih anđela ju je našao kako povraća, iza visoke zardale kapije, pa ju je sproveo unutra, pred proktora.

Vajat je bio još više nalik na kostur nego što ga je pamtila. Stajao je napolju, u podnožju ogromne platforme oltara podignutog u središtu grada. Zapanjujuće verna statua Bakalona unutar staklene piramide stajala je na visokom pijedestalu od crvenog kamena i bacala dugačku senku na drveni oltar. Ispod nje su odredi Anđela slagali sveže pokošenu neotravu i žito i zaleđena trupla šumskih svinja.

„Nije nam potrebna trgovina s vama“, rekao joj je proktor. „Planeta Korlos je mnogostruko blagoslovena, dete moje, a Bakalon sada živi među nama. Izveo je velika čudesa, i izvešće ih još. Mi verujemo u njega.“ Vajat je suvom rukom pokazao ka oltaru. „Vidiš? Palimo naše zimske zalihe kao danak, jer je blede dete obećalo da ove godine zima neće doći. A naučilo nas je da proredimo svoje redove i u miru kao što su se nekada proređivali u ratu, tako da seme zemaljsko dodatno ojača. Ovo je vreme velikih novih otkrovenja!“ Oči su mu gorele dok joj je govorio; oči nemirne i užagrele, ogromne i tamne, a ipak s čudnim tačkicama zlata.

Što je brže mogla, Rajterova je otišla iz grada Čeličnih anđela, trudeći se iz sve snage da ne gleda na zidine. Ali kada se popela na brda, nazad ka trgovačkoj bazi, došla je do kamenog prstena, do uništene piramide do koje ju je Arik doveo. Onda je Rajterova shvatila da ne može da se opire, i

bespomoćno se okrenula da poslednji put pogleda preko Doline mača. Prizor je ostao s njom.

Sa zidina su visila deca Anđela, niz malih, u belo odevenih tela, nepokretnih na kraju dugačke užadi. Otišli su mirno, svi odreda, ali smrt je retko mirna; oni stariji su bar umrli hitro, vrat im je naglo slomljen. Ali mala bleđa deca imala su omče oko pojasa i njoj se činilo očigledno da je većina prosto tako visila dok nije umrla od gladi.

Dok je ustajala, prisećajući se, čovek iz njenog broda izašao je iz neKrolove razbijene kupole. „Ništa“, rekao je. „Samo statue.“ Rajterova klimnu glavom.

„Idemo?“, reče jetka govornica. „Džemson svet?“

„Da“, odgovori ona, a pogled joj je lutao pored *Svetla Džolostara*, tamo ka crnoj prašumi. Srce Bakalonovo je zašlo zauvek. U hiljadama hiljada šuma i jednom gradu, plemena su počela da se mole.

Kameni grad

Raskršće svetova imalo je na hiljade imena. Na ljudskim zvezdanim kartama zvalo se Sivo odmorište ako je uopšte i bilo ucrtano - što se retko dešavalo jer ga je od ljudskog svemira delilo deceniju dugo putovanje ka jezgru. Dan'laji su ga na svom piskutavom jeziku sličnom lavežu nazivali Praznina. Za almenalite, koji su najduže znali za njega, bio je to jednostavno svet kamenog grada. Kreši su imali posebnu reč za njega, kao i Linkelari i Sedrani, a pošto su i druge rase na njega sletale i s njega odlazile, zadržala su se i druga imena. Ipak, bićima koja bi tu nakratko zastala na putu od zvezde do zvezde, ovo je mesto najčešće bilo poznato kao raskršće svetova.

Bilo je to pusto mesto, svet sivih okeana i beskonačnih ravnica po kojima su besneli olujni vetrovi. Osim kosmodroma i kamenog grada sve je bilo golo i beživotno. Kosmodrom je bio star bar pet stotina godina, po ljudskom računanju vremena. Sagradili su ga al-najiliti u svojim slavnim danima kada su zavladao alskim zvezdama, i tako je sledećih sto pokolenja raskršće svetova pripadalo njima. Ali onda su dani al-najilita prošli, a al-menaliti su preplavili njihove svetove, pa se ime ove drevne rase zadržalo samo u legendama i molitvama.

Njihov kosmodrom je ipak odoleo vremenu, taj veliki ožiljak na ravnici, okružen divovskim zidinama koje su davno nestali inženjeri podigli kao zaštitu od oluja. Unutar tih visokih zidina stajao je lučki grad - hangari, barake i prodavnice, za odmor i osveženje umornih bića sa hiljada svetova. Spolja, ka zapadu, ništa - sa zapada su duvali vetrovi, udarali o zidove snagom koja je ubrzo počela da se koristi kao izvor energije. Međutim, u senkama istočnih zidina krio se još jedan grad, grad na otvorenom, sav od plastičnih mehurkoliba i metalnih stračara. Tu su se krili poraženi, otpadnici i bolesni; tu su se okupljali bezbrodni.

Iza toga, ka istoku: kameni grad.

Bio je tu kada su al-najiliti došli, pet stotina godina ranije. Nikada nisu saznali koliko dugo već odoleva vetrovima, ni zašto. Alske starešine su, priča se, u to vreme bile ohole i radoznale, pa su krenule da istražuju. Hodali su krivudavim ulicama, penjali se uskim stepeništima, pregledali zbijene kule i piramide četvrtastih vrhova. Otkrili su beskrajne mračne prolaze što se kao

lavirint protežu pod zemljom. Videli su koliko je grad ogroman, zatekli silnu prašinu i neverovatan tajac. Samo Graditelje nigde nisu našli.

Začudo, al-najilite je napokon ophrvao umor, a sa njim i strah. Povukli su se iz kamenog grada da više nikada u njega ne kroče. Hiljadama godina grad je izbegavan, a istovremeno je počelo obožavanje Graditelja. Tako je počelo dugotrajno propadanje ove drevne rase.

Ali al-menaliti se klanjaju samo al-najilitima. A Dan'laji se ne klanjaju nikome. A ko će znati čemu se ljudi klanjaju? Zato su se sada ponovo začuli zvuci u kamenom gradu; krivudavim ulicama vetar je nosio zvuk koraka.

* * *

Kosturi su bili ugrađeni u zid. Nalazili su se iznad kapije u zidinama, nepravilno raspoređeni, njih jedanaest, dopola zaliveni u glatki alski metal, a dopola izloženi vetrovima sa raskršća svetova. Neki su bili zaliveni dublje od ostalih. Skroz gore, novi kostur nekog bezimenog krilatog bića čegrtao je na povetarcu, labav skup šupljih vilinskih kostiju zavaren za zid samo na ručnim i skočnim zglobovima. Nešto niže, malo iznad kapije i nadesno, žuta bačvasta rebra nekog Linkelara bila su jedino što se videlo od njega.

Mekdonaldov kostur dopola je virio iz zida. Veći deo udova bio je duboko u metalu, ali su mu vrhovi prstiju bili van (jedna šaka je još držala laser), kao i stopala, a i torzo je bio izložen vazduhu. I lobanja, naravno - izbledela, polusmrskana, ali ipak i dalje upozorenje. Gledala je dole u Holta svake zore dok je prolazio kroz vrata. Ponekad je, u onom čudnom polumraku ranog raskršćanskog jutra, izgledalo kao da ga te prazne očne duplje prate na dugom putu ka kapiji.

Ipak, Holta to već mesecima nije doticalo. Drugačije je bilo neposredno pošto su uhvatili Mekdonalda, i kad se njegovo natrulo telo odjednom pojavilo na zidinama, dopola zaliveno metalom. Tada je Holt mogao da oseti smrad, a leš je bio suviše prepoznatljiv kao Mekov. Sada je od njega ostao samo kostur, pa je Holtu bilo lakše da zaboravi.

Na jutro godišnjice, dana koji je označavao kraj prve pune standardne godine od sletanja *Pegaza*, Holt je prošao ispod kostura i ne osvrnuvši se ka njemu.

Unutra ga je, kao i uvek, dočekaio pust hodnik. Račvao se u oba pravca, beo, prašnjav, potpuno napušten; na jednakim rastojanjima nalazila su se tanka

plava vrata, ali su sva bila zatvorena.

Holt se okrenuo nadesno i probao da otvori prva vrata tako što je pritisnuo dlan na ulaznu ploču. Ništa; kancelarija je bila zaključana. Probao je sledeća, sa istim ishodom. Onda i sledeća. Holt je bio metodičan. Nije imao drugog izbora. Svakog dana bila je otvorena samo jedna kancelarija, i to nikada ista.

Sedma vrata na njegov dodir kliznuše u stranu.

Za oblim metalnim stolom sedeo je jedan Dan'laj, koji se tu nikako nije uklapao. Cela prostorija, nameštaj, kosmodrom - sve je odgovaralo razmerama odavno nestalih al-najilita, i Dan'laj je bio upadljivo premali za svoje okruženje. Ali Holt se na to već navikao. Ima već godina kako tu dolazi svakog dana, i uvek je za stolom sedeo samo jedan Dan'laj. Nije znao da li se to jedan isti seli iz kancelarije u kancelariju, ili je svakog dana posredi drugi. Svi imaju dugačke njuške, hitre oči i oštro crveno krzno. Ljudi su ih zvali liscima. Sa retkim izuzecima, Holt nije umeo da ih razlikuje. Dan'laji mu u tome nisu pomagali. Nikad mu nisu govorili svoja imena, a stvorenje za stolom bi ga ponekad prepoznalo, ali češće ne. Holt je odavno prestao da se trudi i prihvatio da se prema svakom Dan'laju odnosi kao prema strancu.

Međutim, ovoga jutra lisac ga je odmah prepoznao. „A“, rekao je on kad je Holt ušao, „treba ti mesto na brodu?“

„Da“, odgovori Holt. Skinuo je ofucanu brodsku kapu koja se slagala s njegovom pohabanom sivom uniformom i čekao - mršav, bled čovek s proređenom smeđom kosom i tvrdoglavom bradom.

Lisac je isprepleo tanane šestoprste šake pa se osmehnuo brzim uskim osmehom. „Nema mesta, Holte“, rekao je. „Žao mi je. Danas nema brodova.“

„Sinoć sam čuo brod“, odvrati Holt. „Čuo sam ga čak iz kamenog grada. Nađi mi mesto na njemu. Imam kvalifikacije. Umem da rukujem standardnim pogonom i znam da koristim dan'lajski pogonski top. Imam sertifikate.“

„Da, da.“ Opet onaj odsečni osmeh. „Ali broda nema. Možda sledeće nedelje. Možda će sledeće nedelje naići neki ljudski brod. Onda ćeš dobiti mesto, Holte, kunem ti se, dajem ti reč. Dobar si pogonski majstor, je l' tako? Reci. Naći ću ti mesto. Samo, sledeće nedelje, sledeće nedelje. Sada nema broda.“

Holt se ugrizao za usnu i nagnuo se napred, šireći ruke na stolu tako da je jednom pesnicom zgužvao kapu. „Sledeće nedelje ti nećeš biti tu“, odvrati on.

„Ili ako budeš, nećeš me prepoznati, nećeš se sećati šta si obećao. Hoću da mi nađeš mesto na brodu koji je sleteo sinoć.“

„Ah“, reče Dan'laj. „Nema mesta. To nije ljudski brod, Holte. Nema mesta za čoveka.“

„Meni je svejedno. Pristajem na bilo koji brod. Radiću za Dan'laje, ali je, Sedrane, šta god. Pogoni su uvek isti. Ubaci me na brod koji je stigao sinoć.“

„Ali nije bilo nikakvog broda, Holte“, rekao je lisac. Zubi su mu blesnuli, pa nestali. „Rekao sam ti, Holte. Nema broda, nema broda. Sledeće nedelje, dođi ponovo. Dođi ponovo sledeće nedelje.“ U glasu mu se čulo da pokušava da ga se reši. Holt je naučio da prepozna taj ton. Jednom prilikom, pre nekoliko meseci, ostao je i pokušao da se prepire. Ali kancelarijski lisac je pozvao druge da ga odvuču. Sledećih nedelju dana ujutru je nailazio na zaključana sva vrata. Sada je Holt znao kada je vreme da ode.

Napolju, na bledom svetlu dana, na tren se naslonio na zidine i probao da zaustavi drhtanje ruku. Mora nečim da se zaokupi, podsetio je sam sebe. Treba mu novac, žetoni za hranu - to je nešto čemu će moći da se posveti. Može da svrati do Hangara, možda čak i da potraži Sanderlenda. Što se tiče mesta na brodu, uvek postoji sutra. Mora da bude strpljiv.

Bacivši brz pogled ka Mekdonaldu, koji nije bio strpljiv, Holt se udaljio pustim ulicama grada bezbrodskih.

Još kao dete, Holt je voleo zvezde. Imao je običaj da šeta noću u godinama velike hladnoće, kad su ledene šume cvetale na Imiru. Hodao bi tako kilometrima, sneg mu je škripao pod stopalima sve dok svetla grada ne bi ostala daleko iza njega, a on stajao sam u svetlucavoj plavičastobeloj zemlji čuda, punoj mraznog cveća, ledenmreža i ljutog cveća. A onda bi podigao pogled.

Noći zimskih godina na Imiru su vedre, mirne i veoma mračne. Meseca nema. Tu su samo zvezde i tišina.

Holt je marljivo naučio imena - ne imena zvezda (zvezdama se više nisu davala imena - dovoljni su bili brojevi), već imena svetova koji kruže oko njih. Bio je on pametno dete. Učio je brzo i detaljno, pa se čak i njegov osorni, praktični otac donekle ponosio tom njegovom osobinom. Holtu je u sećanju ostalo bezbroj okupljanja u Staroj kući kada bi njegov otac, pijan od letnjeg piva, izgurao sve goste na terasu da slušaju kako njegov sin prepoznaje svetove. „Onaj“, rekao bi njegov otac sa kriglom u jednoj ruci, a pokazujući

drugom, „onaj tamo sjajni!“

„Arahne“, odgovorio bi dečak, bezizražajnog lica. Gosti bi se nasmešili i promrmljali nešto učtivo.

„A onaj tamo?“

„Baldur.“

„A oni? Ona tri tamo.“

„Finegan. Džonhenri. Silijin svet, Novi Rim, Katadej.“ Imena su samo letela s njegovog mladog jezika. A ogrubelo lice njegovog oca naborao bi osmeh i nastavljao je tako dok bi ostali počinjali da se dosađuju i da se vrpolje, sve dok Holt ne bi izgovorio imena svih svetova koje jedan dečak može da imenuje dok stoji na terasi Stare kuće na Imiru. Oduvek mu je bio mrzak taj ritual.

Dobro je da otac nikada nije išao sa njim u ledenu šumu, jer su se daleko od svetala videle hiljade novih zvezda, što je značilo hiljade novih imena za učenje. Holt nikada nije sva naučio, ta imena koja prate one manje svetle, udaljenije zvezde koje ne pripadaju ljudima. Ali znao ih je dovoljno. Blede zvezde od Damuša ka unutrašnjosti, ka jezgru, crvenkasto sunce Tihih kentaura, rasuta svetla gde horde Findija podižu svoje štapove sa simbolima; sve ih je poznavao, i još mnoge druge.

Odrastajući, nastavio je da dolazi, ne uvek sam. Vukao je sa sobom sve svoje devojke iz mladosti, i prvi put je vodio ljubav pod zvezdama jedne letnje godine kada su sa krošanja umesto leda padale latice cveća. Ponekad je pričao o tome sa svojim ljubavima, kao i sa prijateljima. Ali reči su zvučale grubo. Holt nikada nije bio rečit i nije uspevao da im objasni. Jedva da je i sam sebe razumeo.

Nakon očeve smrti, preuzeo je Staru kuću i imanja, i upravljao njima čitavu dugačku zimsku godinu, iako mu je bilo tek dvadeset standardnih. Kad je sneg počeo da kopni, ostavio je sve za sobom i otišao u grad Imir. Tamo ga je zatekao brod, trgovački, za Finegan i dalje svetove. Holt je našao mesto na njemu.

* * *

Kako je dan odmicao, na ulicama je vladala sve veća gužva. Dan'laji su već izašli i počeli da između koliba podižu tezge sa hranom. Za nekih sat vremena,

tezge će se nizati po ulicama. Moglo se videti i nekoliko usukanih al-menalita kako se kreću u grupama od četvoro-petoro. Svi su bili u svetloplavim odorama dugačkim gotovo do tla i delovalo je pre kao da lebde nego da hodaju - sablasni, dostojanstveni, eterični. Njihova meka siva koža bila je pažljivo prekrivena puderom, a oči su im bile sjajne i daleke. Uvek su zračili smirenošću, čak i ovi, ovi bezbrodni nesrećnici.

Holt je uhvatio korak iza jedne njihove male družine, ubrzavajući da bi im ostao blizu. Trgovci lisci nisu obraćali pažnju na ozbiljne al-menalite, ali su svi do jednog spazili Holta i dovikivali mu u prolazu. Onda su se smejali svojim piskutavim lavežom od smeha kad su videli da ih ignoriše.

Negde kod sedranskih kvartova, Holt se odvojio od ala i uleteo u uzanu bočnu uličicu koja je delovala pusto. Čekao ga je posao, a ovo je bilo pravo mesto za to.

Zašao je dublje među požutele mehur-kolibe i izabrao jednu gotovo nasumično. Bila je stara, od veoma uglačane plastike; vrata su bila drvena i po njima su bili urezani simboli gnezda. Naravno, zaključana - Holt je naslonio rame na njih i gurnuo. Kad nisu popustila, malo se udaljio, pa potrčao i naleteo na njih. Nakon četvrtog pokušaja, otvorila su se s treskom. Buka ga nije brinula. U sedranskom sirotinjskom naselju nema ko da ga čuje.

Unutra mrkli mrak. Opipao je zid uz vrata i pronašao hladnu svetiljku, pa držao ruku na njoj dok nije pretvorila njegovu telesnu toplotu u svetlost. Zatim se bez žurbe osvrnuo oko sebe.

Bilo je tu pet Sedrana: tri odrasla i dva mladunčeta, a svi sklupčani u jednoobrazne lopte na podu. Holt jedva daje bacio pogled na njih. Noću su Sedrani ulivali strah u kosti. Mnogo puta ih je video u mračnim ulicama kamenog grada kako ječe na svom tihom jeziku i zlokobno se njišu. Njihovi člankasti torzoi protezali su se u tri metra visoka mlečnobela larvolika tela, a imali su šest specijalizovanih udova; dva široko raskoračena stopala, par osetljivih razgranatih pipaka za fino rukovanje predmetima i opasne borbene štipaljke. Njihove oči, sjajna ljubičasta jezerca veličine tanjirića, videle su sve. Noću je Sedrane pametno izbegavati.

Danju su se pretvarali u nepokretne lopte tkiva.

Holt ih je obilazio dok im je pljačkao kolibu. Uzeo je ručnu hladnu svetiljku, podešenu tako da odaje mutno ljubičasto polusvetlo koje Sedrani najviše vole, kao i vrećicu žetona za hranu i jednu kost štipaljke. Bobbene

štipaljke nekog uglednog pretka, uglučane i ukrašene, bile su izložene na počasnom mestu na zidu, ali je Holt znao da ne sme da ih dira. Ako im neko ukrade porodično božanstvo, celo gnezdo bi moralo da pronađe lopova ili da izvrši samoubistvo.

Na kraju je našao komplet čarobnjačkih karata, dimnosive drvene pločice sa intarzijom od gvožđa i zlata. Gurnuo ih je u džep i izašao. Ulica je i dalje bila pusta. U sedranske krajeve retko je ko svraćao osim Sedrana.

Holt se brzo uputio ka glavnom putu, širokoj pošljunčanoj stazi koja vodi od bedema kosmodroma do nemih kapija kamenog zida, pet kilometara daleko. Na ulici su sada vladale gužva i buka, pa je Holt morao da se probija kroz gomilu. Na sve strane je bilo lisaca, smejali su se i lajali, njihovi odsečni osmesi pojavljivali su se i nestajali, a crvenkastosmeđe krzno trljalo o plave odore al-menalita, hitinske obloge Kreša i mlitavu obešenu kožu buljavih zelenih Linkelara. Na nekim tezgama prodavala se topla hrana i posvuda je bilo dima i raznovrsnih mirisa. Holt je proveo mesece na raskršću svetova pre nego što je konačno naučio da razlikuje mirise hrane od telesnih mirisa.

Dok se probijao niz ulicu, provlačeći se kroz vanzemaljce i čvrsto stežući plen u ruci, Holt je pažljivo gledao oko sebe. To mu je preraslo u duboko usađenu naviku; stalno je bio u potrazi za nepoznatim ljudskim licem, licem koje bi moglo da znači da je sleteo neki ljudski brod, da je stiglo spasenje.

Nije uočio nijedno. Kao i uvek, okruživao ga je samo raskršćanski žamor - dan'lajski lavež, čegrtanje Kreša i govor Linkelara nalik naricanju, ali ljudski glas nikada. Sada ga to više nije doticalo.

Pronašao je tezgu koju je tražio. Pod nadstrešnicom od sive kože, jedan ispijeni Dan'laj podigao je pogled ka njemu. „Da, da“, obrecnuo se lisac nestrpljivo. „Ko si ti? Šta hoćeš?“

Holt je odgurnuo šareni treptavi nakit koji je bio raspoređen po tezgi i spustio ukradenu svetiljku i kost. „Trampa“, rekao je. „Ovo za žetone.“

Lisičar je pogledao robu, zatim u Holta, i počeo žustro da trlja njušku. „Trampa. Trampa. Hoćeš trampu“, ponavljao je on. Podigao je kost štipaljke, prebacio je iz jedne ruke u drugu, spustio je, dodirnuo svetiljku tako da je gotovo neprimetno zasijala. Zatim je klimnuo glavom i navukao osmeh na lice. „Dobra roba. Sedranska. Veliki crvi će je tražiti. Da. Da. Razmena, znači. Žetoni?“

Holt klimnu glavom.

Dan'laj je preturao po džepu svog radnog odela, pa bacio na tezgu šaku žetona za hranu. Bili su to sjajni plastični diskovi u desetak različitih boja, nešto najbliže valuti što postoji na raskršću svetova. Dan'lajski trgovci prihvatili su ih u zamenu za hranu. A svu hranu koja se ovde mogla nabaviti donosili su Dan'laji svojim flotama svemirskih brodova koji su skakali pomoću pogonskog topa.

Holt je prebrojao žetone, pa ih pokupio i ubacio u vrećicu koju je uzeo iz sedranske kolibe. „Imam još nešto“, rekao je i zavukao ruku u džep da izvadi čarobnjačke karte.

Džep je bio prazan. Dan'laj se iskezio i škljocnuo zubima. „Nestalo? Znači, nisi ti jedini lopov u Praznini. Ne. Nisi jedini lopov.“

Prisetio se svog prvog broda; prisetio se zvezda iz svoje mladosti na Imiru, setio se svetova na koje je od tada sleteo, svih brodova na kojima je služio i ljudi (ali i ne-ljudi) sa kojima je služio. Ali bolje od svega sećao se svog prvog broda: *Nasmejana senka* (staro ime sa dugačkom istorijom, mada je celu priču saznao tek mnogo kasnije), sa Silijinog sveta, na putu ka Fineganu. Bio je to preuređeni teretni brod za prenos rude, ogromna plavosiva suza od izrovašenog duraloja, bar vek starija od samog Holta. Oskudno opremljen i prost - velika spremišta za rudu i malo prostora za posadu, mreže za spavanje za dvanaestoro koji na njemu rade, bez mreže za gravitaciju (brzo se navikao na bestežinsko stanje), nuklearke za prizemljivanje i dizanje i standardni nadsvetlosni pogon za putovanja između zvezda. Holtov zadatak je bio da radi u pogonskoj odaji, tmurnom mestu s prigušenim svetlima, golim metalom i kompjuterskim konzolama. Kain narKarmijan mu je pokazao šta da radi.

Hol se sećao i narKarmijana. Starog, starog čoveka, prestarog za rad na brodu, pomislio bi neko; lica poput mekane žute štavljene kože koja je presavijana i gužvana toliko puta da nigde nije bilo mesta bez milion sićušnih pregiba, smeđih očiju, bademastog oblika, pegave ćelave glave i retke plave bradice. Kain je ponekad delovao senilno, ali je najčešće bio budan i pažljiv; poznao je pogone i poznao je zvezde i beskrajno je pričao dok je radio.

„Dvesta standardnih godina“, rekao je jednom dok su obojica sedeli pred svojim konzolama. Osmehnuo se stidljivim, iskrivljenim osmehom i Holt je video da i dalje ima zube, čak i u njegovim godinama - ili da možda ponovo ima zube. „Toliko dugo Kain brodi, Holte. Živa istina! Znaš, običan čovek ti nikada ne odlazi sa planete na kojoj je rođen. Nikada! Njih bar devedeset pet

posto. Nikada ne odlaze, samo se rode, pa odrastu i umru, sve na istoj planeti. A oni koji zaista brode - pa, većina njih brodi samo malo. Planeta ili dve, ili deset. Ali to ne važi za mene! Znaš li gde sam ja rođen, Holte? Pogadaj!“

Holt slegnu ramenima. „Na Staroj Zemlji?“

Kain se samo nasmeja. „Zemlja? Zemlja nije ništa, samo tri ili četiri godine odavde. Mislim da je četiri. Zaboravio sam. Ne, ne, ali ja sam video Zemlju, sam matični svet, odakle svi potičemo. Video sam je pre pedeset godina na - *Korijevoj tami*, mislim da je na njoj. Mislio sam da je krajnje vreme, tada sam već brodio punih stotinu pedeset standardnih, i još nisam bio na Zemlji. Ali napokon sam tamo stigao!“

„Nisi tamo rođen?“, podsetio ga je Holt.

Stari Kain je odmahnuo glavom pa se ponovo nasmejao. „Ne baš. Ja sam Emereljanin. Sa Aj Emerela. Čuo si za njega, Holte?“

Holt je morao da razmisli. Nije odmah prepoznao ime tog sveta, nije to bila jedna od zvezda koje mu je otac pokazivao, kako bukti u imirskoj noći. Ali zvučalo je poznato, kao kroz maglu. „Rub?“, pokušao je na kraju. Rub je bila najdalja spoljašnja ivica ljudskog svemira, mesto gde mali opiljak galaksije koji su zvali ljudski svemir dodiruje vrh galaktičkog sočiva, gde su zvezde retke. Imir i zvezde koje je znao nalazile su se s druge strane Stare Zemlje, unutra ka gušćim zvezdanim poljima i još nedostupnom jezgru.

Kain je bio srećan zbog tog nagađanja. „Da! Ja sam Spoljnosvećanin. Gotovo da mi je dvesta i dvadeset standardnih i sada sam video toliko svetova, ljudskih svetova i hranganskih i findijskih i još svakakvih, pa čak i neke svetove u ljudskom svemiru gde više uopšte nema ljudi, ako razumeš šta ti pričam. Brodio sam, stalno sam brodio. Kada god bih našao mesto koje mi je delovalo zanimljivo, napustio bih brod i ostao neko vreme, pa krenuo dalje kada bih to poželeo. Svakojake sam stvari video, Holte. Kada sam bio mlad video sam Praznik ruba, i lovio benšije na Visokom Kavalanu i oženio se na Kimdisu. Ali ona je umrla, pa sam pošao dalje. Video sam Prometej i Rijanon, koji su malo bliže jezgru od Ruba, i Džejmisonov svet i Avalon, koji su još bliže. Znaš. Neko vreme sam bio Džejmi, a na Avalonu sam imao tri žene. I dva muža, ili zajednička muža, ili kako se to već tamo zove. Tada mi još nije bilo ni sto. Bilo je to doba kada smo imali sopstveni brod, bavili se lokalnom trgovinom, upadali na neke stare hranganske ropske svetove, koji su posle rata krenuli svojim putem. Čak i samu Staru Hrangu, ni pet ni šest. Ljudi kažu da još ima Umova na Hrangi, duboko pod zemljom, čekaju da se vrate i ponovo

napadnu ljudski svemir. Ali sve što sam ja video bilo je mnogo ubilačkih kasti, radnika i ostalih nižih vrsta.

Osmehnuo se. „Lepe godine, Holte, baš lepe godine. Naš brod smo nazvali *Džejmisonov magarac*. Shvataš, moje žene i muževi bili su svi Avalonjani, osim jednog koji je bio sa Starog Posejdona, a Avalonjani ne mirišu baš Džejmije, pa smo zato i smislili to ime. Ali ne mogu reći da su grešili. I ja sam bio Džejmi pre toga, i Port Džejmison je budalasta uštogljena varoš na planeti koja ti je ista takva.

Proveli smo zajedno gotovo trideset standardnih na *Džejmisonovom magarcu*. Brak je nadživeo dve žene i jednog muža. A na kraju i mene. Želeli su da im Avalon i dalje bude trgovačka baza, shvataš, ali posle trideset godina video sam sve svetove koje sam u tom kraju želeo da vidim, a nisam video mnogo šta drugo. I tako sam otišao dalje. Ali voleo sam ih, Holte, stvarno sam ih voleo. Čovek treba da bude u braku sa svojim brodskim kolegama. To stvara veoma dobro osećanje.“ Uzdahnuo je. „I seks je lakši. Manje nesigurnosti.“

Holt je tada već bio uhvaćen. „Kasnije“, upitao je, a na mladom licu mu se video tek trun zavisti koju je osećao, „šta si onda radio?“

Kain je slegnuo ramenima, pogledao svoju konzolu, pa počeo da pritiska sjajnu dugmad da podesi rad pogona. „O, brodio sam dalje, brodio dalje. Stari svetovi, novi svetovi, ljudi, ne-ljudi, vanzemaljci. Novo utočište i Pačakuti i spaljeni stari Velington, a onda Njuholm i Silverskaj i Stara Zemlja, A sada idem ka unutra, što dalje mogu pre nego što umrem. Kao Tomo i Valberg, valjda. Vi ste ovde na Imiru čuli za Tomoa i Valberga?“

A Holt je samo klimnuo glavom. Čak je i Imir znao za Tomoa i Valberga. Tomo je takođe bio Spoljnosvećanin, rođen na Darkdonu visoko na vrhu Ruba, i kažu da je bio mračni sanjar. Valberg je bio Izmenjeni čovek sa Prometeja, neobuzdani pustolov, sudeći po legendama. Pre tri veka, u brodu zvanom *Kurva sanjalica*, krenuli su sa Darkdona na suprotni kraj galaksije. Koliko su svetova posetili, šta se na svakom od njih desilo, koliko su daleko stigli pre smrti - to su bili čvorovi u priči i dečaci se još o njima prepiru. Holt je voleo da misli kako i dalje lete, negde. Na kraju krajeva, Valberg je tvrdio da je natčovek, a niko ne može reći koliko natčovek može da živi. Možda čak i dovoljno dugo da stigne do jezgra, ili dalje.

Zurio je u konzolu, sanjareći, a Kain mu se iskezio i rekao: „Hej! Je l' te to obuzela zvezdana bolest!“ A kada se Holt trgnuo i digao pogled, starac je klimnuo (i dalje osmehnut) i rekao: „Da, tebe, glavom i bradom! Mrdaj, Holte,

inače nikud nećeš broditi!“

Ipak, to je bila blaga grdnja, kao i topao osmeh a Holt ih nikada nije zaboravio, kao ni druge reči Kaina narKarmijana. Njihove mreže za spavanje visile su jedna pored druge i Holt ga je svake noći slušao, jer je Kaina bilo teško učutkati a Holt to nije želeo ni da pokuša. A kada je *Nasmejana senka* najzad stigla na Katadaj, svoju poslednju stanicu, i kada se spremila da se vrati u zemaljski svemir ka Silijinom svetu i domu, Holt i narKarmijan su zajedno dali otkaz i našli mesto na poštanskom brodu koji je išao za Ves i tuđinska sunca Damuša.

Brodili su zajedno šest godina kada je narKarmijan naposletku umro. Holt je starčevo lice pamtio mnogo bolje nego lice svoga oca.

* * *

Hangar je bio dugačka, uzana, metalna zgrada, baraka od valovitog plavog duraloja, koji je neko verovatno našao u spremištu opljačkanog teretnjaka. Bio je sagrađen kilometrima daleko od zida, nadomak sivih zidina kamenog grada i visokih kružnih Zapadnih vrata. Oko nje su se dizale druge, veće metalne zgrade, skladišta-kasarne bezbrodних al-menalita. Ali unutra nikada nije bilo alija.

Bilo je gotovo podne kada je Holt stigao i Hangar je bio gotovo prazan. Široka stubasta hladna svetiljka pružala se od poda do tavanice u sredini sobe, odajući umorno rumeno svetlo koji nije obasjavalo većinu pustih stolova. Društvo šaputavih Linkelara zauzelo je ugao u senkama; preko puta njih jedan debeli Sedranin bio je sklupčan u tesnoj lopti za spavanje, a glatka bela koža mu je blistala. A pored stuba svetiljke, za starim *Pegazovim* stolom, Alejna i Taker-Rej delili su belu kamenu pljosku amberleta.

Taker ga je odmah ugledao. „Vidi“, rekao je i digao čašu. „Alejna, imamo društvo. Vratila se izgubljena duša! Šta ima u kamenom gradu, Majkle?“

Holt sede. „Ništa novo, Takeru. Ništa novo.“ Usiljeno se osmehnuo natečenom, bledom Takeru, pa se hitro okrenuo Alejni. Ona je nekada radila s njim na pogonskom topu, pre više od godinu dana. A kratko su bili i ljubavnici. No to je bilo gotovo. Alejna se ugojila a dugačka kestenjasta kosa bila joj je prljava i ućebana. Njene zelene oči nekada su iskrile; sada su bile tupe i mutne od amberleta.

Alejna mu je uputila bucmast osmeh. „Hej, Majkle“, rekla je, „jesi li

našao svoj brod?“

Taker-Rej se zakikotao, ali se Holt nije osvrnuo na njega. „Nisam“, rekao je. „Ali nastavljam da tražim. Danas mi je lisac rekao da sledeće nedelje stiže neki brod. Ljudski brod. Obećao mi je mesto.“

Sada su se oboje zakikotali. „O, Majkle“, rekla je Alejna. „Blesavo, blesavo. To su i meni nekada govorili. Veoma dugo već nisam išla. Nemoj ni ti da ideš. Ja ću te vratiti. Dođi gore u moju sobu. Nedostaješ mi. Tak je mnogo dosadan.“

Taker se namršti, jedva obraćajući pažnju. Bio je usredsređen na pažljivo sipanje nove čaše amberleta. Tečnost je mučno sporo klizila, poput meda. Holt se prisetio ukusa, zlatne vatre na jeziku i lakog osećanja mira koji je donosila. Prvih nedelja su svi mnogo pili, dok su čekali povratak kapetana. Pre nego što je sve otišlo bestraga.

„Uzmi malo 'leta“, reče Taker. „Pridruži nam se.“

„Ne“, reče Holt. „Možda malo vatrene rakije, Takere, ako ti častiš. Ili lisičje pivo. Letnje pivo, ako ga ima. Nedostaje mi letnje pivo. Ali ne 'let. Zato sam i otišao, sećaš se?“

Alejni iznenada stade dah; usta joj se širom otvoriše a nešto joj zatrepta u očima. „Otišao si“, rekla je slabašnim glasom. „Sećam se, ti si bio prvi. Otišao si. Ti i Džef. Bili ste prvi.“

„Ne, draga“, prekide je Taker veoma strpljivo. Spustio je pljosku amberleta, otpio gutljaj iz svoje čaše, osmehnuo se, pa počeo da objašnjava. „Prvi je otišao kapetan. Zar se ne sećaš? Kapetan, Viljareal i Suzi Benet, oni su otišli zajedno, a mi smo čekali i čekali.“

„O, da“, rekla je Alejna. „Posle su nas Džef i Majkl ostavili. A sirota Iraj se ubila a lisci su odveli Ijana i ugradili ga u zid. A svi ostali su otišli. O, ne znam gde, Majkle, prosto ne znam.“ Iznenada je zaplakala. „Nekada smo bili zajedno, svi mi, ali sada smo tu samo Tak i ja. Svi su nas ostavili. Jedino mi još ovde dolazimo, jedino mi.“ Plač ju je savladao.

Holtu je pripala muka. Bilo je gore nego prilikom poslednje posete prošlog meseca - mnogo gore. Želeo je da zgrabi amberlet i da ga razbije o pod. Ali ne bi bilo svrhe. To je jednom davno i uradio - drugog meseca po sletanju - kada je beskonačno i beznadežno čekanje izazvalo kod njega redak napad besa. Alejna je plakala, Mekdonald je opsovao, udario ga i rasklimao mu zub (ponekad ga je noću još bolelo), a Taker-Rej je kupio novu pljosku.

Taker je uvek imao para. Nije bio neki lopov, ali je odrastao na Vesu, gde ljudi dele planetu s dve tuđinske rase, i kao mnogi Vešani odrastao je kao ksenofil. Taker je bio mekan i spreman a lisci (neki lisci) smatrali su da je privlačan. Kada mu se Alejna pridružila, u sobi i u poslu, Holt i Džef Sanderlend digli su ruke od njih i preselili se na rub kamenog grada.

„Alejna, ne plači“, govorio je Holt sada. „Vidiš, ovde sam? Čak sam doneo i žetone za hranu.“ Izvadio je pregršt iz džaka i bacio ih na sto - crvene, plave, srebrne, crne. Zazvečali su, zakotrljali se pa se smirili.

Alejnine suze istog časa su nestale. Počela je da razvrstava žetone a čak se i Taker nagnuo napred da gleda. „Crveni“, rekla je uzbuđeno. „Gledaj, Takeru, crveni, žetoni za meso! I srebrni, za 'let. Gledaj, gledaj!“ Počela je da trpa žetone u džepove, ali su joj ruke drhtale i dosta žetona je palo na zemlju. „Tak, pomози mi“, rekla je.

Taker se zakikota. „Ne brini, ljubavi, to je samo zeleni. Hrana za crve nam ionako ne treba, je l' tako?“ Pogledao je Holta. „Hvala ti, Majkle, hvala ti. Stalno govorim Alejni koliko si ti velikodušan, iako si nas ostavio kada si nam bio potreban. Ti i Džef, Ijan je rekao da ste kukavice, znaš, ali sam te ja uvek branio. Hvala ti, da.“ Zgrabio je srebrni žeton i okrenuo ga palcem. „Velikodušni Majkl. Ovde si uvek dobrodošao.“

Holt ništa nije govorio. Hangarski šef mu se iznenada stvorio kraj lakta, ogromna masa plavocrnog mesa teškog mirisa. Njegovo lice je pogledalo Holta - ako se to moglo nazvati gledanjem, pošto biće nije imalo oči, i ako se to moglo nazvati licem, pošto nije imalo ni usta. Stvar koja je zauzimala mesto glave bila je mlitava, napola puna bešika s mnogo rupa za disanje, okružena beličastim pipcima. Bila je veličine glave novorođenčeta i izgledala je smešno sitno na ogromnom masnom telu i grudvama šarenog sala. Hangarski šef nije govorio; ni teranski ni alski ni dan'lajski žargon, koji je služio za sklapanje poslova na raskršću. Ali je uvek znao šta njegove mušterije žele.

Holt je samo želeo da ode. Dok je hangarski šef stajao i nemo čekao, on je ustao i odvukao se ka vratima. Ona su kliznula iza njega i čuo je Alejnu i Taker-Reja kako se svađaju oko žetona.

* * *

Damuši su mudra i blaga rasa i veliki su filozofi - ili se bar tako pričalo na Imiru. Njihovo najdalje sunce ukrštalo se sa suncem u samoj unutrašnjosti

ljudskog svemira koji je većito narastao, i na jednoj damuškoj koloniji umornoj od vremena narKarmijan je umro a Holt prvi put video Linkelara.

Tada je s njim bila Rajma-k-Tel, žilava žena grubog lica, poreklom s Vesa; pili su u enklavskom baru blizu kosmodroma. Tu se služilo dobro piće iz ljudskog svemira, a on i Rama su ga zajedno lokali na sedištima pored prozora od žutog stakla. Kain je umro pre tri nedelje. Kada je Holt ugledao Linkelara kako prolazi kraj prozora, s izbuljenim klimavim očima, cimnuo je Raminu ruku, okrenuo je i rekao: „Vidi. Nešto novo. Znaš tu rasu?“

Rajma je otrgnula ruku i odmahнула glavom. „Ne“, rekla je razdražljivo. Ona je bila žestok ksenofob, što je druga moguća posledica odrastanja na Vesu. „Verovatno je odnekud bliže jezgru. I ne pokušavaj da ih sve popamtiš, Majki. Postoji milion različitih vrsta, posebno ovako blizu. Prokleti Damosi će da trguju sa svačim.“

Holt je ponovo pogledao, i dalje radoznao, ali je teško biće s mlitavom zelenom kožom nestalo s vidika. Nakratko je pomislio na Kaina i osetio je nešto nalik na uzbuđenje. Starac je brodio više od dvesta godina, pomislio je, a ipak verovatno nikada nije video vanzemaljca iz rase koju su oni upravo videli. Nešto u tom smislu je i rekao Rajmi-k-Tel.

Ona nije bila nimalo impresionirana. „Pa šta?“, rekla je. „A mi nikada nismo videli Rub ili nekog Hranganca, mada nemam pojma zašto bismo to želeli.“ Slabašno se osmehnula na sopstvenu duhovitost. „Vanzemaljci su kao žele-bombone, Majki. Postoje mnoge različite boje, ali su u suštini svi potpuno isti.“

Zato nemoj da se pretvoriš u sakupljača kao što je bio stari narKarmijan. Šta je dobro to njemu donelo? Mnogo je putovao na brojnim trećerazrednim brodovima, ali nikada nije video Daleki krak i nikada nije video jezgro i to niko nikada i neće videti. Nije se ni obogatio. Samo se opusti i zarađuj za život.“

Holt jedva da je slušao. Spustio je piće i vrhovima prstiju blago dodirnuo prozor.

Te noći, pošto se Rajma vratila na njihov brod, Holt je otišao iz posetilačke enklave pa je lutao među damuškim domaćim mestima. Dao je pola svoje putne plate da ga odvedu u podzemnu odaju u kojoj se nalazilo jezero mudrosti tog sveta; ogromni kompjuter od živog svetla povezan s mrtvim mozgovima telepatskih damuških starešina (ili je to bar tako vodič

objasnio Holtu).

Odaja je bila zdelala zelene magle koja se blago njihala i vrtela. U njenim dubinama zastori od raznobojnog svetla mreškali su se, bleđeli i nestajali. Holt je stajao na ivici, gledao dole i postavljao pitanja, a odgovori su se vraćali u šaputavim odjecima, kao da mnoštvo tihih glasova govori istovremeno. Prvo je opisao biće koje je video tog popodneva i upitao šta je ono bilo, a onda je čuo reč Linkelar.

„Odakle oni dolaze?“, upitao je Holt.

„Šest godina od ljudskog svemira pomoću pogona koji vi koristite“, odgovorili su mu šapati dok se zelena magla kretala. „Ka jezgru, ali ne pravo unutra. Želiš li koordinate?“

„Ne. Zašto ih ne vidamo češće?“

„Daleko su, možda predaleko“, stigao je odgovor. „Čitava širina damuških sunaca nalazi se između ljudskog svemira i Dvanaest svetova Linkelara, a takođe i kolonije Nor T’aluša i stotinu svetova koji još nisu otkrili zvezdani pogon. Linkelari trguju s Damušima, ali retko dolaze na ovo mesto, koje je bliže vama nego njima.“

„Da“, rekao je Holt. Prošla ga je jeza, kao da je hladan vetar zaduivao kroz pećinu i preko namreškane mora magle. „Čuo sam za Nor T’aluše, ali ne i za Linkelare. Šta još ima tamo? Bliže jezgru?“

„Postoji mnogo pravaca“, šaputala je magla. Boje su se ugibale u dubinama. „Znamo mrtve svetove nestale rase koju Nor T’aluši zovu Prvi, mada oni nisu zaista prvi, i znamo za Oblasti Kreša, i za izgubljenu koloniju getoida sa Ata koji su doplovili iz dalekih dubina ljudskog svemira pre nego što je ovaj postao ljudski.“

„Šta je iza njih?“

„Kreši pričaju o svetu zvanom Sedris i o velikoj sferi sunaca većoj od ljudskog svemira i damuških sunaca i starog hranganskog carstva zajedno. Zvezde u njima su alske zvezde.“

„Da“, rekao je Holt. Glas mu je podrhtavao. „A iza toga? Okolo? Dalje ka jezgru?“

U dubinama magle gorela je vatra; zelene magle sijale su prigušenim crvenim svetlom. „Damuši ne znaju. Ko plovi toliko daleko, toliko dugo? Postoje samo priče. Da ti ispričamo o Veoma starima? O Svetlim bogovima, o

bezbrodnim mornarima? Da pevamo stare pesme o rasi bez sveta? Bliže jezgru primećeni su avetinjski brodovi, stvari koje se kreću brže od ljudskog broda ili damušskog pogona i oni uništavaju gde žele, a ipak ponekad uopšte nisu tamo. Ko može reći šta su oni, gde su oni, postoje li uopšte? Mi imamo imena, priče, možemo ti dati imena i priče. Ali činjenice su mutne. Čujemo za svet po imenu Hul Zlatni, koji trguje s izgubljenim getsoidima koji trguju s Krešima koji trguju s Nor T'alušima koji trguju s nama, ali nijedan damuški brod nikada nije plovio do Hula Zlatnog i ne možemo reći mnogo o njemu, pa čak ni gde je. Čujemo za ljude s velom sa neimenovanog sveta, koji se nadimaju i lebde po svojoj atmosferi, ali je to možda samo legenda i ne možemo reći čija legenda. Čujemo za rasu koja živi u dubokom svemiru, koja govori s rasom zvanom Dan'laj, koja trguje s alskim zvezdama, koje trguju sa Sedrisom i tako se nit opet vraća nama. Ali mi Damuši na ovom svetu tako blizu ljudskog svemira nikada nismo videli nekog Sedrana, pa kako onda možemo verovati u tu nit?“ Čuo se zvuk poput žagora; dole pod njegovim nogama magla se kovitlala i nešto nalik na tamjan diglo se i dodirnulo Holtove nozdrve.

„Ići ću bliže“, rekao je Holt. „Nastaviću da brodim i videću.“

„Onda se jednog dana vrati pa nam reci“, viknule su magle i prvi put je Holt čuo žalostivi vapaj jezera mudrosti koje nije dovoljno mudro. „Vrati se, vrati se. Mnogo šta moramo da naučimo.“ Miris tamjana bio je veoma snažan.

* * *

Holt je tog popodneva opljačkao još tri sedranske mehur-kolibe, i provalio u druge dve. Prva je bila samo hladna, pusta i prašnjava; druga je bila zauzeta, ali u njoj nisu bili Sedrani. Pošto je razdrmao vrata, stajao je savršeno mirno dok je neki prozračni krilati stvor divljih očiju lepetao blizu tavanice i siktao na njega. Iz te kolibe nije uzeo ništa, niti iz one prazne, ali su mu se ostale provale isplatile.

Pred zalazak sunca vratio se u kameni grad, popeo se uzanom rampom do Zapadnih kružnih vrata sa džakom hrane prebačenim preko ramena.

Na bledom i sve slabijem svetlu, grad je izgledao bezbojno, isprano, mrtvo. Kružne zidine bile su četiri metra visoke i dvaput toliko debele, izrađene od glatkog sivog kamena, kao da su iz jednog dela; Zapadna vrata koja su vodila u grad bezbrodnih bila su više tunel nego kapija. Holt je brzo prošao kroz njih, pa izašao u uzanu krivudavu uličicu koja se protnula između

dve ogromne zgrade - ili možda to nisu bile zgrade. Dvadeset metara visoke, nepravilnog oblika, bez prozora i vrata; nije bilo nikakvog ulaza sem kroz niže nivoe kamenog grada. A ipak ta vrsta zdanja, ti ulubljeni kameni blokovi čudnog oblika, dominirali su istočnim delom kamenog grada u oblasti od dvanaestak kvadratnih kilometara. Sanderlend je nacrtao mapu.

Uličice su bile beznadežan lavirint, nijedna nije išla pravo duže od deset metara; Holt je često zamišljao da odozdo izgledaju kao dečji crtež munje. Međutim, često je išao ovim putem i dobro je upamtio Sanderlendove mape (bar za taj mali deo kamenog grada). Kretao se brzo i sigurno i nikoga nije susreo.

S vremena na vreme, kada bi stao u čvorištu gde se susretalo nekoliko uličica, Holt bi u daljini nazreo i druga zdanja. Sanderlend je sačinio mape i većine njih; koristili su ih kao orijentire. Kameni grad je imao stotinu posebnih delova a u svakom su arhitektura kao i sam kamen od kojih su podignuti bili različiti. Uz severozapadni zid nalazila se džungla zbijenih kula od opsidijana između kojih su se pružali suvi kanali; na jug se širila oblast krvavocrvenih kamenih piramida; istočno je bila potpuno pusta granitna ravnica sa usamljenom kulom u obliku pečurke koja se dizala iz sredine. A bilo je i drugih oblasti, i sve su bile čudne, sve nenastanjene. Sanderlend je svakog dana crtao mape nekoliko dodatnih blokova. A ipak je čak i to bilo samo vrh ledenog brega. Kameni grad je imao nivo ispod nivoa i ni Holt ni Sanderlend niti bilo ko drugi nisu uspjeli da se probiju u te crne i zagušljive lavirinte.

Suton je bio svuda oko njega kada je Holt zastao na jednom velikom čvorištu, širokom osmougaoniku s malim osmougaoim jezeretom u sredini. Voda je bila mirna i zelena; nije bila čak ni namreškana vetrom, sve dok Holt nije stao da se umije. Njihove sobe, nedaleko odatle, bile su potpuno suve, baš kao čitav taj deo grada. Sanderlend je rekao da piramide imaju unutrašnje snabdevanje vodom, ali blizu Zapadnih kružnih vrata nije bilo ničega sem tog usamljenog javnog jezerceta.

Holt je nastavio da hoda pošto je sprao s lica i ruku prašinu nakupljenu tokom dana. Torba s hranom poskakivala mu je na leđima a odjek njegovih koraka narušavao je tišinu uličice. Drugog zvuka nije bilo; noć se brzo spuštala. Biće sumorna i bez mesečine kao i sve druge noći na raskršću svetova. Holt je to znao. Oblaci su uvek bili gusti i retko je uspevao da primeti više od pet-šest slabašnih zvezda.

Iza trga s jezeretom, jedna velika zgrada se srušila. Od nje nije ostalo

ništa sem gomile slomljenog kamenja i peska. Holt je pažljivo presekao preko ruševine, do usamljenog zdanja koje se isticalo između ostalih - ogromne zlatne kamene kupole poput uveličane sedranske kolibe. Imala je desetak ulaznih otvora, desetak uzanih malih stepeništa koja su do njih vijugala, a unutra se krilo saće od odaja.

Gotovo deset standardnih meseci to mu je bio dom.

Sanderlend je čučao na podu njihove zajedničke sobe kada je Holt ušao, sa svih strana okružen mapama. Složio je svaki deo grada da se uklapa s ostalima, poput ogromne slagalice; stari požuteli delići koje je kupio od Dan'laja pa ispravio bili su stešnjeni između listova filma sa *Pegaza* i laganih kvadrata srebrnastog alijskog metala. Sve se to prostiralo po čitavoj sobi, a svaki komad je bio prekriven linijama i Sanderlendovim urednim beleškama. On je sedeo usred svega toga s mapom u krilu i markerom u ruci i izgledao kao zgužvana i veoma gojazna sova.

„Doneo sam hranu“, rekao je Holt. Bacio je torbu preko sobe i ona je pala među mape, poremetivši nekoliko nepovezanih delova.

Sanderlend zakrešta. „Aah, mape! Pazi!“ Zatreptao je i gurnuo hranu u stranu pa sve ponovo uredno sredio.

Holt ode do svoje mreže za spavanje, okačene između dva čvrsta stuba hladnih svetiljki. Usput je gazio po mapama i Sanderlend ponovo zakrešta, ali se Holt ne osvrnu na njega i pope se u mrežu.

„Idi bestraga“, reče Sanderlend, popravljajući izgažene delove. „Budi pažljiviji, molim te.“ Digao je pogled i video da ga Holt namršteno gleda. „Majk?“

„Izvini“, reče Holt. „Jesi li danas nešto našao?“ Prizvuk njegovog glasa govorio je da je pitanje puka formalnost.

Sanderlend to nije primetio. „Ušao sam u čitav novi deo, tamo na jugu“, rekao je uzbuđeno. „Veoma je zanimljivo. Očigledno je osmišljen kao celina. Postoji, vidiš, jedan središnji stub, od nekog mekanog zelenog kamena, okružen sa deset malo manjih stubova, a tu su i ti mostovi - pa, neka vrsta kamenih traka, povezuju vrhove onih većih s vrhovima manjih. Obrazac se svugde ponavlja. A ispod imaš nekakav lavirint od kamenih zidova, visokih do pojasa. Trebaće mi nedelje da nacrtam mapu.“

Holt je gledao u zid pored njegove glave, gde su protekli dani bili ugrebani u zlatni kamen. „Godina“, rekao je. „Standardna godina, Džefe.“

Sanderlend ga je znatiželjno pogledao, a onda ustao i počeo da prikuplja mape. „Kako si ti proveo dan?“, upitao je.

„Nećemo otići odavde“, rekao je Holt, više sebi nego Sanderlendu. „Nikada. Gotovo je.“

Sada je Sanderlend stao. „Prekini“, kazao je mali debeli čovek. „Neću to da slušam, Holte. Ako se predaš, očas posla ćeš se utapati u amberletu s Alejnom i Takerom. Kameni grad je ključ. To sam sve vreme znao. Kada jednom otkrijemo sve njegove tajne, moći ćemo da ih prodamo liscima i da odemo odavde. Kada završim s mapama...“

Holt se okrenuo da pogleda Sanderlenda. „Godina, Džefe, godina. Ti nećeš dovršiti mapu. Mogao bi da crtaš mape deset godina pa da pokriješ tek deo kamenog grada. A šta je s tunelima? S donjim nivoima?“

Sanderlend nervozno liznu usne. „Donjim. Hm. Ako bih imao opremu sa *Pegaza*, onda...“

„Nemaš je, a ona ionako ne radi. Ništa ne radi u kamenom gradu. Zato se kapetan i spustio. Ovde ne važe pravila.“

Sanderlend odmahnu glavom pa nastavi da sakuplja mape. „Ljudski um može sve da shvati. Daj mi vremena, samo to tražim, i sve ću da provalim. Da je Suzi Benet još ovde, mogli bismo da provalimo čak i Dan'laje i alije.“ Suzi Benet je bila njihov specijalista za kontakte - trećerazredni jezički telepata, ali je čak i sitan talenat bolji nego nikakav u susretu s vanzemaljskim umovima.

„Suzi Benet nije ovde“, reče Holt. U glasu mu se osetio hladan prizvuk. Počeo je da na prste nabraja imena. „Suzi je nestala s kapetanom. Isto i Karlos. Iraj se ubila. Ijan je pokušao da se pucnjavom probije unutar zidova pa je na njima završio. Det, Lana i Madži su otišli dole, u pokušaju da nađu kapetana, pa su i oni nestali. Dejvi Tilman se prodao da bude domaćin kreškim jajima, tako da je on sada sigurno već gotov. Alejna i Taker-Rej su biljke, beskorisni, a ne znamo šta je s četvoro na *Pegazu*. Tako da ostajemo samo mi, Sanderlende, ti i ja.“ Mračno se osmehnuo. „Ti crtaš mape, ja kradem od crva i niko ništa ne shvata. Gotovi smo. Umrećemo ovde u kamenom gradu. Više nikada nećemo videti zvezde.“

Zaustavio se jednako brzo kao što je počeo. Bio je to za Holta redak ispad; on je uglavnom bio tih, zatvoren, možda malo previše povučen. Sanderlend je samo stajao, zapanjen, dok se Holt beznadežno zavalio u mrežu.

„Dan za danom, dan za danom“, rekao je Holt. „A ništa od toga nema

nikakvo značenje. Sećaš li se šta nam je Iraj rekla?“ „Ona je bila nestabilna“, bio je uporan Sanderlend. „To je i dokazala, na način koji nismo mogli ni da zamislimo.“

„Rekla je da smo stigli predaleko“, kazao je Holt, kao da Sanderlend uopšte nije progovorio. „Rekla je da je pogrešno misliti kako čitav kosmos funkcioniše po pravilima koje mi možemo da shvatimo. Sećaš se. To je nazvala 'bolesnom, oholom ljudskom ludošću'. Sećaš se, Džefe. Tako je pričala. Baš tako. Bolesna, ohola ljudska ludost.“

Nasmejao se. „Raskršće svetova je gotovo imalo smisla, to je bilo ono što nas je prevarilo. Ali ako je Iraj bila u pravu, onda se sve uklapa. Na kraju krajeva, mi smo tek malčice udaljeni od ljudskog svemira, je li tako? Ako odemo bliže jezgru, pravila se možda promene još i više.“

„Ne volim takve priče“, rekao je Sanderlend. „Postaješ defetista. Iraj je bila bolesna. Na kraju, znaš, išla je na al-menalitske molitvene skupove, klanjala se al-najilitima, takve stvari. Mistik, eto šta je postala. Mistik.“

„Nije bila u pravu?“, upita Holt.

„Nije bila u pravu“, reče Sanderlend odlučno.

Holt ga ponovo pogleda. „Onda mi objasni, Džefe. Reci mi kako da odemo odavde. Reci mi kako sve ovo ima smisla.“ „Kameni grad“, reče Sanderlend. „Pa, kada dovršim mape...“ Iznenada se zaustavio. Holt je bio naslonjen u mreži i uopšte ga nije slušao.

* * *

Trebali su mu pet godina i šest brodova da pređe preko velike zvezdane sfere koju su Damuši smatrali svojom i da se probije kroz granični sektor. Usput se savetovao sa drugim, većim jezerima mudrosti i učio je sve što je mogao, ali su na svakom sledećem svetu uvek čekale nove misterije i iznenađenja. Nisu svi brodovi na kojima je služio imali ljudsku posadu; ljudski brodovi su retko lutali tako daleko, tako da se Holt prijavljivao kod Damuša i zalutalih getsoida i drugih, manjih mešanaca. Ali je u svakoj luci u koju je pristajao ipak bilo nekoliko ljudi pa je čak počeo da sluša glasine o drugom ljudskom carstvu nekih petsto godina ka jezgru, koje je osnovao lutajući generacijski brod, čija je prestonica bila blistavi svet po imenu Prester. Na Presteru gradovi lebde na oblacima, rekao mu je jedan sveli Vešanin. Holt je neko vreme verovao u to, sve dok mu drugi kolega nije rekao da je Prester zapravo grad koji pokriva

čitavu planetu, i koji u životu održavaju flote teretnjaka s hranom veće od svega što je Federalno carstvo izgradilo u ratu pre Pada. Isti čovek je rekao da ga uopšte nije osnovao generacijski brod - to je dokazao pokazujući koliko daleko sporosvetlosni brod može stići sa Stare Zemlje od zore međuzvezdanog doba - već zapravo odred zemaljskih imperijalaca koji su bežali od hranganskog Uma. Holt je ovog puta bio sumnjičav. Kada je neka žena iz prizemljenog katadajskog teretnjaka uporno tvrdila da je su Prester osnovali Tomo i Valberg, i da Valberg i dalje njime vlada, digao je ruke od čitave ideje.

Ali bilo je i drugih legendi, drugih priča i one su ga terale dalje.

Kao što su terale i druge.

Na jednom svetu bez vazduha koji je kružio oko plavičasto-bele zvezde, u njegovom jedinom gradu pod kupolom, Holt je upoznao Alejnu. Ona mu je ispričala za *Pegaz*.

„Znaš, kapetan ga je lično sagradio, baš ovde. Trgovao je, išao dalje ka jezgru nego obično, kao što svi radimo“ - uputila mu je osmeh pun razumevanja, računajući da je i Holt takođe trgovački kockar u potrazi za velikim otkrićem - „i upoznao je jednog Dan'laja. Oni su bliže jezgru.“

„Znam“, rekao je Holt.

„Pa, možda ne znaš šta se dešava tamo unutra. Kapetan je rekao da su Dan'laji gotovo preuzeli alske zvezde - čuo si za alske zvezde?... Dobro. Pa, to je zato što se al-menaliti nisu mnogo opirali, koliko shvatam, ali takođe i zbog dan'lajskog pogonskog topa. To je valjda novi koncept, kapetan kaže da upola skraćuje vreme puta, ili čak i više. Standardni pogon savija tkanje prostorno-vremenskog kontinuuma, znaš, da bi postigao efekat putovanja nadsvetlosnom brzinom, i...“

„Ja sam pogonski majstor“, rekao je Holt kratko. Ipak, dok je to govorio, naginjao se napred i pažljivo je slušao.

„Oh“, rekla je Elejna, nimalo uzrujana. „Pa, dan'lajski pogonski top radi nešto drugo, prebacuje te u drugi kontinuum pa onda opet nazad. Upravljanje njime je potpuno drugačije. Delom je psioničko, stavljaju ti neki prsten oko glave.“

„Vi imate taj pogonski top?“, prekinuo ju je Holt.

Klimnula je glavom. „Kapetan samo što nije pretopio svoj stari brod da bi sagradio *Pegaz*. S pogonskim topom koji je kupio od Dan'laja. Sada

sakuplja posadu, a oni nas obučavaju.“

„Kuda idete?“, upitao je.

Ona se vedro nasmejala, a zelene oči kao da su blesnule. „Kuda drugde? Ka jezgru!“

* * *

Holt se probudio u zoru, u tišini, ustao i hitro se obukao, pa se vratio istim putem, pored tihog zelenog jezerceta i kroz beskrajne uličice, kroz Zapadna vrata i kroz grad bezbrodskih. Prošao je ispod zida kostura nijednom ne dižući pogled.

Unutar zida, u dugačkom hodniku, počeo je da isprobava vrata. Prva četvora su začegrtala i ostala zatvorena. Peta su se otvorila i pred njim se ukazala prazna kancelarija. Nije bilo Dan'laja.

To je bilo nešto novo. Holt je ušao oprezno, pa virnuo iza vrata. Nije bilo nikoga i ničega, a ni drugih vrata. Obišao je široki alski sto i počeo metodično da pretražuje, baš kao kada je opljačkao sedranske kolibe. Možda nađe terensku propusnicu, pištolj, nešto - bilo šta pomoću čega bi se vratio na *Pegaz*. Ako ovaj i dalje čeka iza zidova. Ili možda može da nađe mesto na nekom drugom brodu.

Vrata kliznuše u stranu; ukaza se jedan lisac. Ni po čemu se nije razlikovao od drugih. Zarezao je i Holt je odskočio od stola.

Dan'laj je hitro obišao i zgrabio stolicu. „Lopov!“, rekao je. „Lopove. Pucaću. Pucaću tebe. Da.“ Zubi mu škljocnuše.

„Ne“, reče Holt, povlačeći se ka vratima. Mogao je da beži ako Dan'laj pozove druge. „Došao sam zbog mesta na brodu“, rekao je glupo.

„Ah!“, lisac preplete ruke. „Različito. Dakle, Holte, ko si ti?“

Holt je stajao nemo.

„Mesto, mesto. Holt želi mesto“, govorio je Dan'laj piskutavim zapevanjem.

„Juče su rekli da će ljudski brod stići sledeće nedelje“, reče Holt.

„Ne, ne, ne. Žao mi je. Nikakav ljudski brod neće doći. Neće biti ljudskog broda. Sledeće nedelje, juče, nema vreme. Shvataš? I nemamo mesta. Brod je pun. Nikad ne možeš na pistu ako nema mesta.“

Holt ponovo krenu napred, ka drugoj strani stola. „Nema broda sledeće nedelje?“

Lisac odmahnu glavom. „Nema broda. Nema broda. Nema ljudskog broda.“

„Onda nešto drugo. Radiću za alijs, za Dan'laje, za Sedrane. Rekao sam vam. Znam pogon, znam vaše pogonske topove. Sećaš se? Imam preporuke.“

Dan'laj nagnu glavu u stranu. Da li se Holt sećao tog gesta? Je li to Dan'laj s kojim je i ranije imao posla? „Da, ali nema mesta.“

Holt krenu ka vratima.

„Čekaj“, naredi lisac.

Holt se okrenu.

„Nema ljudskog broda sledeće nedelje“, reče Dan'laj. „Nema broda, nema broda, nema broda“, zapevao je. Onda je prestao s pesmom. „Ljudski brod je sada!“

Holt se ispravi. „Sada?! Hoćeš da kažeš da je ljudski brod sada na pisti?“

Dan'laj žustro zaklima glavom.

„Mesto!“ Holt je pomahnitao. „Daj mi mesto, proklet bio.“ „Da. Da. Mesto za tebe, za tebe mesto.“ Lisac dodirnu nešto na stolu, fioka se otvori i on izvadi tanak list srebrnog metala i plavi plastični štapić. „Ime?“

„Majkl Holt“, odgovori on.

„Oh.“ Lisac spusti štapić, uze metalni list pa ga vrati u fioku i zarezha: „Nema mesta!“

„Nema mesta?“

„Niko ne može imati dva mesta“, reče Dan'laj.

„Dva?“

Lisac klimnu glavom. „Holt ima mesto na *Pegazu*.“ Holtove ruke su drhtale. „Prokletstvo“, reče. „Prokletstvo.“ Dan'laj se nasmeja. „Hoćeš li da prihvatiš mesto?“

„Na *Pegazu*?“

Klimanje glavom.

„Onda ćeš me pustiti kroz zidove? Na pistu?“

Lisac ponovo klimnu. „Piše Holt propusnica.“

„Da“, reče Holt. „Da.“

„Ime?“

„Majkl Holt.“

„Rasa?“

„Čovek.“

„Matični svet?“

Usledi kratka tišina. Dan'laj je sedeo i zurio u Holta, s prekrštenim rukama. Sada je iznenada ponovo otvorio fioku, izvadio pergament prastarog izgleda koji se mrvio na dodir, pa ponovo uzeo štapić. „Ime?“, upitao je.

Ponovo su izveli sve po redu.

Kada je Dan'laj završio s pisanjem, dao je hartiju Holtu. Ljuspala mu se u rukama. Pokušao je da bude veoma pažljiv. Ništa od žvrljotina nije imalo smisla. „Pomoću ovoga ću proći stražare?“, rekao je Holt sumnjičavo. „Na pistu? Do *Pegaza*?“

Dan'laj klimnu glavom. Holt se okrenu i gotovo potrča ka vratima.

„Čekaj“, viknu lisac.

Holt se ukipi, pa se okrenu u mestu. „Šta?“, procedi kroz zube, a to je bilo gotovo gnevno režanje.

„Tehnička stvar.“

„Da?“

„Propusnica, da važi, mora da bude potpisana.“ Dan'laj mu uputi svoj zubati osmeh. „Potpisana, da, da, da je potpiše tvoj kapetan.“

Nije bilo zvuka. Holtova ruka se grčevito stegnu oko žućkaste hartije i komadići ukočeno odlepršaše na pod.

Onda se, hitro i nemo, bacio na njega.

Dan'laj je imao vremena samo kratko da zakevće pre nego što gaje Holt zgrabio za grlo. Nežna šestoprsta šaka bespomoćno zagreba po vazduhu. Holt uvrnu i vrat puče. Držao je gomilu mlitavog crvenkastog krzna.

Dugo je tu stajao, isprepletenih ruku i stegnutih zuba. Onda je polako popustio stisak i Dan'lajev leš se preturio unazad i srušio stolicu.

U Holtovim očima je nakratko sevnula slika zida.

Pobegao je.

* * *

Pegaz je imao i standardne pogone, za slučaj da pogonski top otkáže; zidovi prostorije bili su poznata mešavina golog metala i kompjuterskih konzola. Ali sredinu je ispunjavao dan'lajski pogonski top: dugački cilindar od stakla s metalnom primesom, debeo kao čovek, postavljen na instrument-tablu. Cilindar je bio dopola pun guste tečnosti koja je naglo menjala boju kad god bi energetski puls prošao kroz rezervoar. Oko nje su se nalazila sedišta za četvoro pogonskih tehničara, po dva sa svake strane. Holt i Alejna sedeli su na jednom boku, preko puta visoke plavokose Iraj i Ijana Mekdonalda; svi su imali šuplje staklene krune pune iste tečnosti koja se mućkala po cilindru.

Karlos Viljareal je sedeo iza Holta, za glavnom konzolom, cedio je podatke iz brodskog kompjutera. Skokovi su već bili isplanirani. Išli su da vide alske zvezde, odlučio je kapetan. I Sedris i Hul Zlatni, tačke još bliže jezgru. A možda čak i Prester i samo jezgro.

Prva stanica bila je tranzitna tačka po imenu Sivo odmorište (po imenu je bilo očigledno da su neki drugi ljudi već tu bili - zvezda je bila ucrtana na mapama). Kapetan je čuo priču o kamenom gradu starijem od vremena.

Pošto su izašli iz atmosfere, nuklearke su se isključile i Viljareal je izdao naređenje. „Koordinate su stigle, navigacija spremna“, rekao je, glasom malo manje sigurnim nego obično; čitav postupak je bio potpuno nov. „Skok.“

Uključili su dan'lajski pogonski top.

tama treperi od boja i hiljadu uskovitlanih zvezda i Holt je u sredini sasvim sam ali ne! tu je Alejna a tamo još neko i svi su spojeni i kaos se kovitla oko njih i veliki sivi talasi im se spuštaju iznad glava a lica se pojavljuju okružena vatrom smeju se i rastapaju i bol bol bol i izgubljeni su i ništa nije čvrsto i eoni su prošli i sada je Holt video kako nešto gori zove vuče jezgro jezgro i tamo izvan njega Sivo odmorište ali onda nestaje i nekako ga je Holt vratio i viknuo je Alejni i ona se pružila ka njemu takođe i Mekdonald i Iraj i VUKLI SU

Ponovo su sedeli pred pogonskim topom i Holt je iznenada postao svestan bola u ručnom zglobu pa je pogledao i video da mu je neko prikačio intravenoznu iglu. Alejna je takođe bila povezana, kao i drugi, Ijan i Iraj. Viljareala nigde nije bilo.

Vrata su kliznula u stranu i pojavio se Sanderlend, koji im se osmehivao i treptao. „Hvala bogu!“, rekao je punački navigator. „Bili ste bez svesti tri meseca. Mislio sam da smo gotovi.“ Holt je skinuo staklenu krunu s glave i video da je ostao samo tanak sloj tečnosti. Onda je primetio da je i pogonski cilindar takođe gotovo prazan. „Tri meseca?“

Sanderlend se stresao. „Bilo je užasno. Napolju nije bilo ničega, ničega, avas nismo mogli da prizovemo svesti. Viljareal je morao da izigrava bolničarku. Da nije bilo kapetana, ne znam šta bi se desilo. Znam šta je lisac rekao, ali nisam bio siguran da ćete ikada uspeti da se izvučete iz - iz toga gde ste već bili.“ „Jesmo li stigli?“, upitao je Mekdonald.

Sanderlend je obišao pogonski top i došao do Viljarealove konzole pa ju je povezao na brodski ekran. Na crnom polju gorelo je malo žuto sunce. A hladna siva kugla ispunila je ekran.

„Sivo odmorište“, rekao je Sanderlend. „Izvršio sam merenja. Stigli smo. Kapetan je već otvorio zrak ka njima. Dan'laji izgleda vode glavnu reč, i dali su nam dozvolu za sletanje. I vreme se poklapa; tri subjektivna meseca, tri objektivna meseca, bar koliko možemo da provalimo.“

„A standardnim pogonom?“, reče Holt. „Isti put standardnim pogonom?“

„Prošli smo još bolje nego što je Dan'laj obećao“, rekao je Sanderlend. „Sivo odmorište je dobrih godinu i po bliže jezgru nego što smo bili.“

* * *

Bilo je prerano; postojali su preveliki izgledi da Sedrani možda još nisu u komi. Ali Holt je morao da rizikuje. Probio se u prvu kolibu koju je našao i potpuno je poharao, s mahnitom žurbom kidajući stvari. Stanovnici su, srećom, bili nepokretne usnule kugle.

Na glavnoj saobraćajnici nije se osvrtao na dan'lajske trgovce, napola u strahu da će se susresti sa istim liscem koga je upravo ubio. Umesto toga je našao tezgu koju je držao teški slepi Linkelar, s ogromnim očima poput kotrljajućih lopti gnoja. Stvorenje ga je ipak nekako prevarilo. Ali zamenio je sve što je uzeo za providnu plavu kacigu jajastog oblika i ispravan laser. Laser ga je zaprepastio; bio je istovetan onome koji je Mekdonald nosio, sve do fineganskog grba. Ipak, radio je, a jedino je to bilo bitno.

Gomila se okupljala za svakodnevno motanje po gradu bezbrodskih. Holt

se grubo probijao ka Zapadnim vratima pa je prešao u odmeren trk kada je stigao do pustih ulica kamenog grada.

Sanderlend nije bio tu; izašao je da crta mape. Holt je uzeo jedan njegov marker pa napisao preko mape: UBIO LISCA. MORAM DA SE KRIJEM. IDEM U KAMENI GRAD. TAMO JE BEZBEDNO.

Onda je uzeo svu preostalu hranu, dovoljnu za dobre dve nedelje, pa i više bude li se izgladnjivao. Strpao ju je u ranac, stavio ga na leđa i otišao. Laser mu je bio u džepu, kaciga pod miškom.

Najbliži ulaz u podzemlje nalazio se samo nekoliko ulica dalje; velika spirala koja se spuštala u zemlju iz sredine čvorišta. Holt i Sanderlend su često silazili na prvi nivo, dokle je svetlo dopiralo. Čak i tu je bilo mračno, mutno, zagušljivo; mreža tunela jednako složena kao uličice iznad nje granala se u svim pravcima. Mnogi su se pružali naniže. A spirala je, naravno, išla dublje, s još ogranaka, sve tamnija i mirnija sa svakim zaokretom. Dalje od prvog nivoa niko se nije spuštao; oni koji su to učinili - poput kapetana - nikada se nisu vratili. Svi su čuli priče o tome koliko se duboko pruža kameni grad, ali nije bilo načina da se proverí njihova tačnost; instrumenti koje su doneli s *Pegaza* nikada nisu radili na raskršću svetova.

U dnu prvog zavoja, na prvom nivou, Holt je zastao i stavio bledoplavu kacigu na glavu. Bila mu je pomalo tesna; prednji deo mu je pritiskao nos a bočne strane su mu neprijatno stiskale glavu. Očigledno je bila izrađena za almenalite. Ipak će poslužiti; oko usta je imala rupu, tako da je mogao da govori i diše.

Sačekao je trenutak da mu šlem upije telesnu toplotu. Uskoro je počeo da zrači prigušenim plavim svetlom. Holt je nastavio da se spušta spiralom, u tamu.

Podzemni put je išao okolo i okolo, a drugi tuneli su se granali na svakom zavoju; Holt je nastavljao i uskoro je izgubio račun o nivoima koje je prošao. Van njegovog malog kruga svetlosti postojali su samo mrkli mrak, tišina i mirni vreli vazduh koji je bilo sve teže disati. Ali sada ga je terao strah, i nije usporavao. Površina kamenog grada bila je pusta, ali ne sasvim; Dan'laji su ulazili kada su morali. Samo će tu dole biti bezbedan. Zarekao se da će se držati spirale; ako ne bude odlutao negde, neće se ni izgubiti. Bio je siguran da se to desilo kapetanu i ostalima; ostavili su podzemni put, otišli u bočne tunele, pa su umrli od gladi pre nego što su uspeli da nađu put nazad. Ali to se neće desiti Holtu. Za otprilike dve nedelje moći će da se popne nazad i možda uzme

hranu od Sanderlenda.

Činilo mu se da satima ide naniže spiralnom rampom, kraj beskonačnih zidova od bezličnog sivog kamena koji je poprimao plavu nijansu od njegovog šlema, kraj hiljada zjapećih rupa koje su se pružale sa strane, iznad i ispod, i koje su ga sve pozivale širokim crnim ustima. Vazduh je postajao sve topliji; uskoro je Holt teško disao. Oko njega nije bilo ničega sem kamena, a ipak tuneli kao da su bili smrdljivi i zagušljivi. Nije se na to osvrtao.

Posle nekog vremena Holt je stigao do kraja spirale; pred njim su se ukazala tri kraka, troja zasvođena vrata i tri uzana stepeništa, koja su se naglo spuštala u različitim pravcima, zakrivljeno, tako da je Holt mogao da vidi samo nekoliko metara u tamu. Tada su ga već noge bolele. Seo je, izuo čizme i izvadio tubu dimljenog mesa da žvaće.

Tama svuda oko njega; kad su prestali teški odjeci njegovih koraka, nije bilo nikakvog zvuka. Osim... Pažljivo je oslušnuo. Da. Nešto je čuo, nejasno i u daljini. Nekakvu tutnjavu. Žvakao je meso i slušao još napregnutije i posle mnogo vremena zaključio je da zvuci dopiru s levog stepeništa.

Pošto je pojeo hranu, oblizao je prste, obuo čizme i ustao. S laserom u ruci polako je krenuo stepenicama, što je tiše mogao.

I stepenište je bilo spiralno; uža spirala nego rampa, bez ogranaka i veoma uzana. Jedva da je imao prostora da se okrene, ali bar nije bilo izgleda da se izgubi.

Zvuk je postajao sve glasniji dok je silazio i nije prošlo dugo a Holt je shvatio da to nije nikakva tutnjava, već više zavijanje. Onda, kasnije, ponovo se promenio. Jedva je uspevao da ga razabere. Stenjanje i lavež.

Stepenice naglo skrenuše. Holt nastavi pa se odjednom zaustavi.

Stajao je na prozoru sive kamene zgrade čudnog oblika i gledao na kameni grad. Bila je noć a zvezdana tapiserija prekrivala je nebo. Dole, blizu osmougaonog jezerceta šestorica Dan'laja okružila su jednog Sedranina. Smejali su se, hitrim režećim smehom punim srdžbe i čavrljali su jedan sa drugim i grebali kandžama Sedranina kada god je pokušao da se pomeri. Stajao je iznad njih zarobljen u krugu, zbunjeno je stenjao, njišući se napred-nazad. Ogromne ljubičaste oči sjajno su blistale, a borbene štipaljke su mahale.

Jedan Dan'laj je imao nešto. Polako je to rasklopio; dugačak, reckav nož. Pojavio se i drugi, pa i treći; svi lisci su ih imali. Zajedno su se smejali. Jedan

jurnu ka Sedraninu otpozadi i srebrnasto sečivo blesnu i Holt vide crni gnoj kako polako curi iz dugačke posekotine u mlečnobeloj Sedraninovoj koži.

Začu se dubok jecaj od koga se ledila krv u žilama, crv se polako okrenu, Dan'laj je skakutao nazad a borbene štipaljke se pokrenuše brzinom za koju Holt nije verovao da je moguća. Podigao je Dan'laja s mokrim nožem koji se ritao. Ovaj je ljutito zarežao a onda se štipaljke spojiše i lisac prepolovljen pade na zemlju. Ali drugi su se približili, smejući se, i njihovi noževi su iscrtavali šare i Sedraninovo jecanje se pretvorilo u vrisak. Izmahnuo je štipaljkama i drugi Dan'laj je obezglavljen odleteo u vodu, ali su mu tada već druga dvojica sekli razmlatarane pipke a treći mu je do drške zarivao nož u zanjihani crvoliki torzo. Svi lisci su bili ludo uzbuđeni; Holt nije čuo Sedranina od njihovog mahnitog režanja.

Digao je laser, naciljao u najbližeg Dan'laja i pritisnuo dugme za paljbu. Jarko crveno svetlo izlete.

Zavesa se spusti preko prozora i zakloni mu pogled. Holt pruži ruku i cimnu je u stranu. Iza nje se nalazila odaja niskog krova sa desetak ravnih tunela koji su vodili u svim pravcima. Nije bilo Dan'laja, nije bilo Sedranina. Nalazio se duboko ispod grada. Jedino svetlo bio je plavi sjaj njegovog šlema.

Polako, tiho, Holt ode do sredine odaje. Video je da je polovina tunela zazidana. Drugi su bili mrtve crne rupe. Ali iz jednog je duvao svež vazduh. Dugo je išao njime u tami sve dok napokon nije izašao u dugačku galeriju punu sjajne crvene magle, poput kapljica vatre. Dvorana se pružala nalevo i nadesno dokle god je Holtov pogled sezao, visoke tavanice i prava; tunel koji ga je doveo ovde bio je samo jedan od mnogih. Drugi - različitih veličina i oblika, svi crni kao smrt - pružali su se u zidovima.

Holt je zakoračio u mekanu crvenu maglu, onda se okrenuo i urezao beleg u kamenu pod tunela iza sebe. Krenuo je dvoranom, kraj beskonačnih nizova tunela. Magla je bila gusta, ali se kroz nju dobro videlo i Holt je opazio da je čitava ogromna galerija prazna - bar dokle njegov pogled doseže. Ali nije video krajeve, a njegovi koraci nisu stvarali nikakav zvuk.

Dugo je hodao, gotovo u transu, nekako zaboravivši da se boji. Onda je, nakratko, belo svetlo sinulo iz portala daleko napred. Holt potrča, ali sjaj izblede pre nego što je prešao pola razdaljine do tunela. Ipak ga je nešto prizivalo dalje.

Otvor tunela bio je visok luk pun noći kada je Holt ušao. Nekoliko metara

tame, pa vrata; zaustavio se.

Luk je izlazio na veliki snežni smet i šumu drveća sivog kao gvožđe, povezanog krhkim mrežama leda, tako nežnim da su se topile i pucale od daha. Nije bilo lišća, ali je žilavo plavo cveće virilo iz zavetrina ispod svake grane. Zvezde su bleštale gore u ledenoj crnini. A visoko na horizontu, Holt je video drvenu utvrdu i bedeme od vilinkamena ogromne, vijugave Stare kuće.

Dugo je stajao, gledajući, prisećajući se. Hladni vetar je nakratko naleteo, uneo sneg kroz vrata i Holt je od toga zadrhtao. Onda se okrenuo i vratio kroz dvoranu crvene magle.

Sanderlend ga je čekao na mestu gde je tunel vodio u galeriju, napola umotan u maglu koja upija zvuke. „Majk!“, rekao je, potpuno običnim glasom, ali je Holt čuo samo šapat. „Moraš da se vratiš. Potreban si nam, Majk. Ne mogu da crtam mape ako mi ti ne donosiš hranu, kao i Elejni i Takeru... Moraš da se vratiš!“

Holt odmahnu glavom. Magla se zgusnula i uskovitlala, a ogrtala je i krila Sanderlendovu debeljuškastu priliku sve dok na kraju Holt nije video samo njegove obrise. Onda se vazduh raščistio i to uopšte nije bio Sanderlend. Bio je hangarski šef. Stvorenje je stajalo ćutke, beli pipci su drhturili iz bešike navrh torza. Čekalo je. Holt je čekao.

Na drugoj strani galerije iznenadno svetlo se mutno probudi u tunelu. Onda i dva svetla s obe njegove strane počеше da sijaju, a onda i dva dalja. Holt se osvrnu udesno, pa ulevo; s obe strane galerije, tihi talasi jurili su oko njega sve dok svi portali nisu sijali - ovde mutnocrveno, tamo u plavičastobelom naletu, ovde u prijatnoj nijansi domaćeg sunca.

Hangarski šef se tromo okrenuo i pošao dvoranom. Grudve plavetnocrnog sala skakutale su i poigravale dok je hodao, ali su magle ublažile onaj teški zadah. Holt je krenuo za njim, i dalje držeći laser.

Tavanica se dizala sve više i više i Holt je video da vrata rastu. Dok je to gledao, čvornovato, šareno biće veoma nalik na hangarskog šefa izašlo je iz jednog tunela, prešlo dvoranu, pa ušlo u drugi tunel.

Zastali su pred ulazom u tunel, okrugao, crn i dvaput viši od Holta. Hangarski šef je čekao. Holt je ušao, s laserom na gotovs. Stao je pred drugim prozorom, ili možda ekranom; na dalekom kraju okrugle kristalne luke, kaos se kovitlao i urlao. Kratko ga je gledao i baš kada je glava počela da ga boli, uskovitlani prizor se smirio. Ako se to tako moglo nazvati. Iza otvora, sedela

su četiri Dan'laja s cevima pogonskog topa oko glava i cilindrom pred sobom. Samo - samo - slika je bila mutna. Duhovi, to su bili duhovi, druge slike koje su se zamalo preklapale s prvima, ali ne sasvim, ne potpuno. A onda je Holt video treću sliku, i četvrtu i iznenada je prizor pukao i bilo je kao da gleda u beskonačni niz ogledala. Dugački redovi Dan'laja sedeli su jedni na drugima, pretapali se jedni u druge, smanjivali se i smanjivali sve dok ne bi nestali u ništavilu. Jednoglasno - ne, ne, gotovo jednoglasno (jer se ovde jedan prizor nije pomerao u skladu sa svojim odrazima, a tamo se drugi trzao) - skidali su iscrpene cevi pogonskog topa, gledali jedni druge i počinjali da se smeju. Divalj, visok, režeći smeh; smejali su se i smejali i smejali a Holt je gledao kako vatre ludila gore u njihovim očima, a lisici su svi (ne, gotovo svi) grbili krhka ramena i delovali divljije i zverskije nego što ih je ikada ranije video.

Otišao je. Pošto se vratio u dvoranu, hangarski šef je i dalje strpljivo čekao. Holt je ponovo pošao za njim.

Sada je u dvorani bilo i drugih; Holt ih je nejasno video, kako mile tamo-amo kroz crvenkastu maglu. Stvorenja poput hangarskog šefa kao da je bilo najviše, ali nisu bili sami. Holt je ugledao jednog Dan'laja, izgubljenog i preplašenog; lisac je neprekidno naletao na zidove. A bilo je i stvorova koji su izgledali delom kao vilini konjici a delom kao anđeli i koja su im tiho jezdila iznad glava, a i nešto visoko i tanko okruženo treperavim velovima svetla, kao i drugih, čije je prisustvo više osećao nego što je video. Često je viđao hodače jarkih koža s njihovim divnim nijansama i visokim okovratnicima od kosti i mesa i večito vitke, senzualne životinje koje su im skakutale za petama i okretno se četvoronoške kretale. Životinje su imale mekane sive kože, krupne oči i čudno inteligentna lica.

Onda mu se učinilo da je ugledao nekog čoveka; tamnog i veoma dostojanstvenog, u brodskoj uniformi i kapi. Holt se zaškiljio pa potrčao ka prilici, ali ga je magla zbunila, tako jarka i sjajna, pa ju je izgubio iz vida. Kada se ponovo osvrnuo, i hangarski šef je nestao.

Probao je najbliži tunel. Tu su bila vrata, kao i u onom prvom; iza njih se nalazio planinski ispust koji je gledao na tvrdu, suhu zemlju, dolinu spečene cigle precepljenu velikom pukotinom. Usred te pustoši dizao se grad, sa zidinama belim kao kreda i zgradama pod pravim uglovima. Bio je sasvim mrtav, ali je Holt ipak to nekako znao. Kain narKarmijan mu je često pričao kako su Hranganci gradili svoje gradove, u ratom razorenim oblastima između Stare Zemlje i Ruba.

Holt je oklevajući pružio ruku kroz vrata pa je hitro povukao. Iza luka je bila pećnica; to nije bio ekran, baš kao što ni prizor Imira nije bio ekran.

Pošto se vratio u galeriju, zaustavio se i pokušao da shvati. Dvorana se pružala i pružala u oba pravca a bića kakva nikada u životu nije video lebdela su kroz maglu, smrtno tiha, jedva primećujući jedna druge. Znao je da je kapetan tu dole, kao i Viljareal, Suzi Benet i možda i ostali - ili - ili su možda nekada bili tu dole, a sada su negde drugde. Možda su i oni videli svoje domove kako ih zovu kroz kamena vrata, i možda su sledili taj zov i nisu se vratili. Kada jednom prođeš, pitao se Holt, kako uopšte možeš da se vratiš?

Dan'laj se ponovo ukazao, sada je puzao i Holt je video da je veoma star. Po pokretima je bilo jasno da je i potpuno slep, a ipak, a ipak su mu oči izgledale sasvim zdravo. Onda je Holt počeo da gleda druge i na kraju da ih prati. Mnogi su izlazili kroz vrata i zaista su odlazili u predele iza njih. A predeli... gledao je alske svetove u svoj njihovoj umornoj raskoši, dok su almenaliti lebdeli na molitve... video je noći bez zvezda Darkdona, visoko na vrhu Ruba i mračne sanjare koji lutaju pod njima... i Hul Zlatni (ipak stvaran, mada manji nego što je očekivao)... i avetinjske brodove koji dolaze iz pravca jezgra i vrištače sa crnih svetova u Dalekom kraku i drevne rase koje su zaključale svoje zvezde u sferama i hiljadu nesanjanih svetova.

Uskoro je prestao da prati tihe putnike i počeo da luta sam, a zatim je otkrio kako se prizori iza vrata mogu menjati. Dok je stajao pred četvrtastom kapijom koja je vodila na ravnice Aj Emerela, na trenutak je pomislio na Starog Kaina, koji je zaista dugo brodio, ali ne sasvim dovoljno dugo. Emerelske kule bile su pred njim, i Holt je pozeleo da ih vidi izbliza i iznenada su vrata vodila pred jednu od njih. Onda je hangarski šef bio pored njega, stvorio se naglo kao i uvek u Hangaru, i Holt se zagledao u njegovo lice bez lica. Zatim je odložio laser i skinuo šlem (začudo, prestao je da sija - zašto to nije primetio?) pa je zakoračio napred.

Nalazio se na balkonu, hladan vetar dodirivao mu je lice, iza sebe je imao crni emerelski metal a ispred sebe narandžasti zalazak sunca. Iza horizonta su stajale druge kule, a Holt je znao da svaka predstavlja milionski grad; ali odatle su bile samo visoke tamne igle.

Svet. Kainov svet. A ipak se sigurno mnogo promenio otkako ga je Kain poslednji put video, pre neke dve stotine godina. Pitao se kako. Svejedno; uskoro će otkriti.

Dok se okretao da uđe, obećao je sebi da će se brzo vratiti, da nađe

Sanderlenda, Alejnu i Taker-Reja. Njima će možda sve dole biti tama i strah, ali će Holt moći da ih odvede kući. Da, to će učiniti. Ali ne odmah. Prvo je želeo da vidi Aj Emerel, i Staru Zemlju i Izmenjene ljude s Prometeja. Da. Ali kasnije će se vratiti. Kasnije. Začas.

* * *

Vreme u kamenom gradu sporo teče; još sporije teče ispod njega, gde su Graditelji istkali mreže prostor-vremena. Ali ipak teče, neumitno. Velike sive zgrade sada su sve srušene, kula pečurka je pala, piramide pretvorene u razvejani prah. Od alskih zidova nije ostalo ni traga a nijedan brod nije pristao milenijumima. Al-menaliti su postali retki, čudno povučeni i večito hodaju u pratnji oklopnih skakača, Dan'laji su se raspali i prešli u nasilnu anarhiju posle hiljadu godina pogonskog topa, Kreši su nestali, Linkelari su porobljeni a avetinjski brodovi su i dalje nemi. Dalje od jezgra, Damuši su rasa na samrti, mada jezera mudrosti još žive i misle, čekaju pitanja koja više ne stižu. Nove rase hodaju umornim svetovima; stare rastu i menjaju se. Nijedan čovek nije stigao do jezgra.

Gasi se sunce raskršća svetova.

U praznim tunelima podno ruševina, Holt hoda od zvezde do zvezde.

Ljuto cveće

Kada je naposljetku umro, Šon je na svoju sramotu shvatila da ne može čak ni da ga sahrani.

Nije imala alat za kopanje; samo svoje ruke, dugački nož vezan za butinu i jedan manji u čizmi. Ipak, bilo je svejedno. Pod tankim snežnim pokrovom zemlja je bila zaleđena i tvrda kao kamen. Šon je bilo šesnaest godina, po računu njene porodice, a zemlja je bila zaleđena pola njenog života. Bilo je godišnje doba duboke zime, i svet je bio hladan.

Svesna koliko je to jalovo i pre nego što je počela, Šon je ipak pokušala da kopa. Odabrala je mesto nekoliko metara dalje od grubog zaklona koji je podigla, razgrnula je tanku skramu snega, sklonila ga šakama i počela da udara po zamrznutoj zemlji manjim nožem. Ali zemlja je bila tvrđa od njenog čelika. Nož se slomio i ona ga je bespomoćno pogledala, znajući koliko je dragocen bio, znajući šta će Kreg reći. Onda je počela da grebe nepopustljivu zemlju, jecajući, sve dok je šake nisu zbolele a suze joj se sledile unutar maske. Delovalo joj je pogrešno da ga ostavi nesahranjenog; on je bio otac, brat, ljubavnik. Uvek je bio dobar prema njoj, a ona ga je večito izneveravala. A sada čak nije mogla ni da ga sahrani.

Na kraju, ne znajući šta drugo da radi, poljubila ga je poslednji put - u bradi i kosi imao je leda, a lice mu je bilo neprirodno iskrivljeno od bola i hladnoće, ali je ipak bio član porodice - pa je srušila zaklon preko njegovog tela, sakrivši ga pod grubom mrežom grana i snega. Znala je da je to beskorisno; vampiri i vihorvuci će se lako probiti do njegovog mesa. Ali nije mogla da ga ostavi bez ikakvog zaklona.

Ostavila mu je skije i njegov veliki luk od srebrndrveta, čija je tetiva pukla od hladnoće. Ali je ponela njegov mač i debeli krzneni ogrtač; ionako nije nosila velik teret. Negovala ga je gotovo nedelju dana pošto ga je vampir ranio, i to dugo zadržavanje u malom zaklonu istrošilo je sve njihove zalihe. Sada se nadala da će putovati lako i brzo. Stala je na svoje skije, pored nezgrapnog groba koji mu je sagradila, i rekla poslednje zbogom oslonjena na štapove. Onda je krenula preko snega, kroz stravičnu tišinu šume u duboku zimu, ka domu, vatri i porodici. Podne je tek prošlo.

Kada je stigao suton, Šon je znala da neće uspeti.

Tada je bila mirnija, razumnija. Ostavila je bol i sramotu za sobom, s telom, kao što su je učili. Mir i hladnoća bili su svuda oko nje, ali je zbog dugačkih sati na skijama bila rumena i gotovo topla pod slojevima kože i krzna. Misli su joj imale krstu jasnoću leda što poput dugačkih kopalja visi sa golih, zgrčenih stabala oko nje.

Dok je tama bacala svoj ogrtač na svet, Šon je potražila sklonište u zavetrini najvećeg drveta, ogromne crnokoruše čije je deblo u prečniku imalo tri metra. Na golu zemlju je prostrla krzneni plašt koji je ponela i pokrila se pletenim ogrtačem da se zaštiti od sve jačeg vetra. S leđima okrenutim ka stablu i dugačkim nožem isukanim za svaki slučaj, kratko je, oprezno spavala, pa se probudila usred noći, da razmisli o svojim greškama.

Zvezde su izašle; videla ih je kako vire kroz gole crne grane iznad sebe. Ledena kola su vladala nebom, donoseći hladnoću na svet, kao što je to bilo otkako Šon pamti. Vozareve plave oči podrugljivo su je streljale odozgo.

Ledena kola su ubila Lejna, pomislila je jetko. Ne vampir. Vampir ga je gadno izubijao te noći, kada mu je tetiva na luku pukla pošto ju je zategao da se odbrani. Ali u nekom drugom godišnjem dobu, uz Šoninu negu, on bi preživio. U duboku zimu nije imao nikakvih izgleda. Hladnoća se šunjala kroz sve odbrane koje mu je ona podigla; hladnoća mu je crpla svu snagu, svu živost. Hladnoća je ostavila smežurano belo stvorenje, otupelo i bledo, pomodrelih usana. A sada će mu vozar Ledenih kola uzeti dušu.

A i njenu, znala je to. Trebalo je da prepusti Lejna njegovoj sudbini. Tako bi Kreg postupio, ili Lejla - svi ostali. Nije bilo nikakvih izgleda da će preživeti, ne u dubokoj zimi. U dubokoj zimi ništa nije živelo. U dubokoj zimi je drveće postajalo golo, trava i cveće su nestajali, životinje se smrzavale ili odlazile pod zemlju da spavaju. Čak su i vihorvuci i vampiri postajali mršavi i besni, i mnogi će pocrkati od gladi pre nego što dođe topljenje.

Kao što će i Šon umreti od gladi.

Već su bežali tri dana kada ih je vampir napao, a Lejn im je davao da jedu smanjene porcije. Posle toga je bio toliko slab. Svoju hranu je potrošio četvrtog dana, a Šon je počela da ga hrani svojom, mada mu to nije rekla. Sada joj je ostalo veoma malo, a sigurnost Karinhola još je bila dve nedelje teškog puta daleko. Pošto je bila duboka zima, mogla je biti i dve godine daleko.

Sklopčana pod ogrtačem, Šon je nakratko pomislila da zapali vatru. Vatra će privući vampire - oni osećaju toplotu na tri kilometra. Tiho bi došli između

drveća, suve crne senke više od Lejna, mlitave kože što visi sa tankih udova poput tamnih ogrtača, sakrivajući kandže. Možda bi, ako se sakrije, mogla da iznenadi i ubije jednog. Odrasli vampir bi je hranio dovoljno dugo da se vrati u Karinhol. Poigravala se tom idejom u tami i vrlo nevoljno ju je odbacila. Vampiri po snegu trče brzo kao strela u letu, jedva dodiruju zemlju a noću ih je doslovno nemoguće videti. Ali oni nju mogu odlično da vide, po toploti kojom zrači. Paljenje vatre bi joj obezbedilo samo brzu i koliko-toliko bezbolnu smrt.

Šon je zadrhtala i čvršće stegnula dršku dugačkog noža da se umiri. Odjednom kao da se u svakoj senci krio vampir, a u zavijanju vetra kao da je čula lepetav zvuk koji je stvarala njihova koža kada trče.

Onda, glasniji i veoma stvaran, jedan drugi zvuk joj je dopro do ušiju - prodorno, piskutavo zviždanje, nimalo nalik bilo čemu što je Šon u životu čula. A odjednom je tamni horizont bio prožet svetlom, prosevom avetinjskog plavog sjaja koji je ocrtao gole kosti šume i vidljivo pulsirao naspram neba. Šon je duboko udahnula, ledeni vazduh joj je opekao bolno grlo, pa se teško osovala na noge, napola u strahu da je napadnuta. Međutim, nije bilo ničega. Svet je bio hladan, crn i mrtav; samo je svetlo živelo, nejasno trepereći u tami, mameći i dozivajući je. Dugo ga je posmatrala, prisećajući se starog Džona i jezivih priča koje je kazivao deci kada bi se okupili oko velikog ognjišta u Karinholu. *Postoje i gore stvari od vampira*, govorio im je; a kada se prisetila toga, Šon je ponovo bila devojčica, sedela je na debelom krznu s leđima okrenutim ka vatri i slušala Džona kako priča o duhovima, živim senkama i porodicama ljudoždera koje su živele u velikim zamkovima sagrađenim od kosti.

Jednako naglo kao što je došlo, čudno svetlo je izbledelo i nestalo, a s njim je nestao i prodorni zvuk. Šon je ipak zapamtila gde je svetlelo. Uzela je ranac i ogrnula se Lejnovim ogrtačem radi dodatne toplote, pa počela da staje na skije. Više nije dete, govorila je sebi, a to svetlo nije avetinjski ples. Šta god da je, možda je njena jedina prilika. Uzela je štapove iz snega i krenula ka njemu.

Znala je da je noćno putovanje izuzetno opasno. Kreg joj je to ponovio stotinu puta, baš kao i Lejn. U tami, pod slabašnim svetlom zvezda, veoma je lako zalutati, slomiti skiju, nogu ili nešto još gore. A pokreti stvaraju toplotu, toplota privlači vampire iz dubine šume. Bolje je ležati do zore, kada se noćni lovci povlače u jazbine. To su joj govorili sva njena obuka i svi njeni nagoni. Ali sada je bila duboka zima, a kada se odmarala, hladnoća je prosecala i

najdublje krzno, Lejn je bio mrtav a ona gladna, a svetlo je bilo tako blizu, tako bolno blizu. I zato je išla ka njemu, sporo i oprezno, i činilo se da je te noći začarana. Zemlja je bila sva ravna, blaga prema njoj, gotovo dobra, a snežni pokrivač je bio dovoljno tanak tako da ni korenje ni stena nisu mogli da je iznenade i sapletu. Iz noći nisu dojezdili tamni grabljivci, a jedini zvuk bio je zvuk njenih pokreta, tiho pucketanje snežne kore pod njenim skijama.

Šuma je postajala sve ređa kako se Šon kretala, i posle sat vremena sasvim je izašla iz nje, u pustaru od srušenih kamenih blokova i zgužvanog, zarđalog metala. Znala je šta je to; i ranije je viđala slične ruševine, gde su porodice živele i umirale i gde su njihove kuće sada sve propale. Ali nikada nije videla ovoliko prostrane ruševine. Porodica koja je tu živela, ma koliko davno, sigurno je nekada bila veoma velika; uništeni ostaci njihovih boravišta bili su veći od stotinu Karinhola. Počela je da se pažljivo provlači između srušenih zidova pokrivenih snegom. Dva puta je naišla na zdanja koja su bila gotovo netaknuta, i svaki put je pomislila da potraži sklonište unutar tih drevnih kamenih zidova, ali ni u jednom nije bilo ničega što je moglo da izazove ono svetlo, tako da je Šon posle kratkog osmatranja nastavljala dalje. Reka na koju je ubrzo naišla malo ju je duže zaustavila. S visoke obale na kojoj je zastala, videla je ostatke dva mosta koji su se nekada pružali preko uzanog kanala, ali su se oba odavno srušila. Reka je, međutim, bila zaleđena, tako da ju je lako prešla. U dubokoj zimi led je bio debeo i čvrst i nije joj pretila opasnost da propadne.

Dok se sporo penjala na suprotnu obalu, Šon je naišla na cvet.

Bio je veoma sitan, debela crna stabljika virila je između dva kamena nisko na rečnoj obali. Pošto je bila noć, možda ga uopšte ne bi videla, ali je njen štap pomerio kamen prekriven ledom dok se pentrala uz padinu, a buka joj je skrenula pogled dole, ka mestu gde je rastao.

To ju je toliko iznenadilo da je oba štapa uhvatila jednom rukom, a drugu je zavukla duboko u odeću, da bi rizikovala s plamenom. Šibica je stvorila kratko, jarko svetlo. Ipak je bilo dovoljno: Šon je videla.

Cvet, sićušan, tako sićušan, sa četiri plave latice, iste one bledoplave nijanse kakve su Lejnove usne bile pre nego što je umro. Cvet, ovde, živ, raste u osmoj godini duboke zime, kada je čitav svet mrtav.

Nikada joj neće poverovati, pomislila je Šon, ako ne ponese istinu sa sobom, nazad u Karinhol. Oslobodila se skija i pokušala da ubere cvet. Bilo je to uzaludno, uzaludno kao njeni pokušaju da sahrani Lejna. Peteljka je bila

snažna kao da je od žice. Nekoliko minuta se mučila, i jedva je obuzdala suze kada nije uspela. Kreg će reći da je lažljivica, sanjar, i sve ostalo što joj je uvek govorio.

Ipak na kraju nije zaplakala. Ostavila je cvet na mestu gde je rastao, pa se popela na vrh grebena kraj reke. Tu je zastala.

Ispod nje se pružalo široko pusto polje. Ponegde je bilo velikih smetova, a drugde samo ravnog kamenja, ogoljenog na vetru i hladnoći. Na sredini polja nalazilo se najčudnije zdanje koje je Šon u životu videla, velika debela suza od zgrade koja je na tri noge čučala poput životinje pod svetlošću zvezda. Noge su bile savijene pod njom, napete i okovane ledom na zglobovima, kao da se zver sprema da skoči pravo u nebo. A i noge i zgrada bile su pokrивene cvećem.

Cveća je bilo na sve strane, videla je Šon kada je skrenula pogled sa zdepaste zgrade dovoljno dugo da pogleda. Nicalo je, usamljeno i u bokorima, iz svake male pukotine u polju, okruženo snegom i ledom sa svih strana, stvarajući tamna ostrva života u čistom belom miru duboke zime.

Šon je hodala kroz njega, bliže zgradi, sve dok nije stala pored jedne noge i pružila ruke da začuđeno dodirne zglob. Sve je bilo metal, metal i led i cveće, kao i zgrada sama. Tamo gde su noge dodirivale tlo, kamen se izlomio i ispucao na stotinu mesta, kao da ga je neko silno udario, a iz pukotina su rasle puzavice, vijugave crne puzavice koje su se uvijale oko bokova zdanja kao mreže letnjeg tkača. Cveće je nicalo iz puzavica, a sada kada se približila, Šon je videla da uopšte nije nalik na onaj rečni cvet. Bilo je cvetova raznih boja, nekih velikih kao njena glava, rasli su divlje i obilno na sve strane, kao da ne shvataju da je duboka zima, kada bi trebalo da su crni i mrtvi.

Hodala je oko zgrade, tražila ulaz, kada ju je zvuk naterao da okrene glavu ka grebenu.

Uzana senka je kratko zatreperila naspram snega, a onda kao da je nestala. Šon je zadrhtala i hitro se povukla, naslonila se leđima na najbližu visoku nogu, a onda je sve ispustila i Lejnov mač joj je bio u levoj ruci a njen dugački nož u desnoj, i stajala je i proklinjala sebe zbog one šibice, one glupe, glupe šibice i osluškivala lepetavi zvuk smrti na stopalima s kandžama.

Bilo je premračno, shvatila je, a ruka joj je zadrhtala, a bašu tom trenutku neki obris je jurnuo na nju s boka. Zamahnula je nožem, da ubode, da raseče, ali je posekla samo vampirov kožni plašt i onda je ovaj trijumfalno zakreštao,

Šon je oborena na zemlju i znala je da krvari. Na grudima je osećala teret, i nešto crno i grubo joj se spustilo preko očiju, pokušala je da ga ubode i tada je shvatila da više nema oružje. Vrisnula je.

Onda je vrisnuo vampir, Šonina slepoočnica je eksplodirala od bola, imala je krv u očima, davila se krvlju, samo krv, i krv i ništa više...

* * *

Bilo je plavo, sve plavo; nejasno, promenljivo plavo. Bledoplavo, igralo je, igralo kao avetinjsko svetlo koje je zatreperilo na nebu. Nežnoplavo, kao mali cvet, onaj nemogući cvet na obali reke. Hladnoplavo, kao oči crnog vozara Ledenih kola, kao Lejnove usne kada ga je poslednji put poljubila. Plavo, plavo i kretalo se i nije htelo da miruje. Sve je bilo nejasno, nestvarno. Postojalo je jedino plavo. Dugo vremena, jedino plavo.

Onda muzika. Ali to je bila nejasna muzika, nekako plava muzika, čudna, visoka i neuhvatljiva, veoma tužna, usamljena, pomalo erotska. Bila je to uspavanka, kao one što ih je pevala stara Tesneja, kada je Šon bila veoma mala, pre nego što se Tesneja razbolela i oslabila pa ju je Kreg odveo napolje da umre. Šon odavno nije čula takvu pesmu; od muzike je znala samo ono što je Kreg svirao na harfi i Ris na gitari. Shvatila je da se opušta, da lebdi, a svi udovi su joj se pretvorili u vodu, lenju vodu, mada je bila duboka zima i mada je ona znala da bi to trebalo da je led.

Mekane ruke počele su da je dodiruju, podigle joj glavu, skinule joj masku tako da joj je plava toplota prešla preko golih obraza, pa se spustile niže, niže, razvezale joj odeću, skinule joj krzna, platno i kože, pojas i prsluk i pantalone. Ježila se. Lebdela je, lebdela. Sve je bilo toplo, tako toplo, a ruke su igrale na sve strane i bile su tako nežne, kao ponekad ruke njene sestre Lejle, kao Devinove. Kao Lejnove, pomislila je, i to je bila prijatna misao, tešila je i uzbuđivala istovremeno, i Šon ju je čvrsto držala. Bila je s Lejnom, bila je bezbedna i bilo joj je toplo i... i setila se njegovog lica, plavetnila njegovih usana, leda u njegovoj bradi gde se dah smrzao, bola usećenog u njega, koji mu krivi lice kao masku. Prisetila se i iznenada se davila u plavom, gušila se plavim, otimala se, vrištala.

Ruke su je digle i nepoznat glas joj je šaputao nešto tiho i utešno na jeziku koji nije shvatala. Neko je prineo čašu njenim usnama. Otvorila je usta da ponovo vrisne, ali je umesto toga pila. Bilo je toplo, slatko i mirišljivo, puno

začina od kojih su neki bili veoma poznati, ali druge uopšte nije poznavala. Čaj, pomislila je, pa su ga njene ruke uzele iz drugih ruku i ispila ga je do kraja.

Nalazila se u polumračnoj sobici, naslonjena na gomilu jastuka, a odeća joj je bila složena pored i vazduh je bio pun plave magle od nekakvog štapića koji gori. Kraj nje je klečala neka žena, obučena u rite jarkih i raznih boja, a njene sive oči mirno su je posmatrale ispod najgušće, najrašćupanije kose koju je Šon u životu videla. „Ti... ko... zaustila je Šon.

Žena joj je pogladila čelo bledom mekanom rukom. „Kerin“, rekla je razgovetno.

Šon je sporo klimnula glavom, pitajući se ko je žena, i kako zna njenu porodicu.

„Kerinhol“, rekla je žena, a oči su joj delovale kao da joj je zabavno i kao da je pomalo tužna. „Lin, Eris i Kejt. Sećam ih se, devojčice. Bet. Glas Kerina, kako je gruba bila. I Kaja, Dejl i Šon.“

„Šon. Ja sam Šon. To sam ja. Ali Kreg je Glas Kerina...“

Žena se blago osmehnula i nastavila da miluje Šon po čelu. Koža dlana bila joj je veoma mekana. Šon nikada ranije nije osetila nešto tako mekano. „Šon je moja ljubavnica“, rekla je žena. „Svake desete godine, na Skupu.“

Šon zatrepta, zbunjena. Počinjala je da se priseća. Svetlo u šumi, cveće, vampir. „Gde sam to ja?“, upitala je.

„Ti si svugde gde nikada nisi sanjala da ćeš biti, mala kerinska“, rekla je žena, pa se nasmejala samoj sebi.

Zidovi sobe sijali su kao taman metal. Šon je primetila. „Zgrada“, izletelo joj je, „zgrada na nogama, sa svim onim cvećem...“

„Da“, rekla je žena.

„Da li ti... ko si ti? Jesi li ti stvorila svetlo? Bila sam u šumi, Lejn je umro i ponestajalo mi je hrane, onda sam videla svetlo, plavo...“

„To je bilo moje svetlo, kerinsko dete, dok sam silazila sa neba. Bila sam daleko, o da, daleko u zemljama za koje ti nikada nisi ni čula, ali sam se vratila.“ Žena je naglo ustala, pa se nekoliko puta okrenula oko sebe, a raznobojno platno koje je imala na sebi lepršalo je i svetlucalo i ovenčao ju je bleđi plavi dim. „Ja sam veštica na koju su te upozoravali u Kerinholu, dete“, viknula je, oduševljeno, pa se okretala i okretala, sve dok se napokon

ošamućena nije ponovo srušila kraj Šoninog kreveta.

Niko nikada nije upozoravao Šon na vešticu. Bila je više zbunjena nego uplašena. „Ti si ubila vampira“, rekla je. „Kako si...?“

„Ja sam čarobna“, rekla je žena. „Ja sam čarobna i mogu da izvodim čarolije i živeću večno. A živećeš i ti, kerinsko dete, Šon, kada te naučim. Možeš da putuješ sa mnom, i naučiću te svim magijama i pričaću ti priče i bićemo ljubavnice. Već si moja ljubavnica, znaš, oduvek si to bila, na Skupu. Šon, Šon.“ Osmehnula se.

„Ne“, rekla je Šon. „To je bila neka druga osoba.“

„Umorna si, dete. Vampir te je povredio, pa se ne sećaš. Ali setićeš se, hoćeš.“ Ustala je i otišla na drugi kraj prostorije, ugasivši štapić prstima, utišavši muziku. S leđa joj je kosa padala gotovo do struka, a sva je bila u uvojcima i ućebanim pramenovima; divlja neposlušna kosa, koja se njihala dok se ona kretala poput talasa dalekog mora. Šon je jednom videla more, pre mnogo godina, pre nego što je stigla duboka zima. Sećala se.

Žena je nekako ublažila slaba svetla pa se ponovo okrenula ka Šon u tami. „Sada se odmori. Uklonila sam ti bol svojim čarolijama, ali će se možda vratiti. Pozovi me ako se to desi. Imam i drugih čarolija.“

Šon se stvarno osećala pospano. „Da“, promrmljala je, ne opirući se. Ali kada je žena krenula da ode, Šon joj se ponovo obratila. „Čekaj“, rekla je. „Tvoja porodica, majko. Reci mi ko si.“

Žena je stajala uokvirena žutim svetlom, silueta bez lica. „Moja porodica je veoma velika, dete. Moje sestre su Lili i Marcijana i Erika Stormdžouns i Lamija-Bajlis i Dirdri d’Aleran. Kleronomas i Stiven Kobalt Nortstar i Tomo i Valberg svi su mi bili braća, i očevi. Naša kuća je gore iza Ledenih kola, a moje ime je, moje ime je Morgana.“ A onda je nestala i vrata su se zatvorila za njom i Šon je ostavljena da spava.

* * *

Morgana, mislila je dok je spavala. Morganamorganamorgana. Ime je lebdelo kroz njene snove poput dima.

Bila je veoma mala i gledala je vatru u ognjištu u Karinholu, gledala je plamenove kako ližu i golicaju velike crne trupce, mirisala slatke mirise čičkovog drveta a u blizini je neko pričao priču. Ne Džon, ne, to je bilo pre

nego što je Džon postao pripovedač. To je bilo davno. Bila je to Tesneja, onako veoma stara, izboranog lica, i pričala je svojim umornim glasom tako punim muzike, svojim glasom za uspavanke, a sva su deca slušala. Njene priče bile su drugačije od Džonovih. Njegove su uvek bile o borbi, o ratovima, krvnim osvetama i čudovištima, prepune krvi, noževa i strastvenih zakletvi datih na očevom grobu. Tesneja je bila tiša. Pričala je o družini putnika, šestoro iz porodice Alina, koji su se izgubili u divljini jedne godine, u dobu mraza. Slučajno su naišli na velike dvore sve od metala a porodica u njima primila ih je na veliku gozbu. I tako su putnici jeli i pili, i taman kada su brisali usne da pođu, poslužena je nova gozba, i tako je to išlo. Alini su sedeli i sedeli, jer hrana je bila bogatija i ukusnija od svega što su u životu probali, i što su je više jeli, to su postajali gladniji. Sem toga, van metalnog dvora stigla je duboka zima. Najzad, kada je mnogo godina kasnije stiglo otopljenje, ostali iz porodice Alina krenuli su da traže šestoro zalutalih. Našli su ih mrtve u šumi. Bili su odbacili sva svoja dobra topla krzna i obukli se u krpe. Njihov čelik je sav bio zarđao, i svi su pomrli od gladi. Jer ime metalnih dvora bilo je Morganhol, rekla je Tesneja deci, a porodica što je tamo živela zvala se porodica Laž, čija je hrana prazna, sačinjena od snova i vazduha.

Šon se probudila gola i uzdrhtala.

Odeća joj je još bila na gomili pored kreveta. Hitro se obukla, prvo navukavši rublje, pa onda debelu košulju od crne vune, a preko nje kožu, pantalone, pojas i prsluk, pa onda kaput s krznom oko kapuljače, a na kraju ogrtače, Lejnov ogrtač i svoj od dečjeg platna. Na kraju je stavila masku na lice. Povukla je zategnutu kožu preko glave i vezala je ispod brade, i tada je bila bezbedna od vetrova duboke zime i od dodira stranaca. Šon je našla svoje oružje nebrižljivo bačeno u uglu kraj čizama. Kada je držala Lejnov mač u ruci a dugački nož smestila u korice, ponovo se osetila celo. Izašla je odlučna da nađe skije i izlaz.

Morgana ju je dočekala vedrim i prodornim smehom, u odaji od stakla i blistavog srebrnastog metala. Stajala je ocrтана naspram najvećeg prozora koji je Šon u životu videla, ploče od čistog i bistrog stakla višeg od čoveka i šireg od velikog ognjišta u Karinholu, savršenijeg čak i od ogledala porodice Terhis, koja je bila čuvena po svojim duvačima stakla i brusničima sočiva. Iza stakla bilo je podne; hladno plavo podne duboke zime. Šon je videla kameno polje, sneg i cveće, a iza njih niski greben kojim se popela, a iza njega zaledenu reku kako vijuga kroz ruševine.

„Izgledaš tako ratoborno i besno“, rekla je Morgana kada se njen blesavi smeh zaustavio. Kroz divlju kosu protkala je platnene trake i dragulje na srebrnim ukosnicama, koji su iskrili kada se pokretala. „Hajde, kerinsko dete, skini krzna. Hladnoća nas ovde ne može uhvatiti, a i ako to učini, uvek možemo da odemo. Znaš, postoje i druge zemlje.“ Otišla je na drugi kraj prostorije.

Šon je pustila da se vrh njenog mača spusti ka podu; sada ga je ponovo digla. „Ne prilazi“, upozorila je. Glas joj je zvučao grubo i čudno.

„Ne bojim te se, Šon“, rekla je Morgana. „Tebe ne, moja Šon, moja ljubavnice.“ Lako je obišla oko mača pa je skinula prozračnu maramu od sive paučje svile sa sićušnim grimiznim draguljima, da ga prebaci oko Šoninog vrata. „Vidiš, znam šta misliš“, rekla je, pokazujući dragulje. Oni su menjali boje, jedan po jedan; vatra je postajala krv, krv se grušala i postajala smeđa, smeđa je prelazila u crnu. „Ti se samo mene plašiš, ništa više. Nema besa. Nikada me ne bi povredila.“ Lepo je vezala šal ispod Šonine maske pa se osmehnula.

Šon je užasnuta zurila u dragulje. „Kako si to uradila?“, upitala je nesigurno se povlačeći.

„Magijom“, odgovori je Morgana. Okrenula se na peti pa otplesala do prozora. „Morgana je puna magije.“

„Puna si laži“, reče Šon. „Znam ja za šestoro Alina. Neću jesti ovde pa da umrem od gladi. Gde su mi skije?“

Morgana kao da je nije čula; oči starije žene bile su maglovite, čežnjive. „Jesi li ikada videla kuću Alina na leto, dete? Veoma je lepa. Sunce se diže nad kulom od crvenog kamena a svake noći tone u Džamejevo jezero. Znaš li to, Šon?“

„Ne“, reče Šon odvažno, „a ne znaš ni ti. Zašto pričaš o kući Alina? Rekla si da je tvoja porodica živela na Ledenim kolima, i da su imali imena kakva nikada nisam čula, Kleraberus i slično.“

„Kleronomas“, reče Morgana uz kikot. Prinela je ruku ustima da se smiri, pa je dokono grickala prst dok su joj sive oči sijale. Na svim prstima je imala blistavi metal. „Trebalo je da vidiš mog brata Kleronomasa, dete. On je pola od metala a pola od krvi i mesa a oči su mu blistave kao staklo i zna više nego svi Glasovi koji su ikada govorili u Kerinholu.“

„Ne zna“, reče Šon. „Opet lažeš.“

„Zna“, reče Morgana. Ruka joj se spustila i izgledala je ljuto. „On je čaroban. Svi smo mi čarobni. Erika je umrla, ali se budi da živi, iznova i iznova i iznova. Stiven je bio ratnik - ubio je milijardu porodica, više nego što ti možeš da izbrojiš - a Selija je otkrila mnogo tajnih mesta koje niko ranije nije otkrio. Svi u mojoj porodici izvode magične stvari.“ Izraz lica joj je odjednom postao lukav. „Ubila sam vampira, zar nisam? Šta misliš, kako sam to uradila?“

„Nožem?“, rekla je Šon žustro. Ali ispod maske je pocrvenela. Morgana *jest*e ubila vampira; to je značilo da postoji dug. A ona je isukala čelik! Trznula se kada je pomislila na Kregov bes, pa je ispustila mač i ovaj je zazvečao na podu. Odjednom je postala veoma zbunjena.

Morganin glas je bio blag. „Ali ti si imala i dugački nož i mač i nisi mogla da ubiješ vampira, je li tako, dete? Nisi.“ Prišla joj je. „Ti si moja, Šon Kerinska, ti si moja ljubav, moje dete i moja sestra. Moramo se naučiti poverenju. Mnogo toga moram da te naučim. Evo.“ Uzela je Šon za ruku i odvela je do prozora. „Stani tu. Čekaj, Šon, čekaj i gledaj i pokazaću ti još Morganinih čarolija.“ Kod suprotnog zida, osmehnuta, učinila je nešto svojim prstenjem ploči od sjajnog metala s četvrtastim mutnim svetlima.

Šon se iznenada uplašila dok je to gledala.

Pod njenim nogama pod je počeo da se trese i na nju je nasrnuo zvuk, visok, zavijajući krik koji joj je probio uši bez obzira na kožnu masku, tako da je morala da priljubi šake na njih da bi ga sprečila. Čak i tada ga je čula, poput vibracije u kostima.

Zubi su je boleli i bila je svesna iznenadnog prodornog uboda u levoj slepoočnici. A to nije bilo najgore od svega.

Jer napolju, gde je sve bilo hladno, vedro i mirno, prigušeno plavo svetlo se menjalo i igralo i kupalo čitav svet. Snežni smetovi bili su bledoplavi, pramenovi ledenog praha koji su se dizali sa njih bili su još bleđi, a plave senke dolazile su i prolazile po rečnoj obali gde ranije nije bilo nijedne. I Šon je videla svetlo odraženo čak i na samoj reci i na ruševinama koje su stajale puste i propale na daljem grebenu. Morgana se kikotala iza nje, a onda je sve iza prozora počelo da se muti, tako da na kraju ništa nije ni moglo da se vidi, samo boje, boje svetle i boje tamne i boje stopljene, poput delova duge koji se rastapaju u nekom ogromnom kazanu. Šon se nije mrdala sa mesta na kome je stajala, ali joj je ruka pala na dršku noža i protiv volje je zadrhtala.

„Gledaj, kerinsko dete!“, viknula je Morgana nadjačavši ono užasno cviljenje. Šon ju je jedva čula. „Sada smo skočili u nebo, daleko od te hladnoće. Rekla sam ti, Šon. Sada ćemo se voziti Ledenim kolima.“ A onda je opet uradila nešto sa zidom i buka je zamrla i boje su nestale. Iza stakla bilo je nebo.

Šon je kriknula od straha. Nije videla ništa sem tame i zvezda, zvezda na sve strane, više zvezda nego što ih je u životu videla. I znala je daje izgubljena. Lejn ju je naučio svim zvezdama, da bi ih koristila kao vodiče, da bi našla put s bilo kog mesta na bilo koje mesto, ali ove zvezde su bile pogrešne, bile su *drugačije*. Nije mogla da nađe Ledena kola, niti Avetinjskog skijaša pa čak ni Laru Karin s njenim viorvucima. Nije mogla da nađe ništa poznato; samo zvezde, zvezde koje su joj se kezile kao milion očiju, crvene, bele, plave i žute, a nije čak ni trepnula.

Morgana je stajala kraj nje. „Jesmo li sada u Ledenim kolima?“, upitala je Šon tihim glasom.

„Jesmo.“

Šon je zadrhtala, bacila nož tako da se glasno odbio od metalnog zida pa se okrenula ka svojoj domaćici. „Onda smo mrtvi, a vozar nosi naše duše u ledenu pustoš“, rekla je. Nije plakala. Nije želela da bude mrtva, posebno ne u duboku zimu, ali će bar ponovo videti Lejna.

Morgana je počela da odvezuje šal koji je vezala oko Šoninog vrata. Kamenje je bilo crno i strašno. „Ne, Šon Kerinska“, rekla je mirno. „Nismo mrtve. Živi ovde sa mnom, dete, pa nikada nećeš umreti. Videćeš.“ Skinula je maramu i počela da odvezuje uzice Šonine maske. Kada je to završila, skinula ju je s devojčine glave, pa je bacila na pod. „Lepa si, Šon. Mada, oduvek si i bila lepa. Sećam se, pre svih onih godina. Sećam se.“

„Nisam lepa“, rekla je Šon. „Previše sam meka, previše sam slaba, a Kreg kaže da sam mršava i da mi je lice sve usukano. I nisam...“

Morgana ju je ućutkala dodirnuvši joj usne a onda joj je odvezala kopču na vratu. Lejnov odrpani ogrtač joj je kliznuo s ramena. Usledio je i njen plašt, a onda i kaput i Morganini prsti su prešli dole na vezice njenog prsluka.

„Ne“, rekla je Šon, iznenada uzmičući. Leđima se pribila uz veliki prozor i osetila je tu groznu noć kako spušta svoju težinu na nju. „Ne mogu, Morgana. Ja sam kerinska, a ti nisi porodica. *Ne mogu*.“

„Skup“, prošaputala je Morgana. „Pretvaraj se da je skup, Šon. Uvek si

mi bila ljubavnica za vreme skupova.“

Šonino grlo bilo je suvo. „Ali sada *nije* skup“, bila je uporna. Videla je jedan skup, dole kraj mora, kada se četrdeset porodica okupilo da razmenjuju vesti, robu i ljubav. Ali to je bilo godinama pre njene krvi, tako da je niko nije uzeo; još nije bila žena i zato je bila nedodirljiva. „*Nije* skup“, ponovila je na ivici suza.

Morgana se zakikota. „Dobro onda. Ja nisam kerinska, ali sam zato Morgana puna magije. Mogu da ovo pretvorim u skup.“ Bosonoga je jurnula po sobi, pa je ponovo uperila prstenje ka zidu, pomerila ih ovamo i onamo, u nekom čudnom obrascu. Onda je viknula: „Pogledaj! Okreni se i pogledaj.“ Šon se zbunjena osvrnula ka zidu.

Pod dvostrukim suncem visokog leta, svet je bio vedar i zelen. Jedrenjaci su tromo plovili sporim vodama reke a Šon je videla jarke odraze sunaca blizanaca kako se ljuljuškaju iza njih, lopte mekanog žutog maslaca što plove po plavetnilu; beli oblaci kretali su se kao dostojanstvene škune porodice Krijen, a nigde se nije videla nijedna zvezda. Daleka obala bila je istačkana kućama, kućama malim kao drumsko sklonište i većim čak i od Kerinhola, kulama visokim i vitkim kao vetrom istesane stene u Slomljenim planinama. A tu i tamo i svugde među njima kretali su se ljudi; okretni crnomanjasti narod neobičnog izgleda za Šon, a i ljudi iz porodica takođe, svi izmešani zajedno. Na kamenom polju nije bilo snega i leda, ali je svugde bilo metalnih zgrada. Neke su bile veće od Morganhola, mnoge manje, sve sa osobenim znacima, a svaka je čučala na tri noge. Između zgrada bilo je šatora i tezgi porodica, s njihovim grbovima i njihovim zastavama. Kao i prostirki, ljubavničkih prostirki veselih boja. Šon je videla ljude kako se sparuju i osetila je Morganinu ruku kako joj blago leži na ramenu.

„Znaš li šta vidiš, kerinsko dete?“, prošaputala je Morgana.

Šon se okrenula ka njoj sa strahom i čuđenjem u očima. „To je skup.“

Morgana se osmehnula. „Vidiš“, rekla je. „To je skup, a ja uzimam tebe. Slavi sa mnom.“ I njeni prsti su krenuli ka kopči Šoninog pojasa i Šon se nije opirala.

* * *

Unutar metalnih zidova Morganhola, godišnja doba su prelazila u sate, oni u godine, one u dane, oni u mesece, oni u nedelje a one ponovo u godišnja doba.

Vreme nije imalo smisla. Kada se Šon probudila, na čupavom krznu koje je Morgana prostrla pod prozorom, visoko leto se vratilo u duboku zimu, a porodice, brodovi i skup su nestali. Zora je stigla ranije nego što je trebalo a Morgana je delovala razdražljivo, tako da ju je pretvorila u suton; bilo je doba mraza, sa svojom zlokobnom hladnoćom a tamo gde su sijale jutarnje zvezde, sada su sivi oblaci jurili preko neba boje bakra. Jele su dok se bakar pretvarao u crno. Morgana je poslužila pečurke i hrskav prolećni zeleniš, tamni hleb sa koga su kapali med i maslac, začinski čaj s mlekom i debele odreske mesa koji su plovili u krvi a posle je bilo voćnog leda s orasima i na kraju visok vruć napitak s devet slojeva, svaki druge boje i drugog ukusa. Pijuckali su piće iz čaša od nemoguće tankog kristala, i Šon je od pića zbolela glava. A onda se rasplakala, zato što je hrana izgledala stvarna i sve je bilo dobro, ali se bojala da će ako pojede još malo umreti od gladi. Morgana joj se smejala, pa je otišla i vratila se sa suvim žilavim trakama vampirskog mesa; rekla je Šon da ga spremi u ranac i žvaće kada oseti glad.

Šon je dugo čuvala to meso, ali ga nikada nije pojela.

U početku je pokušavala da vodi računa o vremenu tako što je brojala obroke, i koliko su puta spavale, ali su je ubrzo smena prizora s druge strane prozora i nasumična priroda života u Morganholu potpuno pomele. Nedeljama se brinula o tome - ili možda samo danima - a onda je prestala da brine. Morgana je mogla da vremenu naredi da radi šta želi, tako da je bilo besmisleno da Šon o tome brine.

Šon je nekoliko puta molila da ode, ali Morgana nije htela ni da čuje. Samo se smejala i izvodila neku magiju od koje je Šon zaboravljala na sve. Morgana joj je jedne noći uzela oružje dok je spavala, kao i sva njena krzna i kožu, i posle je Šon morala da se oblači onako kako je Morgana to želela, u oblake raznobojne svile i čudesne rite, ili da ne oblači ništa. U početku je bila besna i uzrujana, ali se kasnije na to navikla. Njena stara odeća je ionako bila predebela za unutrašnjost Morganhola.

Morgana joj je davala poklone. Vrećice začina što su mirisale na leto. Vihorvuka izrađenog od bledog plavog stakla. Metalnu masku pomoću koje je Šon videla u mraku. Mirisna ulja za njenu kupku i flaše gustog zlatnog napitka koji je donosio zaborav kada bi je morile misli. Ogledalo, najlepše ogledalo što je postojalo na svetu. Knjige koje Šon nije umela da čita. Narukvicu sa usađenim crvenim kamenčićima što su čitavog dana upijali svetlo a noću sijali. Kocke koje su svirale egzotičnu muziku kada ih Šon zagreje rukama. Čizme

izatkane od metala, tako lake i gipke da ih je mogla zgužvati u dlanu jedne ruke. Metalne figurice muškaraca i žena i svakojakih demona.

Morgana joj je pričala priče. Svaki dar koji je davala Šoni pratila je neka priča, pripovest o tome odakle potiče i ko ga je napravio i kako je ovde završio. Morgana ih je sve pričala. Bilo je priča i o svim njenim srodnicima; neustrašivom Kleronomasu, koji je jezdio nebom u lovu na znanje, Siliji Marsijan većito radoznoj i njenom brodu *Tragač za senkama*, Eriki Stormdžouns, koju je porodica isekla noževima da bi opet mogla da živi, divljem Stivenu Kobaltu Nortstaru, setnom Tomou, vedroj Dirdri d'Aelran i njenoj sumornoj avetinjskoj bliznakinji. Te je priče Morgana pričala magijom. U jednom zidu je postojalo mesto sa malim četvrtastim prorezom i Morgana bi išla tamo i ubacivala pljosnatu metalnu kutiju a onda bi se sva svetla gasila i Morganini mrtvi rođaci živeli bi ponovo, blistave utvare koje su hodale, pričale i krvarile kao da su ranjene. Šon je mislila da su stvarni sve do dana kada je Dirdri prvi put plakala za svojom pobijenom decom i kada je Šon potrčala da je uteši i shvatila da ne može da je dodirne. Tek tada joj je Morgana rekla da su Dirdri i ostali samo duhovi, prizvani njenom magijom. Morgana joj je mnogo šta pričala. Morgana joj je bila učiteljica i ljubavnica i bila je gotovo jednako strpljiva kao Lejn nekada, mada je mnogo lakše gubila zanimanje i odustajala. Dala je Šoni prelepu gitaru sa dvanaest žica i počela je da je uči da svira, i naučila ju je da pomalo čita, i naučila ju je nekim jednostavnijim magijama, da bi se Šon lakše kretala po brodu. To je bilo još nešto što ju je Morgana naučila; Morganhol uopšte nije bio zgrada, već brod, nebeski brod koji može da napne svoje metalne noge i skoči od zvezde do zvezde. Morgana joj je pričala o planetama, zemljama tamo među dalekim zvezdama i rekla je da su svi darovi koje je davala Šon poticali odatle, iza Ledenih kola; maska i ogledalo bili su sa Džejmisonovog sveta, knjiga i kocke sa Avalona, narukvica s Visokog Kavalana, ulja s Braka, začini s Rijanona, Tare i Starog Posejdona, čizme s Bastiona, figurine s Čul Damjena, zlatni napitak s neke zemlje toliko daleke da čak ni Morgana nije znala njeno ime. Samo je viorvuk od finog stakla napravljen ovde, na Šoninom svetu, rekla je Morgana. Viorvuk je Šoni uvek bio među najomiljenijim, ali je sada shvatila da ga ne voli ni upola onoliko koliko je mislila. Ostali su bili mnogo uzbudljiviji. Šon je oduvek želela da putuje, da posećuje daleke porodice u divljim i tuđim podnebljima, da vidi mora i planine. Ali bila je premlada a kada je konačno postala žena, Kreg joj nije dozvoljavao da ode; rekao je da je previše spora, previše strašljiva, previše neodgovorna. Ona će život provesti

kod kuće, u Karinholu će bolje primeniti svoje skromne talente. Čak i sudbonosni put zbog koga je ovde završila bio je slučajnost; Lejn je to uporno zahtevao i jedino je Lejn od svih drugih bio dovoljno snažan da se suprotstavi Kregu, Glasu Kerina.

Morgana ju je, međutim, povela na putovanja, na jedrenje između zvezda. Kada bi plava vatra zatreperila naspram ledenog predela duboke zime i zvuk se digao niotkuda, sve viši i viši, Šon bi radosno potrčala do prozora, gde bi sve nestrpljivija čekala da se boje raščiste. Morgana joj je dala sve planine i sva mora o kojima je mogla da sanja, a i više. Kroz savršeno staklo Šon je videla zemlje iz svih priča; Stari Posejdon s oronulim dokovima i flotama srebrnih brodova, livade Rijanona, zasvođene crne čelične kule Aj Emerela, vetrom šibane ravnice i stenovite planine Visokog Kavalana, ostrvske gradove Port Džejmison i Džolostar na Džejmisonovom svetu. Šon je od Morgane učila o gradovima i iznenada je drugačije videla ruševine pored reke. Naučila je i o drugačijim načinima života, o arkologijama, utvrdama i bratstvima, o vezanim četama, ropstvu i vojskama. Porodica Kerin više nije delovala kao sve i svja u ljudskim odnosima.

Od svih mesta na koje su letele, najčešće su dolazile na Avalon, a Šon ga je zavolela više od svih. Na Avalonu je polje za pristajanje uvek bilo puno drugih lualica, i Šon je gledala brodove i kako dolaze i odlaze na tragovima od bledog plavog svetla. A u daljini je videla zgrade Akademije ljudskog znanja, gde je Kleronomas pohranio sve svoje tajne da bi ih Morganina porodica čuvala. Te oštre staklene kule ispunile su Šon čežnjom koja je gotovo bolela, ali je za tim bolom svejedno nekako čeznula.

Ponekad - na nekoliko svetova, ali najviše na Avalonu - Šon se činilo kao da će se neki stranac ukrcati na njihov brod. Gledala ga je kako dolazi, kako odlučno hoda poljem, tako da mu je odredište jasno po svakom koraku. No nikada se nisu ukrcavali, na njeno veliko razočaranje. Nikada nije bilo nekoga koga bi dodirnula i s kim bi razgovarala, sem Morgane. Šon je slutila da je Morgana začarala te moguće posetioce tako da ne dođu, ili ih je odmamila u propast. Nije tačno mogla da odluči šta od to dvoje; Morgana je bila tako čudljiva da je moglo biti i jedno i drugo. Jednom se za večerom prisetila Džonove priče o ljudožderskom dvoru, pa je užasnuto pogledala meso koje su jeli. Za taj obrok jela je samo povrće, kao i još nekoliko puta kasnije, sve dok napokon nije zaključila da se ponaša detinjasto. Šon je pomislila da pita Morganu o strancima koji su se približavali i nestajali, ali se bojala. Pamtila

je Krega, koji je imao groznu narav ako bi mu postavili pogrešno pitanje. A ako je starija žena stvarno ubijala one koji pokušaju da se ukrcaju na brod, ne bi bilo mudro to joj spomenuti. Kada je Šon bila tek dete, Kreg ju je surovo pretukao kada je pitala zašto stara Tesneja mora da izađe napolje i umre.

Druga pitanja Šon jeste postavljala, ali bi otkrila kako Morgana neće da odgovara. Morgana nije govorila o svom poreklu niti o izvoru njihove hrane niti o magiji koja pokreće brod. Dvaput je Šon tražila da nauči magije koje ih prebacuju od zvezde do zvezde i oba puta je Morgana odbila s besom u glasu. I druge je tajne krila od Šon. Bilo je soba koje za Šon nisu htele da se otvore, stvari koje nije smela da dodiruje, drugih stvari o kojima Morgana nije htela čak ni da razgovara. S vremena na vreme Morgana bi nestala i ne bi je bilo naizgled danima, a Šon bi neutešno lutala, a ništa pred prozorom ne bi joj pravilo društvo sem mirnih, netrepćućih zvezda. Morgana bi bila mračna i tajanstvena kada bi se vratila, ali samo na nekoliko sati, posle čega bi se sve vratilo u uobičajeno stanje.

Za Morganu, međutim, uobičajeno nije bilo isto što i za druge ljude.

Bez kraja bi plesala po brodu, pevajući za sebe, ponekad sa Šon kao partnerkom u plesu a ponekad sama. Razgovarala bi sama sa sobom na nekom muzikalnom jeziku koji Šon nije poznavala. Naizmenično bi bila ozbiljna i mudra kao stara majka i tri puta učenija od Glasa, a jednako ushićena i kivotava kao dete od jednog godišnjeg doba. Ponekad Morgana kao da je tačno znala ko je Šon a ponekad ju je uporno mešala s onom drugom Šon Kerinskom koja ju je volela na Skupu. Bila je veoma strpljiva i veoma nesmotrena; Šon u dotadašnjem životu nije upoznala nikoga ni nalik njoj. „Luckasta si“, rekla joj je Šon jednom. „Ne bi bila toliko luckasta da živiš u Kerinholu. Znaš, luckasti ljudi ginu i škode svojim porodicama. Svako mora biti koristan a ti nisi korisna. Kreg bi te naterao da budeš korisna. Imaš sreće što nisi kerinska.“

Morgana ju je samo pomilovala i pogledala je tužnim sivim očima. „Sirota Šon“, prošaputala je. „Bili su tako grubi prema tebi. Ali Kerini su uvek bili grubi. Kuća Alina je drugačija, dete. Trebalo je da se rodiš kao Alin.“ I posle o tome više nije htela da govori.

Šon je trošila dane u čuđenju a noći u ljubavi i sve je ređe mislila na Kerinhol, a postepeno je shvatila da joj je do Morgane stalo kao da je porodica. Čak i više, počela je da joj veruje.

Sve do dana kada je saznala za ljuto cveće.

* * *

Šon se jednog jutra probudila i otkrila da je nebo puno zvezda i da je Morgana nestala. To je obično značilo dugačko i dosadno čekanje, ali ovog puta je Šon još jela hranu koju joj je Morgana ostavila kada se ova vratila s rukama punim bledoplavog cveća.

Bila je tako radosna; Šon je nikada nije videla toliko radosnu. Naterala je Šon da ostavi nedovršen doručak i da dođe do krznenog saga pored prozora, da bi joj uplela cveće u kosu. „Videla sam te dok si spavala, dete“, rekla je veselo dok je radila. „Kosa ti je porasla. Nekada je bila kratka, postrizena i ružna, ali sada si dovoljno provela ovde i sada je bolja, dugačka je kao moja. Ljuto cveće će pomoći da bude najbolja.“

„Ljuto cveće?“, upitala je Šon radoznalo. „Tako ga zoveš? Nisam znala.“

„Jeste, dete“, odgovorila je Morgana i dalje petljajući i sređujući. Šon je bila leđima okrenuta ka njoj, tako da nije mogla da joj vidi lice. „Malo plavo je ljuto cveće. Cveta čak i po najljućoj zimi, i zato ga tako zovemo. Postojbina mu je svet po imenu Imir, veoma daleko, gde su zime gotovo jednako dugačke i hladne kao kod nas. Drugi cvetovi su takođe iz Imira, oni koji rastu po puzavicama oko broda. Zovu se mrazni pupoljci. Duboka zima je uvek tako sumorna, zato sam ih zasadila da bi sve izgledalo lepše.“ Uhvatila je Šon za rame pa je okrenula. „Sada izgledaš kao ja“, rekla je. „Idi uzmi ogledalo pa vidi i sama, kerinsko dete.“

„Tamo je“, odgovorila je Šon i oprčala oko Morgane da ga uzme. Bosa stopala su joj se spustila u nešto hladno i mokro. Trgla je nogu i ispustila neki zvuk. Na sagu je bila barica.

Šon se namrštila. Stajala je veoma mirno i pogledala Morganu. Ova nije bila izula čizme. S njih je curilo.

A iza Morgane nije se videlo ništa sem tame i nepoznatih zvezda. Šon se uplašila; nešto nije bilo u redu. Morgana ju je nelagodno gledala.

Ovlažila je usne, stidljivo se osmehnula, pa je otišla po ogledalo.

* * *

Morgana je čarolijom odagnala zvezde pre nego što su otišle na spavanje; s druge strane prozora bila je noć, ali blaga noć, daleko od ledenih muka duboke

zime. Lisnato drveće njihalo se na vetru na rubu njihovog polja za sletanje a mesec je sve osvetljavao i ulepšavao. Dobar i bezbedan svet za spavanje, rekla je Morgana.

Šon nije spavala. Sedela je na drugoj strani sobe od Morgane i zurila u mesec. Prvi put otkako je stigla u Morganhol koristila je pamet kao Kerin. Lejn bi se ponosio njome; Kreg bi samo pitao šta je dosad čekala.

Morgana se vratila s pregršti ljutog cveća i čizmama mokrim od snega. Ali napolju nije bilo ničega, samo praznina za koju je Morgana rekla da ispunjava prostor između zvezda.

Morgana je rekla da je svetlost koju je Šon videla u šumi poticala od vatri njenog broda kada se spuštao. Ali guste loze mraznih pupoljaka rasle su svuda oko nogu njenog broda i rasle su godinama.

Morgana joj nije dozvoljavala da izađe. Morgana joj je sve pokazivala kroz veliki prozor. Ali Šona se nije sećala da je videla bilo kakav prozor kada je bila *van* Morganhola. A ako je prozor zaista prozor, gde su puzavice koje bi trebalo da rastu preko njega, gde je mraz duboke zime koji bi trebalo da ga prekriva?

Jer ime metalnog dvora bilo je Morganhol, rekla je Tesneja deci, a porodica koja je živela tamo zvala se Laž, i hrana im je bila prazna tvar, sva od snova i vazduha.

Šon je ustala na mesečini i otišla do mesta gde je držala poklone koje je dobila od Morgane. Pregledala ih je, jedan po jedan, pa je digla onaj najteži, staklenog vihorvuka. Bila je to krupna skulptura, teška toliko da je Šon morala da je digne obema rukama, jednom na njušci koja je režala a drugom oko repa. „Morgana!“, viknula je.

Morgana se pospano pridigla pa se osmehnula. „Šon“, promrmljala je. „Šon, dete. Šta to radiš sa svojim vihorvukom?“

Šon je krenula napred i digla staklenu životinju visoko iznad glave. „Lagala si me. Nikada nikuda nismo išle. Još smo u uništenom gradu, i još je duboka zima.“

Morganino lice bilo je mračno. „Ne znaš šta govoriš.“ Nesigurno se osovila na noge. „Hoćeš li me time udariti, dete? Ne bojim se. Jednom si bila uperila mač u mene a ni tada se nisam bojala. Ja sam Morgana, puna magije. Ne možeš mi nauditi, Šon.“ „Hoću da odem“, rekla je Šon. „Donesi mi moje oružje i odeću, moju staru odeću. Vraćam se u Kerinhol. Ja sam kerinska žena,

nisam dete. Napravila si dete od mene. Donesi mi i hranu.“ Morgana se zakikotala. „Tako si ozbiljna. A šta ako neću?“ „Ako nećeš“, rekla je Šon, „onda ću da bacim ovo pravo kroz tvoj prozor.“ Zamahnula je vihorvukom da naglasi reči.

„Ne“, rekla je Morgana. Izraz lica bio joj je nečitljiv. „Ne želiš to da uradiš, dete.“

„Hoću“, rekla je Šon. „Osim ako me ne poslušáš.“

„Ne želiš da me ostaviš, Šon Kerinska, ne, ne želiš. Mi smo ljubavnice, sećaš se. Mi smo porodica. Mogu da ti izvodim magije.“ Glas joj je zadrhtao. „Spusti to, dete. Pokazaću ti stvari koje ti nikada ranije nisam pokazala. Postoji toliko mesta na koja možemo zajedno da idemo, toliko priča koje mogu da ti ispričam. Spusti to.“ Molila je.

Šon je osećala trijumf; začudo, u očima su joj bile suze. „Zašto se toliko bojiš?“, upitala je besno. „Sigurno svojom magijom možeš da popraviš jedan razbijen prozor. Čak i ja umem da popravim razbijen prozor, a Kreg kaže da ni u čemu nisam vešta.“ Suze su joj se sada slivale niz gole obraze, ali tiho, tiho. „Napolju je toplo, to vidiš, tu je mesečina na kojoj može da se radi, pa čak i grad. Mogla bi da platiš staklara. Ne shvatam zašto se toliko bojiš. Nije napolju duboka zima, sa snegom i ledom, s vampirima koji klize kroz noć. Nije tako.“

„Nije“, rekla je Morgana. „Nije.“

„Nije“, ponovila je Šon. „Donesi mi moje stvari.“

Morgana se nije pomerala. „Nisu to sve bile laži. Nisu. Ako ostaneš sa mnom, dugo ćeš živeti. Mislim da je to zbog hrane, ali je istina. Mnogo toga je istina, Šon. Nisam želela da te lažem. Želela sam da bude najbolje, kao što je bilo meni u početku. Samo moraš da se pretvaraš, znaš. Da zaboraviš da brod ne može da se pokreće. Tako je bolje.“ Glas joj je zvučao mlado, uplašeno; bila je žena a preklinjala je kao mala devojčica, glasom male devojčice. „Nemoj da razbiješ prozor. Prozor je najmagičnija stvar. Može da nas odvede bilo kuda, gotovo bilo kuda. Molim te, *molim te*, nemoj da ga razbiješ, Šon. Nemoj.“ Morgana se tresla. Rite na njoj odjednom su izgledale izbledele i otrcano a prstenje nije iskrilo. Bila je samo luda starica.

Šon je spustila teškog staklenog vihorvuka. „Hoću svoju odeću, svoj mač i skije. Hranu. Mnogo, mnogo hrane. Donesi mi je pa ti možda neću slomiti prozor. Čuješ?“

A Morgana, ne više puna magije, klimnula je glavom i poslušala. Šon ju je nemo gledala. Više nikada nisu razgovarale.

* * *

Šon se vratila u Kerinhol i dugo poživela.

Njen povratak dočekan je kao čudo. Otkrila je da je bila odsutna više od standardne godine, a svi su pretpostavili da su i ona i Lejn mrtvi. Kreg isprva nije verovao u njenu priču, a drugi su sledili njegov primer, sve dok Šon nije pokazala pregršt ljutog cveća koje je povadila iz kose. Čak ni tada Kreg nije mogao da prihvati neobičnije delove njene priče. „Opsene“, frknuo je prezrivo, „sve su to puke opsene. Tesneja je govorila istinu. Ako se vratiš, tvog magičnog broda više neće biti, neće biti ni traga da je postojao. Veruj mi, Šon.“ Ali ona nikada nije bila sigurna veruje li Kreg zaista u svoje reči. Izdao je naređenja i nijedan muškarac i žena porodice Kerin više nikada nije išao u tom pravcu.

Posle Šoninog povratka stvari su se u Kerinholu promenile. Porodica je bila manja. Nije joj samo Lejn nedostajao za trpezom. Dok je bila odsutna, zalihe hrane su se veoma smanjile i Kreg je, kao što je običaj, poslao najslabije i najbeskorisnije napolje da umru. Džon je bio među onima koji su nedostajali. Kao i Lejla, Lejla koja je bila tako mlada i snažna. Vampir ju je odneo pre tri meseca. Ali nije sve bilo tužno. Duboka zima bližila se kraju. Šon je takođe otkrila i da se njen položaj u porodici promenio. Sada se čak i Kreg prema njoj ophodio s nekakvim grubim poštovanjem. Godinu dana kasnije, kada se sve već uveliko topilo, rodila je svoje prvo dete i prihvaćena je kao jednaka u veća Kerinhola. Šon je kćerki dala ime Lejn.

Lako se prilagodila porodičnom životu. Kada je došlo vreme da odabere stalno zanimanje, zatražila je da bude trgovac i na njeno čuđenje Kreg se nije usprotivio tom izboru. Ris ju je uzeo za šegrtu i posle tri godine dobila je samostalan zadatak. Zbog posla je stalno bila na putu. Međutim, kada je bila kod kuće u Kerinholu, Šon je iznenađeno otkrila da je postala omiljena porodična pripovedačica. Deca su govorila da ona zna najbolje priče. Kreg, većito praktičan, rekao je da njene maštarije daju deci loš primer i da iz njih ništa korisno ne uče. Ali tada je on već bio veoma bolestan, žrtva groznice visokog leta i njegovo protivljenje nije imalo mnogo uticaja. Nedugo zatim je umro i Devin je postao Glas, blaži i umereniji Glas od Krega. Porodica Kerina

imala je pokolenje mira dok je on govorio za Kerinhol i njihov broj je porastao od četrdeset na gotovo sto.

Šon mu je često bila ljubavnica. Njeno čitanje se do tada značajno popravilo, putem dugog učenja, a Devon je jednom popustio pred njenim hromom i pokazao joj tajnu biblioteku Glasova, gde je svaki Glas, kroz bezbrojne vekove, vodio dnevnik u kome je pomno upisivao događaje svoje službe. Kao što je Šon slutila, jedan od debljih tomova zvao se *Knjiga Bet, Glasa Kerina*. Bila je oko šezdeset godina stara.

Lejn je bila prvo od Šonino devetoro dece. Imala je sreće. Šestoro je živelo, dvoje kojima su očevi bili iz porodice i četvoro koje je donela sa skupova. Devin joj je ukazao počast zato što je donela toliko sveže krvi u Kerinhol a kasnije ju je drugi Glas istakao zbog izuzetne veštine u trgovanju. Putovala je naširoko, upoznala mnoge porodice, videla vodopade i vulkane kao i mora i planine, oplovila pola sveta na krijenskoj škuni. Imala je mnogo ljubavnika i stekla mnogo ugleda. Posle Devina Glas je postala Dženis, ali je ona bila nesrećna i neuspešna, a kada je otišla, majke i očevi porodice Kerin ponudili su to mesto Šon. Odbila je. To joj ne bi donelo sreću. Uprkos svemu što je uradila, nije bila srećna osoba.

Previše je pamtila i ponekad noću nije mogla dobro da spava.

Tokom četvrte duboke zime njenog života, porodica je brojala dvesta trideset sedmoro, od čega stotinu dece. Ali divljač je bila retka, čak i treće godine posle mraza, i Šon je videla da se bliže teška i hladna vremena. Glas je bila dobra žena kojoj je bilo teško da donese odluke koje su morale da se donesu, ali je Šon znala šta sledi. Ona je bila druga najstarija u Kerinholu. Jedne noći je ukrala nešto hrane - taman dovoljno za dve nedelje putovanja - i par skija, pa je u zoru otišla iz Kerinhola i poštedela Glas da joj to naredi.

Nije bila onako brza kao u mladosti. Putovanje je potrajalo gotovo tri nedelje, i bila je suva i slaba kada je napokon ušla u srušeni grad.

Ali brod je bio isti kao kada ga je ostavila.

Krajnosti vrućina i hladnoća ispucale su svemirsko polje tokom godina, a tuđinsko cveće je iskoristilo svaku malu pukotinu. Kamen je bio istačkan ljutim cvećem a puzavice mraznih pupoljaka koje su se uplitala oko broda bile su dvostruko gušće nego što ih je Šon pamtila. Krupni cvetovi jarkih boja blago su se njihali na vetru.

Ništa drugo nije se pomeralo.

Triput je obišla brod, čekajući da se vrata otvore, čekajući da je neko vidi i da se pojavi. Ali ako je metal primetio njeno prisustvo, nije davao znaka. Na drugoj strani broda Šon je našla nešto što ranije nije videla - slova, izbledela, ali i dalje čitljiva, zaklonjena ledom i cvećem. Dugačkim nožem je sastrugala led i isekla puzavice, da pročita:

MORGANA LE FEJ
Registracija: Avalon 476 3319

Šon se osmehnula. Znači čak je i njeno ime bilo laž. Pa, sada je svejedno. Stavila je ruke oko usta. „Morgana“, viknula je.

„Ovde Šon.“ Vetar joj je otrgao reči. „Pusti me unutra, Morgana. Laži me, Morgana puna magije. Žao mi je. Laži me i učini da verujem.“

Nije bilo odgovora. Šon je iskopala sebi udubljenje u snegu pa je sela da čeka. Bila je umorna i gladna a suton se bližio. Već je videla vozareve ledenoplave oči kroz pramenove predvečernih oblaka.

Kada je napokon usnula, sanjala je o Avalonu.

Put krsta i zmaja

„Jeres“, rekao mi je. Slankasta voda je blago zapljuskivala, ivice njegovog bazena.

„Još jedna?“, kazao sam umorno. „Ovih dana ih ima toliko.“ Mom gospodararu zapovedniku ta primedba nije bila po volji. Teško je promenio položaj stvorivši talase po čitavom bazenu. Jedan se prelio preko ivice i voda je pljusnula po pločicama odaje za primanje. Čizme su mi se opet skvasile. To sam prihvatio filozofski. Na nogama sam imao svoje najgore čizme, dobro svestan da su mokra stopala neizbežna posledica posete Torgatonu Devet-Klaris Tunu, starešini naroda ka-Tejn, a takođe i nadbiskupu Vesa, najsvetijem ocu od četiri zaveta, velikom inkvizitoru Borbenog reda vitezova Isusa Hrista i savetnika Njegove svetosti pape Darina XXI iz Novog Rima.

„Da jeresi ima koliko i zvezda na nebu, svaka pojedinačno ne bi bila ništa manje opasna, oče“, rekao je nadbiskup ozbiljno. „Naš zavet kao Hristovih viteza jeste da se borimo protiv svake i protiv svih. A moram da dodam kako je ova nova jeres posebno pogana.“

„Razumem, moj gospodararu zapovedniče“, odgovorio sam. „Nisam nameravao da to olako shvatim. Oprostite. Misija na Fineganu bila je veoma naporna. Nadao sam se da ću od vas zatražiti odsustvo. Potreban mi je odmor, vreme za razmišljanje i oporavak.“

„Odmor?“ Nadbiskup se ponovo pomerio u bazenu; bio je to tek blag pokret njegove ogromne mase, ali dovoljan da se nov talas prelije na pod. Njegove crne oči bez zenica zatreptaše na mene. „Ne, oče, bojim se da to ne dolazi u obzir. Tvoje veštine i tvoje iskustvo od ključnog su značaja za uspeh ovog novog zadatka.“ Onda se učinilo da mu je bas malo smekšao. „Nisam imao vremena da pročitam tvoj izveštaj o Fineganu“, rekao je. „Kako je bilo?“

„Loše“, odgovorih, „mada mislim da ćemo na kraju prevladati. Crkva je na Fineganu snažna. Kada su naši pokušaji pomirenja odbijeni, podmazao sam prave ruke sa po nekoliko standarda pa smo uspeli da zatvorimo jeretičke novine i stanice za emitovanje. Naši prijatelji su se takođe postarali da od sudskih postupaka ne bude ništa.“

„To nije loše“, rekao je nadbiskup. „Izvojevao si značajnu pobedu za Gospoda i Crkvu.“

„Bilo je nemira, moj gospodaru zapovedniče“, rekoh. „Poginulo je više od stotinu jeretika, kao i desetine naših. Bojim se da će biti još nasilja pre nego što se sve okonča. Naše sveštenike napadaju ako samo promole nos u gradu gde je jeres pustila korena. Njihove vođe rizikuju živote ako iz tog grada odu. Nadao sam se da ćemo izbeći takve mržnje, takvo krvoproliće.“

„Pohvalno, ali ne i realistično“, rekao je nadbiskup Torgaton. Ponovo je zatreptao na mene a ja sam se prisetio da je kod njegove rase to znak nestrpljenja. „Krv mučenika ponekad se mora proliti, isto kao i krv jeretika. Kakve veze ima ako biće izgubi ovaj život, pod uslovom da mu je duša spasena?“

„Baš tako“, složih se. Uprkos nestrpljenju, Torgaton bi mi još sat vremena držao predavanja da sam mu pružio priliku. Izgledi na tako nešto su me uznemiravali. Prijemna odaja nije bila sazdana za udobnost ljudi, a ja nisam želeo da u njoj ostanem nimalo duže nego što je neophodno. Zidovi su bili vlažni i buđavi, vazduh vruć, vlažan i težak od mirisa prokislog maslaca, tako osobenog za ka-Tejne. Kolir mi je bolno izgrebao vrat, znojio sam se pod sutanom, stopala su mi bila potpuno mokra, a želudac je počinjao da mi se prevrće. Pokušao sam da pređem na pitanje zbog koga sam došao. „Kažete da je ta nova jeres posebno pogana, moj gospodaru zapovedniče?“

„Jeste“, odgovori on.

„Gde je nastala?“

„Na Arionu, planeti na neke tri nedelje putovanja od Vesa. To je potpuno ljudski svet. Ne shvatam kako se vi ljudi tako lako kvarite. Kada ka-Tejn jednom nađe veru, nikada je više neće odbaciti.“

„To je dobro poznato“, rekoh učtivo. Nisam spomenuo da je broj ka-Tejna koji su našli veru zanemarljivo mali. Oni su bili spor, trom narod, i većina njihovih nebrojenih miliona nije pokazivala nikakvo zanimanje za učenje bilo kakvih tuđinskih običaja niti za sledbeništvo neke druge vere sem svoje drevne religije. Torgaton Devet-Klaris Tun je predstavljao anomaliju. Bio je među prvim preobraćenicima pre dva veka, kada je papa Vidas L doneo odluku da i pripadnici drugih rasa mogu da služe kao sveštenici. S obzirom na njegovu dugovečnost i čeličnu postojanost njegove vere, nije bilo čudo da se Torgaton uzdigao toliko visoko, uprkos činjenici da je manje od hiljadu pripadnika njegove rase pošlo u crkvu za njim. Njega je čekao bar još vek života. Nema sumnje da će jednog dana postati kardinal Torgaton Tun, zgazi li dovoljno jeresi. Takva su vremena.

„Mi na Arionu imamo malo uticaja“, nastavio je nadbiskup. Ruke su mu se pokretale dok je govorio, četiri trome toljage od zelenkastosivog mesa koje su bućkale po vodi, a prljavobebe treplje oko njegovog otvora za disanje drhtale su sa svakom rečju. „Nekoliko sveštenika, nekoliko crkava i poneki vernik, ali nikakve istinske moći. Jeretici su na tom svetu već brojniji od nas. Računam na tvoj intelekt, na tvoju pronicljivost. Pretvori tu nesreću u nove izgledе. Ta jeres je toliko naopaka da ćeš lako dokazati njenu netačnost. Možda će se neki zabludeli vratiti istinskom putu.“

„Naravno“, rekoх. „A priroda te jeresi? Šta to moram da raskrinkam?“ Tužan je pokazatelj moje nepostojane vere to što me zapravo i nije bilo briga. Imao sam posla s previše jeretika. Njihova verovanja i njihova pitanja odjekuju mi u glavi i noću mi muče snove. Kako mogu biti siguran u sopstvenu veru? Sam edikt kojim je Torgaton primljen u sveštenstvo izazvao je pet ili šest svetova da odbace biskupa Novog Rima a oni koji su krenuli tom stazom videli bi posebno ružnu jeres u ogromnom golom (sem mokrog kolira) vanzemaljcu koji je plutao preda mnom i koji je držao autoritet crkve u četiri velike šake s opnama između prstiju. Hrišćanstvo je najveća pojedinačna ljudska religija, ali to ne znači mnogo. Nehrišćana ima pet puta više od nas, a postoji preko sedamsto hrišćanskih sekti, od kojih su neke brojne gotovo kao Jedina istinska međuzvezdana katolička crkva Zemlje i Hiljadu svetova. Čak i Darin XXI, koliko god moćan bio, samo je jedan od sedmorice koji sebe naziva papom. Moja vera je nekada bila snažna, ali sam se predugo kretao među jericima i nevernicima. Sada čak ni molitve ne uspevaju da razveju sumnje. Zato nisam osetio užas - samo iznenadno intelektualno zanimanje - kada mi je nadbiskup rekao za prirodu jeresi na Arionu.

„Proglasili su“, kazao je, „Judu Iskariotskog za sveca.“

Pošto imam visok položaj među vitezovima inkvizitorima, raspoložem sopstvenim svemirskim brodom, koji sam sa zadovoljstvom krstio *Istina Hristova*. Pre nego što mi je dodeljen, zvao se *Sveti Toma*, po apostolu, ali nisam smatrao da je svetac poznat po sumnjičavosti odgovarajući zaštitnik broda čija je dužnost borba protiv jeresi.

Na *Istini* nisam imao dužnosti, pošto ona ima posadu od šestoro braće i sestara iz Reda svetog Hristifora dalekog putnika, a kapetan mu je mlada žena kojoj sam platio da pređe s jednog trgovačkog broda. Prema tome, čitave tri nedelje puta od Vesa do Ariona mogao sam da posvetim proučavanju jeretičke Biblije, pošto mi je nadbiskupov sekretar obezbedio jedan primerak. Bila je to

debela, teška, primamljiva knjiga, uvezana u tamnu kožu, sa zlatnim ivicama listova, i mnogim prelepim ilustracijama u boji sa hologramskim poboljšanjima. Izuzetan rad, očigledno delo nekoga privrženog bezmalo zaboravljenoj veštini štamparstva. Slike reprodukovane unutra - originali se, koliko sam shvatio, mogu naći na zidovima Kuće svetog Jude na Arionu - bili su izuzetne, mada bogohulne, jednako istinska umetnost kao dela Tamervena i RoHalideja koja krasi Veliku katedralu svetog Jovana na Novom Rimu.

Unutra sam našao imprimatur koji je govorio da ju je odobrio Lukjan Džudason, prvi učenjak Reda svetog Jude Iskariotskog.

Zvala se Put krsta i zmaja.

Pročitao sam je dok je *Istina Hristova* klizila između zvezda, u početku pišući mnogo beležaka da bolje shvatim jeres s kojom sam morao da se nosim, ali kasnije prosto unet u čudnu, složenu, nakaznu priču koju je pripovedala. U rečima tog spisa bilo je strasti, moći i poezije.

Tako sam prvi put sreo upečatljiv lik svetog Jude Iskariotskog, složenog, ambicioznog, protivrečnog i sve u svemu izuzetnog ljudskog bića.

Rodila ga je kurva u čudesnom drevnom gradu-državi Vavilon, na isti dan kada je Spasitelj rođen u Vitlejemu, a detinjstvo je proveo po mračnim uličicama i slivnicima, prodajući sopstveno telo kada je morao, baveći se svodništvom kada je odrastao. Kao mladić počeo je da isprobava mračne veštine, i pre nego što je napunio dvadesetu, bio je vešt nekromant. Tada je postao Juda Krotitelj Zmajeva, prvi i jedini čovek koji je svojoj volji potčinio ta najstrašnija od Božjih stvorenja, velike krilate vatrene guštere sa Stare Zemlje. U knjizi se nalazila čudesna slika Jude u nekoj velikoj i mračnoj pećini, kako užarenih očiju izmahuje blistavim bičem da obuzda zelenozlatnog zmaja velikog kao planina. Pod rukom mu je pletena torba, blago odignutog poklopca, a sitne glave tri zmajska mladunčeta, prekrivene krljušti, vire iznutra. Četvrti mali zmaj puzi mu po rukavu. To je bilo u prvom poglavlju o njegovom životu.

U drugom je postao Juda Osvajač, Juda Zmajski Kralj, Juda Vavilonski, Veliki Samozvanac. U sedlu najvećeg svog zmaja, sa gvozdenom krunom na glavi i mačem u ruci, od Vavilona je stvorio prestonicu najvećeg carstva koje je Stara Zemlja znala, carstva koje se protezalo od Španije do Indije. Vladao je sa zmajskog prestola među Visećim vrtovima koje je sagradio i tamo je sedeo kada je sudio Isusu iz Nazareta, proroku koji je širio nemire i koga su dovukli pred njega krvavog i svezanog. Juda nije bio strpljiv čovek i Hrist je

bio još krvaviji kada je ovaj s njim završio. A kada Isus nije hteo da odgovori na njegova pitanja, Juda ga je prezrivo izbacio nazad na ulicu. Ali prethodno je naredio stražarima da mu odseku noge. „Lekaru“, rekao je, „izleči se sam.“

Onda je došlo pokajanje, vizija u noći i Juda Iskariotski se odrekao svoje krune, mračnih veština i bogatstva da bi postao sledbenik čoveka koga je obogaljio. Prezren i mučen od onih koje je tiranisao, Juda je postao Noge Gospodove, i godinu dana je nosio Isusa na leđima po svim krajevima kraljevstva kojim je nekada vladao. Kada je konačno Isus sam sebe izlečio, Juda je hodao kraj njega i od tog dana je postao verni Isusov prijatelj i savetnik, prvi i najistaknutiji među Dvanaesticom. Na kraju, Isus je darivao Judi dar jezika, pozvao je i osveštao zmajeve koje je Juda oterao, pa je poslao svog učenika na usamljeno poslanstvo preko okeana, „da širi moju reč tamo gde ja ne mogu ići“.

Došao je dan kada se sunce zamračilo u podne a zemlja zadrhtala i Juda je poveo zmaja na teškim krilima i poleteo nazad preko uzburkanog mora. Ali kada se vratio u grad Jerusalem, našao je Hrista mrtvog na krstu.

U tom trenutku vera mu se pokolebala i sledeća tri dana Velika srdžba Judina besnela je kao oluja po drevnom svetu. Njegovi zmajevi spalili su Hram u Jerusalimu, rasterali ljude iz tog grada i udarili istovremeno u velika sedišta moći u Rimu i Vavilonu. A kada je pronašao ostale iz Dvanaestice i ispitao ih i saznao da je jedan po imenu Simon zvani Petar tripud izdao Gospoda, zadavio je Petra golim rukama i bacio leš zmajevima. Onda je poslao te zmajeve da zapale vatre po čitavom svetu, pogrebne lomače za Isusa Nazarećanina.

A Isus je ustao trećeg dana, i Juda je plakao, ali njegove suze nisu mogle da ublaže Hristov gnev, jer je on u svojoj srdžbi izdao sva Hristova učenja.

I tako je Isus pozvao zmajeve, i oni su došli i vatre su svugde zgasle. A iz njihove utrobe je dozvao Petra i ponovo ga učinio celim i dao mu vlast nad Crkvom.

Onda su zmajevi uginuli, kao i svi zmajevi svugde, pošto su bili živi simbol moći i mudrosti Jude Iskariotskog, koji je strašno sagrašio. I oduzeo je od Jude dar jezika i moć lečenja koju mu je darivao, pa čak i očinji vid, jer se Juda poneo kao slepac (tu je lepa slika oslepelog Jude kako plače nad telima svojih zmajeva). I rekao je Judi da će ga u dugim vekovima pamtiti samo kao Izdajnika, da će ljudi proklinjati njegovo ime i da će sve što je bio i što je učinio biti zaboravljeno.

Ali tada, pošto ga je Juda toliko voleo, Hrist mu je nešto i darivao: dugačak život, u kome može da putuje i razmišlja o svojim gresima i napokon dođe do oprosta. Tek tada će moći da umre.

I to je bio početak poslednjeg poglavlja u životu Jude Iskariotskog. Ali to je veoma, veoma dugačko poglavlje. Bivši kralj zmajeva, bivši prijatelj Hristov, sada je bio samo slepi putnik, izgnanik bez ikog svog, što luta po hladnim drumovima Zemlje, i dalje živ kada su svi gradovi i narodi i stvari koje je poznao nestali. Petar, prvi papa i njegov večni neprijatelj, raširio je na sve strane priču o tome kako je Juda prodao Hrista za trideset srebrnjaka, sve dok se Juda više nije usuđivao da koristi svoje pravo ime. Neko vreme se prosto nazivao Lutalica Ju, a kasnije i još mnogim drugim imenima. Živeo je više od hiljadu godina i postao propovednik, vidar i prijatelj životinja, a kada je crkva koju je Petar osnovao nezdravo narasla i počela da truli, lovili su ga i proganjali. Ali imao je mnogo vremena i na kraju je našao mudrost i osećaj spokoja i konačno mu je Isus došao u davno odlaganom smrtnom času pa su se pomirili i Juda je ponovo zaplakao. Pre nego što je umro, Hrist mu je obećao da će dozvoliti nekolicini da pamte ko je i šta je Juda bio, i da će se s protokom vekova to znanje širiti, sve dok napokon Petrova laž ne bude odbačena i zaboravljena.

Takav je bio život svetog Jude Iskariotskog, izložen u *Putu krsta i zmaja*. Tu su bila i njegova učenja, kao i apokrifne knjige koje je navodno napisao.

Pošto sam završio s čitanjem, pozajmio sam knjigu Arli-k-Bau, kapetanu *Istine Hristove*. Arla je bila suva, pragmatična žena, bez neke određene vere, ali sam cenio njen sud. Ostali članovi moje posade, dobre sestre i braća svetog Hristifora, samo bi ponavljali nadbiskupovo zgražavanje.

„Zanimljivo“, rekla je Arla pošto mi je vratila knjigu.

Tiho sam se nasmejao. „To je sve?“

Slegnula je ramenima. „Zvuči kao zanimljiva priča. Lakše ju je čitati od vaše Biblije, Demijene, a i uzbudljivije je.“

„Istina“, priznao sam. „Ali je i apsurdna. Neverovatna mešavina doktrine, apokrifa, mitologije i praznoverica. Zabavna da, svakako. Maštovita, pa čak i smela. Ali smešna, sigurno se slažeš? Kako možeš da veruješ u zmajevu? U Hrista bez nogu? Petra ponovo sastavljenog pošto su ga proždrala četiri čudovišta?“

Arlin kez je izazivao. „Je li to iole smešnije od vode koja se pretvara u

vino, od Hrista koji hoda po talasima ili od čoveka koji živi u utrobi ribe?“ Arla-k-Bau je volela da me bocka. Kada sam izabrao nevernica za kapetana izbio je skandal, ali je ona svoj posao veoma dobro obavljala i voleo sam da bude u blizini, da se ne bih opustio. Imala je britak um, Arla, da, a ja sam to cenio više od slepe poslušnosti. Možda je to bio greh u meni. „Postoji razlika“, rekoh.

„Stvarno?“, odvrati ona istog časa. Njene oči su prozrele moju masku. „Ah, Demijene, priznaj. Knjiga ti se prilično dopala.“ Nakašljao sam se. „Probudila je moje zanimanje“, priznao sam. Morao sam da se opravdam. „Znaš s kakvim se poslovima obično suočavam. Sumorne male doktrinarne devijacije; bizarne teološke zadevice koje nekako narastu preko svake mere; prozirni politički manevri čiji je cilj postavljanje nekog ambicioznog planetarnog biskupa kao novog pape, ili dobijanje ovog ili onog ustupka od Novog Rima ili Vesa. Rat je beskonačan, ali su bitke dosadne i prljave. Iscrpljuju me duhovno, emocionalno, telesno. Posle osećam prazninu i grižu savesti.“ Kucnuo sam prstom po kožnim koricama knjige. „Ovo je različito. Naravno, jeres mora biti uništena, ali priznajem da jedva čekam da upoznam tog Lukjana Džudasona.“

„A i slike su lepe“, rekla je Arla, prelistavajući *Put krsta i zmaja* pa se zaustavivši da osmotri jednu posebno upečatljivu ilustraciju - mislim da je to bio Juda kako plače nad svojim zmajevima. Osmehnuo sam se kada sam video da je nju dirnula jednako kao mene. Onda sam se namrštitio.

To je bio prvi nagoveštaj teškoća koje su me čekale.

* * *

I tako je *Istina Hristova* stigla u porcelanski grad Amadon na planeti Arion, gde se nalazio dom Reda svetog Jude Iskariotskog.

Arion je bio prijatan, blag svet, nastanjen već tri veka. Stanovnika je bilo nešto manje od devet miliona; Amadon, jedini pravi grad, bio je dom za dva od tih devet. Tehnološki nivo bio je srednje visok, ali je tehnologija uglavnom uvožena. Arion je imao malo industrije i nije bio inovativan svet, sem možda u umetnosti. Umetnost je tu bila veoma važna, cvetala je i bila živa. Verske slobode predstavljale su jedan od kamena temeljaca društva, ali Arion nije bio ni religiozan svet, a većina stanovništva živela je pobožno sekularnim životom. Najraširenija religija bila je esteticizam, a ona se jedva da opisati kao religija.

Bilo je takođe i taoista, erikanera, starih istinskih hrišćana, dece Sanjareve, kao i sledbenika desetina manjih veroispovesti.

A na kraju je tu bilo i devet crkava Jedine istinske međuzvezdane katoličke vere. Nekada ih je bilo dvanaest. Preostale tri sada su bili domovi religije koja je najbrže rasla na Arionu, Reda svetog Jude Iskariotskog, koji je takođe imao i desetak sopstvenih novoizgrađenih crkava.

Biskup Ariona bio je taman, strog čovek kratko postrizene crne kose kome nije bilo nimalo drago što me vidi. „Demijen Har Veris!“, uskliknuo je prilično začuđeno kada sam ga posetio u njegovoj rezidenciji. „Čuli smo za tebe, naravno, ali nikada nisam ni slutio da ću te upoznati ili ugostiti. Ovde smo malobrojni.“

„I postajete sve malobrojniji“, rekao sam, „što prilično brine mog gospodara zapovednika, nadbiskupa Torgatona. Vi se izgleda ne brinete toliko, ekselencijo, pošto niste našli za shodno da izvestite o delatnostima te sekte poklonika Jude.“

Nakratko je delovao besno zbog prekora, ali je onda hitro obuzdao svoju narav. Čak i biskup može da se boji viteza inkvizitora. „Zabrinuti smo, naravno“, rekao je. „Radimo sve što je u našoj moći da se suprotstavimo jeresi. Ako imate neki savet koji će nam pomoći, rado ću vas saslušati.“

„Ja sam inkvizitor Borbenog reda vitezova Isusa Hrista“, rekoh jednostavno. „Ja ne savetujem, ekselencijo. Ja delujem. S tim ciljem su me poslali na Arion, i tako ću i postupiti. A sada, ispričajte mi sve što znate o toj jeresi i tom prvom učenjaku, tom Lukjanu Džudasonu.“

„Naravno, oče Demijene“, počeo je biskup. Dao je znak slugi da nam donese poslužavnik sa vinom i sirom i počeo da opisuje kratku ali eksplozivnu istoriju Judinog kulta. Slušao sam, glačajući nokte na grimiznom reveru bluze sve dok crna boja nije postala blistava, prekidajući ga s vremena na vreme pitanjima. Pre nego što je stigao i dopola, odlučio sam da lično upoznam tog Lukjana. Činilo mi se da će to biti najbolji prvi korak.

A to sam od samog početka i želeo.

* * *

Shvatio sam da je na Arionu spoljašnost bitna, pa sam zaključio da će biti neophodno da impresioniram Lukjana svojim izgledom i položajem. Obuo sam

svoje najbolje čizme - visoke, tamne, ručno rađene čizme od rimske kože koje nikada nisu videle unutrašnjost Torgatonove prijemne odaje - i strogo crno odelo s reverima boje vina i krutim kolirom. Oko vrata sam imao veličanstveno raspeće od čistog zlata; igla za okovratnik bila je zlatni mač koji se odlično uklapao s raspećem, simbol viteza inkvizitora. Brat Denis mi je brižljivo lakirao nokte u crno kao abonos a zatamnio mi je i oči i stavio fini beli puder na lice. Kada sam se pogledao u ogledalu, uplašio sam čak i samog sebe. Osmehnuo sam se, ali samo nakratko. Osmeh je kvario taj efekat.

Otišao sam do Doma svetog Jude Iskariotskog. Ulice Amadona bile su široke, prostrane i zlatne, s drvoredima grimiznih stabala koje su zvali šaptalice i čiji dugački, opuštene pipci kao da su zaista šaputali tajne na blagom povetarcu. Sa mnom je pošla sestra Džudit. Ona je niska žena, sitne građe čak i u kombinezonu s kapuljačom Reda svetog Hristifora. Lice joj je krotko i dobroćudno, oči krupne, mladalačke i nevine. Nalazim da je korisna. Već četiri puta je ubila one koji su pokušali da me napadnu.

Sam dom je bio novosagrađen. Prostran i dostojanstven, dizao se iz vrtova punih sitnog cveća jarkih boja i mora zlatne trave; vrtove je okruživao visok zid. Murali su pokrivali i spoljašnji zid oko imanja i spoljašnjost same zgrade. Prepoznao sam nekoliko iz *Puti krsta i zmaja*, pa sam kratko zastao da im se divim pre nego što sam prošao kroz glavnu kapiju. Niko nije pokušao da nas zaustavi. Nije bilo čuvara, čak ni recepcionara. Unutra su muškarci i žene opuštene šetali među cvećem, ili sedeli na klupama pod srebrndrvima i šaptalicama.

Sestra Džudit i ja smo zastali, pa onda krenuli pravo ka samom Domu.

Tek što smo krenuli stepenicama, iz zgrade je izašao neki čovek pa je stao na vratima kao da čeka. Bio je plavokos i debeo, s velikom čupavom bradom koja je uokviravala spor osmeh, a na sebi je imao tanušnu odoru koja mu se spuštala do stopala u sandalama. Na odori su bili zmajevi, zmajevi sa siluetom čoveka koji drži krst.

Kada sam stigao do vrha stepenica, on mi se poklonio. „Otac Demijen Har Veris od vitezova inkvizitora“, rekao je. Osmeh mu se proširio. „Pozdravljam te u ime Isusovo i u ime svetog Jude. Ja sam Lukjan.“

Rekao sam sebi da ne zaboravim da otkrijem ko od biskupovog osoblja odaje informacije Judinom kultu, ali moja staloznost nije se narušila. Veoma sam, veoma dugo već bio vitez inkvizitor. „Oče Lukjane Mo“, rekao sam dok smo se rukovali, „imam pitanja za vas.“ Nisam se osmehivao.

On jeste. „Tako sam i mislio“, rekao je.

* * *

Lukjanov ured je bio prostran ali spartanski. Jeretici često poseduju jednostavnost koju su službenici istinske crkve izgleda izgubili. Nešto je ipak sebi dopuštao. Na zidu iznad njegove radne konzole nalazila se slika u koju sam se već zaljubio: slepi Juda plače nad svojim zmajevima.

Lukjan se teško spustio na stolicu i pokazao mi da je druga za mene. Sestru Džudit smo ostavili napolju u čekaonici. „Radije stojim, oče Lukjane“, rekao sam, svestan da mi to daje prednost.

„Samo Lukjan“, rekao je. „Ili Luk, ako vam je tako draže. Ovde nismo neki ljubitelji formalnosti.“

„Vi ste otac Lukjan Mo, rođen ovde na Arionu, obrazovan u semeništu na Katadaju, bivši sveštenik Jedinе istinske međuzvezdane katoličke crkve Zemlje i Hiljadu svetova“, rekoх. „Obraćaću vam se kako dolikuje vašem položaju, oče. Očekujem da ćete mi uzvratiti istom merom. Je li to jasno?“

„O da“, reče on srdačno.

„Imam ovlašćenje da vam oduzmem pravo na vršenje sakramenata, da naredim vašu ekskomunikaciju zbog ove jeresi koju ste zasnovali. Na izvesnim planetama bih čak mogao da naredim i vašu smrt.“

„Ali ne i na Arionu“, rekao je Lukjan hitro. „Mi smo ovde veoma tolerantni. Sem toga, brojniji smo od vas.“ Osmehnuo se. „Što se ostatka tiče, pa, te sakramente retko da još uopšte i vršim, znate. Već godinama nisam. Sada sam prvi učenjak. Učitelj, mislilac. Pokazujem drugima put, pomažem im da nađu veru. Ekskomunicirajte me ako će vas to usrećiti, oče Demijene. Sreća je ono za čime svi mi tragamo.“

„Onda znači da ste se odrekli vere, oče Lukjane“, rekao sam. Spustio sam na sto svoj primerak *Putа krsta i zmaja*. „Ali vidim da ste našli drugu.“ Sada se jesam osmehnuo, ali je to bilo potpuno ledeno, potpuno preteći, potpuno podrugljivo. „Još nisam sreo luđu veru. Pretpostavljam da ćete mi reći kako ste razgovarali s Bogom, da vam je on poverio ovo novo otkrovenje kako biste proneli ugled i slavu, kakvi god da su, svetog Jude?“

Sada je Lukjanov osmeh bio zaista širok. Uzeo je knjigu i ozareno me pogledao. „O ne“, rekao je. „Ne, sve sam to izmislio.“ *To* me je zaustavilo.

„Molim?“

„Sve sam izmislio“, ponovio je. S ljubavlju je digao knjigu. „Oslonio sam se na mnoge izvore, naravno, posebno na Bibliju, ali iskreno mislim da je *Krst i zmaj* uglavnom moje delo. Prilično je dobro, zar ne mislite tako? Naravno, nisam mogao da ga i potpišem, koliko god se njime ponosio, ali jesam stavio svoj imprimatur. Jeste li ga приметili? To je bilo najbliže mesto na kome sam se usudio da stavim svoje ime.“

Bio sam zanemio samo na trenutak. Onda sam iskrivio lice. „Zaprepašćujete me“, priznao sam. „Očekivao sam da ću naći maštovitog ludaka, neku sirotu zabludelu budalu, čvrsto uverenu da je razgovarala s Bogom. S takvim fanaticima sam imao posla i ranije. Umesto toga nalazim veselog cinika koji je izmislio religiju za sopstvenu dobit. Mislim da su mi fanatici draži. Vi ni prezira niste dostojni, oče Lukjane. Gorećete u paklu čitavu večnost.“

„Sumnjam“, rekao je Lukjan, „ali ogrešili ste se o mene, oče Demijene. Ja nisam cinik, niti imam ikakve koristi od svog dragog svetog Jude. Iskreno, živeo sam mnogo prijatnije kao sveštenik vaše crkve. Ovo radim zato što mi je to poziv.“

Seo sam. „Zbunjujete me“, rekoh. „Objasnite.“

„Sada ću vam kazati istinu“, reče on. To je rekao nekako čudno, gotovo kao da zapeva. „Ja sam Lažov“, dodao je.

„Želite da me zbunite dečjim paradoksima“, prasnuh.

„Ne, ne“, osmehnu se on. „*Lažov*. S velikim L. To je organizacija, oče Demijene. Religija, tako biste je vi nazvali. Velika i moćna vera. A ja sam njen najsitniji deo.“

„Ne znam za takvu crkvu“, rekoh.

„O ne, to nije ni čudo. Tajna je. Mora da bude. To možete da razumete, zar ne? Ljudi ne vole kada ih neko laže.“

„Ja ne volim kada me neko laže“, rekoh.

Lukjan je izgledao povređeno. „Rekao sam vam da će to biti istina, zar ne? Kada jedan Lažov to kaže, možete da mu verujete. Kako bismo inače imali međusobno poverenje?“

„Ima vas mnogo?“, upitah. Počeo sam da mislim kako je Lukjan ipak ludak, fanatičan kao najgori jeretik, ali na složeniji način. Ovde smo imali

jeres unutar jeresi, ali sam prepoznao svoju dužnost: da otkrijem istinu o stvarima i da ih ispravim.

„Mnogo nas“, rekao je Lukjan osmehujući se. „Začudili biste se, oče Demijene, stvarno biste se začudili. Ali postoje neke stvari koje se ne usuđujem da vam kažem.“

„Onda mi recite ono što se usuđujete.“

„Rado“, reče Lukjan Džudason. „Mi Lažovi, kao i pripadnici drugih religija, imamo nekoliko istina u koje bezuslovno verujemo. Vera je uvek neophodna. Postoje neke stvari koje se ne mogu dokazati. Verujemo da je život vredan življenja. To je stub naše vere. Cilj života je življenje, opiranje smrti, možda prkos entropiji.“

„Nastavite“, rekoh, zainteresovan uprkos sebi samom.

„Takođe verujemo da je sreća dobra, da je nešto za čim vredi tragati.“

„Crkva se ne suprotstavlja sreći“, rekoh suvo.

„Nisam siguran“, reče Lukjan. „Ali hajde da se ne svađamo. Kakav god da je stav Crkve prema sreći, ona propoveda veru u zagrobni život, u vrhunsko biće i složen moralni kod.“

„Tako je.“

„Lažovi ne veruju u zagrobni život, ne veruju u Boga. Mi vidimo kosmos kakav jeste, oče Demijene, a te gole istine su surove. Mi koji verujemo u život i koji ga cenimo, umrećemo. Posle neće biti ničega, sledi večita praznina, tama, nepostojanje. U našem životu nije bilo svrhe, nije bilo poezije, nije bilo smisla. Ni naše smrti ne poseduju te osobine. Kada odemo, kosmos nas neće dugo pamtiti i uskoro će sve biti kao da nikada nismo živeli. Naši svetovi i naš kosmos neće nas dugo nadživeti. Na kraju će entropija sve da proguta, a naši sićušni naponi neće odložiti taj užasni kraj. Nestaće. Nikada nije bilo. Nikada nije bilo bitno. Sam kosmos je osuđen na propast, prolazan, ravnodušan.“

Naslonio sam se u stolici i prošao me je drhtaj dok sam slušao mračne reči sirotog Lukjana. Shvatio sam da dodirujem svoje raspeće. „Sumorna filozofija“, rekoh, „jednako koliko i lažna. I ja sam imao tu strašnu viziju. Mislim da svi u nekom trenutku to doživimo. Ali to nije tako, oče. Moja vera mi pruža snagu da se oduprem takvom nihilizmu. Ona je štit od očajja.“

„Oh, znam ja to, prijatelju moj, moj viteže inkvizitore“, reče Lukjan. „Drago mi je što to tako dobro razumete. Gotovo da ste već jedan od nas.“

Namrštih se.

„Dodirnuli ste srž samog pitanja“, nastavi Lukjan. „Istine, velike istine - a i većina onih manjih - većini ljudi su nepodnošljive. Mi u veri nalazimo štit. U vašoj veri, mojoj veri, bilo kojoj veri. Svejedno je, samo da *verujemo* iskreno i istinski u onu laž za koju smo se uhvatili.“ Opipao je čupave krajeve velike žute brade. „Znate, naši psionici su nam uvek govorili kako su vernici oni srećni među ljudima. Oni mogu verovati u Hrista, Budu ili Eriku Stormdžouns, u reinkarnaciju, besmrtnost ili prirodu, u snagu ljubavi ili platformu političke stranke, ali se sve svodi na isto. Veruju. Srećni su. Oni koji su uvideli istinu, oni očajavaju i ubijaju se. Istine su toliko ogromne, vere toliko male, tako jadno sačinjene, tako prošarane greškama i kontradikcijama da vidimo pored njih i kroz njih i onda osetimo težinu tame na nama i više ne možemo biti srećni.“

Ja nisam spor čovek. Tada sam već znao kuda Lukjan Džudason cilja. „Ti vaši Lažovi izmišljaju vere.“

Osmehnuo se. „Svakakve. Ne samo religijske. Razmislite malo. Znamo kakav je surov instrument istina. Lepota je neuporedivo bolja. Mi izmišljamo lepotu. Vere, političke pokrete, velike ideale, veru u ljubav i zajedništvo. Sve su to laži. Mi govorimo te laži, između ostalih, bezbrojnih ostalih. Poboljšavamo istoriju, mit i religiju, pomažemo da sve postane lepše, bolje, lakše za verovanje. Naše laži, naravno, nisu savršene. Istine su prevelike. Ali možda ćemo jednog dana naći jednu veliku laž koju će čitav ljudski rod moći da koristi. Do tada će i hiljadu malih laži morati da posluži.“

„Mislim da mi se ti vaši Lažovi nimalo ne sviđaju“, rekao sam hladno, čak i osorno. „Čitav moj život je potraga za istinom.“

Lukjan je bio dobroćudno raspoložen. „Oče Demijene Har Verise, viteže inkvizitore, poznajem vas bolje od toga. I vi sami ste Lažov. Činite dobra dela. Putujete sa sveta na svet i na svakom od njih uništavate budale, buntovnike, sumnjičavce koji bi da sruše strukturu ogromne laži kojoj služite.“

„Ako je moja laž toliko hvale vredna“, rekoh, „zašto ste je onda vi napustili?“

„Religija mora da se uklapa u kulturu i u društvo, mora da radi sa njima, a ne protiv njih. Ako postoji konflikt, suprotnost, onda se laž ruši i vera slabi. Vaša crkva je dobra za mnoge svetove, oče, ali ne za Arion. Ovde je život previše blag, a vaša je vera stroga. Mi ovde volimo lepotu, a vaša vera je

premalo nudi. Zato smo je poboljšali. Dugo smo proučavali ovaj svet. Znamo njegov psihološki profil. Sveti Juda će ovde da procveta. On nudi dramu, živopisnost i mnogo lepote - estetika je hvale vredna. Njegova priča je tragedija sa srećnim krajem a Arion obožava takve priče. A zmajevi su lep detalj. Mislim da bi vaša crkva trebalo da nađe način da nekako ubaci zmajeve u svoju priču. Oni su čudesna stvorenja.“

„Mitska“, rekoh.

„Nipošto“, odgovori on. „Pogledajte u knjizi.“ Iskezio se. „Shvatate, zaista, sve se vraća na veru. Možete li vi zaista da znate šta se dogodilo pre tri hiljade godina? Vi imate jednog Judu, ja drugog. Obojica imamo knjige. Je li vaša istinita? Možete li zaista u to da verujete? Ja sam primljen tek u prvi krug Lažova, tako da ne znam sve naše tajne, ali znam da smo veoma stari. Ne bi me začudilo da saznam kako su jevanđelja napisali ljudi veoma nalik meni. Možda Juda uopšte nikada nije ni postojao. Niti Isus.“

„Ja verujem da nije tako“, rekoh.

„U ovoj zgradi postoji stotinu ljudi koji veoma duboko i veoma stvarno veruju u svetog Judu i u Put krsta i zmaja“, reče Lukjan. „Vera je nešto veoma dobro. Zna li da se broj samoubistava na Arionu smanjio za gotovo trećinu otkako je osnovan Red svetog Jude?“

Sećam se da sam polako ustao iz stolice. „Jednako ste fanatični kao najgori jeretici koje sam upoznao, Lukjane Džudasone“, rekoh mu. „Žalim vas zbog gubitka vere.“

Lukjan je ustao sa mnom. „Žalite samog sebe, Demijene Har Verise“, rekao je. „Ja sam našao novu veru i novi cilj i srećan sam čovek. Vi ste, dragi moj prijatelju, namučeni i nesrećni.“

„To je laž“, bojim se da sam viknuo.

„Pođite sa mnom“, reče Lukjan. Dodirnuo je ploču u zidu i velika slika s Judom koji plače nad zmajevima skliznula je u stranu. Ukazaše se stepenice koje su vodile u zemlju. „Pratite me“, reče.

U podrumu se nalazila velika staklena bačva puna bledozelene tečnosti u kojoj je nešto plutalo, nešto veoma nalik na prastari embrion, istovremeno ostarelo i nezrelo, golo, ogromne glave i sićušnog zakrčljalog tela. Iz ruku, nogu i genitalija pružale su mu se cevi povezane s aparatom koji ga je održavao u životu.

Kada je Lukjan uključio svetlo, otvorilo je oči. Bile su krupne i tamne i zagledale su se u moju dušu.

„Ovo je moj kolega“, reče Lukjan, tapšući bok bureta., „Džon Azurni Krst, Lažov četvrtog kruga.“

„I telepata“, rekoh s mučnom sigurnošću. Na drugim svetovima sam predvodio pogrome protiv drugih telepata, mahom dece. Crkva uči da su psioničke moći jedna od zamki nečastivog. Ne spominju se u Bibliji. Nikada se nisam osećao dobro posle tih ubistava.

„Čim si ušao na imanje, Džon te je čitao i obavestio me“, rekao je Lukjan. „Samo nekoliko nas zna da je on ovde. Pomaže nam da efikasnije lažemo. Zna kada je vera istinita a kada je glumljena. Ja imam implant u lobanji. Džon uvek može da razgovara sa mnom. On me je prvobitno regrutovao u Lažove. Znao je da je moja vera prazna. Osetio je dubinu mog očaja.“

Onda je stvor u buretu progovorio, metalni glas je dopirao iz zvučnika u podnožju aparata koji ga je hranio. „*A osećam tvoju, Demijene Har Verise, prazni svešteniče. Inkvizitore, postavio si previše pitanja. Bolestan si u srcu, umoran si i ne veruješ. Pridruži nam se, Demijene. Lažov si već dugo, dugo vremena!*“

Na trenutak sam oklevao, zagledan duboko u sebe, pitajući se u šta to *zaista* verujem. Potražio sam svoju veru - vatru koja me je nekada držala u životu, ubeđenost u učenja crkve, prisustvo Hristovo u meni. Nisam našao baš ništa od toga, ništa. Unutra sam bio prazan, sagoreo, pun sumnje i bola. Ali kada sam se spremao da odgovorim Džonu Azurnom Krstu i osmehtom Lukjanu Džudasonu, našao sam nešto u šta *jesam* verovao, u šta sam oduvek verovao.

Istinu.

Verovao sam u istinu, čak i kada boli.

„*Izgubljen je za nas*“, rekao je telepata s podrugljivim imenom Krst.

Lukjanov osmeh je izbledeo. „Oh, zaista? Nadao sam se da ćete postali jedan od nas, Demijene. Delovali ste spremno za to.“

Iznenada sam se uplašio i pomislio sam da jurnem uza stepenice do sestre Džudit. Lukjan mi je rekao toliko toga, a sada sam ih odbio.

Telepata je osetio moj strah. „*Ne možeš nam nauditi, Demijene*“, rekao je. „*Idi s mirom. Lukjan ti ništa nije rekao.*“

Lukjan se mrštio. „Rekao sam mu prilično, Džone“, kazao je.

„*Da. Ali može li on da veruje rečima takvog Lažova kao što si ti?*“ Mala nakazna usta stvora u buretu zgrčiše se u osmehu a velike oči se sklopiše i Lukjan Džudason uzdahnu i povede me uza stepenice.

* * *

Tek nekoliko godina kasnije shvatio sam da je lagao zapravo Džon Azurni Krst a da je žrtva njegove laži bio Lukjan. *Mogao* sam da ih povredim. I jesam to učinio.

Bilo je gotovo jednostavno. Biskup je imao prijatelje u vladi i medijima. S nešto novca na pravim mestima, i sam sam stekao prijatelje. Onda sam razotkrio Krsta u podrumu, i optužio ga da koristi psioničke moći da bi manipulisao umovima Lukjanovih sledbenika. Moji prijatelji su dobro reagovali na optužbe. Čuvari su izvršili prepad, odveli telepatu Krsta i kasnije mu sudili.

Bio je nevin, naravno. Moja optužba je bila besmislena; ljudske telepate mogu da čitaju misli u neposrednoj blizini, ali retko nešto više od toga. Ali oni su malobrojni i svi ih se veoma plaše, a Krst je bio dovoljno ružan da ga je lako bilo pretvoriti u žrtvu praznoverica. Na kraju je oslobođen optužbi, ali je otišao iz grada Amadona i možda sa samog Ariona, u nepoznatom pravcu.

Međutim, meni nikada i nije bila namera da on bude osuđen. Bila je dovoljna i sama optužba. U laži koju su on i Lukjan zajedno stvorili počele su da se javljaju pukotine. Veru je teško steći a lako izgubiti. Najslabija sumnja može početi da nagriža čak i najjače temelje vere.

Biskup i ja smo zajedno radili na sejanju novih sumnji. Nije bilo tako lako kao što sam možda mislio. Lažovi su dobro obavili svoj posao. Amadon je, kao većina civilizovanih gradova, imao veliku riznicu znanja, kompjuterski sistem koji je povezivao škole, univerzitete i biblioteke i putem koga je njihova zajednička mudrost bila dostupna svakome.

Ali kada sam proverio, ubrzo sam otkrio da su istorija Rima i Vavilona suptilno izmenjene, a postojala su i tri unosa za Judu Iskariotskog - jedan za izdajnika, jedan za sveca i jedan za vavilonskog kralja i osvajača. Ime mu je takođe spominjano u vezi sa Visećim vrtovima, a postojala je i odrednica za takozvani Kodeks Judin.

A po Amadonskoj biblioteci, zmajevi su na Staroj Zemlji izumrli negde u doba Hrista.

Na kraju smo iskorenili sve te laži, obrisali ih iz memorija kompjutera, mada smo morali da citiramo autoritete sa desetina nehrišćanskih svetova pre nego što su bibliotekari i profesori poverovali da razlike nisu puka religijska neslaganja. Tada je Red svetog Jude okopneo pod žižom javnog mnjenja. Lukjan Džudason je postao suv i besan i zatvorila se bar polovina njegovih crkava.

Jeres, naravno, nikada nije sasvim izumrla. Uvek će biti onih koji veruju, bez obzira na sve. I tako se do dana današnjeg *Put krsta i zmaja* čita na Arionu, u porcelanskom gradu Amadonu, među šušketavim šaptalicama.

Arla-k-Bau i *Istina Hristova* vratili su me na Ves godinu dana posle odlaska, i nadbiskup Torgaton mi je konačno odobrio odmor koji sam tražio, pre nego što me je poslao da se borim s novim jeresima. I tako sam izvojevao svoju pobedu, crkva je nastavila slično kao pre, a Red svetog Jude Iskariotskog zgažen je i unižen. Telepata Džon Azurni Krst nije bio u pravu, mislio sam tada. Žalosno je potcenio moć jednog viteza inkvizitora.

Kasnije sam se, međutim, prisetio njegovih reči.

Ne možeš nam nauditi, Demijene.

Nama?

Redu svetog Jude? Ili Lažovima?

Lagao je, mislim, namerno, znajući da ću ja uništiti Put krsta i zmaja, znajući takođe da ne mogu da dodirnem Lažove, da se neću čak ni usuditi da ih spomenem. Kako sam mogao? Ko bi mi poverovao? Velika međuzvezdana zavera stara kao sama istorija? Zaudaralo bi na paranoju a nisam imao nikakvih dokaza.

Telepata je lagao za Lukjanovo dobro, da bi me ovaj pustio. U to sam sada siguran. Krst je rizikovao mnogo toga da me uhvati u zamku. Pošto nije uspeo, bio je spreman da žrtvuje Lukjana Džudasona i njegovu laž, figure u nekoj većoj igri.

I tako sam otišao i poneo sa sobom znanje da u meni nema vere sem slepe vere u istinu, istinu koju više nisam mogao da nađem u svojoj crkvi. U to sam postao siguran tokom svoje godine odmora, koju sam proveo čitajući i učeći na Vesu, Katadaju i Silijinom svetu. Napokon sam se vratio u nadbiskupovu

primaću odaju i ponovo stajao pred Torgatonom Devet-Klaris Tunom u svojim najgorim čizmama. „Moj gospodar zapovedniče“, rekao sam mu, „ne mogu da prihvatim dalje zadatke. Zahtevam povlačenje iz aktivne službe.“

„Iz kog razloga?“, zabrunda Torgaton, slabašno pljuskajući.

„Izgubio sam veru“, rekoh mu jednostavno.

Dugo me je posmatrao, a oči bez zenica su treptale. Najzad je rekao: „Tvoja vera je stvar između tebe i tvog ispovednika. Mene zanimaju samo tvoji rezultati. Dobro si radio, Demijene. Ne možeš da se povučesh i neću ti dozvoliti da daš ostavku.“

Istina će nas osloboditi.

Ali sloboda je hladna, prazna i strašna, a laži često umeju da budu tople i lepe.

Prošle godine Crkva mi je napokon dodelila novi i bolji brod. Krstio sam ga *Zmaj*.

Napomene

[\[←1\]](#) Engl.: *Cabrini-Green* - zloglasno naselje u Čikagu. (Prim. prev.)

[\[←2\]](#) Engl.: *Comidom* - izraz koji označava supkulturu ljubitelja stripova, sa njihovim fanzinima, skupovima itd. (Prim. prev.)

